

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.D. Iacobi Marchantii Vitis Florigera

Marchantius, Jacobus

Coloniae Agrippinae, 1661

Opusculum III. continens explicationem piam Prosæ decantati solitæ in
Officio Defunctorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56381](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56381)

autem religioſe caput ejus ſervatur, & oſtenditur in Eccleſia S. Pauli, teſte Cornel.

Menologium autem Græcorum ad diem vigelimum Martii ſic habet: Eadem die certamen Sanctæ Martyriſis Phoinæ Samaritanæ; cū qua Chriſtus locutus eſt, & Joſeph & iſtorū filiorū nec non ſebaſtiani Ducis, Anataliſis, Photti, Phoridū, Paraſceves & Cyriacæ germanarum ſororum: qui omnes Chriſti fidem confeſſi, martyrii palmā confeſſi ſunt. Ita Menolog.

Ex his omnibus ſatis colligitur, quā merito hæc Samaritana potuerit exſurgere cum Propheta in vocem exultationis & confeſſionis, & Pſalmum Domino decantare ac dicere: *Credidi, ipſo mihi ſi- dend infundente, propter quod locutus ſum, (palam ſcil. & coram omnibus) eandem fidem reſondere conata in aures eorum & corda. Ego autem humiliata ſum nimis, in recordatione & agnitione vitæ meæ præteritæ, & peccatorum, quæ mihi repræſentavit. Ego dixi in exceſſu meo, dum me abundantiſſime pocalleſſet, non vino vitis, ſed aqua vitæ; dixi, inquam, Omnis homo mendax. Vidi enim quod in homine non lit ſperandum, & quod homo quicun-*

que promittit in fluxu hujus ſæculi aquis & puteis aliquam vel felicitatem vel refrigerium, mentitur & fallat. Ego autem invenii hominem, qui ſolus verax eſt, qui *Veritas eſt & Vita. Quid retribuam Domino, quod ſic mihi calicem Fontis vitæ propinavit? Imò, quid pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutariæ accipiam, & nomen Domini invocabo. Calicem non ſolum aquæ, ſed & ſanguinis preceſſus offerri poteſt. Scio enim, quia Preſiſſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eſt. Et ideo Vitæ meæ reddam, annuſciando omni populo gratiam & gloriam ejus, ſimulque in conſpectu cæleſtiſis Jeruſalem ex iſtimo animi voto & deſiderio ſanguinem meum fundam, ut ex atriis ejus, in quibus ſterunt pedes mei, pergam & pertingam ad domum illam æternæ pacis, cujus *Aſcenſus eſt & purpureus in ſpiritu & veritate: ibi dabitur apponere os non ſolum ad ſtillicidja ſtilliciantia ſuper terram, ſed ad ipſum Fontem vitæ cum omni ſatiæte; & concedetur ibidem in lumine videre,**

OPUSCULUM III. PLANCTUS FILIORUM ADÆ MORIENTIVM.

Continet explicationem piā Proſæ decantati ſolitiæ in Officiō Defunctorum.

RECT. R.
tripartita.

*Dies ira, Dies illa,
Solvet ſæculum in ſi villas,
Teſte David cum Sibylla.*

PARS I.
Cur dies
iudicii,
dies ira
vocetur.
Soph. 1.

Dies iudicii extremi, à Sophonia Propheta, deinde ab Eccleſia, (quæ hæc verba deſumpſit ex Sophonia) per emphaliſm & anonomaliſm vocatur **DIES ILLA**; atque per hanc designationem ac indigationem ſpeciālem, multa energeticè & compendioſè indicantur. Idem eſt enim ac ſi diceretur.

Dies illa,

1. *Dies illa*, omnium mortalium oculis ſpectanda, & ab impiis cerèdè certius expectanda. 2. *Dies illa* ab initio ſæculi filiis Adæ prædicta, per ipſummet Adam, & per Enoch ſeptimum ab Adā qui dixit teſte Apoſtolo Iuda: *Ecce venit Dominus*

indas in
Epi.

in ſanctis millibus ſuis, ſacere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios, de omnib⁹ operibus eorum. 3. *Dies illa*, omnium pene Prophetarum oraculis præannunciata, ut nullo ſæculo à memoria & mente

fideliū poſſet excidere. 4. *Dies illa*, in novæ lege rursus Evangelicis & Apoſtolicis ſcriptis multoties inculcata. 5. *Dies illa*, in officiis Eccleſiæ ſanctæ continèdè repræſentata & decantata. 6. *Dies illa*, quæ continet omnes dies præcedentium ſæculorum, quandoquidem de illis tunc ratio ſit reddenda. 7. *Dies illa*, ad quam omnes dies eundem, & in qua ſiniatur omnia tempora, & omnes dies. 8. *Dies illa*, quæ tot præcedentibus anguſtias parcurit, & tandem parit æternitatem dierum nunquam finiendam. 9. *Dies illa*, quam expectat omnis creatura, ingemiſcens, ut liberetur à ſervitute & corruptione, quia *vanitati ſubjecta eſt non volens*, hoc eſt inmutabilitati variæ obnoxia, peccatoribus & peccatis quaſi invita ſerviens. 10. *Dies illa*, quā Ioannes Baptiſta, Præco Chriſti, in deſerto forti voce & zelo inſclamabat: dies inquam in qua venit ille, cuius *ventilabrum in manu ejus, ut parget aream ſuam.* 11. *Dies illa*, quam Angelus Apocalypſis, volans per medium cælum, & habens Evangelium æternum, annunciat ſedentibus ſuper terram inſonans: *Timete Domi-*

Dominum time Domini, quia venit hora iudicii eius 12. *Dies illa, quæ per excellentiam sacris in codicibus appellatur Dies Domini*: quia tunc Dominus suam ostendet potentiam, iustitiam, dominiū in vindictamque erga impios.

Dies ira
Soph. 1. Propterea ulterius ab eodem Sophonia dies hæc dicitur, *Dies ira*, sive, ut ibidem subdit: *Dies tribulationis & angustie, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarum & caliginis, dies nebula & curbinus, dies tubæ & clangoris.* Attende quot titulis diem illum nominat, ut designet esse horribilem & maximè funestem, & verè diem iræ & ultionis. Quibus verbis eum etiam Ecclesia designat in sacris suis officiis. Quare verò specialiter *Dies ira* appellatur, ex rimerè censetur Isaias dum sub typo excidii urbis Babylonis, orbis excidium sic depingit. *Ecce dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam stelle celi, & splendor eorum non expandentur, luna non splendebit in lumine suo. Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum. Super hoc cælum turbabo, & moventur terra de loco suo, propter indignationem Domini Exercituum, & propter diem iræ furoris eius. Quomodo possit Prophetæ dici illius horrorem exprimere aperitius? Vocat diem crudelem, diem indignationis, diem contritionis, sive destructionis impiorum, diem commotionis & conturbationis cæli & terræ, diem iræ & furoris. Quid amplius dicere possit?*

Sai. 13. Cæteri dies iudicium præcedentes, dici possunt dies gratiæ & misericordiæ divinæ, quia clementia & patientia (velut duo aggeres aut muri fortes) continent fluxum ignem iræ & furoris Domini, ne totus erumpat in impiorum perditionem caput, ad eos absorvendos & perdendos penitus. Sunt his aggeribus inserti clavi, crux, lancea, corona spinica, preces Virginis, merita Sanctorum. At tunc iræ torrens omnem aggerem, omnem obicem omnia impedimenta, omnia denique claustra & repagula dirumpet; & quoque versum inundabit, omnemque creaturam ad vindictam animabit, & amabit contra infensatos. Propterea igitur merito dies iudicii vocatur specialiter *Dies ira*. Equidem & nunc ira quandoque hos aggeres perficit & in peccatorum ultionem effluit: sed quodammodo per stillas censetur cadere. Sic enim loqui solent sacræ litteræ: *Furor Domini stillabit super nos; eo quod non custodierunt Patres nostri verba Domini. Non stillabit furor meus super Ierusalem per manus Sæcæ. Rursus Omnis Israel prævaricati sunt legem tuam, & stilla vii super nos maledictio & deservatio, quæ scripta est in libro Moysi servi Dei, quia peccavimus ei. Item dicitur: Si illa ad Africam, id est, prædic furorem & iram meam illic pervasuram. Omnes igitur calamitates peste, bella, ignes, inundationes, quæ ab initio ob peccata contingunt,*

non nisi stilla sunt guttæ furoris Domini paulatim cadentes. Circa diem verò iudicii effunderetur penitus ira, & perfectè illud adimplebitur: *Nunc effundam de propinquo iram meam, & complebo furoram meum in te. O ergo diem nocti similem! O diem illum! O iræ diem! O diem funestam! O diem assidue memoriæ gerendam!*

Illam diem respiciebat Isai, dum ingemiscit & exclamat, *AAA Diei, quia prope est dies Domini.* Hæc est vox & suspirium summè afflictivi; quasi diceremus, *Heu, heu, heu, ob diem illum!* Vel ut Septuaginta Interpretes Græcè habent. *Oime, oime, oime, sive, Hei mihi, hei mihi, hei mihi in illum diem!* Aut certè dicere possumus, quod Prophetæ hunc diem in spiritu proficiens, totus obtupefactus, quasi puer balbutiat. Sicut enim Ieremias à Domino vocatus, ut ejus magna annuntiaret, respondet, *AAA, Domine Deus, puer ego sum, & nescio loqui, nisi balbutiendo; quis ergo ego sum, qui micat ad eloquendum cælestia tua Sacramenta, & oracula? Non assimiles Isai videret dicere: Dum contemplet diem illum horribilem & admirabilem, balbutiens ego falo instar pueri: timor & tremor linguam meam palato assignat; nec aliud scio dicere, nisi AAA Diei.*

Certum est apud Theologos, iudicii diem se cum conflagrationis ignem esse adducturum. Hoc enim constat, & tantissimum est, *Christum igne & fulgure iudicaturum seculum per ignem & clarè asseretur in illo, cæli qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositurum esse, igni refervari in diem iudicii.* Sed quæstio remanet, an hic ignis iudicem & iudicium sit processurus, an verò secururus? S. Aug. in eam propendet sententiam, quæ opinatur ignem conflagrationis secururum iudicem & iudicium. Sic enim loquitur: *In illo iudicio, vel circa illud, hæc res didicimus futuræ, Eliam, fidem Iudeorum, Antichristum, Christum iudicaturum, resurrectionem mortuorum, bonorum malorumque diremptionem, mundi conflagrationem, ejusdemque renovationem. Quo ordine veniant hæc magis docet experientia; existimo tamen eo quo à me ordine commemorata sunt, esse ventura. Hæc ille mundi conflagrationem ultimo lococo enumerans, quem sequuntur nonnulli Theologi.*

Communior interim opinio cum S. Thoma doct. ante iudicem & iudicium. Hæc sententia etiam mundi fundicatur hic puer Ecclesiæ cantum, dum primo loco dicitur: *Dies ira, dies illa solvet seculum in favilla;* supponitur ergo fore illa conflagratio ante iudicis adventum, de quo postea agitur in subsequentibus verbis. Hujus quoque conflagrationis testis producit David cum Sibylla. At Davidis testimonium sic de ea loquitur: *ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.* Quæ locum de secundo adventu citare videtur Apostolus ad Hebræos. Alterum quoque testimonium

PARS II.

Quomodo
villæ fine
muni-
2. Pet. 3

Lib. 20. de
Civ. c. 30.

Ut Suarez
3. p. disp. 17.
scd. 1.

An Confla-
gratione
mudi fu-
tura ante
adventum.

psal. 99.
Heb. 1.

David.

Sep. 5.

2. Paralip.
24, 2. Par.
22, Dan. 9.

Exech. 20.

2. Paralip.
24, 2. Par.
22, Dan. 9.

Exech. 20.

2. Paralip.
24, 2. Par.
22, Dan. 9.

Psal. 49.

Davidis sic loquitur : *Deus manifeste venit, Deus noster, & non silebit : Ignis in conspectu eius exardescet.* Quis est ille Deus noster, nisi Christus ? Noster usque, per assumptam eiusdem nobiscum naturam humanitatem. Ipse qui venit in primo adventu occulte in virginem thronum, velut silens & mutus, in secundo advenit & confecerit iudicium suum thronum manifestus toti orbi, & ut Leo rugiens concuties celum & terram. Ante ipsum igitur ignis exardescit, cum tempore valida : ignis scilicet ille conflagrationis, quo jam incipiet inimicos suos torquere, & terrere. De quo & Apostolus. *In revelatione D. Iesu de celo cum Angelis virtutibus eius, in flamma ignis danti vindictam in qui non noverunt eum.* Vbi videtur alludere S. Paulus ad locum cum citatur ex Psal. 99.

Testimonia Sibyllæ de Christo iudicis.

Quantum ad Sibyllam, & eius testimonium, varia oracula ex libris eius de Christo Iudice de promissis possent. Duo hic sufficiant. Primum est ex lib. 2. ubi Achrostichidem facit Nominis I. E. S. V. S. hoc modo :

*Iudicii signum est, tellus sudore repleta :
In oculis venit Rex magnus, cuncta gubernans :
Acula, presens carnem, & mundam, ut iudicet omnem.
Iesu illum cernent que Deum infidi, atque fideles.
Sede altum, atque animis reddentem iura virorum.*

Hos versus recitavit S. Procopius Martyr apud Tyrannum, ut eum confunderet, & convinceret. Christum Deum esse, ac Iudicem omnium, ex libris Sibyllarum : quæ quidem apud Ethnicos spiritu prophetiæ floruerunt, sic rememorate Deo carum virginis, & hac ratione fidem de Christo, & eius mysteriis apud Ethnicos confirmante. Alterum oraculum Sibyllæ de igne conflagrationis iudicium precedente, sumitur ex eodem lib. 2. Orac. ubi ita canit :

*Tunc ardens fluvius celo manabit, ab alto.
Ignem, atque locos consumet funditus omnes.
Terramque, Oceanumque ingentem, & carula ponti.
Sæcra lacus, fluvios fontes, ditemque severum,
Cælestemque polum, celi quoque lumina in unum.*

Lib. 18. Clav. c. 23.

*Fluxa fluent, forma deleta pro suis eorum :
Astra cadent etenim de celo cuncta repulsa.*

Cur David & Sibylla agit testimonio.

Plura videre licet de re apud S. Aug. de Sibyllæ agit testimonio.

Respon. i. S. Procop. apud Sur. 8. l. 1.

Adverte autem hic in testimonium vocari Sibyllam cum Davide. Sibyllam quidem, ut Ethnicos confundat negantes iudicii diem : apud quos ipse Sibyllæ prophetia reperitur, & libri in honore sunt, quos multo talentis Rex Tarquinius olim sibi comparavit, ut testatur S. Procopius. Davidem verò, ut per eum redarguat Iudeos, hæreticos, & pravo Christianos, qui etiam doctrinam traditam de universali iudicio negant, vel diste-

vel factis, dum sic se gerunt, quasi nulla reddenda foret ratio vitæ peccatis inquinatae. Sub Davide verò (qui Prophetarum Princeps est & Choragus, ceteros compendio continens) intelliguntur & alii Prophetæ, qui hunc diem & adventum Domini in igne prædixerunt, & illius cum Davide testes sunt. Audi huius rei testem, Isaiam : *Ecce Dominus in igne venit, & quasi turbo quadrigæ ejus, reddere in indignatione furorem suum, & increpationem in flamma ignis, qui in igne Dominus dijudicabit.* Audi & Daniëlem testem de throno iudicis : *Thronus ejus flammæ ignis : rote ejus ignis accensus, fluvius igneus rapidissime egrēdiebatur à facie ejus.* Audi & Iosephum, ut in ore trium testium sit omne verbum : *Ante ipsum ignis vorans, & post eum exurens flamma.*

Quinimo ab ipso Adamo hanc ignis conflagrationem prædictam fuisse filiis suis ac posteris, quorundam est opinio. Dicunt enim Adamum prædixisse mundi hominumque interitum duplicem, unum per diluvium, alterum per incendium & conflagrationem. Ideoque posteros Seth, pios & sapientes, excitasset duas columnas, unam lateritiam, alteram lapideam, eisque sua inventa, artes & disciplina, vel inscripserit, vel scriptas accolisset, ad posterorum instructionem, & sui memoriam posteris consignandam : idque hoc consilio, ut se literaria diluvio periret, lapidea superfluis remaneret, quæ etiam nunc extat in Syria, inquit Iosephus, i. antiq.

Quicquid sit ea de re, non dubitamus Abielem agnovisse hunc iudicii diem, sæculumque futurum, ex instructione paterna. Imò pro hæc fide sanguinem fudisse, multorum est opinio. Quia, ut habet Chaldaea translatio (quam Hebræi recipiunt super illud. *Dixit Cain ad Abel, egrediamur in agrum.*) Cum soli essent, dixit Cain Abeli : *Non est iudicium, neque index, neque aliud seculum, nec merces bona pro iusto, nec pena pro impio, nec Dei providentia aut iustitia regitur mundus.* Hoc asserendi occasionem accepit, quia, cum esset Primogenitus, ejus oblatio non fuit accepta, nec celesti flamma descendente approbata, sicut oblatio Abelis. Porro Abel audiens fratris impias assertiones, ad singula fori animo contradixit, & dixit : *Erras frater, est iudicium, est iudex, est aliud seculum : est merces pro iusto, pena pro impio.* Inde accepit Cain occasionem, concepit invidiam consummandi per eum fratris. Sic Abel obegregiam fidem : Caput dicitur iustorum & fidelium, caputque edificare Civitatem Dei per fidem, & sanguine eam suo rigare. Econtra Cain edificavit Civitatem diaboli, fratrem persequens fidelem, negansque divinam providentiam, & iudicium, ac futurum seculum. Quæ secuti sunt Epicurei, Saducei, Gnostici, Nicolaitæ, & alii hæretici. Nec nostro sæculo defuit Libertini & Athei, qui ut indulgent genio, voluptatibus, ac vitiis suis, omni libertate, effrenique cum licentia, negant iudicium, & omne aumen, bonorumque.

rumque ac malorum remunerationem. Væ illis; quia in viam Cain abierunt, & ad fratrum suorum ronicum, hoc est, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, & iustorum omnium, aures claudunt: Matrisque Ecclesie sanctæ voces, toties hæc de re repetitas, aspernantur.

bro, bibliothecas, quibus illestantur litterati & sapientes. Consumet denique Quadrigas & Rhedas, arma & insignia, sceptrâ & diademata, quibus Principes exornantur. Hæc consideratio digna sunt, ut horum omnium vanitas pervideatur & contemnatur, dum tempus est.

Part III. Ad quem effectum sit futurum ignis ante diem iudicii. Resp. 1. Varias proprietates ignis.

Sed quaerunt Theologi ad quem effectum futurus sit ignis ille ante diem iudicii? Dicamus primò, ignem multas habere proprietates, apertissimas ad designandum ea quæ ad iudicium & iudicium spectant. Prima est claritas, per quam efficitur ut iam Christus non amplius occulte veniat & sicuter, ut prius; sed omnino manifeste cum admirabili splendore. Hinc illud: *Sicut fulgur exiit ab Oriente, & pariet usque in occidentem; ita erit adventus Filii hominis.* Quali dicat: Non eger fulguraliquo demonstratore, sed si in Oriente exoritur, etiam illis qui in Occidente sunt, conspicuum est. Sic Christus ad iudicandum veniens, coruscus erit in igne & fulgure, excessivoque splendore omnibus erit toto orbe manifestus, non egens præcone, aut demonstratore, sicut indignus in primis adveat, dum de eo dixit Ioannes eum demonstrare: *Ece Agnus Dei.* Per claritatem quoque ignis, significabitur omnia in iudicio fore clara, & perspicua, & sincera.

Ioan. 1.

2.

Secundâ proprietate ignis est subtilitas, & vis quædam ad discernendum ac separandum ea quæ sunt diversæ qualitatis: & ideo rectè Dominus in igne venit, & iudicium suum peragitur, bona à malis, probosque ab improbis separaturus: quia *Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit.*

1. Cor. 3.

3.

Tertiâ proprietate est ardor & efficacia, per quam significatur zelus divinæ iustitiæ, & potestas ad vindictam sumendam. Ignis ergo iste aptè designat maiestatem divinam & humanam in Christo. Regalem quoque & iudicariam. Tum quia ignis index est divinitus, quando quidem olim Deus solus sic apparere in igne. Tum quia antiquitus præferebatur ignis Regibus, in symbolum potentie & vindictæ. Ob hanc ergo causam: *Ignis ante ipsum procedet.*

Pf. 96.

Resp. 2.

2. Petri 3.

Dicamus Secundò, quod hic ignis serviet ad exurendam terram, & omnia quæ in ipsa sunt opera, ut asserit S. Petrus. Itaque consummet hortos, arbores, flores, herbas; plantas omnes, in quibus confidunt hortulani, ac hortorum Domini, qui maximis impensis eos excolunt. Consumet ferrum, cuprum, stannum, æs, argentum, aurum, & cætera metalla, ac fodinas, officinasque eorum, in quibus confidunt divites. Consumet purpuram, sericum, byssum, pannos, gemmasque pretiosas, cum cæteris mercimoniis, in quibus ipse reponunt negotiatores. Consumet domos & palatia, aulæ & peristromata, picturas & decora omnia, quibus delectantur Magnates. Consumet iumenta, equos, boves, cæteraque animalia, & agrosque, in quibus fiducia locarunt agricolæ. Consumet chartas, libros,

Si lapillus exiguus olim potuit Statuam illam magnificam Regi representantem, auro radiantem in capite, argento splendidam in brachiis, ære constantem in pectore, ferro compactam in tibiis, solo attractu evertere, & in favillam æstivæ aræ redigere: quanto efficacius poterit ignis ille ardentissimus Mundum hunc (per Statuam illam ex tot diversis adversisque compactam, designatum) evertere, & in novam formam conflare? O cives mundi, cius fallacibus bonis, vanoque splendore capti, hanc extremam ignis victoriam attendite.

Dan. 2.

Itaque, omnia mixta quæ sub celo sunt, per hunc ignem in cinerem ac terram vertenda sunt, quasi in primigenium suum elementum. Ratio est, quia cum illa ad usum temporalis vite condita sint, cessante illâ vitâ nulli erunt usus; proinde resolvenda sunt in sua principia ex quibus sunt compacta, & suis elementis restituenta. Exuretur ergo terra profundissimè, & omnia opera tam ab arte, quam à natura, quæ in ea sunt: exurentur montes & montium fundamenta: dissolventur saxa & metalla, & rupes instar ceræ liquecent: exuretur mare, ita ut consumatur quidquid in eo est terrenum vel concretum: denique exuretur quidquid in aëre est materie inflammabilis.

Audi Theologum eximium nostri sæculi Demetrii exurendo non habemus locum expressum, colligitur tamen ex verbis S. Petri, dum dicit: *Elementa ignis calore solvenda. Est enim quid valde mixtum & impurum; unde debet dissolvi & purgari: facile erit Deo per ignem accendere & dissolvere quidquid in mari est inflammabile. Hinc facta renovatione, dicitur: Et mare iam non est. Non quod elementum aquæ sit abolendum (pars enim est principalibus ad constitutionem mundi spectantibus); sed quia hoc mixtum, quod mare dicitur, non amplius erit; nec aqua, quæ est portio istius mixti, alveo eodem continebitur, si dicitur limpida instar crystalli, terramque undique operiet, ut multum voluit, sicut tempore diluvii vel si non totam operiet, alia erit eius dispositio, quam modo sit cum navigatione & aliis usibus nostræ mortalitatis inservit. Hæc ille.*

Apoc. 17.

Audi & ex antiquis Hippolytum, Oratione de consummatione sæculi. *Fluvius ignem excedens cum furore, instar maris sævi, exuret montes & colles, & mare delebit, & aëthera inflammatione dissolvit. Intelligendum est autem, non consumendo aquarum naturam, dum dicit, Mare delebit; sed purgando quod impurum est, quod facile fieri poterit brevi tempore, quia hic ignis aget ut instrumentum divinæ potentie, sicut & ventus qui sicca vitæ aquas diluvii, hæc vi quoque tempore, montes,*

1. Cor. 3. 1. Petri 3. 1. Petri 3.

faxa & metalla exuret, & purgabit, sed incredibili fragore & strepitu, torrensibus sulphuris & saxorum vi ardoris liquorum, decurrentibus. Si enim hæc omnia interdum in uno monte ardente cum tanta elementorum perturbatione fiunt, quid erit, cum tot montes & tota terra ardebit.

Quin autem asserat S. Petrus, Terram, & quæ in ipsa sunt opera, exurenda hoc est mixta omnia, non asseritur illis qui existimant Paradisum terrestrem ab hac conflagratione immunem; nam & ille aquis diluuii obrutus interit. Non etiam asseritur S. Anselmo dicenti, quod post resurrectionem & iudicium, Terra quæ in gremio suo Corpus Domini confovit, tota erit ut Paradisus: & quia est sanguine sanctorum irrigata, odoriferis liliis, floribus, rosis, violis immarcescibiliter erit perpetuo decorata. Nam cum omnia illa sint corruptibilia, & ille novus status futurus sit rerum incorruptibilium: plantæ, vel animalia, non spectant ad perfectionem uniuersum secundum illum statum nouitatis, sed solum secundum hunc statum mutabilitatis, ut dicit S. Thomas, Terra interim, & alia elementa hoc conflagrationis igne purgata, eas qualitates habebunt, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant, ut scilicet mundus in melius innovatus apte accommodetur hominibus etiam carne in melius innovatis, ait S. Aug. de civ. cap. 16. Propterea nova terra, novumque cælum promittuntur; non quoad substantiam, sed quoad qualitates & ornatum. Cælum enim & astra nova luce condecorabuntur; sed erunt eadem quoad substantiam, sicut & corpora nostra cum resurgent.

S. Anselm. in Alucidario.

in suppl. q. 91. d. 8.

Mundus per ignem expiandus.

Resp. Ignis iudicii an

Cæterum hic ignis conflagrationis non attinget cælos æthereos, cum sint incorruptibiles. Vnde quod S. Petrus dicit: *Cæli ardentes solventur*, intelligendum id de cælis æris secundum morem loquendi sacre Scripturæ. Hæc communior sententia Theologorum est. Imò multi censent, quod ignis non pertinet ultra montes nisi quindecim cubitis, sicut & aqua diluuii. Gen. 17. ita asserit Glossa ordinaria 2. Thessal. Item glossa interlin. 2. Pet. 3. Beda quoque Marci 14. & alii Cælos ergo superiores Deus purgabit, & renouabit sua potentia, sed in actione ignis.

Sic mundus quoad omnes partes expiabitur, quia est templum quoddam diuinitatis, quod Deus ad suum cultum & honorem condidit & sanctificauit. Hoc interim ejus templum, morali quadam ratione, per innumera hominum & demonum peccata censetur fuisse infectum, & per spurcitas carnales & spirituales multis seculis inquinatum. Vnde priusquam renouetur ad statum gloriæ, expiandum est: quæ expiatio sicut olim facta est per aquam, ita nunc fit per ignem, qui ad hunc effectum aptissimus est.

Dicamus tertio, hunc ignem non solum impiis fore ad initium vindictæ, sed etiam purgaturum justos tunc viuentes, qui aliquid culpæ vel peccati

na luendum habuerint. Ita multi Theologi dicent, & colligit potest ex illo, Dies Domini accendetur, quia in igne revelabitur, & unicuique opus quale sit, ignis probabit. Quenam est illa dies Domini, nisi dies iudicii, siue particularis in morte unicuique, siue universalis in fine mundi? Hæc dies in igne revelabitur, siue cum igne erit, tamquam lictore diuinae iustitiæ, & declarabit cuiusque opus, illudque probabit: si quis super edificauerit ligna, fenum, stipulam, hoc est peccata venialia fundamentum fidei superstruxerit, saluus erit, si tamen quasi per ignem, per ignem scilicet Purgatorii in iudicio particulari; per ignem vero conflagrationis, si hæc inueniantur in iustis in iudicio universalis.

Iustos porro plenè purgatos non attinget hic ignis: sed illi qui adhuc vivi supererunt, morientur paulò antequam Christo rapiantur obuiam, vel in ipso rapto mors perueniet, & quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur, cum enim telentur, morientur, inquit S. Amb. Hanc sententiam sequuntur nonnulli Theologi, & que etiam est S. Thome Anselmi, & utriusque Glossæ in illum locum.

Alii verò asserunt etiam ipsos mortuos per ignem conflagrationis, quam vis per illum non sint affligendi, nisi quantum mors naturalis mortem affligere solet. Audi hæc de S. Thomam ignem quantum pertinet ad virtutem naturalem ipsius, si militer aget in bonos & malos qui vivi reperientur, vivorum corpora in cinerem resoluendo, in quantum autem aget ut instrumentum ad diuina iustitiæ, diversimode aget in diversos, quantum ad penam sensuum. Mali enim per actionem ignis cruciantur, boni vero, in quibus nihil purgandum, nullum dolorem ab igne sentient. Illi verò in quibus aliquid purgandum erit, sentient cruciatum ab igne plus vel minus pro diuersitate meritorum. Hæc ipse. Quid clarius quidque explicatius? Annon similiter nunc agit ignis purgatorii, plus vel minus crucians pro delicti quantitate? Vnde id habet, nisi quia agit ut instrumentum diuinae iustitiæ, manu potentia ipsius applicatum? Hanc explicationem S. Thomas de promissis videtur ex S. Aug. qui sic ait: *Qui temporalibus panis digna gesserunt, per flammam ignem & vada feruentibus globis horrenda transibunt: quanta fuerit peccati materia, tanta erit & transiendi mora, quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vindicabit quædam sanctorum rationis disciplina.*

Ex his satis patet, quomodo dies illa soluet scælum in favilla, ad initium vindictæ impiorum, ad purgationem iustorum, ad expiationem mundi & cælus omnium scelerum. Is qui illum semel expiavit per aquam & cataclismum, expiavitque postea per sanguinis sui diluuium, pacificans siue quæ in cælis, siue quæ in terris, expiavit denique per illum Spiritus sancti ignem, quem venit mittere in terram, & vehementer voluit accendere; expiavit tandem in fine sæculi per ignem, universalis conflagrationis, ut nullæ amplius spinæ peccatorum remaneant. Sic qui

fusciet, & corda eorum ad iudicii futuri memoriam revocet. Item, ut hominum superbiam dissipet, & conturbet audaciam, rememorato illo tempore quando in nubibus venturus est. Quapropter oportet nos ejus cælesti monito cum timore & amore debito respondere, ut quoties aëre commoto manum quasi ad feriendum erexit minitans, nec adhuc tamen percudit, ejus misericordiam imploremus; discussis penetralibus cordis solliciti, sic nos expurgemus, sicque agamus, ut numquam percui mereremur. Hæc ipse.

B. Hydgam.
g^o.

Huic autem viro sancto adjungamus & sanctissimam foeminam B. Hydgem, Poloniæ Heroinam & Ducissam, de qua similiter in ejus vita legimus: *Coruscationes & tonitrua multum formidabat quod his elementorum commotionibus, extreme diei iudicium & divina ultionis gladium ad memoriam revocaret.* Hæc commemorans, tota contremiscebatur, quasi cum B. Job, tumentes super se fluctus, Dominum timens. Nec cessabat hic timor, donec accitus aliquis Sacerdos sacras manus pro divinæ protectionis scuto ejus capiti imponeret: sub quantum umbraculo, tamquam jam secuta de periculo, genuflexionibus & orationibus durante tempestate insiltebat. Tranquillitate reddita, pro gratiarum actione illas manus exoculabatur; quas ideo putabat posse resistere noxiæ potestati, iram Dei avertendo, quod sacrate essent. Ita apud Surinm 23. 08obr.

Iob. 31.

Psal. 28.

Tonitruum curam suis fulgerris & coruscationibus reboans, & terrens, solet in scripturis *Vox Domini*, appellari. Hæc est *Vox Domini super aquas*, *vox Domini in virtute & magnificentia*, *vox Domini confringentis Cedros*, *vox Domini concutientis desertum*, *vox Domini intercedentis flammam ignis*, *vox Domini preparantis cervos*, &c. Litteraliter enim hæc de tonitruo cum tempestatibus reboante accipienda sunt. Hoc quandoque ita invalescit, ut maria concutiat, cedros celsasque arbores excutiat, commoveat deserta, ejaculetur fulmina quasi flammam ignis dissecti & dissecantis, cervosque ad currendum ac cervas ad parandum impellat; quæ omnia notantur dictis verbis.

Vitam ergo ultimum illud tonitruum, cum procellis suis sonantibus, ita vivâ à vivis apprehensione concipiatur, & rememoretur: ut vitis moriantur, ut superbiam eorum, cedrorum instar exaltata confringatur, ut spinæ de desertis eorum cordibus evellantur, ut concupiscentiæ ignis intercidatur. Denique vitam mandatorum instar cervorum currant, aut instar cervarum spiritum salutis pariant, terrore salubri & tremore poenitentis perculli per efficaciam hujus tonitruum admirabilis & tremendi.

PARS II.
De timore
ex iudicis
majestate.

Secundò tremor magnus erit illa die ex iudicis terribili majestate, de qua dicit Evangelista: *Videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa, & majestate, & omnes Angeli*

cum eo. Itaque veniet Christus Iudex cum magna potentia, virtute, gloria impios percellente, quia in corpore veniet splendidissimo, radiantissimo, in nubibus fulgidis, procellis, fulgurientibus & fulminantibus, omnibus Angelorum choris stipatus velut servis suis. Si omnem Regum omnium majestatem, exterius torrentem eos qui ad ipsos accedunt, conferas cum hac majestate iudicis, non nisi umbra est & pictura respectu veritatis.

Quapropter de hac majestate gloriosa & terribili, scribitur. *Vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cælum & locus non est inventus eis.* Hic est Thronus judicialis, sublimis, splendens, majestativus, cui Christus Iudex insidet: à cuius fulgore conspectu quasi erubescens & subpudibunda ac tremens fugit terra & cælum, hoc est pristina facies & forma ac status cæli & terræ, ut in aliam commutaretur. Unde talis locus & status qualis antea non est amplius inventus eis, sed alius longe splendidior & gloriosior. Vel hyperbolice, significatur per illa verba majestas Domini tremenda, à cuius conspectu dicitur fugere cælum & terra, præ reverentia & timore, quomodo dicitur: *Erubescet Luna, & confundetur Sol cum regnaverit Dominus exercituum.* Hoc est, in die iudicii, ob Christi majestatem & splendorem, quadam ratione erubescere censebitur, & confundi.

Idem S. Ioannes quamdam speciem iudicis huius terribilis videtur describere, dum ait sibi apparuisse similem filio hominis in medio septem Candelabrorum aureorum vestitum prodere, præcinctum ad mamillas zona aurea, capillis candidis, oculis ut flamma ignis, pedibus calcantibus fornicem ardentem, voce instar aquarum multarum, dextra radiente septem stellis, ore vibrante gladium utrimque acutum, facie instar solis lucente, dicebatque se habere claves mortis & inferni. An non tibi hic videtur supremi iudicis adumbratio? *Vestis Talaris*, vestis est iustitiæ, quam Christus tunc induit. *Cingulum ad mamillas*, restrictio est misericordiæ, quæ non amplius in latum se proteret, ut uberibus suis lactet peccatores. *Caput candidum*, sapientiæ maturitatem indicat. *Oculus ignei iudicis zelum furorem signat.* *Pedes in camino ardenti*, reprobos in fornace conculationem insinuant. *Vox aquarum multarum*, reprobos est per iram inundantem torrentem abjectio. *Stella in dextera*, gloriæ pro electis donationem indignant. *Gladius utrimque acutus*, sententia est postrema corpus animamque impiorum pervadens. Hæc representatio Christi quamcumque habuerit significationem, tanto tremore affectit S. Ioannem, ut dicat: *Et cum vidi eum cecidi ad pedes eius tamquam mortuus.* Si Ioannes ita terretur, cui ad mysterium hæc representabantur: quantus tremor est fururus, quando Iudex ille est venturus, ut iram suam non solum

repræsentet ad mysterium, sed etiam verissimè & severissimè deducat ad effectum.

Si populus Israël videns Dominum ad montem Sinai descendentem, in igne & coruscatione, in nube, tonitru & fulgure, in gloria & majestate, tanto percussus est terrore, ad radices consistens verticis fumantis, ut inlamarat ad Moysen: loquere tu nobis & audiemus; non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur: Quantus tremor est futurus reprobis, dum longè majori adveniet cum majestate, terribiliorisq; symbolis circumamictus, postremam vocem terribilem daturus in monte ad hoc electo? *Quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri? Et, Quis stabit ad videndum eum?*

Exod. 20.

Job. 26. Malach. 3.

Cur in tanta majestate judex apparebit. Psal. 21. Isai. 53.

Ideo vero tanta majestas, talem incutiens timorem, ei conveniet tunc temporis, quia abjectus fuit & vilis habitus, opprobrium hominum, abjectio plebis, quasi vermis & non homo, à primo suo adventu usque ad mortem, dum voluit colere & docere humilitatem. Quare de eo dicitur: *Ejus judicium in humilitate sublatum est.* Et rursus: *vidimus eum despectum, & novissimum virorum; & quasi absconditum vultus eius.* Itaque vultus, in huius rei compensationem, admirabili & terribili gloria ac majestate cum adorari Pater æternus, cum causam judiciumque recipiet, si cuius causa quasi impii iudicata est; ut per huius suæ majestatis terrorem incipiat dominari in medio inimicorum suorum. Propterea ei dicitur: *Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus Sanctorum: Dominare in medio inimicorum tuorum.* Quasi ei diceretur: In illo die novissimo tecum erit principatus (sic legunt 70.) apparebitque evidentissimè omnibus, regiam ad te spectare potentiam super omnia regna & Reges, imò super cælum & terram. Erat enim dies virtutis tuæ, in quo cælum movebis, Solem obsecrabis, terram tremere facies elementa concuties, mortuos suscitabis, tribunal statues, splendoribus Sanctorum eris cinctus. In illa die consummabis ultimum exterminium, conqussabis capita multorum, exaltabis caput tuum, & tibi acclamabitur: *Dominare in medio inimicorum.* Quasi hæc fausta acclamatione diceretur, Dominare Fili David, super omnes Reges elevans thronum. Dominare Rex pacifice, totum Sarcæ suppeditans regnum. Dominare Fili Mariæ, in medio Hæreticorum antea te blasphemantium. Dominare Galilææ, in medio infidelium, Dominare Nazareth in medio Iulianorum, Neronom, Deciorum, Diocletianorum, Maximinorum, & aliorum Tyrannorum. Dominare Agnæ innocens, in medio Iudeorum, te persequentium. Hæc fausta acclamatio mirè percellet omnes ejus hostes, qui jam consummata victoria quasi scabellum sub pedibus ejus ponuntur, ut conculcentur, & æternum subjiciantur, æternis vinculis referendi. Merito ergo hæc prævidens, admittit abundè canit Ecclesia: *quantus tremor est futurus, quando Iudex est venturus.*

Psal. 109.

Vitis floriger.

Adjiciamus pro coronide, tremorem hunc augendum ex signis redemptionis nostræ, quæ tunc in Iudice videbunt impii terribili modo sibi adversantia. Hoc enim significat S. Ioannes. *Ece venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terre.* Qui sunt qui eum pupugerunt? Noane illi qui eum crucifixerunt & perfoderunt? Noane & illi qui peccatis suis quotidid eum transigunt, crucifigentes sibi metipsum Filium Dei, & sanguinem ejus pollutatum ducentes? Certe ejus caput nostra de die in diem coronat spinis: transigentibus superbia; clavos in manus & pedes adigunt rebellio & inobedientia; lanceam in latus & cor immittit invidia, detractio, vindicta; torum ejus corpus compungit ingraticudo, luxuria, avaricia. In extremo ergo judicio apparebunt transfigurationis huius insignia, a pertura, & vulnera; splendida quidem & gloriosa, sed tamen terribilia his qui horum exitere causa. Ideo dicitur: *Videbunt in quem transixerunt, videbunt sed ad suam confulsionem & terrorem, & plangent planctu horribilo & infructuoso.* Contra eos inlamarunt crucifixi livores notæ peccatis inflatæ; ac Iudex ipse antea per eos crucifixus, videtur hanc aut similem vocem repetiturus: *Infer digitiuum tuum huc, & vide manus meas, affer manum tuam, lat. hom. & mitte in latus meum, & agnosce que pro te impio divina pietas est perpeffa.* Clamabit & sanguis fœderis, refumetque vocem indignationis & vindictæ qui sanguis erat propitiations & misericordiarum. Clavi, spina, corona, flagella, lancea, columna, & alia passionis insignia, pietatis symbola, ante faciem Iudicis per Angelos præferentur, ut trophæa victoriæ, ut instrumenta quibus redemptio est acquisita; sed ingratis & impiis, à quibus hæc fuerunt proculcata, horrorem inducent inexplicabilem, ipsa conscientia eos horribilè redarguentem quod ea contempserint. Propterea igitur rursus repetimus: *quantus tremor est futurus, quando Iudex est venturus!* O quantus tremor, qui eos coget inter se mutuo dicere: *Merito hæc patimur, in sanguine eius exquirimus!* O quantus tremor quando jam adimplebitur illa petitio Domini: *Terra ne operias sanguinem meum; & non habeat in se locum latendi clamor meus!*

Tremor augebitur ex signis redemptionis nostræ. Apoc. 1. Hebr. 5.

Ioan. 19.

Caesar Arc-tuum huc, & vide manus meas, affer manum tuam, lat. hom.

& mitte in latus meum, & agnosce que pro te impio divina pietas est perpeffa.

Gen. 4.2.

O quantus tremor, qui eos coget inter se mutuo dicere: Merito hæc patimur, in sanguine eius exquirimus!

Tob. 16.

O quantus tremor quando jam adimplebitur illa petitio Domini: Terra ne operias sanguinem meum; & non habeat in se locum latendi clamor meus!

Certe ipsam Crucem Domini veram in judicio S. Chryf. apparituram, ministerio Angelorum recolletis omnibus ejus partibus per orbem dispersis, probabilis est nonnullorum sententia. Ipsamque dicunt perpetuè in cælis conservandam, & velut immutandam ad statum incorruptibilitatis, eò quod fuerit speciale instrumentum redemptionis, & Al-tare propitiations, in quo se Christus sacrificio suo peccato, ac de omnibus hostibus trophæum exhibuit. Idem de Corona spinica, aliisque præcipuis instrumentis Passionis, nonnulli pie sentiunt. Alii existimant non fore nisi signum crucis ex igne lucido formatum, toti orbi conspicuum,

Anselm. Iansen. Te. statum.

Solis claritatem superaturum. Quidquid sic de ea re, certum est signum illud fore terribile; quando quidem ejus specialis fiat mentio in Evangelio, planctumque ceteri dicatur inter tribus terrę. Unde & signum illud horrorem majorem incutiet, quam signa in Sole, & Luna, & Stellis. Non ergo amplius erit eis signum Tau, quod impressum frontibus gementium eos ab Angelo percussente pręservabat. Non amplius signum exaltatum in deserto, ejus aspectu sanabatur percussus a serpentibus. Non amplius signum rubei coloris, quod domum salvat cui dependit. Sed erit *Virga virtutis*, quę emittitur ex Sion cęlesti, ut impios confringat, rebellium capita conquasset, inimicos omnes conterat. Sicut ergo nunc Crux, & ejus signum, terror est dęmonibus: sic erit tunc & impiis. Erat enim arbor funesta & formidolosa, vindictam inclamans, & penam instigans horrendam. Ab hac magnus tremor est futurus, quando Iudex est venturus.

PARS III. De timore ex discussione.

Tertio tremor magnus eo die futurus est, ex consideratione strictę discussionis, & severi examinis. Que ratio hic proponitur, dum canimus: *Iudex est venturus, cuncta strictę discussurus*. Tunc nimirum adveniet dies discussionis, quo discernet & discutiet paleas a tritico, quo ventilabit & permandabit aream suam, ut paleas igne consumat in extinguibili. Tunc erit tempus excussionis, quo tenentur extrema terre excutiet impios ex ea, ut loquitur Job. Tunc erit tempus quo advocabit calum de sursum, & terram deorsum, discernere populum suum. Atque tunc de impiis verissimum esse agnoscerit: *Revelabunt cali iniquitatem ejus, & terra confargor adversum eum. Apertum erit germen illius, detrahetur in die ire furor Domini*. Tunc discutiet, & excutiet parietem, quem sibi & aliis liniunt ad blandiores, sine fulcris solidis, imo sine paleis & tempamento, ut loquitur Ezechiel. Tunc disluet & discutiet pulvillos quos confecerunt, ad repausandum infelicitate. Nihil ergo tunc prętextus, & excusationes, vaneque rationes valebunt, in quibus quiescunt nonnulli. Tunc discutiet & excutiet signum, *fennum stipulam*, quę fidei superstruunt instructuosę repidi operarii tepidique Christiani; hoc est, omnia quamlibet levia peccata plebete.

Job. 38. Ps. 49.

Job. 4.

Exemplum districtum iudicium trementi-um.

Quartus igitur timor est futurus, quando Iudex est venturus, adeo severe & strictę cuncta discussurus? Si in Angelis suis reperit pravitatem, quando magis in eis qui habitant domos luceas, quę terrenum habent fundamentum? Quomodo fieri potest, ut semper edificent aurum, argentum, lapides pretiosos, luteo & terreno fundamento innixi, qui de luto sunt ipsi, & de terra? O tremendam exaltationem & discussionem severam! Nonnulla exempla id declarare possunt.

1. Si Adam ita tremat adveniente Domino in Paradisum, hac sola voce requisit: *Adam ubi es?* Erat tamen vox pietatis, non furoris; ambulaverat enim

Deus ad auram post meridiem, ut æstus indignationis ob peccatum Adę temperaret autā misericordię. Si, inquam, ita tremat. Ad hanc vocem, ut fateatur: *Vocem tuam audivi & abscondi me*. Quanto magis tremor est futurus quando Iudex est venturus pro filiis Adę in æstu irę suę; deficient jam omni aua misericordię? Atque tunc non lenem edicturus est vocem; sed talem vocem, ad quam cælum & terra contremiscat.

2. Si Cain ita tremore concutitur post examen & discussionem peccati sui a Domino factam & post interrogationem illam, ubi est Abel frater tuus? Post correptionem quoque illam, *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra*: Quantum putas tremor erit, dum peccata hominum strictę discutientur a Iudice, & vox sanguinis fratris eorum, Christi scilicet dabit contra eos testimonium? Certe Cain terrorem conscientię & Dei vindicę contumid totum se concutientem vix sustinebat, & mortem pręcipitabat. Sic enim de eo dicit S. Chrysologus serm. 147. *Favore mors ipsa leniore est. Cain ubi parricidali capti terrore vexari mortem petis, requiem credis, si periret. Multo magis reprobi mortem eligerent prę timore in illa discussione, sed terror erit eis sine fine, & mors sine morte.*

3. Si Rex Balchazar, non lanceam, aut hastam contuens cruentam, sed solum calamum in manu hominis conspiciens contra Candelabrum in superficie parietis aula regię aliquid exarantem, ita contremuit, ut de eo dicitur: *Tunc facies Regis commutata est, & cogitationes ejus conturbabant eum & compages venum ejus solvebantur, & genua ejus ad se invicem collidebantur*. Quantum tremor est futurus, quando Iudex accuset diram iram in lanceam, & accipiet armaturam zelus illius, armabitque creaturam ad ultionem inimicorum? Ideo contremuit Rex ille tanta animi corporisque collisione, quia agebatur de lance & pondere quibus appendendus erat, de calculo & ratione quam reddere oportebat, de divisione corporis & animę ac regi, quę expectanda erat: *Appensus es in statera, & inventus minus habens: Numeravit Deus regnum tuum, & complevit, ac dirisit illud*. De his omnibus ager Iudex quando venturus & cuncta strictę discussurus. Et nunc manus ejus pręfert calculos & pondera, stateram & lanceam, gladium & lanceam, ut timorem indat peccatoribus, dum tempus est: ut ipsi seiplos ad calculos vocent & rationem coram Throno & Tribunali gratię ejus & misericordię, antequam vocentur ab ipso ad Tribunal severę justitię.

Mira certe benignitas Christi, quod cum Pater omnem iudicium dederit filio, omnemque iudicandi potestatem; ipse pluribus voluit commuicem esse eam durante hac vita communicans Sacerdotibus, ut quicquid in terra iudicant, ratiū sit in cęlo, sitque Tribunal gratię & misericordię apud eos, potius quam justitię. Nempe noverat hominis infirmitatem & timiditatem; quia animum facile de-

Sponderet post lapsum, timens majestatem Iudicis. Voluit ergo iustitiam & iudicium sibi commissum misericordia temperare pro decursu hujus vite: id est homini, qui iam fugerat ab ipso ad solam vocem terris in Paradiso, Iudicem hominem constituit, ad quem non veretur accedere, à quo etiam post flagrantia quolibet scelera absolvi. Interim finale sibi iudicium reservat Filius, ut ibi iudicetur severè, qui in hoc Tribunali se verè noluerunt agnoscere, & humiliare. O quantus erit in illo ultimo iustitiæ Tribunali tremor, quando quidem in hoc ipso Tribunali gratiæ nonnulli pavescunt, & contremiscunt? Ibi enim longe alia erit discussio quàm modo, aliæque vindicta, & ira Iudicis.

Ezech. 21.

Quapropter hic locum habet quòd ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis ingemise in amaritudinibus coram eis. Cumque dixerint ad te: quare gemis? Dices. Pro auditu, quia venit. & tabescet omne cor, & dissolvetur uniuersa manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluent aqua; ecce venit, & stetit Dominus Deus.*

Ipsi angeli in die iudicii tremorem concepturi.

Certe nonnulli ex Patribus Sanctis tunc timorem, tantumque rigorem dicunt fore, ut & ipsi Angeli in iudicium huius severi contemplatione & executione tremorem concepturi sint. Rem sic explicat S. Aug. serm. 130. de temp. *Sicut Principe iudicante terretur non solum Rei; sed & officia quæ nihil sibi conscia sunt; timore & tremore comprehenduntur propter iudicis terrorem: ita & tunc, cum humanum genus iudicabitur, etiam caelestes ministri pavent, & terribili apparatu de iudicium intuentis contremiscunt horrenda formidine.* Ad eum etiam scilicet S. Chryso. illud explicare videtur: *Virtutes calorum commovebuntur; ubi intelligit Angelos, qui dicuntur militia & exercitus cœli.* Intelligenda autem sunt hæc de timore reverentiali. Quia, ut ait S. Gregorius explicans illud: *Columnæ cœli coram eo contremiscunt;* Tremor ille virtutum cœlestium in contemplatione Dei, & operum divinarum; ne eis *pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis.*

Iob. 26.

Quicquid sit de Angelis; in hominibus tantus tremor est futurus, quando Iudex est venturus, cuncta stricte discussurus, ut dicatur. *Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & divites, & fortes, & omnes servus & liber absconderunt se in speluncis, & dicunt montibus, Cadite super nos; & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni, quoniam venit dies magnus ira ipsorum: & quis poterit stare?*

Apoc. 5.

Feliciores illi Reges & Principes, nobiles & ignobiles, divites & pauperes, qui iudicii timore concussi, dum adhuc tempus est, fugiunt ad speluncas & cellulas, sceptris & diadematis, divitiis ac rebus omnibus relictis & contemptis; nihilque aliud cordi habent, quàm se abscondere, & operire ac protegere ab Agni futura ira. Quot Principes petierunt solitudinem & desertam, hoc sancto timore adacti? Quot Reges & Regniæ ingressi sunt

Ordinem Francisci, Dominici, Benedicti, Bernardi eadem de causa? Amplexati sunt hi pro purpura cilicium, pro diademate coronam spineam, pro gemmis clavos, pro sceptris crucem; ut hæc passionis Domini insignia eis in fine sæculi non forent terribilia, sed pietatis & gloriæ symbola. Tremorem salubrem conceperunt tempore ut postea non timerent infructuosè. A facie formidinis Domini absconderunt se in petra scissuris & foraminibus Christi, ut ab ira eius extrema forent tuti. Hic timor adeò efficax est, ut adhuc hodie repleat claustra & solitudines florida & nobiliteriusque sexus juventute.

V. Platum de sta. relig. l. 2. t. 25.

Hoc prævidebat S. Propheta, dum in persona horum omnium dicit: *Timor tremor & venerunt super me, & contexerunt me tenebræ: ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine, expectabam eum qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate.* Docet his verbis quòd succedendum sit de mundi turbine, & quid agendum, succedendum longè, nec in confinio subsistendum. Vir iustus non debet in regione peccatrice, vel circa eam, immorari; sed preparare in montem nisi malit perire. Docet etiam non cunctanter aut pigre, sed festinanter & strenue abeundum: *Eger vult, non vult.* Non contingit regnum cœlorum ostantibus, sed vim facientibus. Festinantem non chororum affectus retardat, non mundi revocent illecebræ, non remorentur curæ domesticæ, lucidenda est semel negotiorum sæcularium catena, siquidem hac aliter homo explicari non potest. Clamat Propheta *fugendum de medio Babylonis: exitus de Aegypto fuga vocatur.* At videas plerosque comperendinantes, & consiliis nimium lentis fugam victorum molientes. Vbi illud argue illud negotii fecero, inquirunt interim negotium ex negotio seritur, vitium vitio invidatur, Vultis ergò hic præcipio. Docet denique, ideo se hominem recipere debere in solitudinem, ut ibi expectet opem, ab eo qui solus salvat à spiritu pusillanimitatis, à procella tentationum, ab extrema tempestate, & à tremore illo qui aderit, quando Iudex est venturus, cuncta stricte discussurus.

psal. 54.

Prov. 13.

Ter. 5. c.

Hoc etiam continuò docere antiqui Patres in solitudine, ut patet in vitis eorum, Quare cum quidam è fratribus peteret ab Abbate Ammon, ut ei diceret verbum salutis, Respondit. *Vade ad cellam in vitam tuam, & cogita de te sicut malefactorum in carcere, Patrum, qui interrogant omnes adventantes: Vbi est Iudex, & quando nam est venturus? Et qui timent gravem punitionem: deplorant delicta sua.* Sic anima pia semper sit suspensa, & dicas sibi: *O me miseram, quomodo comparebo coram Iudice ut rationem reddam? Si hoc sepe cogites, salvari poteris.* Hæc ille.

Conclusio.

Hoc ipsum salutis verbum omnibus inculcavimus, omnibusque hic Ecclesiæ cantus inculcat, ut scilicet sepe hæc recogitent in cordis solitudine, pia mentis sollicitudine, & timorem timore.

fletumque fletu, planctum planctu præveniant.
 Bern. ser. de *Quia, ut ait S. Bernardus: Qui pavet, caret; qui negligit, incidit. Et nunc timor planctusque fructuosus est, qui tunc inutilis erit & fructuosus, quando plangent tribus terra, & videbunt in quem transierunt.*

LECTIO. 3. *Tuba mirum spargens sonum, Per sepulchra Regionum, Coeget omnes ante Thronum.*

PARS I. **C**hristiani campanis utuntur ad convocandum populum ad divina, & ad festa. Et initio quidem hæc fuerunt minores, sed reddita pace per in illa die Constantium, paulatim grandiores factæ sunt. Nomen autem Campanarum acceperunt à loco, in quo majores factæ sunt. Nempe à civitate Nola in Campania: Unde & minores Campanulæ dicuntur. Ita tradit Rationale offic. divin. l. 1. cap. 4. & Card. Baron. tom. 2. anno, Christi 58. Hæc variis benedictionibus sanctificantur, ut populum Christianum ad exercitia sanctificationis vocare significantur, & ad Sacramenta & sacrificia, in quibus sanctitas percipitur, invitare. Deinde, ut per sonitum vasorum horum benedictorum, recedat virtus insidiantium aërearum potestatum, incurfus turbinum, percussio fulminum, læsio tonitruorum, calamitas tempestatum, omnisque spiritus procellarum: ideoque depingitur in illis cum benedictione, unctio, & aque sanctificationis asperione, vexillum crucis, cui flectitur omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum. Denique ideo benedicuntur, ut cum clangore illius audierint Filii Dei, creseat in eis devotio fidei, & præparent se contra tempestates & procellas extremi diei, & disponant se ad audiendam cum securitate. *Tubam illam, que mirum spargens sonum per sepulchra Regionum, & vocabit electos ad solennitatem æternam, reprobos autem ad condemnationem inevitabilem.*

Miracula in *Quam obrem sæpe in Campanis his benedictis benedictis edidit miracula Deus, ut ex historiis sacris concampis per stat.*

De edita. *Audi quod in vita S. Meivulphi legimus 5. Octobris apud Surium. In Monasterio S. Meivulphi, quod Canonis & Sanctimonialibus crexerat, erat Tintinabulum quoddam æreum, bene sonorum, quod reverenter aservabatur. Quia quoties aliqua ex sororibus illius Monasterii breviter abitura è vita, absque humano ministerio per se sortem reddebat sonum. Aseverant autem omnes illud inventum inter ossa S. Meivulphi, cum illa è sepulchro transferebantur, creditur illo usus fuisse sub elevatione Sacramenti in suo Diconali ministerio. Hæc ibi.*

In conventu Zamotensi Ord. Prædicatorum similis campanula per plura annorum curricula sine alicujus ope insolitum sonum reddere solita erat, sic quoties aliquis ex illo Collegio erat migraturus; & tunc omnes se præparabant ad mortem, nescii in quem caderet hoc jaculum mortis. Durasse scribitur istæ campanæ pulsus per multa tempora. Testis est Anton. Tenensin Chron. Præd. ad ann. 1218. p. 22.

Nec hæc tibi de veritate sint suspecta: scribit enim Didacus Baesal. l. 1. cap. 3. Tom. 1. Comment. in Evang. Novi apud aliquas familias Nobilium in Hispania familiare. Quando illorum qui morti propinqua, commune familie sepulchrum sensitur commoveri, & turbari, quasi jam ossa parentum cum congeneri cadaveri. Hæc ille.

In Regno Aragoniæ est collis propinquus loco qui dicitur Villila, in cuius fummitate est Ecclesia dedicata S. Nicolao, in qua sunt dug campanæ, quarum major insignita est effigie Iesu Christi & Virginis, ac S. Ioannis, cum hac prophætia Sibillina: *Christus Rex venit in pace, Deus homo factus est.* Hæc campana frequenter insonuit proprio motu indicans eventus aliquos insolitos, vel calamitosos. Anno 1601. 1. Junii, auditus est eius sonitus, usque ad 16. diem ejusdem mensis per innumerum illic concurrentes ad videndum istud prodigium: & isto die cessavit. Sequenti autem die, qui fuit dies Corporis Domini, rursum incepit, usque ad Festum S. Ioannis Baptistæ inclusivè, & cum mensura ac harmonia viginti octo dedit versus Orientem, ac postmodum cessavit. Dicitur quoque insonuisse hæc campana proprio motu, dum Carolus Quintus Imp. & Regina Anna, uxor filii eius Philippi, mortem obierunt.

Sicut porrò Christiani utuntur nunc campanis ad convocandum populum, ita olim utebantur Iudæi Tubis. Erat enim à Domino præceptum Moysi: *Fac tibi duas Tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra.* Illis ergo utebantur ad castra movenda, & ad bella; sed & maxime ad sacrificia convocanda. res populum, & ad festa. Hinc & apud eos erat festum quoddam primo die septimi mensis, quod *Festum Tubarum* & clangoris dicebatur, *Mense septimo prima die mensis eris vobis sabbatum* (id est festum solemne) *Memorale clangentibus Tubis.* Tradunt autem interpretes hoc festum Tubarum in memoriam fuisse Isaac Patriarchæ, qui per Angelum clamantem ad Abraham, *Ne extendis manum tuam in puerum, liberatus fuit a morte, & gladio Patris sui, surrogato arietem, quem cornibus hærentem in veribus Angelus offendit.* Hoc enim factum fuisse primo die mensis septimi tradunt Hebræi. Clangebant ergo eo die in hujus rei memoriam, non solum Tubis argenteis, sed etiam cornibus arietinis, sive buccinis ex illis confectis.

Per tubas etiam nonnulla olim prodigia edidit Deus, ut patet in destructione murorum Iericho per clangentibus septem tubis sacerdotibus. Item in destructione exercitus Madianitarum, per collisionem lagenarum & sonitum tubarum. Quod autem nonnulli de duabus tubis sic præceptum mysterium.

Merium agnoscit Rupertus quia allegorica signifi-
catione per illas duas tubas duo adventus Chri-
sti significabantur, primus in carnem, secundus
ad iudicium, in quibus ipsa Tuba infonabit, in
primò ad penitentiam vocans, in secundo male-
dictionem impenitentibus fulminans, & denotans
contra illos.

Effectus ex-
treme
tuba.

Itaque postrema illa Tuba mirum spargens so-
num, primum quidem deserviet ad convocationem
illam generalem, non solum electorum, sed etiam
reprobatorum. Deinde erit velut classicum militare
terrens reprobos, quibus iam indicitur bellum
nunquam finitum, & armatur omnis creatura
contra illos. Denique erit tanquam Tuba triumph-
phalis & festiva vocans electos ad triumphum, &
ad solennitatem ac lætitiā beatæ æternitatis, in-
staur mirum, quæ Hebræos vocabat ad festa; Non er-
go mirum, si sonum dicatur spargere mirum, non
enim ulla talem edidit sonum, nec tantæ virtutis,
nec tam terribilem, ab initio sæculi usque ad finem.
Equidem sonitus Tubæ, Angelo promulgante De-
calogum cum lam padibus in monte fumante, terro-
rem, ac pavorem induxit Israëlitis, ob mirum
suum sonum, sicut & Ierichuntinis sonus Tuba-
rum Sacerdotium, Madianitisque fragor tuba-
rum militarium; sed hæc tuba, & eius sonus, longè
efficacioris erit virtutis, longè formidolosior re-
probis.

Num. 10.

Exod. 20.

Tuba Apo-
calypsi
terribiles.

Terribilis quoque sunt Tubæ septem Angelo-
rum in Apocal. infonantium, & plagas illas infli-
gentium, sive prodigia illa horrenda operantium,
de quibus à cap. 8. usque ad undecimum agitur. Vi-
di, inquit, septem Angelos stantes in conspectu Dei,
& data sunt illis septem tubæ.

Apoc. 8.
& seq.

Primus Angelus tuba cecinit, & facta est grandis,
& ignis missa in sanguine, & missum est in terram,
& tertia pars terre combusta est, & tertia pars arborum
concremata, & omnis fœnum vivide combustum.

Secundus Angelus tuba cecinit, & tanquam
mons magnus missus est in mare, & facta est tertia
pars maris sanguis, & tertia pars piscium & navium
interiit.

Tertius cecinit, & cecidit stella ardens, cui no-
men Absinthium, in tertiam partem fluminum, eam-
que vertit in Absinthium, indeque multi hominum
mortui sunt.

Quartus tuba cecinit, & percussa est tertia pars
solis, Luna stellarum Exaudita est vox Aquilæ vo-
lantis per medium cœlum: Væ, Væ, Væ, habitanti-
bus in terra, de cæteris vocibus trium Angelorum qui
erant tuba canituri.

Quintus cecinit, & stella cadens aperuit puteum
abyssi, & exierunt locustæ, ut cruciarent eos qui non
habent signum Dei in frontibus. Locustæ autem si-
miles erant equis paratis in prælium; habentes faci-
em hominum, coronas aureas in capite, capillos
mulierum, dentes leonum, caudas scorpionum, &
super se Regem Abyssii, nomine Abaddon.

Sextus tuba cecinit, & soluti sunt quatuor Angeli.

ligati in Euphrate, ut occiderent tertiam partem ho-
minum. Et numerus equestris exercitus, vicies mil-
lies dena milia.

Septimus tuba cecinit, & factæ voces magnæ in
cœlo ducentes: Factum est regnum huius mundi,
Domini nostri, & Christi ejus, & regnabit in sæcula
seculorum, Amen.

In his tubis multa continentur mysteria, quæ ab
Interpretibus petenda sunt, quia prolixioris forent
tractationis, quamvis propinque spectent ad diem
illam, die iræ & miseriæ. Hoc interim dicimus, mi-
rum earum fore sonum, sed tubam illam de qua
agimus, complementum fore omnium illarum, id-
eque admirabiliorum fore ejus sonum, tum quia
universalior, tum quia efficacior erit; in virtute
scilicet resuscitandi corpora omnia, & consumman-
di mysteria omnia. Quapropter vocatur novissima
Tuba, in momento, in ista vocali; in novissima tuba,
Quare novissima? Quia post tubas omnes mysti-
cas, non solum veteris testamenti, sed & novi se-
culturæ. Post tubas enim septem illorum Angelo-
rum, plagas ubi magnas significantium, hæc se-
quetur ultima adeoque efficacis & sonora critico-
rum per orbem, ut propterea dicatur Tuba Dei.

1. Cor. 15.

1. Thess. 4.

Quod phasi Hebræa habet emphasim, sicut cum
in Scriptura dicuntur Montes Dei, Cedri Dei, in-
telligi solent Montes & Cedri excellentissimi. Tuba
ergo Dei, quia magnifica omnino & terribilis, ta-
lis qualis decet Majestatem divinam; sic & Toni-
trum, Vox Dei in Scripturis sacris solet appellari.
Tuba enim Dei, quia Deum Iudicem præbit; sic
ut Tuba Regem vel Imperatorem. Sed de hæc
Tuba pauca in particulari dicenda sunt in sequen-
tibus.

Tuba hæc non est existimanda fore realis, sed
etiv vox quali tubæ, sensibilisque clangor per
æris collisionem, imperio Christi ab Archangelo
formatus. Quapropter dicitur Vox Filii Dei: Au-
diens qui in monumentis sunt vocem Filii Dei, &
procedens in resurrectionem vitæ vel iudicii, hoc est
condemnationis. S. Paulus autem vocat vocem
Archangelus. Ipse Dominus, in iussu, in voce Archan-
geli, in nubibus Dei descendet de cælo:

Quod si quæras, quis sit iste Archangelus? Re-
spondet S. Thomas, fore Michaëlem, qui præest Ec-
clesiæ, sicut & olim Synagoge; prælitque omnibus
Angelis animarum custodibus, quorum simul mi-
nisterio repræsentat eas tanquam Signifer in lu-
cem sanctam, ut canit Ecclesia. Alii respondent
fore Gabrielem, ut quia fuit nuntius primi adven-
tus Christi, ita sit & secundi. Quisquis sit, verè
ex Archangelis unum fore dicendum est; licet S.
Amb. dicat Archangelum ibi vocari Christum: sed
S. Chrysol. & alii Patres non assentiuntur: Scri-
pturæ enim voces in sua proprietate & signifi-
catione sumendæ sunt, quando nihil obstat.
Immo hæc tuba Archangelus virtutem & effica-
ciam habebit: etiam circa alios Angelos, qui huic
operi

PARS II.
Tuba à quo
inflanda, &
cur per se-
pulchro in-
sonet.
Ioan. 5. 4.
1. Thess. 4.
Tuba ab
Archange-
lo inflanda,
& qui ille.

Matt. 24. Ansel. in Elucid.

operi sunt ministrari. Sic dicitur. Mittere Angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis. Vbi S. Anselmus cum nonnullis multas putat fore tubas. Quasi sic sensus: Mittit Angelos suos, cum tuba & voce, hoc est, singulos cum singulis tubis; non enim omnes mitteret cum una tuba, nam unus ad eam inflandam sufficeret. Erit ergò conclamatio, secundum S. Anselmum, plurium Angelorum: ita ut singuli cum tubis, sive cum vocibus tubalibus, resonent, ut cooperentur resurrectioni. Cui favere videtur S. Chrysofostomus, dicens. Tunc erit & vox Archangeli precipientis Angelis, & clamantis, & tuba, vel potius tubarum sonitus. Verum passim Scriptura Tubam in singulari nominat. Et illud: Mittere Angelos cum tuba, non significat singulis tubam adscribendam; sed idem est ac si dicat: Mittere Angelos ad congregandum electos, cum tuba illa novissima, qua unus illorum claret.

Vox hec & tuba, quid significent.

Quod autem dicitur cum voce & tuba, aliqui hanc vocem putant distinctam à Tuba fore que articulata, qua mortui iudicio adesse jubentur, hanc vel similem: Surgite mortui, venite ad iudicium. Alii putant idem significare tubam & vocem magnam, quod Tubam vocis magne. Sic enim ex Græco vertit Cajetanus & alii. Hæc verò vox maximæ erit virtutis, quia divinæ potentie instrumentum erit, ac instrumentum quoddam, saltem mortale, resurrectionis generalis; quemadmodum & voces in Sacramentis instrumenta sunt Sanctificationis nostræ, consecrationis, transubstantiationis, &c. Sicut ergò Christus Dominus, dum inter nos ageret, voce usus est ad suscitandos mortuos: Lazare veni foras: Adolefcent, tibi dico, surge; Puella tibi dico, surge Sic & utetur voce Angelii significante voluntatem & imperium suum; planeque illa efficax erit, ita ut eam audiant, sive illi obediant mortui omnes, quemadmodum illius voci hi tres obediverunt, dum inter mortales mortalem vocem edens mortuis imperaret, & vitam redderet. Imò advertit S. Basiliius Seleucus Orator, tantam fuisse divinæ vocis efficaciam, etiam tunc, ut ad illam omnes mortui vivificarentur, nisi unum nominatim eligeret, & ad illum vocem determinaret. Audi ejus verba: Cur addit, Tibi? Simplicius distu fuerit: Hæc mortue. Surge. Sed salvatoris vox etiam alios fuisse virtute sua mortuos excitatura. Idem adjecit, Tibi, ut ad eum tantum adolefcentem gratis suæ vim explicaret. Hæc ille.

Joan. 11. Luc. 7. Marc. 5.

Vox Christi quam efficacem.

Cæterum, cum hæc tuba mirum spargere sonum dicitur per sepulchra regionum, inde colligimus resurrectionem, ut plurimum fore in sepulchro, quod conforme est Scripturæ. Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei. Licet ergò Christus Dominus ad vallem Iosaphat sic venturus, & ibi iudicaturus, obviam ipsi in aëre procedentibus electis, & ibi circum adstantibus: Attamen non existimo (quod dixit Scorius, & nonnulli Theologi) in eam vallem adducendos & congregandos omnes cineres, tam bonorum, quam malorum, ex quibus corpora omnia iterum formanda singula sint, & ibidem animanda. Licet enim hoc Deo sit corporali fieri possibile, & motu celerissimo brevissimoque tempore referri, fieri possit, tamen non habet fundamentum in laude, eris licetis. Illud verisimilius est, singula corpora resurrectione in loco ubi fuerint; & si in plures partes sparsa sint, ubi precipua vel major pars perta fuerit, ita ad ut eam reliquæ sint adducenda. Sic tradit inter antiquos Theologus Richardus, Cum Richardus itaque ordinatè major pars in sepulchris condita sit, ibi resurrectionem futuram existimamus Sic enim loquitur Sanctus Chrysofostomus. Regale spectaculum visura est Roma. paulum repente ex theca illa cum Petro resurgentem sursum ferri in occursum Domini?

gandos omnes cineres, tam bonorum, quam malorum, ex quibus corpora omnia iterum formanda singula sint, & ibidem animanda. Licet enim hoc Deo sit corporali fieri possibile, & motu celerissimo brevissimoque tempore referri, fieri possit, tamen non habet fundamentum in laude, eris licetis. Illud verisimilius est, singula corpora resurrectione in loco ubi fuerint; & si in plures partes sparsa sint, ubi precipua vel major pars perta fuerit, ita ad ut eam reliquæ sint adducenda. Sic tradit inter antiquos Theologus Richardus, Cum Richardus itaque ordinatè major pars in sepulchris condita sit, ibi resurrectionem futuram existimamus Sic enim loquitur Sanctus Chrysofostomus. Regale spectaculum visura est Roma. paulum repente ex theca illa cum Petro resurgentem sursum ferri in occursum Domini?

Hæc interim cinerum collectio fiet ministerio Angelorum de quibus dicitur: Mittere Angelos suos, & congregabunt, electos à quatuor ventis. Tuba illa infonans & spargens mirum sonum per sepulchra regionum, Angelos faciet paratissimos, ut colligant cineres eorum qui resurrectioni sunt. An tamen soli Angeli boni, an etiam mali huic operi ministerii, non ita constat; quamvis aliqui putent damnatorum cineres à dæmonibus colligendos, iustorum verò ab Angelis cultos fore. Sed nihil verat dicere, quod sicut omnium reanimatio & resurrectio fiet à Christo Domino, ita & ab eo Angelis & ministris cinerem omnium collectio & in locum iudicii adductio. Quod autem de cineribus loquimur, ne de ossibus aut membris facimus mentionem, secundum illam opinionem loquimur, quæ asserit, quod ignis iudicium procedet & totum concremans orbem omnium hominum cadavera convertet in cinerem, ut prima lectione diximus probabile esse.

Hæc est ergò Tuba mirum spargens sonum. Angelos excitans ad ministerium, homines suscitans ad comparendum. Hæc est Tuba de qua dicebat S. Hieronymus, Sive leges, sive scribes, sive dormitis, sive vigilabis, hæc tibi semper buccina in auribus mortui sonet. Quapropter & ei adscribitur hæc sententia iudicii passim. Sive comedo sive bibo, sive quid aliud ago, semper auribus meis infonare videatur tuba terribilis: Surgite mortui, venite ad iudicium.

De hac rursum agit Epistola ad Heliodorum, ubi sic dixerit: Venit & veniet illa dies, quando mortale hoc indues immortalitatem. Tunc ad Tuba vocem pavebit terra cum populis & tu gaudebis, iudicatus Dominus lugubre mundum immigret, tribus ad terris pectora ferient, & potentissimi Reges nudo latere palpabunt. Ad vocem tubæ hujus exhibebunt tunc cum prole sua Venus: adducetur & ignitus lupiter. Adducetur & cum suis stultus Plato discipulus. Aristoteles argumenta non proderunt. Tunc tu rusticus & pauper exultabis, & dices: Ecce crucifixus Deus meus. Ecce Index qui obvolatus pannu in prosepito vagis. Cerne manus Indæ, quas fixeras. Cerne laurus Romanæ, quod fuderat. Videre an id sit corpus, quod dicebat.

Joan. 5.

Scorius in 4. dist. 43. q. 2. 67. 5.

MANI

dicebatur clam subulisse discipulos. Dilectio me compulsi. ut hec tibi dicerem, ut his tunc interesse contingat, pro quibus nunc labor durus est. Hæc S. Hieronymus.

PARS III.
Quomodo
tuba coget
mortuos ad
thronum.

Quæritur est omnes, tam reprobos, quam electos; tam fideles, quam infideles; tam sanctos, quam impios, comparituros ante thronum Iudicis resumptis corporibus, ut totus homo recipiat pro meritis pœnam & gloriam; ac sicut corpus cooperatum est animæ ad gratiam per bona opera vel ad peccatum per prava opera; sic tunc confors fiat premii, vel supplicii. Propterea dicebat S. Bernardus ser. 6. de Adventu: Noli de corpore præcipere tempora: patere ut nunc anima pro se laboret; si compareris, congruabis. Nobilem hospitem habes, si caro, nobilem valde, si tota salus tua pendet de ejus salute. Et quid pro temporali delectatione contristas hospitem talis? Patius expone te ad omnia; si bene illi servieris, eris in bonum tuum, loquetur pro te dum resurgetur in locum suum, quando Dominus reformabit te, configurans corpori claritatis sue.

**Colloqui-
am Chri-
stine mira-
bilis inter
animam &
corpus su-
am.**

Audi & ad hanc rem S. Christianæ mirabilis mirabile colloquium, quod ipsa quandoque per penitentiam se macerans, inter animam & corpus faciebat. Quadam die in Ecclesiam coram altari ingressa, quasi saccum aridis ossibus plenum sese humi abiecit; graviterque ingemiscens, pugnis pectus & corpus diverberans, dicebat: O miserabile corpus, quomodo me miseram cruciabis? quomodo retardabis à Christi conspectu? quando missam me facies, ut anima evolet ad Creatorem? Et tibi corpus miserum, & va mihi, quod conjuncta sum tibi. Similia dicens contumebat pectus. Sed rursus corporis partes agens dicebat spiritui: O anima misera, cur ad eum affligis? Quid te intra me retinet, aut quid in me te delectat? Cur non pareris me redire in terram ex qua sum, ut quietus donec in die novissimo tibi resituaris? Quare non proficisceris in requiem tuam, ut fruaris bonis sempiternis? Hæc dicens, educebat alta suspiria cum iachrymis. Deinde paululum quiescens, & cum silentio ac sancta meditatione in Deum incalescens, quasi in læticiam soluta apprehendebat pedes suos, & exosculabatur dicens: O felicissimum corpus, cur ita te verberavi? Cur te convulsus proscidi? Nonne morigerum te mihi præbisti ad quæ vis opera bona, quæ Deo auctore suscepi? Tu labores patienter tollerasti, quos à te spiritus exegit. Rursus oscula & affectum renovari addebat: Age, age, sustine, aderit propediem finis laborum tui. Requiesces paululum in pulvere, ac demum canente Tubæ resurges cum his corruptionis expertis, sociaberisque in gaudiis, ob societate doloris. Talibus verbis & oculis demulcens corpus, in jubulum prorumpens, & tanta intus jucunditate implebatur, ut corpus jam rapti videretur. Tectis est Canticæ prætanus in vita ejus c. 23.

**Vox, cogit,
quomodo
intelligen-
das.**

Quando igitur hic dicitur, Tuba mirum spargens sonum cogit omnes ante thronum, vox illa, cogit, generaliter accipienda est, ut idem sit quod convocando

congregabit. Nam si strictè accipias, & in rigore, electos non cogit; quia nullo modo erunt invitati, aut tardi ad hanc professionem; immo corpora eorum agilitatis dono prædita rapiuntur obviam Christo cum lætitia & triumpho deducuntur Angelis bonis. De reprobis autem omnino verum est, quod cogit eos tuba; nec enim solum compellabit, sed & invitos compellet, tum ad corpora resumendum tum ad proficiscendum ad thronum ipsis horrendum. Erunt certe eis corpus vel horribilis carcer, dum iterum illud cogentur ingredi animæ, & æternum inhabitare. Tunc male dicentur corporifuso, odioque summo illud prosequantur, tanquam vas peccati cujus causa pereunt ipsæ: dum enim ei indulget anima quæ caelestis est natura, divinamque habet originem à Deo suo, & celo æternum separatur.

Questio.

Ex his resolve illam questionem, quæ quæritur: Quandoan Sancti avebunt exire de Paradiso, damnati vero nolent exire de inferno? Hoc nimirum erit, quando Tubilla insonabit, quæ electos vocabit ad thronum, & damnatos vocabit ad iudicium. In quo licet pœna essentialis non sit hinc augenda, sicut nec illis essentialis gloria: tamen accidentaliter eo die fiet accessio pœnæ & supplicii impiis, sicut & gloriæ accidentaliter augmentum fiet electis eodem tempore. Quod non solum de hominibus, sed etiam de Angelis & dæmonibus verum est. Quia scilicet Angeli ibidem comparituri gloriam accidentalem pro superadditamento participabunt à gloria Iudicis, à custodia peracta, à societate hominum electorum. Demones autem confusionem nanciscuntur specialem, & supplicii accidentale augmentum; tum quia confundentur coram universo orbe; tum quia & ipsa societas damnatorum haud eis utilis erit, sed pœnam addet. Ea propter censent interpretes facti divitem Epulonem petiisse ut aliquis mitteretur ad domum Patris ut fratres monerentur, ne ex eorum ad eundem locum adventu, & in pœnis consortio, suum augetur supplicium: ex pio enim affectu hoc non petiit, quia ille in damnatis est extinctus.

**An pueri
non bapti-
zati sint in
iudicio
comparituri.**

Cæterum, quia hic dicitur quod tuba illa omnes cogit, quæritur de pueris sine baptismo morientibus, an & hi ante Thronum sint comparituri. & quam sententiam accepturi? Certè in iudicio comparituros, communis est Theologorum sententia. Nam & asserit S. Thomas Angelicus Doctor, saltem ad hunc effectum comparituros, ut videatur gloriæ Iudicis: & licet videatur negare ad hoc comparituros, ut iudicentur, hoc tamen videtur negare de iudicio discussionis, quo bona vel mala opera examinantur, quandoquidem nulla auctoria peccata vel opera bona habeant. Non autem negat de iudicio reprobationis, quoad pœnam originali peccato debitam in toto orbis concessu condemnantur, si baptismo abluti non fuerint; sicut & infantes mox à baptismo mortui, iudican-

das.

tur iudicio approbationis ad gloriam, licet propria opera non habeant. Interim inter Theologos manet disceptatio, quam sententiam, quamque poenam suscipiunt sint; nam quæ à Christo profertur adultis concernunt. Nonnulli eos etiam poenæ ignis addicunt, sive poenæ gehennæ, quia in Apoc. dicitur; *Et qui non sunt inventi scripti in libro vite, missi sunt in stagnum ignis.* Cui sententiæ nonnullis in locis accedere videtur S. August. Alii in locum quidem ignis eos mitti fatentur, sed ab igne tantum decideri, non verò uti sentiunt, hoc est poenæ sensus eos non torqueri asserunt. Denique favorabilis dicunt aliqui, ita poena sola damni parvulos istos affici, ut nec merore ullo inde afficiantur; quia sciunt se sic affectos non propter culpam suam addunt; in iudicio universali com parituros, & perficiendos in intellectu, voluntate, aliisque naturæ facultatibus; quia tunc erit communis totius naturæ restauratio & renovatio. Sicque contenti & læti vivent in omnem æternitatem concorditer. Deum laudantes & amantes, quòd se à peccato actuali & gehenna præservavit, tantisque naturæ donis adornari, ut res creatas, ac præsertim animæ suæ excellentiam æquæ ac Angelorum, contemplari valeant, indeque Creatorem admirari & glorificare, alioqui forent otiosi per totam æternitatem. Nec enim credendum est, Deum totæ milliones animarum velle esse semper in otio, & quasi frustra in orbe. Si enim, ut habet communior doctrina Theologorum, non sentiunt merorem ob amissionem regni, quia illud sua culpa non amiserunt; cur non dicamus eos in communi totius orbis restauratione pariter perficiendos in ordine bonorum naturalium, ut Deum auctorem naturæ cognoscere valeant & laudare, itaque vitam quietam & jucundam agere? Ita nostri sæculi Theologus eruditus, qui & hoc fusè probare contendit.

Leffius l. 13. de attrib. c. 23.

Huic sententiæ inherendo, consequenter dicendum videtur, parvulos non ultra in limbo post resurrectionem acturos, quasi in carcere: sed in terram renovatam habitationem habituros, quasi in loco libertatis, in quo Solem & Cælum, mare & elementa qualitate sibi congrua condecorata, cæteraque creata contemplari valeant, & ex illis Deum laudare. Hæc sententia favorabilis est infantibus illis, & libenter auditur à matribus, quæ proles sine baptismo defunctas habent, & quandoque verentur ne id sua culpa acciderit: plurimumque ingemiscunt, dum audiunt hos igne tanquam carcere detineri; mitigant verò dolorem, dum eos sine dolore esse, ac tandem beatitudine quadam naturali donandos intelligunt. Sed hæc discutienda relinquimus Theologis. Quod autem generaliter supra opponebatur, omnes qui non sunt scripti in libro vite mittendos in stagnum ignis, id videtur de adultis dici, quia v. 12. dicitur: *Indicati sunt mortui, ex his quæ scripta sunt in libris, secundum opera ipsorum.* De adultis ergo agit, non de parvulis, qui nulla habent opera.

Apoc. 20.

Concludamus, & dicamus aliquid de illis qui per peccatum mortiferum jacent in sepulchris mortui. In sepulchris concupiscentiæ, luxuriosiorum, que vitiorum, jacere censentur, qui prava peccandi consuetudine sunt detenti. Attendant ipsi, dum tempus est, hanc Tubam per illa etiam sepulchra in regione umbræ mortis sonum dantem, ut evigilent, & ad thronum gratiæ accedant, animeque vitam rursus recipiant. Immo attendant Buccinam cœlestem continù contra se detonantem, & nisi excitentur tantoculus maledictionem fulminantem. Adversus sepulchrum superbiæ insonat tuba illa: *Va corona superbiæ, & flori decidenti, & gloriæ exultationis eius.* Infelix est, qui hanc tubam non audit, sæculi tubis & tybicinibus circumdatus, Adversus sepulchrum avaritiæ detonat tuba illa cum maledictione: *Va ei qui multiplicat non sua.* Vsq. quò aggravat contra se densum lutum: Eternum infelix est, qui in hoc luto furdus jacet & mortuus, nec vult se extricare. Adversus sepulchrum concupiscentiæ luxuriosæ persona illa tuba: *Va ei qui læsi vultu in stratis vestris.* O Infelices, qui ad sepulchra concupiscentiæ Domini exasperatis: *Hodie si vocem eum audieritis, nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione.* Adversus sepulchrum gula clangit illa tuba: *Va qui confurgitis mane ad ebrietatem standam, & ad potandum usque ad vesperam, ut estuetis vino.* Sed hi vino, vel somno sepulti, hanc Tubam non audiunt, amantque sepulchrum suum, sed in æternam suam ruinam. Adversus sepulchrum iræ & invidiæ personat illa tuba cum maledictione: *Va illi qui in viam Cain abierunt: Va labiis sceleris, & manibus malefactorum.* Quanta infelicitas, oculos hic & aures claudere & obdormire in morte, occidere charitatis sole & luce, super iram & invidiam. Denique, adversus sepulchrum accidiæ insonat illa Tuba: *Va dissolutis corde.* Va his qui perdidit sustinentiam. Surge qui dormis, & exurge ad mortuum, & illuminabit te Christus. Felices, quia ad hanc tubam expurgescuntur, & reviviscunt à vita funerea ad veram vitam.

Certe peccatores nullam habent excusationem. Conclat Tubis & Tybicinibus præmoniti serio; ut se ad novissimam Tubam præparent. An non Christus Tuba, concionem totam adornans, de fine sæculi, de iudicio & signis præviis, de gehenna & vita æterna? An non Tuba & Præco Dei Baptistæ, in deserto insonans contra peccatores, & docens fugere ab ira ventura? Huc fertur tota eius vox. An non Tuba Paulus, tremefaciens felicem Præsidem, in disputando de iustitia & iudicio futuro? Sic & in Arcopago primam concionem instituit super iudicio & resurrectione mortuorum, invitans omnes ad poenitentiam. Quare S. Hieron. Paulo hos dat titulos: *Tuba Evangelii, Tonitru gentium, Leonis rugitus.* An non & Tonitru & Tuba S. Ioannes tota sua Apocalypsi? Verè Boanerges fuit; id est Filius tonitru. Deique Dominicus, & Franciscus, Antonius Paduaceus, Vincentius

Rece.

Ferrius, Petrus Martyr, fuere Tubæ, non aliud resonantes, quam iudicium Domini.

scientia humana, sed solum fide divina; quam fides multi (qui se fideles dicunt) futuro tempore erant abnegaturi; in hæreses; varioque errores dispersi.

Propter eandem causam Christus adhuc vivens, non solum voce, sed & miraculis voluit fidem hanc multis difficillimam confirmare, dum mortuos suscitavit, & animas eisdem corporibus reddidit. Propterea etiam corpora Sanctorum quorundam in varias partes dissecta reddidit, mox integritati; propterea denique ipsorum pulveres ranti vult fieri à nobis, & ab ipsis Angelis honorari, tamquam æternitatis semina, in illa resurrectione animanda, & postmodum regnatura. Imò quorundam corpora hæcenus incorruptione donavit post multorum sæculorum curricula, ut resurrectioni, & incorruptioni, sive immortalitati tandem futuræ, testimonium quoddam exhiberet prægium, ne fides fluctuaret. De quare sæpè à nobis tractatum est.

Testis ipse Christus.

Imò multi inter veteres asserunt, miraculum antiquum de septem fratribus (qui tempore Decii Imperatoris usque ad tempus Theodosii junioris annis plus 177. in quadam caverna latuerunt, sine corruptione, aut corporum, aut vestium, quasi somno aliquo obdormientes) à Deo promissum fuisse, ut certificaretur veritas articuli hujus difficillimi Resurrectionis generalis corporum. Sic enim horum septem fratrum apud Ephesum requiescentium historiam enarrat S. Gregorius Turon. de glor. Martyrum, l. 1. c. 95.

Septimo dormientes.

Tempore Decii in persecutione hi septem fuerunt in spelunca, unusque ex eis comparabat necessaria. Redevante quodam die Imperatore ad urbem rogarunt Dominum, ut eos à periculo erueret; sed in oratione solo prostrati, obdormierunt. Imperator audiens in eos illos intro morari, iussit os speluncæ obstrui, ut ibidem inirent. Quoddam ageretur, quidam Christianus in tabula plumbea eorum nomina ac Martyrium scripsit, & clam in aditu cavernæ inclusit. Post multorum annorum curricula, per Theodosium data Ecclesiæ pace, surrexit hæresis Sadduceorum, negans resurrectionem mortuorum. Tunc quidam Ephesius civis, dum caulas ovibus secus montem facere destinaret, lapides divolvit ad aptanda eorum septa, nescius arcani intus latentis. Dominus autem eis misit spiritum vitæ, & surrexerunt, existimantes se unam tantum noctem dormisse. Miserunt ergo unum ex eis ad emendandum cibos, cumque vidisset super portam signum crucis, audiretque passim in plebe nomen Christi, stupēbat. Prolatis verò nummis, quos à tempore Decii Imp. habebat, à Mercatore comprehenditur, quasi reperisset antiquum thesaurum; & deducitur ad Episcopum & Iudicem, ille compellente necessitate mysterium revelavit, & deduxit eos ad speluncam. Ingressus Episcopus, reperit tabulam plumbeam, in qua quæ pre-

Historia de septem dormientibus.

LECT. 4. bipart.

Mors superbit & natura, cum resurgat creatura, iudicanti responsura,

PARS I. Resurrectionem corporum futuram cum eadem illorum substantia & integritate, ratio naturalis non comprehendit, nec docuit unquam antiqua Philosophia, seu Sapia. Imò in contrarium axioma istud produxit. Appropinquatione ad habitum non est regressus. Hinc irridebant multi S. Paulum, cum audisset resurrectionem mortuorum, qui tamen Philosophierant, & inter Sapientes Areopagi, in Academia Atheniensis. Eandem planè difficile est concipere, quomodo terrena materies, de qua mortalium creatur caro, in quemlibet pulverem, cineremque resoluta, in quamcumque aliorum corporum substantiam conversa, in quorumcumque animalium cibum, carnemque commutata, reddatur eadem eidem humanæ animæ; quæ illam primitus animavit. Propterea non solum Ethnici resurrectionem hanc negarunt, sed etiam Sadducei tempore Christi, contra eum hac de causa discipulantes. Ac post Christum multi hæretici multos circa hanc resurrectionem errores coarctarunt.

Contra hos omnes præsentiam pronuncians Propheta Iob, lumine illustratus divino, dicebat olim: *quis mihi iriduas, ut scribantur sermones mei? quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo? quis det, ut exarentur in plumbi laminas, vel cæle scribantur in silice?* Qui sunt hi sermones, adeo multiplici scriptura & exaratione digni, adeo notabiles, adeo rari & gnari? Hi sunt qui subiunguntur in quatuor aut quinque propositionibus mox subsequen-

Resurrectionem creditur esse Iob.

1. Credo quod redemptor meus vivit. 2. Et in novissimo die de terra surreturum sum. 3. Et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum. 4. quem visurus sum ego ipse, & non alius, &c. 5. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Hæ sunt theses, hi sunt sermones, quos proponit S. Iob, tamquam maximè servientes ad instructionem posterorum. Ideoque non sufficit illi eos voce proferre, quæ labilis est, & mox perit. Operatur ergo ut per scripturam permanentem conferrentur, & non solum foliis & chartis quæ etiam pereunt, committantur; sed in bene compacto libro exarentur perfecta impressione, styloque ferreo, vel cære per cæle. (quod est instrumentum sculptorium) industrie & bene sculptantur in lamina aliqua, aut silice, ut scriptura durabilis sit, & vetustate aut igne corrupti non possit. Quare tanto prologo, tot verborum formulis utitur Sapiens Iob de resurrectione agens? Ut eam ostendat creditur difficillem, nec persuaderi

Vitis foriger.

mm

tule

rulerant, erant scripta, locutusque cum eis agnovit que gesta erant, & nuntiavit Theodosio. Ipse veniens Constantino poli Ephe sum, adoravit pronus, eumque sic allocuti sunt: Surrexit, gloriosè Auguste, hæresis populum Christianum à Dei promissionibus avertens, negans resurrectionem mortuorum. Ergo ut scias, juxta Apostolum, omnes representandos ante tribunal Christi, idcirco jussit nos suscipiari, & tibi hæc loqui, Vide igitur ne seducaris, & excludaris à regno Dei. Illi autem iterum prostrati in terram, obdormierunt. Quibus cum Imperator sepulchra ex auro fabricare vellet, per visum prohibitus est. Viri verò illiusque hodie palliolis fericiis aut carbalinis cooperti in ipso loco requiescunt. Quod passio eorum quam Syro quodam interpretante in latinum translulimus, plenius pandit. Hæc Gregorius Turon compendiosè: Fuscæ autem idipsum apud Metaphrastem & Suriem 27. Julii.

Ezech. 37.

Ad hanc quoque resurrectionem confirmandam spectat visio illa admirabilis Ezechielis, in campo pleno ossibus mortuorum, quæ ipso propheta audierunt verbum Domini, & sonito factio accesserunt ossa, ad ossa, juncturæ ad juncturas, nervi ad nervos, ac pelle desuper extenta steterunt super pedes, exercitus in grandis valde. Exercitus ille exiguus est, sic comparetur cum illo exercitu qui non ex uno campo, sed ex toto orbe immensus subito excitabitur. Miratur Ihasas. Quis vidit huc simile? Num parietur terra in die una, aut parietur gens simul? Certè tunc terra una die, una hora, omnes gentes pariet. Et quia admirabilis est hic partus, idè eum tot præcedunt mundi cruciatu.

PARS II. Deo facilissimam esse resurrectionem.

Ioh. 5. 1. Cor. 15.

licet resurrectio generalis eorumdem corporum quoad totam substantiam, post tot sæcula variè transmutatam, videatur difficillima homini rationem solam consulenti, Deo tamen est facilissima, vel sola voce imperanti. Quapropter dictum est: Mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent. Ad hæc Apostolus: In momento, in ictu oculi in novissima tuba, mortui resurgent incorrupti. Interrogat S. Petrus Chryf. serm. 103. Quæ est ista tuba, quæ inferis inferi bellum, resolvit moles sepulchri, insonat mortuis vitam, resurgentibus in lucem perpetuam dat triumphum? Respondet ipse his verbis: Illa est quam Dominus dixit: Mortui audient vocem Filii Dei. Tuba, non quæ arctato spiritu per concavum cornu, vel æris tristis bellantibus dat mugitum; sed quæ de corde Patris, ore Filii vitalem simul & inferis & superis dat clamorem. Postmodum explicat fulius hanc novissimam tubam, & ejus Deo facilitissimum effectum, & addit: Tuba quæ in principio mundum vocavit ex perditio, & quæ initio mundum suscitavit ex limo, ipsa in fine hominum resuscitabit ex pulvere. Fratres, sic credimus, quia tuba divinæ vocis hæc divinitus, collegit orbem, mundavit elementa,

Chrysol. serm. 103.

distinxit mundum, suspendit eam lumen, fundavit terram mare vinxit, mesit inferos, dedit ordinem vices, iussit rerum continuum servitium. Acce vacuus horeret orbis, apravit habitatores habitacula sic discrete vit, in celo posuit Angelos, solo spiritu viventes; in terra constituit vitas varias terrenorum; in aere dedit animas ligeras pervolare; in aquis tam pusilla quam magna fecit ac modico sic ex disjunctis partibus junxit compagem mundi, ut nec commixtio discreta confunderet, nec discretio rerum scinderet unitatem. Hinc est quod dici ac noctis copula sic divisa est, ut exquire labor, requies ex labore constaret. Hinc Almit Sol & Luna mundi circumvent metas, ut Sol geminatus luce amplifict claritatem dicit; & Luna lu. mundum mine suppari ex toto cæca noctis tempora non relinquit. Hinc stella suo cursu varios mutat ortus, ut noctibus & signent tempora, & vianibus referent ducatum. Hinc tempora cundo veniunt, et se incipiunt, dum desistant. Hinc femina nascuntur, crescunt, adolesunt, senescunt, decidunt, moriuntur, & iterum vitalibus seputa sulcis, resoluta putredine salutariter ex morte in vitam suam redeunt, de corruptione, propria suscitatur in forma. Si hoc Dei vox, Tuba Christi, per dies, per menses, per tempora, per annos vocat, revocat, ducit, reducit, precipit esse, facit non esse, dat mortuam, reddit, quare quod omnibus semper facit, semel facere non possit in nobis? Aut in nobis solus virtus divina lucefit, propter quos soles totum quod prædictum est, Dei est operata maiestas? Homo, si tibi omnia sua ex morte reviviscunt, cur tu Deo tua non reviviscas ex morte? Aut in te solo Dei creatura deperit, propter quem subsistit, agitur, mutatur, innovatur tota quotidie creatura? Hactenus ille elegantissime, ex rerum facili per vocem Dei creatione & dissolutione, ac ex continua rerum mundi quadam morte, ac deinde continua etiam quadam resurrectione & innovatione, argumentum ducens ad persuadendam post hominis mortem ejusdem resurrectionem & innovationem futuram eadem efficacia vocis divinx.

Hoc eodem argumento usus est S. Aug. serm. 14. de verb. Apost. ubi ait. Tota hujus mundi administratio testimonium est resurrectionis future, videmus hyceme arbores spoliari fructibus & foliis, sed in vere speciem resurrectionis exprimeret in gemmis, floribus, foliis fructibus. Interrogo te, qui de resurrectione dubitas, ubi sunt ista quæ tempore ipso producantur? Vbi latitanti? Nusquam videntur, sed Deus secreta virtute ea producit. Sic & herba quæ ante vixit, & moritur, rursus reviviscit ex semine: ita & nostrum corpus reviviscit ex pulvere. Hæc ille.

Quia sacra litteræ hac utatur similitudine, idè etiam SS. Patres eam non infrequenter repetunt. Vnde quidam ex illis interpretans illud Apostoli: Inspiciens, quod a feminas non reviviscatur, 1. Cor. 15. nisi prius moriatur, sic elegantè edidit: Granum in terram frumenti in terra interit, & tamen in eo quod in terram de resur-

est reviviscit, nec mortem medullis capis, sed ve-

Confide-
ratio semi-
nis anima-
rit marty-
res ad tor-
menta &
mortem.

Ionas Mar-
tyr Perse-
apud Suri-
um 29.
Mart.

Zac. 5.

Mors ho-
minum
somnia est
a quo faci-
le Deus il-
los suscitavit
Isa. 26.

Hæc ipsa consideratio Martyres animavit ad quilibet sustinenda tormenta, & ad ipsam mortem. Vnde ex illis quidam Ionas nomine, Persecutione, cum urgeretur, ut à Christo desiceret, ne vitam perderet, sic respondit Sapientibus Perfarum, quos Magos vocitant. O cæci & stulti, qui prudentes vos jactitatis! Non potest homo iriticum habens in horreo reconditum sibi temperare; quin illud in terram jactat, licet ni ves, & fulmina, aliæque aeris injuriæ immincant. Sperat enim ex semine exiguo aream se repleturum. Quod si iriticum non seminari, crescere non poterit. Sic si quis pro nomine Jesu animam perdidit, cum venerit ad filios suos renovandos qui credunt in ipsum, hos renovabit in lumine suo, quod nunquam preterit. Hos autem qui mandata neglexerint, in ignem conjiciet nunquam extinguendum. Hoc verò ex eius ore audientes, jussunt ut articuli manuum & pedum ei singillatim absciderentur. Quod fecere ministri impij, & amputatos digitos in conspectum ejus proiecientes, dixerunt: Ecce digitos tuos in terra seminavimus, expecta tempus messis, multi tibi digiti aderunt. Respondit ipse cum securitate & libertate: Ego digitorum & manuum non ego multo udine. Deum à quo factus sum me in ea renovatione, quam in nobis effecturus est, ipse renovabit. Ita de Sancto Iona Martyre Simeon Metaphrastes 29. Martij. Loquebatur autem S. Martyr conformiter S. Iacobo Apostolo dicenti, Agricultam expectare fructum pretiosum terræ, ex seminibus putrefactis sub terra; sicque usque ad adventum Domini nos patientes esse debere; sustinendo in corpore quamlibet afflictionem quasi feminis fructiferam putrefactionem.

Sacræ quoque literæ ad significandum, quam facilis sit Deo nostrorum corporum resurrectio, utuntur similitudine somni, à quo facile est per vocem, vel per minimam vellitationem excitari. Hinc illud Isaie. Vivent mortuati, interfecti mei resurgent: exspersimini, & laudate, qui habitati in palvere. Et rursus: Vade populus meus, intra in cubicula tua claude ostia super te, abscondere modicum ad momentum, donec transeat indignatio. Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum, & revelabit terra sanguinem suum, & non operiet ultra interfectos suos. Hic mentio est de Martyribus, & de resurrectione eorum in fine sæculi. Eis tamen dicitur: Ite ad modicum ad sepulchra vestra, ibi quiescite brevi suscitandi. Quia mors eis instat suavis somni est unius noctis respectu æternitatis Sepulchra quoque eorum cubilia dicuntur & cubi- cula, in quibus ad tempus absconduntur, & claudunt ostia super se claudentes oculos suos & sen-

fus; quasi ad quiescendum; donec transeat indignatio, qua Adæ peccatum & filiorum ejus voluit Deus communi putrefactione punire, donec transeat indignatio quoque illa, qua vult impios punire sub fine sæculi per plagas resurrectionis prævias. Agitur ergo in hoc Isaie loco de consummatione mundi, & judicio tunc futuro, quando egredietur Dominus cum Angelis; & tunc terra reddet sanguinem Martyrum quem absorbit & revelabuntur omnia homicidia, & Martyria, & peccata. Tiranni ac peccatores punientur à Domino, Sancti verò resurgent ad beatam immortalitatem, quasi post somnum aliquem brevem; & post transeuntem ad modicum tempus indignationem Domini in peccatores facientem, delictorumque pœnas pro hoc sæculo infligentem.

Lucefcit ex jam dictis, cur Ecclesia hieca. PARS III. **Enat: Mors stupetis & natura, cum resurget crea.** Cur mors tua. Primò quidem, quia sicut in resurrectione Domini mors quodammodo oblituitur & inferi, ad resurrectionem terra quoque motu insolito contremuit, & omnis que naturâ quadam ratione commota est, cooperat. stupere dicitur hinc novo partui de utero sepulchri, Cælum & Sol sua claritate, ut putant nonnulli, anticipata; Angeli sua luce fulguris instar coruscante, Elementa quadam læticia & renovatione a gloria suo velut applaudendo: Sic in hac generali resurrectione, totius naturæ erit quædam commotio & renovatio cum stupore, & specialis cooperatio creaturarum ad hanc divinam voce & tuba imperatam resurrectionem. Audi S. Petrum Damiani Epist. 51. *Iam quos in gremio suo terra susceperat, quos aqua sorbuerat, quos edax flamma consumpserat, omnes quasi commissum sibi depositum reddunt, & vitæ abque ulla sui diminutione restitunt.* Ex his verbis collige, quòd quicquid per mortem quælibet creatura accipit ad hominem spectans, nonnulli tamquam depositum accipit, reddendum tunc in integrum etiam usque ad capitis capillum, quia teste Evangelio, *Capilli omnes numerati sunt;* proinde & omnes reddendum depositum repetet Dominus à suis creaturis in illa die generali. Sic etiam loquitur Tertul. lib. de resurrectione carnis. *Resurgit caro, & quidem integra: in deposito est ubicumque apud Deum, per fidelissimum sequentem Dei & hominum Iesum Christum. Carnis interitum quem putas, secussum factus esse. Non sola anima seponitur, habet & caro secessus suos interim, in aquis, in ignibus, in alitibus, in bestis; cum in hac dissolvi videtur: velut in vasa transfunditur, ut rursus ex illis præferatur. Hæc ille.*

Secundò, sicut in Christi resurrectione dictum est mortuipenti & inferno: *O mors, ero mors tua, morsus tuus ero, O inferne!* Et rursus illud: *Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Absorpta est mors in victoria.* Ita & ille cursus mortis & inferno stupenti repetenda videntur, omni creatura humana è mortis vinculis tunc edu-

sta, & purgatorii omnibus animabus de infero-
rum loco & tenebris emergentibus. Nam & hoc
quod morti dicitur in Christ persona: *Ero mors
tua, O mors!* hunc habet sensum: Per resurrectionem
meam efficiam, O mors, ut iusti omnes resur-
surgant nunquam morituri, & sic omne tuum
dominium exinguetur: cumque mortale hoc in-
ducit immortalitatem, tunc perfectè absorpta eris,
O mors in victoria. Illud quoque *Morsus tuus
ero, O inferne*, significat idem, ac si diceret Chris-
tus: Educam non solum me ipsam de ventre tuo,
sed velut morsus tibi mortifer, evomere te cogam
omnes iustorum animas quas ventre tuo conti-
nebas; quod perfectè fiet in resurrectione gene-
rali, quando & animæ purgatorii omnes libera-
buntur; omnesque animæ reprobarum ad tempus ab
inferis deducuntur, ut iudicentur, & sua resumant
corpora.

Apoc. 20.

Ad hanc resurrectionem spectat quod dicitur:
*Mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ip-
sibus erant. Vbi præcedit: Et dedit mare mortuos qui in
eo erant.* Quem locum variè explicant sacri in-
terpretes. Nam S. Aug. per mortuos mortis & in-
ferni intelligit verè mortuos: per mortuos autem
maris intelligit eos qui vivi inveniantur,
cum Christus veniet ad iudicium. Hæc eius verba
sunt. *Hic ergo mortuos exhibuit mare, id est, hoc
saeculum exhibuit homines qui nondum obierant, &
sicut inventi sunt, ita assuerunt. Mors vero & infer-
nus dederunt corpora quoniam vita revocaverunt.*
Et forsasse non sinit fati dicere: *Mors aut infernus
sed mors propter bonos; infernus propter malos.* Hæc
ille. Paulò aliter interpretatur S. Amb. qui sic ait:
*Mortui maris, id est baptisimi, erunt baptizati & e-
lesii* Deinde mors dabit corpora mortuorum, in-
fernus animas. Nonnulli recentiores interpretes
sic explicant: Mare dabit corpora in eo submersa,
aut à piscibus devorata; Mors dabit corpora in ter-
ris humata; Inferus dabit animas, Denique alii pu-
tant: Mortem & infernum hic induci velut duas
tragicas personas truces & immanes, quæ semper
associantur. Nam quos mors occidit, eosdem In-
fernus devorare & sepelire in Scripturis sacris si-
gnificatur. Hæc ergo crudeles personæ cogentur
tunc reddere eos, quos vel occiderunt vel devora-
runt, & absorberunt; sicut & mare, quod horri-
sonum est, & tot millia navium, totque myriades ho-
minum absorbit, & sepelivit in suis abyssis: quasi
ore hiant. Itæ quicquid significetur in quacum-
que explicatione per *Mare, Mortem, Infernum*,
hoc nostro alienum non est à proposito, & con-
firmat id quod canimus: *Mors stupebit & natura,
cum resurget creatura.*

Resp. 3.

Tertiò, Mors stupebit & natura cum resur-
get creatura, quia super naturam erit, corpora
antea mortalia & corruptibilia, antea ignobilia
& infirma, antea animalia & miserabilia, cor doti-
bus supernaturalibus adornari, ita ut surgant glo-
riosa cum incorruptione & immortalitate, illu-

stria & generosa cum nobilitate & claritate, im-
passibilia & spiritalia cum agilitate & subtilita-
te: omni denique carentia erunt imperfectione,
quæ omnia antea obnoxia erant miseris. Hoc de
corporibus electorum verum est, de quibus illud.
*Seminatur incorruptione, surget in incorruptione;
seminatur in ignobilitate, surget in gloria; semina-
tur in infirmitate, surget in virtute; seminat cor-
pus animale, surget spirituale.* Hæc omnia non de-
bebantur corpori secundum dispositionem natura-
lem, sed supernaturali virtute & gratia eis super-
adduntur ex meritis Christi: ut tunc non amplius
portemus imaginem terreni Adam, sicut in hoc
mundo; sed portemus imaginem celestis Adam
Christi, qui ejus sumus vestigia secuti. Ideo enim
*reformabit corpus humilitatis nostræ; & configuratum
corpori claritatis sue.*

At hoc si obstupescit ex parte naturæ & mors,
multò magis obstupescit reprobi antea huic
reinereduli, quorum quidem corpora immor-
talia erunt, sed simul passibilia. Et licet perfectè
reproducenda sint quantum ad integritatem mē-
brorum, ita ut non sint mutila, gibbosa, clau-
da, manca, ægra, quamvis talia antea fuissent: ta-
men non id eis vertetur ad aliquod solatium quan-
doquidem in illis patientur atrociter, eruntque
ponderosa & gravia, obscuraque, ut prius. Nam
quantum ad integritatem, quæ eis debetur ex prin-
cipiis naturæ, reddetur illis; sed hi defectus cum
sint connaturales corpori humano, & ex ipsis na-
turæ principiis orientantur, non excluduntur nisi per
dotes gloriæ. Obstupescit ergò impij & increduli,
conspicientes in hac resurrectione suam mis-
eriam & ignobilitatem sibi contumeliosam: ex
alia verò parte inruentes aliorum gloriam, quos
habebant antea in derisum; & similitudinem im-
propii: prout dicitur: *Violentes turbabuntur in
more horribili, & mirabuntur in subitatione in-
sperate salutis, &c.*

Quantum ad electos, non ita stupor eos cir-
cumdabit, quamvis & tunc admirari sint mag-
nalia Dei, sive opera admirabilia divine ejus po-
tentis, benignitatis, & providentiæ, ac justitiæ,
quæ tunc consuecunt toto orbe, & tota per-
nabunt æternitate. Quare eos stupor non appre-
hendet. Quia certa fide & spe hæc expectabant
omnia. Quapropter eis in Evangelio dicit Do-
minus, postquam annunciasset signa horribilia
tunc futura & iudicis deinde advenitum cum po-
testate & majestate: *Hic autem fieri incipientibus
aspicite, & levate capita vestra, quia appropinquat
redemptio vestra.* Et rursus infra: *Cum videritis hæc
fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei.* Mone-
tur itaque à Christo Domino, ut hilari sint ani-
mo dum alij exarcescunt præ timore, hoc enim est
levare caput, ne tristiter demittere vultum,
nec animum, ut solent illi quos timor vel tristitia
angit, sicut dicitur Cain: *Cur concidit facies tua.* Gen. 4.
Fiducia & læticia exhilarat cor, & simul caput
ele-

MAN

Qui sunt
mortui,
maris,
mortis &
inferni.

Mortui
stupescunt
reprobi

Electi
pernam
prestant

Lat. 11

Gen. 4.

Psal. 3.

Infortium redemptio que? Rom. 8. Osee. 13.

elevar: Tunc gloria mea, tu exultans caput meum. Levabunt ergo caput iusti & electi, cum plagæ novissimæ crebrescent, quia appropinquat redemptio illorum. Quoniam illa redemptio? Redemptio scilicet corporum, quæ sub dira mortis captivitate eo usque detinebantur, de qua illud ipsi gemimus intra nos adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. Item, De manu mortis liberabo eos. de morte redimam eos. Hæc redemptio efficit tunc perfectissimam libertatem ab omni corruptione & servitute, ab omnibus ærumnis, doloribus, morbis; etque consummatio redemptionis à Christo iniciatæ. Tunc incipiet compleri petitio illa Martyrum: Vindica Domine sanguinem nostrum. Hoc clamabant sub altari animæ interfectorum propter nomen Christi. Quibus responsum est: Expectate medicum, donec impletur numerus fratrum vestrorum. Impleto ergo numero illo, de petitione sua, levabunt capita cum exultatione & gratiarum actione. Nec tuba illa insonans erit eis formidolosa, nec resurrectio onerosa, quam percipit oculis suis propofuerant, ut fiduciam acquerent, & sese confirmarent, dum pro Christo patiebantur, aut illi compatiebantur. Erit ergo eis grata tuba, evocans ad victoriam & triumphum, peractam militiam & certaminem.

4poc. 6.

Audi S. Petrum Damiani sermonem, de S. Rossino Martyre hac de re eleganter discretum. Electi, quia carnem cum vitis crucifigere non desistunt, cum corporibus, quibus in divina militia sunt usi, quasi tabernaculis, ad superna claritatis gloriam, provehuntur; ut suo militiæ cingulo, unum tunc homo interior & exterior sentiant quietis æternæ municipium, qui ad unum pervenere per communia bellatrum triumphum, & quibus una fuit pugna, ut sit & corona. Hæc ille postmodum dicit hanc fore Tubam Sabbati æterni, & Iubilæi, perennantis, dum subdit: In Iubileo tubæ clangitur, ut unusquisque ad possessionem propriam revertatur. Cane ergo tunc tuba, ut ad possessiones proprias omnes tunc redeant; quia in illo die resurrectionis quisque proprium corpus recipit, in quo hic habitavit. Tunc Adam Noe, omnes antiqui Patres, omnium mortalium animæ, ad missam carnem suam terram redeunt, ut in perpetuum eam possideant, & perducti in libertatem Filiorum Dei securè gaudeant, servili vinculo corruptionis humanae soluti.

Conclusio.

Essee Domine Deus, ut semper hanc Tubam auribus cordis nostri percipiamus, ut nobis tunc non sit pavori, quia per illam admoniti militaverimus strenuè in castris militiæ tuæ, dum tempus erat pugne. Fac igitur, ut unusquisque nostrum possit cum Iob dicere: Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea, Vocabis me, & ego respondebo tibi. Operi manuum tuarum porriges dexteram. Ingreddiatur, quando tibi placuerit, putredo in ossibus nostris.

Job. 14.

Abas. 3.

stris, & subter nos scateant vermes, ut hinc tuba evocati, & immutati, in die tribulationis & temporis impiorum, ad locum quietis transeamus tua dextera nos ducente, & ascendamus ad societatem populi nostri accincti ad læticiam & triumphum, post militiam longam & duram contra hostes atrociter insidiantes & tentantes, ac contra ipsam mortem, quæ tunc absorpta erit victoria.

Liber scriptus proferetur, in quo rotum continetur, Unde mundus iudicetur.

LE C T. 5. tripart.

IN sacris literis mentio fit de multiplicibus libris, qui mysterio non carent; quique sunt apertendi in divino iudicio, & producendi in condemnationem impiorum.

Primonotus est Liber legis, sive Liber Mandatorum Dei, de quo dicitur: Tollite librum istum & ponite in latere arce federis Dei vestri, ut sit ibi contra te in testimonium; sic scilicet Deo tuo, post beneficia & tot prodigia in gratiam tui edita, rebellis & ingratus exiteris. De hoc eodem libro dicitur: Hic liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum: omnes qui timent eam, perventiant ad vitam; qui autem delinquerunt eam, in mortem. Subjicit Propheta: Convertere iacob, & apprehende eam, ambulans per viam ad splendorem ejus, contra lumen ejus; hoc est, de regione lucis ejus ambulans, quali præcunte faciem vel lucernam sequens; quia Mandatum lucerna est, & lex lux, per eam manifestatur voluntas Dei tamquam via recta & secunda: Beati sumus israel, quia quæ Deo placet, manifesta sunt nobis. Dirigit enim lex Domini, ut manifestè videre valeamus vitam vitæ, & scire ubi gressus figere debeamus in hoc caliginoso loco, in quo absconderunt maligni spiritus laqueos; in quo etiam cupiditas, quæ lex peccati dicitur, magnas effundit tenebras, quam qui sequuntur, per cæcas passionem duci solent, & in præcipitia ruunt. At lex & præceptum Domini lucidum dissipat has tenebras, illuminans oculos, & non aberramus, aut offendamus, sed plane tramite ad celestem patriam & vitam pertingemus. Hic est ergo liber viæ, & simul liber vitæ dici potest.

An non tibi expandendus & aperiendus videtur hic liber in illo iudicio, ut testimonium piis donet, impiisque condemnationem infligat? Certe secundum ea quæ in ipso scripta sunt, iudicium fiet; quandoquidem ibi norma universalis continetur, ad quam omnes exigendæ sunt actiones omnium hominum. Audi ad hanc rem, & pondera illud, Dominus de Sinai venit, & de Seir ortum est nobis: in dextera ejus ignea lex, in Hebræo legitur, iudex de Sinai venit, est enim pro voce Dominus, vox Elabim, quæ vox Deum & Iudicem indicat, Ille ergo super montes Seis & Sinai

PARSI. Varios libros in iudicio prodemonstrat, declarat, ferendos.

Liber legis seu mandatorum Dei. Dent. 32. Baruch. 4.

Prov. 6. Baruch. 4.

Deut. 33. 3.

de se

descendit, legem ut Index daturus, ejus obervationem ut Vindex exacturus, Quapropter dicitur, quod legem igneam gesserit in dextera, Quod nonnulli interpretantur, non quasi ipsemet legem portet, sed quod ad majorem pompam à ministris portetur prope dexteram ejus liber legis, & simul ignis; ut significetur eum per legem judicaturum, & per ignem puniendum.

Secundo notus est liber ille Ezechielis transfusus manus caelestis qui scriptus erat iatus & foris, hoc est, ante & retrò, erantque in eo scriptae lamentationes & carmen, & vix. Erat involutus antea liber iste, sed manus caelestis expandit eum coram Propheta, jussitque ut illum comederet. Quod cum fecisset, factum est volumen in ore ejus dulce; quia illum ruminando & meditando suavitatem percepit. Hunc librum variè interpretantur.

S. Gregorius per illum librum designatam intellegit sacram Scripturam. Audi ipsum. *Sacra Scriptura est liber scriptus intus per allegoriam, foris per historiam; intus, quia promittit invisibilia foris, quia visibilia preceptorum suorum rectitudine disponit; intus, quia caelestia pollicetur foris, quia terrena, contemptibilia qualiter sint, vel in usu habenda, vel ex desiderio fugienda praecipit. Involutus est liber, ut ipsa obscuritas occasio sit plurimum sensuum.* Hæc ille.

Alii dicunt significari per illum librum, arcana librum consiliorum & decretorum Dei. Hic scriptus censetur iatus & foris, quia plurimas, in ò infinita Dei in eo consilia scripta sunt. Est involutus, quia in Dei mente reconditus; sed à Deo Prophetis panditur & communicatur, cum ipse illis sua decreta revelat.

Denique nonnulli hunc librum intellegunt ipsam Prophetiam Ezechielis; inaugurabatur enim Propheta per traditionem cuiusdam libri in visione, & edocebatur quid annunciare deberet, tum peccatoribus, tum justis; peccatoribus quidem lamenta & dolores, supplicium & vix obstinatis, justis primum & gloriam. Ideo in isto libro scripta erant lamentationes, & carmen, hoc est melos, & vix.

Sed quæquid liber ille significarit, in illo die decretorio mysteria ejus aperientur, & liber ipse evolvi & expandi censbitur. Tunc enim patefcent lamenta & dolores, dum plangent tribus terre; patefcent & supplicia impiorum in quibus æternum erit vix; explicita quoque erunt promissa Dei, & præmia justorum, quæ continentur in sacra Scriptura generaliter, vel etiam in Prophetis particulariter. Adimplebuntur enim tunc eorum prædictiones & comminationes, quibus impii aures præbere detestantur: adimplebuntur & promissiones, quibus piorum mentes ad callem severioris vitæ sanctæ traductæ sunt. Sic censentur omnes ex libris eorum apertis judicari; vel in condemnationem, quia obstinati & rebelles manserunt, & promissa, vel in

approbationem, quia his obediens fuerit & morigeri. Quapropter quod scriptum est: *Judicium datur, sedit, & libri aperti sunt.* Et rursus *Libri aperti sunt, & judicati sunt mortui ex his quæ scriptæ sunt in libris.* Venerab. Beda cum nonnullis, intellegit sacram scripturam multiplicibus libris continentem præcepta & monita, ex quorum obervatione homines sunt judicandi.

Quod si liber ille Ezechielis liber est arcanae Dei voluntatis, tunc apertus erit, quandoquidem manifestabitur omnes tunc singularis Dei providentia erga homines & Angelos, imò erga omnes creaturas propter dicitur homines & Angelos; Consiliaque Dei super humanam salutem, quæ planè sunt admirabilia & occultata, tunc temporis omnibus patefcent, ut & multorum ingratitude tantò evidentius condemnentur. Hæc est enim una ex primariis rationibus, quare ultra judicium particulare fuerit conveniens rursus universale judicium peragere. Quia nimirum quidam non satis agnoverunt providentiam, sapientiam, justitiam divinam; imò male de illa opinari vult, eo quod permittat quandoque opprimi innocentes, assiligi bonos, impios prosperari. Quocirca & hanc querelam coram Deo deposuere nonnulli ex Prophetis. Audi I'saiam. *Mei autem pene moti sunt pedes &c. Ecce ipsi peccatores obtinuerunt divitias, & dixi: ergo sine causa justificavi cor meum &c. Idem conqueritur Jeremias, Abacuch, & Job.*

Liber ergo providentiæ divinæ tunc apertus erit omnibus, ut ipse glorificetur, & intellegant, omnes ad majorem gloriam justorum cedere, confusionemque impiorum, modum illum quo se erga utroque gessit Deus. Legent tunc aperte, quomodo *Universæ viæ. Domini veritas & judicium* I'sai. 41. Itaque & de hoc libro providentiæ & sapientiæ divinæ tunc verum erit istud: *Liber scriptus profertur, unde mandatum judicatur.*

Tertio & alius apud eundem Prophetam liber live Volumen, de quo ipse, *Et conversus sum, & Liber super levi oculos meos, & vidi: ecce volumen volans, volumina longitudo eius viginti cubitorum, latitudo eius decem cubitorum. Et dixi ad me Angelus. Hæc est male. Ezechielis dicitio, quæ egreditur super faciem omnis terre, quia omnis super faciem ibi scriptum est, iudicabitur, & omnis jurans similiter ex hoc iudicabitur. Liber iste volans & evolutus significabat celestem ultionem inscriptam huic libro, & in peccatorum cervicibus jam involantem. Viginti cubitorum dicitur longitudo ejus, & decem latitudo, quia visum est egredi volumina è templo, tamquam è tribunali Dei, cujus præsea latitudo erat decem cubitorum, longitudo viginti. Designabatur quoque hæc ultio scripta iudææ immineere, & in eam involare, quæ duplo longior erat quàm latior. Liber ergo iste & volumen, etiam si particularem aliquam gentem videatur concernere, ob peccata aliqua illis particularia deventians ultionem; tamen*

tamen etiam universum designat volumen maledictionis in capite flagitiosorum involvens, & eos aeternum involvens & plentens supplicio consummatio. Quod quidem volumen aperietur in illo die decretorio, ut secundum quod in illo scriptum est: iudicentur impii. Sic rursus hic verum est: Liber scriptus proferetur, in quo totum continetur, unde mundus iudicetur. O liberum! O Volumen formidabile, attendendum, & revolvendum!

PARS II. **De libro agni & vite in iudicio proferendo.** **Apoc. 7.** **In nostro Rationali tom. 2. lect. 3.** **Quis sit liber signatus.**

Isaie 29. **Canticum triumpnale.**

coram agno cadentibus & adorantibus. Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum. Secundum decantatur voce Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum, eratque numerus millia millium dicentium: Dignus est Agnus qui occisus est accipere virtutem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Tertius decantatur ab omni creatura quae in caelo est, & super terram, & sub terra, & quae sunt in mari: Sedeni in throno & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in saecula saeculorum. An non tibi renovandum videtur hoc suave melos ab omnibus electis, dum liber ille signatus nunc plenissime aperietur, dum liber ille proferetur, in quo totum continetur, unde mundus iudicetur?

Vterius nominatur quidam ex libris qui in iudicio aperiendi sunt, Liber vite: Vidi mortuos pusillos & magnos stantes ante thronum, & libri aperti, & alius liber apertus est vite. Hunc librum vite putat S. Anselmus in Elucidario esse vitam Iesu, quae omnibus est norma vivendi, & quae lex per quam omnes iudicabuntur. Certè vita Iesu tunc omnibus erit manifesta, ipseque Iesus quasi liber inspicietur: Liber, inquam, scriptus digito Dei vivi incarnatione, in lucem editus in nativitate, rubricatus per sanguinem in circumcissione, saepe approbatus à Patre, sed ut falsus liber à Iudaeis reprobatas; extensus ut legatur in cruce, scriptus foris & intus, intus amoris caractere, exterius vulnerum incisione; disruptus in morte, animae à corpore divisione, sed rursus redintegratus in resurrectione, remanentibus vulneribus, quasi caracteribus novo adordinatis fulgore, receptusque tandem in caelum, ut electos atque etiam Angelos oblectet sua contemplatione & lectione; denique rursus representandus coram toto mundo, ut in eo legant pii & impii, pii suam electionem, impii suam condemnationem. Cum enim liber iste liber sit vite, liber quoque est virtutis omnis & perfectionis, propositus omnibus ad imitationem. Qui in se ex hoc exemplari virtutem transcripserint, confortium invenient gloriae, qui verò neglexerint, vel contempserint, supplicium reperient aeternae vitae. Ibi manifestata humilitas Christi condemnabit arrogantiam superborum, eius quoque veritas vanitatem mundanorum, eius castitas impuritatem luxuriosorum, eius charitas malitiam invidiosorum, eius temperantia afortiam gulosorum, cuius mansuetudo crudelitatem & vindictam iracundorum, eius beneficentia ingratitude perverforum hominum, eius pietas impietatem sceleratorum, eius zelus & fervor negligentiam & recurdiam Christianorum. In hoc ergo libro unusquisque illic

Apocalyp-
ticum.
Apoc. 5.

Apoc. 20.
Liber vite
quis sit.
Resp. 1.

In libro
vite sue
vultus
ger.

poterit legere quod ad se spectat. Audi S. Gregor. 33. Moral. cap. 5. Liber vitæ est ipsa visio adveniens in iudicio; in quo quasi scriptum est omne mandatum, quæquis cum viderit, mox ipse conscientia, quid non fecit, intelliget.

Resp. 2. Quod si propriissimè in dicto loco intelligere velis librum vitæ, dicemus esse librum prædestinationis, in quo omnes & soli conscripti sunt, qui destinati sunt & electi ad vitam æternam; idque efficaciter, utpote jam vita peracta, & cuiusque operibus per mortem consummatis. Illæ nobis liber nunc est occultus, quia nescimus qui in eo scripti de nobis sint, nisi speciali revelatione. Tunc autem omnibus patefecerit, quia numerus erit consummatus, & qui non erit in libro vitæ scriptus, misertur in stagnum ignis, ut ibidem dicitur. O beatum librum, qui per patres quoadque etiam in hac vita ostenditur, dum nonnullis sua prædestinatione revelatur. Vis audire exemplum?

In exemplum

Notabile est hac de re, quod de SS. Iuliano & Basilissa legimus. Iulianus urgebatur à parentibus ad conjugium; at ipse virginitatis amore detestabatur. Monetur interim ab angelo acquirere voluntati parentum nasciturum autem uxorem quæ virgo permaneat; sponder Angelus. Peragitur itaque festivitas nuptialis, in thalamumque cum Sponsa introducitur. At mox rosarum liliorumque odor locum perfundit. hyemis licet tempore. Miratur Sponsa, inquit unde illa fragrantia? Responde Iulianus esse odorem munditiæ virginialis, hortaturque ut florem hunc Deo acceptissimum velit servare illibatam, illa coelestis suavitate capta, assentitur. Cum ergo castitate novississet, subito lux cubiculum perfudit; hinc Christus cum Sanctorum Choro; hinc Maria cum Virginibus. Ortus deinde canit ex parte Sanctorum: *Vicisti Iuliane, vicisti.* Ex Choro quoque Virginum: *Beata es Basilissa, salutaribus monitiis consentiens.* Tunc datus est Iuliano liber, in quo aureis litteris scriptum erat, *Iulianum, qui pro amore meo mundum contempsit, deputetur in numero eorum, qui cum mulieribus non sunt conquinati. Basilissa in numero Virginum, quam Maria tenet principatum.* Responderunt Chori, *Amen, Amen.* Tunc duo Angeli duas coronas afferentes, eis dextras junxerunt, & in proposito confirmaverunt. Reliquum ergo noctis in Dei laude transigentes, exierunt non carne sed spiritu fructificare. Nec dinumerari possunt, animæ quæ per Iulianum præmittentur ad Dominum; nec agmina Virginum quæ per Basilissam præmittentur in cælum.

S. Iulianus & Basilissa

Liber itaque iste datus Iuliano, aureisque inscriptus litteris, designabat librum vitæ, in quo eius conjugisque nomen inscriptum erat, quia de numero aureo electorum conscribatur uterque; eisque hoc ipsum jam indicabatur, ut tunc alacrius pugnaret contra carnem & sæculum, &

quæque solida profunderentur, quasi eis diceret Dominus: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.* Is porro liber vitæ, quasi electorum omnium catalogus, plenissime aperietur in iudicio coram toto mundo, quia tunc completus erit eorum numerus, ut jam diximus.

Recolligendo hæc tenus dicta de libris variis qui in iudicio referendi sunt, dicamus illos omnes oculis mentis nostræ frequenter obiectandos esse, librum ut ex illis omnibus proficiamus modò, dum dicitur tempus est, antequam iudicemur & condemnemur.

Primò, Felix est, cuius oculis semper obversatur liber mandatorum Dei, ita ut possit dicere cum Evangelico Adolescente: *Hæc omnia observavi à juventute mea.* Ad hujus libri lectionem & observationem omnes extimulat Sapiens, dum dicit: *Deum time, & mandata eius observa hoc est omnis homo; hoc est, in hoc debet incumbere omne studium hominis.* Qui in hoc studio incubuerit, non timet, sed securus erit in die timoris, quando libri aperientur. Sponso S. Cæciliae Valeriano cæliis exhibitus fuit liber, luce circumdatus, cui aureis litteris inscriptum erat: *Unum Deum, unam fidem, unum baptismum;* in quo legere iustus est ab Angelo. Hic est liber cuius lectio & observatio tuos faciet, quia beatus, qui unum Deum una & vivam fidem debite coluerit, & baptismum suum immaculatum custodierit.

Secundo, Felix est, qui legit & intelligit, sive oculis aut auribus cordis percipit monita, quæ variè per Prophetas conscripta sunt, & denotata de hoc extremo iudicio ad salutem omnium. Felix, qui ruminat cum Ezechiele librum in quo scripta sunt lamentationes, & cæciliae, & cæciliae, ut jam ingemiscendo salubriter, non incidat in lamentum & vix æternam, sed ad melos suave perstringat Beatorum. Hunc librum cæliis legere cœtus est quidam in Ecclesia Pastor, de quo Cantipratanus. Hic cum diu malè rexisset subditos, in gravem morbum incidit. Apparuit autem ei S. Petrus, Pastorum Pastor, severo & minaci vultu, exhibens libellum, in quo coquebat cum legere. Scriptura autem quæ libro continebatur, hæc erat Ezechielis: *Mortificas animas quæ non moriuntur, vivificas quæ non vivunt.* Dum horret eipso, & avertitur conspectum lecta hæc sententia; ulterius urget S. Petrus, ut glossam legat, quæ in margine talis erat: *Quando reduces animas de inferno, quas tuo delicti utas exemplo, eterno supplicio demeristi.* Cum is verò præ confusione respondere non posset, disparce visio. Ad se rediens, se sudore totum persufum, mireque anxium reperit. Nec mora, consilio cuiusdam viri sancti, solvit omnia vincula, & sæculo valedixit, in Ordinis S. Bernardi Monasterio Camberonensi sese divinx voluntati servituri, ubi in silentio & amaritudine animæ suos revolveret librum continentem lamentationes & res, & scriptum iudicare, antequam ad Dominum

Domino iudicaretur, ut tandem ad melos, & carmen æternum pertingeret.

3. Tertiò, Felix est, qui librum Agni signatum mediat, & ejus sigilla mente piã considerat; ejus Incarnationem, Nativitatem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionem, Iudicium, & Regnum in corde revolvens, ut non sit ingratus tantis beneficiis, nec iudicio obnoxius, sed regno dignus invenitur. Felix, qui librum vitæ, vitam Iesu sibi ob oculos ponit, ut vitam inveniat, & mortem effugiat, imitans veræ vitæ viam & veritatem. Felix, qui totis viribus conatur, ut electionis libro adscriptus sit sagax, ut bonis operibus certam faciat electionem suam & vocationem; nihilque magis cordi habet, quam de numero illorum reperiri, qui benedictionis, æternæ participes erunt, qui voluntatem æterni Patris perfecerunt, conformes imagini Filii sui.

2. Pet. 1.

Speculum Exempli V. celestis gloriæ.

Hos omnes libros compendiosè legebat ille de quo in Speculo Exemplorum sic legimus. Quidam illiteratus Monasterium cum duobus sociis est ingressus. Post sermone aliquantuli temporis, duo juniores tepescere cœperunt, veneruntque ad hunc, consolationis gratia. Ille tristis eos advertens, affert teporem eorum non nisi ex ocio provenire, se autem ita jugiter occupari, ut tempus ei breve nimium videatur. Mirantur quibus studiis destineretur, cum illiteratus foret. Quibus ille. Tres characteres docuit me Magister meus in gressu, quos quotidie perlegens, haud afficior tædio, sed desiderio. Primus nigro colore exaratus est, & significat peccata mea animam denigrantia, simulque mundi vanitates & insanias falsas, cum penis inferni. Hunc mihi characterem propono à mane usque ad Missam. Secundus est scriptus colore rubeo, & significat Passionem Domini, cui characteri ih̄a x̄po à Missa usque ad Nonam, quando emisit spiritum. Tertius est scriptus aureis litteris, & designat amœnitatem & perpetuam gaudii cœlestis. Huic studio usque ad Completorium, sicque expendo tempus meus sine tædio. Hoc audientes duo alii, cum fructu & solatio recesserunt, huic libro studium impendere resolventes, ut accediam fugarent & torporem.

Pars III.

Quomodo liber conscientie in iudicio pandetur. Rom. 2. Omnium conscientie pandentur.

Postremo, nobis dicendum restat, hos libros quomodo qui in iudicio aperiendi sunt, esse singulorum conscientias, in quibus cuiusque opera, tam bona, quam mala, quadam ratione conscripta legentur ab omnibus. Quod spectat illud. Ostendunt opus legis scriptum in cordibus, testimonium illi reddente conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit Deus occulta hominum. Aperiet ergo Deus in die iudicii hosce libros, id est, conscientias omnium omnibus hominibus, elevando omnium hominum intellectum, lumenque supernaturale præbendo, ut videant facta cuiusque, Vitiu floriger.

in alterius conscientia & memoria quasi descripta. Sic & Propheta divino lumine adjuti multa videntur futura & occulta Deo revelante. Sic & S. Benedictus in spiritu elevatus vidit totum mundum, quasi in globo in radiis solaribus collectum, teste S. Greg. 12. dial. c. 35.

Audiamus B. Basilium lib. de vera virginitate prius corpore, quasi vestem contecti, minime habere putabimus, ea nudata se omnium oculis ingerent, nullusque jam vel negationi, vel exceptioni locus erit. Quomodo id fiat acquiris? Respondet idem. Ipsa continentur opera in suo auctore conspicua. Non enim confusè, sed singula per partes, ut sese habeant, velut in pictura noscuntur. Itaque non solum agnoscitur adulterium à re commisso, sed etiam modus omnium fraudulentus quo alienam attraxeris, quomodo nocte in caligine ambulaveris; & aliæ circumstantiæ consubtiles elucescent, quia omnia inscripta gerens in pectore. O quanta confusio malæ tunc conscientie, cuius etiam homo tunc non nolle reminisci, cogitur tamen & rememorare, & eam aliis prodere. Libri sunt memoriæ singulorum, sed & liber est ipsa Dei memoria & cogitatio, omnia & singula descripta gerens, & propalans. Hic est liber ille sufficiens & amplissimus de quo dicimus: Liber scriptus proferetur, in quo totum continetur, unde mundus iudicetur.

Felix è contra, millies & felix, imò æternum Tripudifelix, qui bonam fovet semper conscientiam, un bonæ quam possit tunc securè, tamquam librum à se conscientiosè conscriptum & à maculis conservatum, sic in iudiciorum Deo, & Angelis, & hominibus præsentare. Hic est enim liber ille de quo gloriatur Iob. Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens; & librum scribat ipse qui iudicat? Ut in humero meo portem illum, & circumdarem illum quasi coronam mihi. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi Principi offeram illum. Quasi dicat: Veritatem sit Deus auditor causæ meæ, imò scribat ipse librum processus mei, non vereor confundi, quin potius illo gloriabor per singulos passus, & offeram illi tamquam Principi, ut absolvat, potiusquam condemnet. Erit mihi liber non oneri in humero, sed in capite ornamento. Quomodo hoc audeat Iob dicere, nisi quia novit librum immaculatum conscientie suæ, cui non potest non esse conformis liber divinæ scientiæ? Ex testimonio enim bonæ conscientie securè affert ibidem, se non ambulasse in dolo & vanitate, sed in simplicitate & veritate, suis quoque aut oculis, aut pedibus aut manibus, aut cordi, maculam non adhæsisse, aut iniquitatem: sed castitatem servasse conjugalem perfectè, & humilitatem erga servos & ancillas coluisse; erga subditos quoque & inferiores mansuetudinem & iustitiam: se misericordiam exercuisse erga nepotes, pupillos, viduas, sive quantum ad cibum, sive quantum vel ad vestes, sive quoad alias opulationes: se nec

n n n

fiduciam

fiduciam potuisse in opibus, nec in honoribus aut quapiam alia prosperitate: se inimicis nunquam maledicta regessisse, aut ex eorum ruina gaudium concepsisse: denique se confessionem a peccatis delictorum quamlibet levium semper coram Deo sincerè fecisset, nec ut solent homines errata sua excusasse. Hæc igitur fretus conscientia, tamquam libro securo, asserit se coram iudice audere comparere: ita ut hic liber non sit ei futurus confusio, sed gloriæ, imò gloriæ, quod tanquam coronam sit eum circumdaturus sibi. O securam vocem! O librum spectabilem & expectandum!

Bern. lib. de Conscientia.

Propterea merito dicebat S. Bernardus. Nihil est jucundius, nihil tutius, nihil ditius bona conscientia. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa erit secunda. Bona conscientia secunda erit cum corpus morietur, cum anima coram Deo præsentabitur, cum utrumque in die iudicii ante tribunal terrificum iudicis statuetur. Futuræ benedictionis non est utilius remedium, nec certius testimonium, bona conscientia. Cum mundus omni volubilitate circumroretur, pleret, rideat, pereat, transcat, nunquam mare scit bona conscientia. Subjiciatur corpus in pœna, in iniuriis maceretur, verberibus lanietur, aculeo distendatur, gladio trucidetur, crucis patibulo affigatur, secunda erit conscientia. Hæc S. Bernardus.

Audiamus & SS. Patres de his libris. In primis S. Bernardus in Tractatu de Conversi ad Clericos, cap. 2. sic deserit: *aperitur conscientia liber, revolvitur misera vite series, tristis quædam historia replicatur, illuminatur ratio & evoluta memoria, velut quibundam eius oculis exhibetur. Vtraque verò non tam est ipsius anime, quam anima ipsa, ut eadem sit & inspicies & inspecta, contra suam statum faciem.* Alludit S. Bernardus ad illud *Arguam te, & statum contra faciem tuam.* In quem locum sic scribit S. Augustinus. *Ordinabatur ante infelicem animam peccata sua, ut & eam convincat: probatio & confundat agnitio.* Particularius autem S. Ephrem lib. de vera poenitentia, cap. 24. de hac re sic ait. *Vnusquisque cerceat ante faciem suam exposita opera sua, sive bona illa, sive mala promissa. Formidabiles libri aperiuntur, in quibus scripta sunt opera, & actus, & verba, & quæcumque egimus in hac vita; nec solum actus, sed & cogitationes, & intentiones cordis.* Omnia scilicet ista Orbi universo velut in illustri theatro denudata, hominum cogitorum & incogitorum oculis subjiciuntur. An solum confusè omnia? Imò distinctissimè?

Psalm. 94.

Audiamus pro conclusione Hugonem Victorinum lib. 3. de anima, cap. 11. de nostro hoc libro loquentem, qui scriptus proferetur, in quorum continetur, unde mundus iudicetur. Ipse enim conscientia liber interpretatur, dum sic ait, & bonæ conscientia titulus sic deserbit:

Conscientia bonæ titulus est religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, horum deliciarum aereum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca federis, thesaurus Regis, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber signatus & clausus, in die iudicii aperendus, Isaïe.

Quod si aliquando liber conscientia atramento scelerum, & inquinamento vitiorum inforsipus fuerit, spongia lachrymarum obliterari potest, & poenitentia decore characteris rescribi. Audi Chrysostr. hom. 2. in Psal. 50. *Peccata tua in libro scripta sunt, spongia autem instar sunt lachrymarum: lachryma mitte, & obliterantur, & purus liber invenitur.* Magna est lachrymarum vis. Martyres sanguinem fundunt, peccatores lachrymas. Mererit illa sanguinem non sudat, sed lachrymarum fontem, si que peccata diluit. Hæc ille. Cui conforme est, quod ubi Pfaltes habet *Deus posuisti lachrymas meas in confectibus tuis*, altera lectio habet, quam sequitur Pagninus: *Posuisti lachrymas meas in libro tuo.* Ad quem effectum, nisi ad obliterandum peccata? Hoc pondera.

Iudex ergo cum sedebit, quidquid latet apparebit, Nil in altum remanebit.

Extra ripam.

Indices solitos sedendo iudicia exercere, ex omnium nationum more notum est. Arque etiam convenit ut iudices sedeat, cum ad auctoritatem, cum ad tranquillè & sedatè iudicandum. Cui consonat illud Philosophi: *Sedendo, & quiescendo anima sit prudens.* Quia scilicet hoc suo anima quiescit, nec distrahitur mens ad aliã agenda, aut cogitanda. Hinc Iudicibus sedes sublimiores erigi solita sunt, in quibus sedent, & pronunciant è loco excelso sententiam. E loco, inquam, excelso, tam ut significetur eminentia auctoritatis, quam ut delingeretur eos omni passione esse debere excelsiores. Hæc sedes tribunalia dicuntur, sive quòd ex illis iustitia administraretur Tribubus, sive quòd ex illis unicuique jus tribueretur. Quapropter Tribunal cum libro Symbola sunt & insignia Sapientis Iudicis Tribunal eius maturitatem & tranquillitatem indicat in iudicando. Liber apertus scientiam designat & diligentiam in actis evolvendis, & iuribus requirendis. Alioqui si hæc delit, ignorantia iudicis, plerumque est calamitas innocentis, teste S. August. 19. de civit. cap. 6.

Propterea Christo Domino Liber adscribitur ex quo iudicet, ut antea diximus: *Tribunal quoque in quo sedeat.* Hoc ipsum est quod esimus: *Iudex ergo cum sedebit, quidquid latet, apparebit.* De hoc Tribunal, sive Throno iudicis etiam sacra eloquia meminere aperte. *Nam Omnes stabimus ante Tribunal Christi.* Item *Vidi thronum magnum, & candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit calum & terra.* Item

Caus.

Matt. 25.

Cum venerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis sue, & congregabuntur ante eum omnes gentes. Gera le dicit ibi habet: Sedebit super thronum gloriae suae. Neque solum id intelligas metaphorice, seu allegorice, ut thronus Dei intelligatur Ecclesia gloriosa, quae sedes Dei est, ut interpretatur Beda: aut ut Thronus Dei, eiusque Sedes dicatur perfectiores Sanctorum, vel etiam Angeli illi qui Throni appellantur, ut interpretatur Origenes. Verè enim existimamus offerendam esse per modum Tribunalis & Throni regii nubem, admirando splendore fulgentem, super quam in aëre sedebit Iudex vivorum & mortuorum, Rexque omnium saeculorum. Cum enim iudicium futurum sit visibile & sensibile, figura haec externa aptissima erit.

Orig. 1. 2. ad Matt.

Christo iudici sedere convenit.

Et certè, convenit illi tunc sedere in maiestate die gloriae suae, qui pro nobis jacere dignatus est, & ad infima quaeque sese dimittere in diebus humilitationis suae. Ille ergo sedebit tunc in sublimi throno omnibus spectabilis, qui novem mensibus lacere voluit in Virginiis utero. Ille sedebit in sede maiestatis in adventu secundo, qui jacere voluit in praecipio humilitatis in suo adventu primo. Ille sedebit ut Rex pacificus in throno Salomonis, duodecim circulo Leocibus, hoc est, duodecim Apostolis: qui portari dignatus est, tamquam infans & imbecillus, inter brachia pauperumque Matris. Ille sedebit in monte gloriae, qui prostratus jacuit facie ad terram in monte Oliveti, monte angustiae. Ille sedebit in Tribunali radiantis iustitiae, qui toties stetit & humiliatus est coram Tribunalibus impietatis & iniustitiae. Ille sedebit in sede potestatis suae, qui curvatus est sub crucis onere ascendens montem ignominiae. Erat autem Tribunalis titulus & Thronus supra vallem Iosaphat secundum communioem sententiam. Nam & hoc significat *Vallem Iosaphat*, id est, *Vallem iudicii Domini*; etque media inter Ierusalem & Oliveti montem; Calvariaeque collem simul ex parte complectitur. Ibi ergo gloriae maiestatem ostendet, ubi sedit summam ignominiam, & ubi passionem inchoavit; quia per vallem Iosaphat fluit torrens Cedron, ubi Christus comprehensus est, inquit Venerab. Beda. Certè locus ille Christi, superior his montibus & locis in quibus passus est, & in quibus operatus redemptionem nostram, apte pro Sede iudicis designandus videtur; ad consolationem scilicet maiorem impiorum, quibus saltem mentaliter improprietur eis quae ob eorum redemptionem à Domino peracta sunt, & nihilominus eorum culpa ipsis non profuerunt.

Tribunal Christi ubi collocandum. Joel. 3.

Matt. 19. Apostoli

Quæritur hic an solus Iudex sedebit, an aliqui cum ipso sessori sint ut Iudices? Respondeo, notum esse promissum illud: Amen dico vobis, in regeneratione cum sedebit filius hominis in

sede maiestatis suae, sedebit & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Quia cum Christo propter asserendum est Apostolos cum Christo sessori, & sessori & iudicatos, cum id ipsum diceret re- iudicari. petatur. Vos estis qui mecum permansistis in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit Pater meum regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedetis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Sed restat quaestio, quomodo Apostoli sint sessori, aut iudicaturi? Nam S. Chrysostomus cum nonnullis videtur significare per hanc sessionem, sive per has sedes, non intelligi nisi aliquem honorem & præminentiam in iudicio Apostolis tribuendam. Audi eius verba. Non confessum Apostolorum significavit Christus, cum ipse solus in solio iudicaturus sedebit. Sed honorem atque gloriam ineffabilem vocabulo sedem expressit. Sic eos iudicatos non intelligi, nisi quia approbati sunt iudicium, impii- que condemnati. Sic enim rursus loquitur. Quia est iudicantes Tribus Israel nihil aliud, quam condemnantes. Non enim in solio iudiciali sedebunt, sed sicut Regiam Austri & Ninivitas condemnatos generationem illam asseruit, sic Tribus Israel condemnabunt, quia ipsi credentibus Apostolis, qui eisdem viderant legibus & institutis, iudae credere noluerunt, propterea dicebat: Ideo ipsi iudices vestri erunt.

Verum hæc interpretatio parum tribuit Apostolis, quandoquidem omnes beati approbati sunt sententiam iudicis, sicut impios condemnati, & in iudicio gloriam aliquam secundum gradum suum sortituri. Dicendum ergo est, pro Apostolis thronos etiam ex nubibus spectabilis, non ab- similes throno Christi in aëre constitutos, ut sedeat Christo proximi post Regiam & Matrem iudicis, sicut iudicis sunt affidentes, velut iudices secundarii, seu afflores iudicii & iudicis, cum speciali honore. Hæc est receptior sententia, & verbis sacrae Scripturae conformior. Nam & Danielio pluraliter dicit: *Aspiciebam donec throni positi sunt*, Ioannes vidit *Sedilia in circuitu sedis*, & quasi Thronos secundarios. Dicendum quoque secundò, attribuendam esse Apostolis participationem aliquam particularem iudicariæ a- ctionis, quandoquidem de eis dicitur, *Sedebitis iudicantes*. Pro cuius rei explicatione notant Theologi ex Sancto Thoma, multipliciter iudicium accipi.

1. Est iudicium auctoritatis; illudque Christo convenit, non Apostolis, quia ipse propria iudicat auctoritate & potestate. Et cum iudicium sic proprie sumptum, actum iurisdictionis in animas significet, quoad ultimum hunc actum discussionis, & reprobationis, aut electionis nulli Sanctorum, nec ipsi Virgini Matri sic communicatur; sed Pater iudicium ei dedit, quia Filius hominis est, cum pollet ipse per se iudicium exercere.

iudicium multipliciter sumitur.

Ioan. 5.

Dan. 7.

cere. Quapropter Daniels 7, dum antiquus dierum sedit, hoc est Pater celestis, ecce cum nubibus caeli, quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum pervenit, & in conspectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & lingua ei servient; potestas ejus potestas aeterna.

2.

2. Est iudicium approbationis, quod commune est omnibus Sanctis, quia approbabat sententiam Iudicis. Est & iudicium comparationis, quod illis quoque convenit; sed etiam ex parte convenire potest nonnullis improbis. Comparatione facta inter electos & reprobos, mox illi condemnatione apparebunt digni. Comparatione quoque facta nonnullorum reproborum, quibus aliqua bona sunt operata, iudicari censentur & condemnari alii, quia illa non perfecerunt. Hac ratione dicuntur Ninivitarum condemnari Iudaeos, quia Iona praedicante poenitentiam fecerunt, hi nec Christum audire voluerunt. Sic & Regina Austru eos condemnatione asseritur, quae à longinquis venit partibus, ut audiret sapientiam Salomonis.

Matt. 12.

3.

3. Est iudicium quoddam affectionis: illi censentur hoc iudicio iudicare, qui iudici assident in sedibus illi proximis, cum quibus & causa discutitur, & sententia eorum interrogatur. Hac igitur ratione fatendum est Apostolos iudicatos, sive specialiter participatos de potestate & actione iudicaria Christi. Tum quia in Thronis fulgidis cum Christo assiderunt; tum quia tamquam Principes antea constituti super omnem terram, nunc etiam assumuntur, ut Principes quorum consilio & calculo vult Summus Iudex sententiam ferre. Equum enim est, ut quorum auxilio totius sui regni volunt negotia disponere & promovere, quique totis sese vocandis & convertendis hominibus impenderunt, ipsi quoque coronam à se promissam addicant obedientibus, suppliciumque decernant rebellibus, quod & olim comminati fuerant.

An & quomodo angelis sint iudicaturi.

Quaeritur etiam, an Angeli hic sint iudicaturi? Respondeo cum Sancto Thoma, iudicatos iudicio approbationis, hoc est approbando sententiam iudicis, non tamen iudicio affectionis, aut participatione iudicariae actionis, sicut Apostoli. Ratio est, quia afflores iudicis debent esse ejusdem naturae cum Iudice, & cum iis qui iudicandi sunt. Ideo etiam statuit Deus hoc iudicium fieri per humanam naturam Christi, ut homines haberent Iudicem visibilem & sensibilem, quia visibiles sunt & sensibiles. Quidam ergo Sancti cum illo iudicaturi sunt & scilicet, Angeli autem potius erunt ministri in illo iudicio. Ita communis sententia Theologorum docet.

Pars II. Nihil oc.

Lim dicebat Dominus: Nihil operum quod non relectur, neque occultum quod non sciatur.

Hoc verum est, quia Deus abdita quaeque in lucem calant profert, vel in hac vita, vel in altera. Propter quod dicitur: ca hic canimus: Index cum sedebit, quicquid latet vel occultum apparebit. Et quidem quomodo sapere in hac vita quae latent, manifestet Deus speciali providentia, relectur multis potest sacrae Scripturae exemplis manifestari.

Primo, latere facinus suum putat Cain; ideo enim fratrem ab oculis Parentum abduxit: Egre sepe dicitur in agrum. Ideo etiam audet respondere: Numquid custos fratris mei sum ego? Sed terra ipsa, relectur ab ipso impiata frater suo cruce, relectur ejus flagitium, in caelum summum clamante voce sanguinis, ex imo terrae.

Secundo, latere putat uxor Putifarum Iosephum sollicitans ad violationem thori maritalis, ac postea eum accusans violentiae, quia sollicitationi salaci non acquieverat. Sed tandem innocentia Ioseph lucem accipit & tenebris gestuisti, & mulieris impuritas mendacissima in eius caput refunditur, dum palam proditur rei gestae series.

Tertio, latere se existimabat Moyses, dum percussus Aegyptium abscondit fabulo. Sed quia forsitan in zelo excesserat, (ur videtur indicare S. Augustini lib. 22. con. Faustum cap. 7. quomvis passim eum excusent à peccato Interpreter) non laetit factum, sed ei ab altero Hebraeo impropertatum est: Num occidere me vis, sicut heri Aegyptium? Unde Moyses timuit, dicens: quomodo palam factum est verbum istud?

Quarto, latere se existimat meretrix illa quae infantem vivum alteri furrripiebat dormienti, suumque substitutebat jam emortuum. Sed diures latere non potuit, ipso Salomone, adhuc puerulo, admirabili iudicio eam detegente. Audi S. Ambrosium eleganter hac de re differente. Non poterat Salomon arbiter esse interioris arcaei, cum mulieris utriusque disceptantis mens esset occultior. Macheraam promi iussit, trinitque ministerio infantem dividi. Illa quae postulat alienum, non solum acquievit, sed etiam divisionem parvuli poposcit, nullo affectu commota materno. Illa quae suum seiebat esse infantem, non jam solatio proprio, sed pignori consulens, veri amonis conscia, culpae nefcia, orat ut potius incolumis puer tradatur alienae.

Quapropter Salomon illi adjudicavit parvulum, quam veram Matrem dolor proprius prodidisset. Illam verò quam mortuam parvuli misericordia non movebat, exortem pronunciat esse naturae, quam exortem vidit pietatis. Postmodum addit hanc conclusionem, quae ad nostrum spectat propositum: Peritus ergo non lasuit, sed tamen per simulationem alterius fluctuavit. Diuque etiam bona Mater eventu haesi ambiguo, dum iudicis periclitatur incerto. Haec autem scripta sunt ad nostram correptionem, ut intelligamus prodi omnia posse, quae.

qua facta sunt, & omnia composita revelari. Hæc ille.

Quirid latere se existimant senes castitati Sufanna insidiantes; & quam nec blanditiis, nec minis vincere non poterant, falsa tandem accusatione opprimere conantur. At eorum nefandum flagitium producit vel ipsæ arbores; Danieles eos interrogante. Ploravit Sufanna cum crimine obiceretur; ploravit cum sibi de pudica adulteri iudicium vendicarent, non mortem deplorans, sed castitatis calumniam. Denique cum morte damaretur, exclamavit, quasi iudex reorum, arbitra calumniantium, & innocenti conscientie auctoritate divinam sibi in iudicium accersit cogitationem, non timore mortis percuta, sed arguentis censura potestate præcella. Tacente lingua, pro ea castitas loquebatur, & eam defendit in iudicio, quæ defenderat & in hortu. Ibi ejus pudori consuluit, hic falsi; ibi ne macularetur pudicitia, hinc damnetur innocentia. Bis ergo victrix castitas, reos facit senes testimonii, quos reos fecerat adulteri; atque tandem iudicem meretur Danielem, qui & ipse castus erat & virgo. Secura erat de victoria castitas, cui erat iudicatura virginitas. Et hic igitur patet. Nihil occultum quod non revelatur. Quod quidem & alius multis exemplis ex historia sacra de promissis postumus declarare, sed hæc sufficient.

Dan. 13.

Vide Ambrosii serm. 49.

Quæ hic late videntur, Deus in iudicio revelabit. Matt. 10. Hilari. in Matt. c. 10.

Nunc restat ostendere, ut ad propositum nostrum propius accedamus, quomodo id, quod hic latere visum est, in illo extremo die in lucem profertur. Etenim & hoc quod in Evangelio dicitur, Nihil operatum quod non reveletur, in quo occultum quod non sciat, sacri Interpretis de illo die intelligunt. Inter quos S. Hilarius. Dominus diem iudicii ostendit, quæ abscondita voluntatis nostræ conscientiam prædet: & ea quæ nunc occulta existimantur, luce cognitionis publicæ detegit. Cui conformiter Ecclesia canit: quidquid late, apparebit.

Tunc ergo ille qui dicitur scrutator cordium & renum, cogitationumque discretor, illuminabit abscondita tenebrarum; & manifestabit cordium. Tuncque adimplebitur illud. Scrutabor Ierusalem in Lucerna. Quem locum interpretatur S. Bernardus de die iudicii serm. 51. in Cant. ubi ait. Time scrutinium iudicii, time illum qui per Prophetam dicit: Et erit in die illa, & ego scrutabor Ierusalem in Lucerna. Oculi ejus scrutabunt renes & corda, ipsaque cogitatio hominis confitebitur illi. Postmodum addit: quid tutum in Babylone, si in Ierusalem manet scrutinium? Existimat enim ipse, Prophetam nomine Ierusalem designasse illos qui ducunt viam piam, mores super na Ierusalem conversatione ordinata pro viribus imitantes; & non veluti qui de Babylone sunt, invidiorum perturbatione & confusione versantes. Horum enim peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, & non egent scrutinio, sed suppli-

Sopho. 1.

cio. Peccata autem Religiosorum, aut eorum qui pietatem præferunt, occulta sunt, pietatis vel religionis habitu velata, idè egent discussione, & quasi ad motus lucernis prodi debent. Atque ad eò videndum, ne sub velo pietatis & justitiæ reperiarur iniquitas. Nam & tunc implebitur illud: Cum accipero tempus, ego iustitias iudicabo, tunc multorum iustitiæ apparebunt, tamquam manus menstruæ; tunc manus quæ videntur fulgere (hoc est opera nonnullorum) ostendentur sordibus intinctæ, quæ vel saltem sub unguibus possent sordes latere, detegentur. Sordet in discretione iudicis, quod fulget in estimatione operantis. Tunc curvum invenietur, adhibito funiculo mensorio irrefragabilis rectitudinis, quod existimabatur antea rectum, nævusque omnis patefecit, & error qui antea non apparebat. Multorum opera sine merito reperientur, immò & peccaminosa, quia vel non debitis vestra circumstantiis, vel vano fine, vanaque complacentia, aut alia impura intentione coinquinata. Hæc, inquam omnia patebunt in illo scrutinio, adhibitis lucernis.

Ps. 74. Iai. 64.

Sed quænam sunt illæ lucernæ? Primò quidem nonne lucerna est, Dei notitia infallibilis, in cuius conspectu & oculis omnia peracta sunt? Oculos ejus non abscondita locorum, non parietum septa secludunt, nec solum ei acta & cogitata, verum & agenda & cogitanda sunt cognita. Ista vera est scientia summi iudicis, cui pervium est omne solidum, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitentur, sine voce mens loquuntur. Sordidè ergo dicebat ille adulterium moliens: Tenebrae nos circumdant, parietes cooperiunt, quis non videt? Hanc lucernam debebat attendere, scientiam scilicet iudicis, & oculum ejus, qui multo lucidior super Solem, circumspicit omnes vias hominum & corda intuetur. Nudus est infernus coram illo, & non est operimentum perditioni.

Quæ lucerna Dei Ierusalem visitantis. Resp. 1.

Ecl. 23.

Iob. 26.

Secundò nonne lucerna est notitia Angelorum & dæmonum, qui peccata occulta detegunt, & accusabunt in hoc tribunali & scrutinio?

2.

Tertiò, nonne lucerna est, testimonium clarum conscientie uniuscuiusque quæ tunc, vel it, nolite, seipsam pandet omnibus, velumque auferet & perizomata, foliaque filiorum Adæ, quibus nuditatem & pudorem conabantur velare? Nempe excusationes omnes & prætextus, qui peccata contegebantur, evanescent, ipsa conscientia contra se testimonium dante.

3.

Quartò, lucernæ quæ in illo scrutinio admovebuntur, erunt, lex Dei, sive ejus mandata ac consilia, exempla quoque lucida Sanctorum: quæ omnia cum non attenderimus, dum tamquam lucernæ lucrent in caliginoso loco, tunc detegunt iniquitates nostras, & contra nos testimonium ferunt. O igitur timendum scrutinium, in quo tot lucernæ & faces accensæ efficiunt ut verum illud

4.

non sicut

sic: *Quicquid latet, apparebit, nil inultum remanebit.*

Propheta Ezechiel jubetur fodere parietem templi, ut possit intueri lateantem abominationem: eoque perfosso, vidit non solum idolum zeli quod erat in ipso introitu: sed ulterius, ecce similitudo reptilium & animalium, & univ[er]sa idola in circuitu depicta, & tunc dicitur est ei: *Certe videri, sibi hominis, qua seniores Israel faciunt in tenebris, & unusquisque in abscondito cubiculi sui, dicit enim: Non vides Dominus nos. Nemp[er] t[er]tus adolebant his idolis in occulto. Postmodum ulterius ingressus, vidit mulieres plagentes Adonidem. Ac deinde, ostensi sunt viri habentes dorsa contra altare, & facies ad Orientem: ut adorarent ad ortum Solis. Certe multi adhuc hic similes reperiuntur, qui idola passionum suarum adorant in abscondito. Sed in illo die perfossus erit paries, & nullum idolum, nulla latebit abominatio, quae nunc intra domesticos lateat parietes: *Quicquid latet, apparebit nil inultum remanebit.**

Ezech. 8.

Magister in 4. q. 2. 3. V. i. guerius Somnium Psal. 38. Ezech. 28. Isa. 63.

Neque solum apparebunt abominationes, sed etiam occultae imperfectiones animam tortuose involventes, & fucus apparebit omnis conscientiae non sinceræ. Quapropter Hugo Victorinus representans in seipso omnes non sincerè ambulantes, sic ait lib. 1. de anima, cap. 15. *Sub ovina pelle vulpinam conscientiam abscondebam. vulpina plant conscientiam, repida conversatio, animalis cogitatio, ficta confessio, brevis & rara compunctio. vulpina conscientia, obedientia sine devotione, oratio sine intentione, lectio sine edificatione, sermo sine circumsp[er]tione. O quam dura sunt ista quae loquor, quam me ipsum loquendo serio.*

An peccata Sanctorum in iudicio sunt manifestanda. Psal. 38. Ezech. 28. Mai. 63.

Quæres, an peccata Sanctorum tunc manifestanda sint? Opinari sunt nonnulli Theologi non esse in iudicio propalanda, eò quod per poenitentiam esse delicta & recta in sacris asseratur eloquiis: *Beata quorundam re[rum] sunt peccata. Imò dicitur obliuioni tradita: Iniquitatem enim non recordabor, ait Deus apud Ezech. Oblivioni tradita angustia sunt priores, & abscondita sunt ab oculis nostris. Ecce enim creo celos novos, & terram novam, & non erunt in memoria priora. Quem locum ita exponi possit S. Hieronymus, ut in caelo novo, & terra nova omnis conversationis pristinae memoria deleatur, ne hoc ipsum pars malorum sit, prioris angustiae recordari. Confirmari id potest, quia pudori videtur fore, si beatorum occulta crimina orbi propalanda sint, & in profundum maris proiecta, rursus emergant.*

S. Thom. in 4. & in Suppl.

Respondeo, communis Theologorum sententia est, post S. Thomam, peccata per poenitentiam deleta etiam tunc manifestanda esse. Alioqui ipsa poenitentia non patefceret; nec divina auxilia & beneficia quibus lapsos adiuvit Deus, in lucem venirent. Integritas ergo iudicii poscit, ut omnia merita & demerita, tam beatorum, quam reproborum patefcan[ur], ad Christi maiorem gloriam,

& misericordiam, aut iustitiam declarandam; dum hos ex bonitate sua à peccatis eruit, alios iusto iudicio in illis reliquit. Quod ergo dicantur peccata deleri, aut oblivioni tradi, non aliud iudicatur, quam ea rursus à Deo non requiri ut puniantur, nec detegi ut provocent ad iram, aut recundiam dedecorosa[m]. Alioqui & ipsi Beatorum recordabuntur non ad pudorem, aut ad angustiam; sed ut Dei decantent misericordiam. Nec putandum est ullum ex hac propalatione dedecus Sanctis oriturum, sicut nec nunc cum in Ecclesia propalantur, Magdalene, aut Petri, aut Pauli peccata, sed de hoc gaudent, quia in maiorem Dei credit gloriam.

Psal. 38. Aug. 1. de conf. 1.

Declarari id potest similitudine. Sicut enim si vestem discissam noverit operarius indutius ita arte sua reparare, ut filum aureum & fulgidum intertexat, & gemmas pretiosas adnectat; idè magis adornata evadet, nec erit confusio, sed decori prior scissio. Sic contigit per poenitentiam vestis gratiae, per peccatum antea ruptae. Item sicut pictor carbone ateo prius delineatam imaginem, sic picturis suis & coloribus condecorat, ut fulgida fiat quae prius atra cernebatur: sic cum peccatum nigram imaginem efficit, eam novis & decoris lineamentis poenitentiae rursus adornat; ita ut prior nigredo iam non sit dedecori, sed in pictoris gloriam redundet.

Sicut nihil est ita occultum, quin in hac vel altera vita propaleat: ita nullum est peccatum, nihil est quod in hac vel altera vita non puniatur. Quapropter quod non per iustus est Dominus, imò & benignus dum in poenitentia hac vita pleclit peccatorem, ne gravius pleclat in altera; dum hic aperit peccatum, ut homo recurrat ad confessionem, ne aperiat in altera, & homo tunc incurrat confusionem. Ideo punit Ezechiel David, qui peccarat in abscondito, filii t[er]bel ion[is] & opp[re]ssione uxorum suarum in propatulo: *Tu David fecisti absconditè, ego autem faciam in conspectu omnium Israel, & in conspectu Solis. Sacerdotes super te malum, &c.* Quor[um] dolis usus est David, ut peccatum suum cum uxore Virae absconderet? Revertat cum à castris, inebriat, jubet ut domum & thorum suum reperat, litteras ei dat ad Ioab, quibus tacite in eius necem conspirat: denique nihil non molitur, ut peccatum occultet; sed iustus Iudex videt, aperit, vindicat, ne postea acrius ulcisci cogatur, quia nil inultum remanebit.

Pars III. Psal. 38.

Certe, sic se solet gerere Deus erga electos in suos, mox eos castigando dum peccant, ut patet, Aaron & Moyses de quibus dicitur. *Deum tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum.* Quali dicat: Propitius eras eis per misericordiam peccata remittendo, sed & propitius per iustitiam errata eorum puniendo. Peccavit Moyses, dum murmurante populo pro aqua penuriam dubitavit ad præceptum Dei se aquam posse educere; similiter dubitavit & Aaron, in præcepto

Psal. 38.

Num. 10.

peccati & ultionem morruerunt in deserto, & non introierunt in terram promissionis. Vnde dicit eis Deus: *quia non credidistis mihi, ut sanctificareris in coram filiis israel, non introduceris populos hos in terram quam dabo eis.* Sic ergo plectere peccata magnum est Dei beneficium. Nam dicitur. *Et enim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.* E contra magna ira est, quando peccatoribus non irascitur Deus. Magna ira est, quando tandem eis cogitur dicere sero poenitentibus: *quid clamas ad me? Insanabilis est fractura tua, & dolor tuus Plaga inimici percussit te, castigatione ordeli propter multitudinem iniquitatis, & propter dura peccata tua feci haec tibi.*

2. Mac. 6.

Statim puniri magne misericordiae est.

1er. 30.

Zachari.

Luc. 1. Rom. 4.

Sicut in Aaron & Moyses, Sacerdotibus in veteri testamento, patet quomodo nihil inultum remaneat, sic & in Zacharia in novo. Nuntiat ei Gabriel Archang. conceptionem filii sui Ioannis, à Domino electi. Paterfamilias & Baptista. At ipse mox diffidentiam quamdam & incredulitatem concepit, cum lætus pro tanto beneficio & nuntio gratias rependere debuisset: Et dixit Zacharias ad Angelum. *Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.* Imitari debebat Abraham, qui non est infirmatus in fide, nec consideravit emortuum corpus suum, cum esset centum annorum; aut emortuam vulvam Saræ, sed divinam consideravit potentiam in promissione Isaac. Ob hanc igitur venalem licet culpam, (ut dicit S. Chrysostologus ser. 90.) punit Deus Zachariam, ita ut ligata lingua obmutescat spatio novem mensium, & tantam ultionem hac plectitur, & confirmat in fide & credulitate. Sic nihil inultum in suis Deus relinquit. Quod si delinquas, & hic non puniaris, soas te à Deo obliuioni traditum, nec electionis aut dilectionis esse signum, sed potius reprobationis. Sic & Ionæ inobedientiam punit Deus tempestate, & maris iactatione, ac demerfione quia eam nolebat altera in vita acerbius punire.

S. V. dalfrid.

Surus in vita eius.

Audi etiam exemplum ex historiis SS. de S. V. dalfrico Episcopo Augullano. Hic annos natus 87. ablegare cupiens omnia negotia, ut sibi Deoque soli vacaret. Ecclesiam suam resignavit Adelberoni nepoti, quem apud se in pietate & doctrina aluerat. Paucis abinde mensibus facta subita morte Adalbero præuentus est. Vdalricus verò iam morti appropinquans est, cum omnia sua pauperibus elargitus foret, prolixæ orationi se dedit poscens à Deo omnium peccatorum remissionem ante egressum. At post eam, quasi è somno gravi evigilans, cum lamento dicebat: *Eheu, heu! Vitam nunquam agnovissem Adalberonem nepotem! Quia secundum desiderium suum concessit ei, noluit me Sancti impunitum in suum consortium recipere.* Rapuit ergo per visum ad divinum Tribunal, agnovit se aliquibus penis purgatoris condemnatum, quia quidam carnis affectus sese interfuerat, nepotem ordiando successorem ipso perente, ac sic

indignum se exhibente, licet claris præditus foret dotibus.

Non abfimile est quod legimus de S. Anno Archiep. Colon. Hic in visione conspexit S. Hubertum, Arnulfum, Bardonem, & alios fere sui temporis Episcopos in gloria fulgentes: ac inter eos solum augustum sibi præparatum: cumque illud conscendere conaretur, prohibuit eum S. Arnulphus, dicens eum non posse in gloriosum hunc confessum admitti, eò quòd vestem eius macula aliqua foedaret. Macula hæc erat memoria iniuriæ sibi illatæ à civibus Colonienfibus, qui eum Colonia expulerant. Evigilans ergo poenituit, civesque à se excommunicatos & bonis spoliatos absoluit, ac restituit. Ita Lamb. Scafnaburg, anno 1075.

S. Anno Archiep. Colonienfis.

An non fatis patet ex omnibus his historiis, quomodo verum sit, quòd apud hunc Iudicem *quidquid latet, apparebit, nil inultum remanebit?* quòdque vel in hac, vel in altera vita omnis etiam venialis culpa puniendafit? Propterea etiam dicebat Iob: *Verbera omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.*

Concludamus ergo cum S. Bernardo, & propositum ab eo remedium asumamus, ne tunc terreamur, aut plectamur, sed securi potius inveniamur. Sic ait ipse: *Unam est tamen, si nos ipsos diiudicaverimus, non utique iudicabimur. Mala melioribus curabo corrigere artibus, diluere lacrymis, punire ieiuniis, ceterisque sanctæ disciplina laboribus. Scrutabor ego vias ac studia mea, quo ù scrutaturus Ierusalem in lucernis, nihil in scrutatum in me, sive indiscussum inveniat. Neque enim iudicaturus est his in idipsum. Postmodum subdit vortum quod omnibus nobis cordi deberet esse: *quis mihi det ita ad liquidum pressequi, & persequi peccata mea omnia, ut in nullo contingat vereri oculos Iudicis, in nullo erubescere ad lumen lucernarum? Et nunc video, sed non video. Præsto est oculus cui omnia patens, est non patet ipse. Erit quando cognoscam, sicut & cognovissum. Hæc ipse.**

Hanc nobis impertire Domine Iesu Christe gratiam, ut semper inspiciamus oculum tuum semper nos inspicientem, & accedamus ad thronum gratiæ tuæ in tempore oportuno, ut misericordiam inveniamus, ne tandem confundamur coram throno maiestatis & iustitiæ tuæ, ubi quicquid latet, apparebit, & nil inultum remanebit. Effice, ut amplectamur tempore huius mortalis vitæ *virgam vigilantem poenitentiae*, qua in nobis ipsis puniamus & deleamus quod tibi potest displicere, ut in die illo vindictæ nihil in nobis puniendum restet, nec incidamus in *Olam illam piacularis flammæ succensam ab Aquilone*, à quo repanditur omnem malum super habitatores terræ. Hanc nobis gratia tua indere potest mentem, ut post præteritarum culparum poenitentiam, & post ultionem, felicem à nobis, & per nos ipsos hic exactam,

Conclusio.

Heb. 4.

Elter. 46.

etiam.

cum in æternitate valeamus decantare misericordiam & iustitiam.

ferè durat usque in finem : quia ad amorem terrenorum per totum tempus præsentis vitæ homo penè deprimitur. O miseriam grandem, quam qui sincerè agnoscit, tota die contritus ingreditur.

Hanc miseriam agnoscebat Apostolus exclamans: Infelix ego homo, qui me liberabit de corpore mortis huius? Cur ita exclamat, & se miserum ac infelicem pronunciat? Audi ipsum? *ideo aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee.* & *capti-vantem me in lege peccati.* Hæc est concupiscentia rebellans spiritui, & trahens voluntatem in captivitatem peccati: si consentire contingat. Figura fuit in Dalila & Sampson, cui in clamatur, *Philistei super te Sampson.* Nisi Dalila consensisset, hostium ferocitatem non sensisset, sit ergo caro subiecta spiritui, ne peccatum regeret in carne nostra mortali. Alioqui introducit Dalila Philistæum, Philistæus Iebusæum. Hi sunt Mundus & Demon, qui sedus cum carne inierunt, ut suffocent spiritum. Caro dupliciter spiritum aggrediens, nunc blanditiis allicit, tunc fraude circumvenit, nunc columbæ simplicitatem, nunc vulpeculæ induit calliditatem. *Quomodo dicis quod amas me, ait Dalila, cum animus tuus non sit mecum?* Quomodo amas me, ait caro, cum me facias laborare, jejunare, vigilare: Defecit anima Dalilæ, usque ad mortem lassata est, donec fecit Sampsonem dormire super genua. Hæc fuit calliditas vulpeculæ. Quid est Sampsonem dormire super genua meretricis, nisi spiritum delectari in operibus carnis? Tunc condecit & ligatur, quia spiritus carnali illecebræ seductus, & gratia & decore spoliatur. Recedit fortitudo, quia deficit core opus iustitiæ, ubi adfunt carnis lasciviæ. Philistæi eruant oculos Sampsonis, voluptas spiritum privat lumine rationis. Deinde Sampson ligatur, & carceri traditur, dum spiritus furiis peccati sui constructus æternis pœnis addicitur. An non hæc tibi videtur magna infelicitas, propter quam homo peccator meritò potest ingemiscere cum Propheta: *Miser factus sum, & curvatus usque in senectutem?*

Tertio post peccatum miseria est ex parte memoriam, in qua multa est obscuritas & multa oblivio, dum obliviscitur homo cæli, obliviscitur sui, obliviscitur iudiciorum Dei, obliviscitur beneficentiarum eius; peccans in illum, cuius beneficentia quotidie sustentatur & legitur; peccans in illum, cuius manu vindicæ mox potest detrueri in terrarum, & æternum puniri. O homo verè miser, verè Enos, id est obli-viosus, habitans in terra oblivionis! Non meminit miseriæ & calamitatis, quam per peccatum incurrit; mox in illud recidivus est. Non meminit boni propositi, quod sæpe in animo instaurat; sed quasi nihil proposuisset, sic deficit. Verè miser est & infirmus, omni spirituali miseriæ & imperfecti obnoxius, cum rædio & nausea bonum operans, & in homo

LECT. 6. tripartita.

Quid sum miser tunc dicturus, quem Patronum rogaturus, Cum vix iustus sit securus?

PARS I. Quam apte competat homini hoc nomen MISER.

NUM ex nominibus homini post peccatum aptissime & propriissime convenientibus est istud, MISER. Vnde & apud Hæbreos homo vocatur ENOS, quod idem est ac miser, fragilis, infirmus, ærumnosus, immò & obli-viosus. Hæc miseria non solum reperitur ex parte corporis lutei, & variæ corruptioni ac afflictioni obnoxii, per morbos ac varias ærumnas ad mortem continuo properantis, propter quæ dicitur homo Adam de Adam, hoc est homo de humo, lutum de luto, terra de terra: Sed maxime reperitur ex parte animæ, post peccatum variis passionibus & miseriis subditæ, in malum pronæ, ad bonum infirmæ, ita ut sæpè & sui obli-vificatur, & Dei. Propterea igitur ENOS dicitur, sive miser & fragilis, ærumnosus & obli-viosus. Nota satis sunt vulnera ex peccato primævo exorta, omnes animæ potentias misere affligantia.

Vulnera animæ ex peccato primævo exorta.

1. Ex parte intellectus ignorantia.

Primò ex parte intellectus cæcitas est & ignorantia, in his quæ cælum concernunt & cælestia, ita ut propterea egeat speciali lumine gratiæ ad ambulandum rectè, alioqui nescit ubi corrui, nec videt quæ videndæ sunt, ut caveat quæ cavendæ, appetat quæ appetendæ. O miseriam grandem hominis, suam hæc in re non agnoscere miseriam! Certè non immerito cuidam dicitur in Apoc. *Tu dicit, dives sum, & nullum egeo, & nescis quia miser es, & miserabilis, & cæcus, & nudus.* Collyrio inungende oculos tuos ut videas. Collyrium quo inungendi sunt oculi ut videamus, humilitas est, qua nos ipsos agnosceamus, & humum, & lutum nostrum, ac confusionem. Vnde & Christus cæcum natum luto & sputo, inuoxit in oculis, ut eos aperiret, & sic seipsum cerneret cæcus, ac deinde illuminatorem suum adoraret pronus.

Apoc. 3.

2. Concupiscentia in carne.

Secundò, ex peccato orta est concupiscentia in carne, pronitatem etiam ad malum generans, & difficultatem ad bonum in voluntate. Ac propter hæc meritò homo Miser: anonomastice dicitur. Ideo in persona peccatoris in-clamat Pfaltes: *Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem.* Hæc est enim miseria ex peccato, naturæ incurvatio. Deus fecerat hominem rectum corpore & mente. Ipse per peccatum curvum se fecit, ad terram adspiciens, non ad cælum. Vnde figuratur in muliere curva, quam Sathanas alligavit, Christus erexit. Quò magis quis curvus est, tanto amplius supremum infimo appropinquat, id est, caput pedibus, Quid est supremum in nobis, nisi mens: quid infimum, nisi caro, quæ de terra est? Peccator ergo incurvatur miserè, qui non ad Deum, sed ad terrena mentem de ponit. Et hæc curvitas

Luc. 13.

Es. 37.

Hominis descriptio.

planè inconstans, quasi arundo vento agitata, & in omnem partem, ad omnem auram inflexa. Non ergo ei deneganda est Philosophi descriptio: Homo est imbecillitatis exemplum, inconstans imago, calamitatis ruina, temporis spoliū, &c.

Propter hæc omnia homo divinum recogitans iudicium, adeo exactum & severum in examine & discussione peccatorum, merito ingemiscit: Quid sum miser tunc dicturus? Nonnulli reperiuntur, qui extrinseca dona naturæ, vel fortunæ, in seipsum contemplantes instar Pavonis verticem erigunt, rotam variegatam vanitatis circumducunt, seipsum admirantur cum circultione, ostentant cum ambitione, gloriantur cum fastu & præsumptione. Verum hos monemus, ut ad pedes suos intuitum convertant, sicut pavonum instar omnem priorem gloriationem evertant, ingemiscantes pedum fœditate conspecta, quod Pavonibus consuectum dicitur. Certè si pedes suos luto infectos & deformes inspiciant, & iudicium Domini hæcera fide expectent, poterunt in veritate cordis in hæc vocem erumpere: Quid sum miser tunc dicturus?

Sed videmus quid miser homo tunc dicturus videatur, sed in fructuosè, dum tempus non erit amplius, nunc a cordis fructuosè dicere valeat, si tamen ex sinceræ cordis compunctione? Profectò sciendum est in primis illud verum esse. Scio quod non iustificetur homo compositis Deo. Si volueris contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille. Et infra rursus ait Iob: Quam ego sum ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuerim quippam iustum non respondebo; sed meum Iudicem deprecabor. Si lotus fuero quasi aqua nivis, tamen sordibus intinger me. Si innocentem ostendero, primum me comprobabit. Attamen, durante hac vita permittit ut eum alloquamur Sanctorum verbis, non tam ut promoveamus nostram excusationem, quam ut promulgemus nostram miseriam & accusationem, & commoveamus eum ad misericordiam & compassionem. Quid sum ergo miser nunc dicturus?

Iob. 9.

Psal. 6.

Iob. 14.

factatur vento. Si in Angelis reperisti pravitatem, quod mirum, si in illis qui domos habitant lucas, eam reperias? Hæc igitur innata infirmitas istam & furorem eum mitiget, & ad compassionem te moveat super figmento tuo. Ne despicias opus manuum tuarum, sed severitatem iustitiæ converte in benignitate misericordiz. Alioqui, quid sum miser ego dicturus?

Si idem David fugitivus per desertum, ut molliet cor Saulis ad necem se persequentis, & quaeversum quaritantis, sic eum alloquitur: Quem persequeris Rex Israel, quem persequeris? Canem i. Reg. 16. motuum, pulicem unum? Quamto magis possumus hoc ipsum ingemiscendo coram Domino dicere, nosque in veritate humiliando, iram ejus avertere, & vindicem ejus maoum a moliri nostro a vertice? Non fuit nisi dedecus Imperatori Domitiano, quod muscas in conclavi suo persequeretur, & se vindicaret de eorum punitione & infestatione tantæ Monarchæ imperii, sublimioribus destinatus. Vnde cum duo Legati adventassent è longinquo, cum eo de regis negotiis tractaturi, & interrogarent, num aliquis adesset Imperatori? Respondit Crispus Cubicularius: Ne musca quidem. Eheu, Domine, quid nos aliud sumus, nisi muscæ viles & fordidæ? Quod si aliquando peccatorum nostrorum puncturus tibi molesti sumus, quid viles imbellesque muscas persequeris? An dignum ducis super huiusmodi aperite oculos tuos; & adducere tecum in iudicium? Quem persequeris Rex Israel? quem persequeris? Canem mortuum, pulicem & muscam unam, terræ vermiculum. Quid aliud est Filius hominis, nisi putredo & vermis?

Muscarum persecutor Domitiani Imperatoris. Suet. Lib. 12.

Iob. 4.

Secundò, dicam miser cum Propheta Iob. Principes inter Orientales magno, iudicium tuum severum extimescente. Contra folium quod vento rapitur, ostendit potentiam tuam & stipulam siccam. S. Greg. in persequeris, dam scribis contra me amaritudines, & illum locum consumere me vice peccatis adolescentiæ mee. Quid est homo, nisi folium, quod tentationis vento rapitur, & desideriorum flatibus elevatur? Mens quippe hominis quot tentationes patitur, quasi tot flatibus movetur. Hanc plerumque ira perturbat, cum recedit ira, succedit inepta lætitia. Aliquando hanc superbia elevat: aliquando inordinatus timor in infimis deponit. Ventus ergo superbiæ eum agitat ab Oriente; ventus luxuriæ à Meridie; ventus impatientiæ ab Aquilone; ventus pusillanimitatis & torporis ab Occidente. Sic undique instabiler rapitur homo quia. Cecidimus quasi folium Isa. 64. uni versis, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos, teste Isaia. Tu itaque potius commiserere, & potentiam tuam contra volatilè folium & stipulam siccam acinacem ne exprime. Alioqui, quid sum miser tunc dicturus?

Iob. 13. persequeris, dam scribis contra me amaritudines, & illum locum consumere me vice peccatis adolescentiæ mee.

Isa. 64.

Certum est Sanctorum; quos in Patronos adiscimus, preces & merita nobis plurimum pro-

Pars II. Patronus pro-

nunc colen-
dos, tunc
autem serui-
esse.
Exempla
patronum,
sibi eligen-
simum.

474
Prodesse cum in vita, tum in morte, fidei debitum cum devota mente cultum exhibuerimus. Quapropter omnes piæ animæ, ultra Angelos salutis nostræ administros, Patronos aliquos sibi elegerunt quorum auxilio fulcirentur in viâ hac, & viâ termino.

1. Sic S. Maria Ogniaça Patronum Specialem elegerat S. Andream Apostolum, quia crucem Domini tanto amplexus erat fervore & amore, Hunc inter cæteros sanctos præcipuè diligebat, & colebat: quapropter apte supremam infirmitatem his verbis est eam consolatus: *Confide filia, ego te non deseram, sed sicut Christi nomen & fidem confessus sum, ita in obitu tuo tibi adero, & coram Deo me te confitebor, tibi que testimonium perhibebo.* Certè vidit S. Andream ad se crebro venientem, dum ægra decumberet; qui singulari solatio eam afficiebat, & penè omnem doloris sensum auferbat. Testis est Cardinalis Vitriaco in vita ejus c. 10. & 13.

2. Sic S. Teresa magno ferebatur affectu erga septem decem millia martyrum, & eosque solerti devotione colebat. Unde in quodam eorum festo ab eis accepit promissum, certò se adfuturum in eius morte, ut contra millia dæmonum dimicaret, quæ tunc morientis lectulum circumdant, ut infidias struant, & animam perturbent. Testis quoque est ipsa in extrema infirmitate, se opem & præsentiam illorum percipisse. Testis est Ribera in vita eius.

3. Sic S. Arnulphus, Sueffonis Episcopus, Virgini Matri, & Petro Apostolo magna erat pietate addictus, Sanctoque Michaeli. Ideo dum morti proximus foret, cella in qua decumberet, tertio contremuit. Aderat ei quidam ex suis Presbyteris, Everalphus nomine, qui ad hanc cellam commotionem, mirè & ipse commotus est, & contremuit. Sed sic eum alloquutus est vir sanctus: Ne paveas dilecte frater, sunt enim hæc omnia divinæ majestatis signa. Sub prima quassatione ad me venit S. Petrus Apostolus significans mihi peccata remissa, & patere ingressum januamque vitæ, aderat que cum eo Beatorum cætus laudes divinas concinens. Sub altera quassatione, cum multis Angelis S. Michael me invisit, pollicens se doce me ad vitam ingressurum. Tertia concussione, adfuit Domina nostra, multis stipata Virginibus, benigna me voce certiorum reddens, de animæ meæ transitu inter Assumptionis ejus gaudia. Quod factum fuit; nam in die Assumptionis expiravit, à Virgine ad gloriam assumptus.

3. *Invitum in
vita eius.*

Sexcenta similia exempla recensere liceret, ex historiis Sanctorum; sed hæc sufficiant. Audiendus interim est hæc de re disserere loquens S. Gregor. hom. 32. in Evang. ubi sic ait. Hos, fratres charissimi, in causa vestri examinis quam cum districto Iudice habebitis Patronos facite, in die tanti terroris defensores adhibete. Si a-
apud magnum quemdam Iudicem, causa quælibet

vestra die crastino esset ventilanda, totus hodie-
Exhortatio
nus dies in cogitatione duceretur, Patronum ad elige-
quæretis magnis precibus, ut apud tantum lu-
dicem defensor vobis veniret. En districtus Iudex, rorans,
Iesus venturus est, tanti illius angelorum & Ar-
changelorum concilii terror adhibetur, ibi causa
discutitur, & tamen Patronos modò non requiri-
mus, quos tunc defensores habebamus. Adfunt de-
fensores Sancti Martyres, rogari volunt, quærent
ut quarantur. Hos ergo adiutores vestre ora-
tionis quærite, hos protectores vestri reatus in-
venite; quia ne peccatores punire debeat, rogari
vult & ipse qui iudicat. Unde & longo tempore
minatur iram & tamen expectat ad misericor-
diam. Sic autem & nos misericordia eius ro-
queat, ut nullo modo negligentes reddat. Si pec-
cata nostra perturbent, ut mens in desperationem
non proruat. Quia etsi præsumentes meruimus,
& merentes speramus, æternum regnum
citius adepturi sumus. Hæc ille, qui & postmodum
exempli subijcit huic doctrinæ fervens, de duobus
Martyribus qui cuidam piæ mulieri apparen-
tes, huic auxilium polliciti in die iudicii. Sic enim
ait: Dum ex more suo Matrona valde religiosa ad
orandum venisset, egrediens templo duos stantes
sub habitu religioso viros invenit. Et quia pere-
grinos credidit, dari eis aliquid elemosinæ præ-
cepit. Sed priusquam eius erogator eis ad elat-
gendum appropinquasset, adfuerunt illi vicini,
& dixerunt Matronæ: *Tu nos modo visitas, nos te in
die iudicii requiremus, & quidquid possumus, præ-
stabimus tibi.*

Sed, dicit quispiam, Si in iudicio multi futuri
sint Patroni, cur ergo hic Ecclesia canit: *Quia
sum miser tunc dicturus, quem Patronum rogaturus
? Respondeo, in iudicio illo non futurum locum
precibus Sanctorum; quia omnes vel beati erunt,
qui precibus non indigebunt, vel damnati, quibus
preces prodesse non poterunt. Tunc tamen proderunt
preces Sanctorum, non quæ illo tempore fundentur,
sed quæ hoc tempore factæ sunt pro nobis. Illæ enim
nunc à Deo exaudiuntur, & impetrant nobis penitentiam,
remissionem peccatorum, virtutesque cæteras, quæ
nobis in illo iudicio proderunt; atque in die
mortis & iudicii particularis proderit nobis San-
ctorum patrocinium, quod significant ante dicta
exempla. Ergo nunc querendi sunt Patroni & rogandi,
non verò tunc quando Iudex erit inflexibilis.
Propterea dictum est. *Pro hac orabit ad te omnis
Sanctus, in tempore oportuno.* Pro hac scilicet
venia peccatorum, tempore huius vitæ, quod oportu-
num est, orare possunt Sancti pro nobis: at in
diluvio aquarum multarum, non approximabunt
ut orent Deum pro nobis; hoc est, in die iudicii,
quando diluvium suppliciorum inundabit super
impios. Eandem ob causam dixit S. Chrysostomus
hom. 7. de penit. *Illic qui iudicem mitigare
volunt non in ipso causa examini ne, sed priusquam iudici-
cio**

cii ingrediatur locum benevolam sibi faciunt per amicum mediatorum; aut alio modo eum sibi conciliant. Igitur Deo Iudicium suadendum est, non festinus tempore, sed ante Iudicium tempus, quia adhuc mitigabilis est. Quare dicit David; Præoccupemus faciem ejus.

Nulla erit in Sanctis erga impios miseria.

Quapropter nec Noë, Daniel, aut Iob, magni illi deprecatores, qui in tempore iracundiæ facti sunt reconciliati; Non in diluvio, Daniel in captivitate Babylonis, Iob pro amicis; illi, inquam, non stabunt tunc, aut orabunt, vel pro filiis suis. Abraham ille misericordissimus, qui pro Sodomis toties & tanta instantia deprecatus est, illic nec pro femine suo, nec pro ullo peccatore supplicaturus est.

Exod. 32.

Num. 1.

Psal. 57.

Bern. ser. 8.

in Psal. 90.

Matt. 22.

Matt. 25.

Matt. 25.

Moyse & Aaron Mediatores constituti inter Deum & populum, tam ardentem pro eo olim intercessisse leguntur, ut Moyse diceret, quasi Deo manus colligans; aut dimitte populo hanc noxam, aut dele me libro vite; Aaron verò cum turbulento stans inter mortuos & viventes precabatur, ut iram de se videntem mitigaret. Hi cerè ibi silebunt, nec ultra pro grege sibi credito ullam orationem fundent. Nempe hi, omnesque alii qui Patroni esse solent, & auxiliarem manum in afflictionibus porrigere, approbant iustam Iudicis sententiam, & lavabunt manus suas in sanguine peccatoris.

De his dicit Sanctus Bernardus rectè intelligi posse illud Psalm. 120. Absorpti sunt iuncti petre Iudices eorum. Sic enim ait. Absorpti sunt in affectum iustitiæ, iuncti petre, hoc est Christo, eum soliditatem imitantes. Nec ulla erga impios futura in eis est miseria, ubi nec ulla speranda est correctio.

Sic in Evangelio, nemo intercedit pro illo qui missus est legatis manibus in tenebras exteriores, quia carebat veste nuptialis; licet nonnullis in illa aula foret notus, & amicus.

Similiter nota erant virgines Virginibus, sed nihil eas juvit amicitia & notitia illa, dum clausa fuit janua; quia nulla de introitu oravit, ut admitterentur quæ foris erant.

Denique, quando defectu impens talenti servus focors eicitur à facie Domini sui, nemo pro ipso intervenit. Merito igitur nunc cadimus: Quid sum miser tunc dicturus, quem patronum rogaturus? quandoquidem il leguntur obmutuisse, nec patronum aut mediatorem reperisse, dum vinculis & tenebris traderentur.

Certe & hoc augebit supplicium damnatorum, quod apud fratres & notos nullam experiant miserationem, nullum amicum, nullum patronum, aut advocatum, nec ipsam Matrem misericordiz. Quia & ipse frater eorum Christus exuet tunc viscera commiserationis, induens frontem severam inflexibilis Iudicis, nec prodicit miseris effusus ejus Sanguis, qui Sanguis dicitur propitiatoris. Quærendus est igitur Dominus, dum inveniri potest: quærend & invocandi Patroni, dum tempus est; imò & imitandi, ne

contra nos dent testimonium, dum expectabimus auxilium: Est Moyse qui accusat vos, in quo speratu. Quærenda & propitiatio sanguinis ejus, dum ille sanguis ut medela & reconciliatio servire nobis potest, quia teste Bernardo ferm. 75. in Cant. Ad inferos non descendit sanguis qui effusus est super terram. Biberunt omnes peccatores terræ, non est quod ex eo sibi vendicent demones ad extinguendos focos suos, nec homines socii demonum. Sanguis Christi avidam rigavit, sanguis infudit terram, & inebriavit eam. Sanguis quæ in celo sunt & terra pacificavit, non autem que apud inferos. Ergo nunc tempus acceptabile, & aptum ad quærendum, in quo qui querit, invenit, si tamen ubi & uti oportet, querit. Hæc Bernardus.

Quod subsequitur: Quid sum miser tunc dicturus, cum vix justus sit securus, desumptum est ex illo. Si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt: Dicitur autem justus vix salvandus in illo die iudicii, non quasi sit incertus futurus dubiusque de salute, quandoquidem jam certitudinem accepit in particulari iudicio de gloria sua: sed quia ibi agnosceret & recensetur tota hominis vita, variaque patefcent pericula, quibus etiam justus obnoxius fuit, & discriminibus criminibusque proximus, ita ut ejus salus non fuerit secuta. Hæc igitur demonstrant; quomodo vix salvatus fuerit. Vicerius manifestum evadet, quomodo per penitentiam, ærumnarum tolerantiam, per cruce & spinas transire debuerit, ut salutem suam assecuraret, per lacrymas quoque & vigiliis. Quæ omnia fragilis & miser peccator, tepidus torpidusque Christianus, in se non agnoscent, quid dicturus est, quandoquidem his adhuc omnibus peractis justus non sine periculo fuit & timore, vixque salvatus sit: Quare rectè dicebat B. Saliarius l. 4. ad Ecclesiam. Si quis vult ex peccatoribus scire, quam graviter censenda sint à Deo magna crimina, discant qualiter in se puniant, Sancti etiam levia peccata, concilii futuri examinis expulsi Dei didicisti. Ideo per ejus verba rimantes & iudicia, semper in Dei opere, semper in compunctione, semper in cruce sunt positi. Beati qui cum omnium misereantur, sibi nunquam penitus ignoscant, in nullo sibi parcentes, sed totos se Deo impendentes, & ideò in futuro iudicio digni præmio, quia hic apud se jugiter in reatu. Hæc ille.

Itaque justus non est securus, nec in vita, nec in morte; quanto magis igitur debet miser peccator esse in timore? Propterea monebat Sanctus Petrus etiam justos: Satagite ut per bona certam vestram vocationem & electionem faciatis. Quali eis diceret. Attendite vobis, nec socordes estote, sed opera operibus aggregantes, securos vos facite: quia hæc erunt quasi testes irrefragabiles qui vos ad Iudicem ducent, & causam vestram certiores efficiant. Sic & monebat Philippus

PARS. III. Quare justus, vix securus dicitur. 1. Pet. 4.

2. Pet. 1.

Philip. 2.

penes jam gratiam Dei assecutos : Cum metu & tremore salutem vestram operamini. Quasi dicat : Nolite nimium confidere gratiae & iustitiae jam à vobis acquisitae ; sed cum metu & timore , cum diligentia & sollicitudine , illam conservate , illam augete , ut salutem operibus continuis assequi valeatis : nec enim à Domino vobis datur aut promittitur securitas , aut in vita , aut in morte , aut semper super custodiam vestram solliciti stetis , & strenue decertetis , velut in stadio positi non sine periculo .

Multae porrò sunt iustae causae timoris , ut propterea rectè dicatur , quòd in vita , vel in morte iustus vix sit securus .

Cum tre-
more &
metu salu-
tem opera-
ri de hemis
ex variis
causis .

Primo , quamdium vivit non est certus certitudi-
ne absoluta se esse in Dei gratia , quia non est cer-
tus , an peccata sint sibi remissa , an per penitenti-
am veram ea deleverit ; an non occultum aliquod
vitium in conscientia lateat ; quis enim novit fun-
dum cordis sui ? Quis novit an corpora sua perfecta
intentione sint in Deum directa ; an verò occulto
quodam intentionis vitio depravata , ut jam Deo
displiceant ? Propterea dicebat Apostolus : Nihil
mibi conscius sum , sed non in hoc justificatus sum .

Causa vide-
bitur dicta
Harris p. 2.
Ro. 10. 1.
traç. 4. lect.
12. 1. Cor. 4.
Psal. 18.
Eccle. 5.

Idem dicebat & Psalmista : Delicta quò intelligit ?
Idco etiam monebat Sapiens . De propitio pecca-
to noli esse sine metu .

1. Cor. 9.

Præclarum est monitum quod hac de re scri-
bit S. Gregor. l. 6. Ep. 22. ad Gregoriam cubicula-
riam Augustæ . Quod scribis te importunam mi-
hi fore , donec referibam , peccata tua tibi esse re-
missa , rem difficilem & inutilem postulasti . Diffi-
cilem , quia indignus sum cui revelatio fiat & inuti-
lem , quia securus de peccatis fieri non debes . nisi
quando jam in die ultimo plangere non valebis .
Quæ dies quamdium veniat suspecta semper & tre-
pida , metere culpas debes , & eas stertibus levare .
Certè Apostolus , jam ad tertium cælum & in Pa-
radisum ductus fuerat , & tamen adhuc trepidans
dicebat : Castigo corpus meum &c. Adhuc timet
quod ad cælum ducitur , & timere non vult qui ad-
huc in terra conservatur ? Perpende filia , quia ma-
ter negligentiae solet esse securitas , non ergo ha-
bere debes in hac vita securitatem , per quam ne-
gligens redderis , quia scriptum est : Beatus qui est
semper pavidus . Hæc ille .

Prov. 28.
2. Causa

Alterâ causâ timoris , etiam in verè justificatis ,
est proclivitas in vitia , & inconstancia innata ho-
mini totâ durante vita ; ita ut nisi continuâ si-
bi advigilet , facile sit lapsurus , & collectam gra-
tiam effusus : Levi enim tentationis vento deli-
citur , & bona ejus proposita distillantur , & per-
eunt . Novi sunt casus Sanctorum , & sapientium
ac fortium virorum , etiam in sacris litteris no-
bis propositi , ut nunquam securi semper ti-
meamus & advigilemus , qui illis minus sapien-
tes , minus fortes sumus , minus sancti . De quibus
elegantè S. Ambrosius in lib. Apologiæ David ,
samson validus & fortis leonem suffocavit , sed amo-

rem suam suffocare non potuit . Vincula solvit hosti-
um suarum non solvit nexus cupiditatum . Adfles-
cendit alienas , & unus ipse mulieris accensus igni-
culo , messes sue vixit amisit . Salomon templum
Deo condidit , sed utinam corporis sui templum ipse
servasset . David Abophylum in manem corpore ar-
mis quoque bellicis inhorrentem , fide vicit : sed uti-
nam se ipse viciisset . Utinam sicut illum ad verfarium
stravit , sic potuisset & interiorem ad verfarium ster-
nere . Gravior est pugna eius qui intus , quam qui for-
is dimicet . Hec ille , qui ostendat exempli illud ad
nostram informationem & disciplinam se attulisse
se , ut scilicet quantalibet gratia , & iustitia pol-
lentes securitatem nobis non polliceamur , sub-
jungit : Si David infirmus , an tu fortis ? Si Salomon
lapsus est , tu immobilis ? Si Paulus primus peccatorum
in potes primus esse sanctorum ? Si erraverunt
justi , erraverunt tamquam homines : sed peccatum
suum tamquam iusti agnovērunt . Si iusti pene atro-
cioris exceperunt sententiam : tu quem admodum tibi
ipsum importunitatis proponis , cum Scriptura dicat :
Si iustus vix salvabitur , impius & peccator ubi pa-
rebunt ? Hæc rursus ad nostrum propositum a pif-
simè .

Secundò ulterius dicat , etiam morti appro-
pinquantem iustum vix esse securum . Tertius est
Gregor. 24. Moral. ubi postmodum cap. 10. asseru-
isset hominem non esse securum in vita , propter
inconstanciam humanæ cogitationis , ac delictio-
riorum appetituumque , quæ post lapsum ex corde
continuo oriuntur , velut ex fornace scintillæ ,
tandem c. 17. asserit electos quò magis appropin-
quant ad finem , eò magis trepidare , & huius pavores
Christum in se specie . expressisse in hortor-
quando morti proximam aquam sudavit & sangui-
nem . Quapropter concludens generaliter . cap. 18.
sic disserit ; Consideramus quòd vitam vitam præsen-
tiam sine culpa nequam transire possumus ; & quia nec
hoc quidem sine aliquo nostro reatu est , quod laudabi-
liter vivimus , si remota pietate iudicetur . Quid ergo
facient tabula , si tremunt columnæ ? Aut quomodo
immota virgula stabunt , si huius pavoris turbine
etiam cædi quasiuntur ? Solutioni ergo carnis ap-
propinquans , nonnunquam terrore vincit & etiam
iusti anima turbatur . Hæc ille . Qui id partim ex S.
August. de sum. plisse videtur . l. 9. confell. sic Deum
alloquente : Ve etiam laudabili vita hominum , si
remota misericordia discutas eam . Quod ipsum est
quod Plates frequenter repetit : Non intres in in-
diciam cum servo tuo , quia non justificabitur in con-
spectu tuo omnis vivens . Et iterum : Si iniquitates ps.
observaveris , quis sustinebit ? Quid ergo miser pec-
cator in morte est dicturus , cum vix iustus tum sit .
securus ?

Multis certe exemplis potest declarari , iustos & sanctos
Sanctos in morte trepidasse .
1. Notum est de S. Hilarione , animam trepidam trepidasse
velut quibusdam calcaribus urgente : Egredere ani-
ma mea , quid times ? septuaginta prope annis Domi-
no servisti , & mortem times .
2. Notum è S. Hilario

2. Norum est & de Agathone, inter antiquos anachoretas nominatissimo, qui interrogatus, cur in morte trepidaret, quandoquidem innocentissimè inter suos vixisset? Respondit: *Quia ò filii, alia sunt iudicia Dei, alia hominum.*

3. Vulgarum est & illud de S. Arsenio, qui idem à discipulis interrogatus, respondit: *Non est novus hic timor, ò filii! Ogantia enim vixi, hunc timorem habui, hunc diem timui. Nempe flebat contumax Arsenius, & causam lacrymarum interrogatus, dicebat: Quando meministi Esau fuisse reprobum ex utero matris, iudam è Christi discipulatu periisse, artem quoque esse viam ad vitam, & me ignorare, quid anima contingeret mea, non possum à lacrybris temperare. Quibus verbis complexus est paucis, cur illud considerationi nostræ debeat frequenter occurrere: *quid sum miser tunc dicturus, cum vix iustus sit securus?**

4. Possimus & hic appendere Exemplum S. Elzearii in morte trepidantis, & sese divinæ misericordiam committantis, dum in quibusdam accusaret eum Satana; sed & de eo à nobis alibi mentio facta est. Simile est de quodam Stephano Anachoreta, viro sanctissimo & iustissimo, in morte & iudicio particulari mirè anxio, de quo climacus gradu 7. de lectu.

Hi omnes satis probant, quòd vix iustus sit securus, quando in divina bilance ponderanda sunt delicta & merita: quia multa à nobis non ponderantur, quæ tunc sunt ponderosa; imò & sub virtutis pallio quandoque latent vitia, ut statera divina clarè tunc ostendat; ita ut multi tunc illud timere debeant: *Appensus in statera, inventus es minus habens.*

Conclusio. Effice Domine, ut semper miseriam nostram agnoscant, tuam invocemus & experiamur misericordiam. Auribus quid dicturi sumus miseri, in tremendo tuo iudicio? Fac, dum tempus est, ut debita devotione Patronos nobis à te constitutos colamus, quorum tunc experiamur auxilium. Eam quoque gratiam impetire, ut cum timore & tremore tibi serviamus, & salutem nostram operentur, ut hic trepidi, sine fine postmodum exultemus securi.

Regis tremenda maiestatis, qui salvandos salvos gratis, salva me Fides pietatis.

PARS I. **Quomodo** Regis nomen frequenter sacris in eloquiis Christo tribuitur, quapropter hic repeto compendiosè, quod alibi fulius dictum; Regem esse eam secundum humanitatem quam secundum divinitatem. Secundum Divinitatem, Rex est secularum immortalis & invisibilis. *ni soli honor debetur & gloria, ut loquitur Apostolus. Cui consonat Psaltes: inquam hic est Deus, Deus non Rex in æternum, & in seculum seculi, ipse reget nos*

in secula. Et rursus: Benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & replebitur maiestate eius omnis terra: fiat, fiat. An considerare vis regiam eius maiestatem? Pro decore & pulchritudine habet claritatem, oculo omni inaccessam; Pro purpura & pallio regio, induit immortalitatem; Pro diademate, gestat gloriam sublimem, & incomprehensibilem. Pro sceptro, habet potentiam ubique dominantem; Pro regni sui terminis, habet immensitatem; Pro imperii stabilitate, in tuere eius æternitatem; Pro opibus regis, contemplant beatitatem & felicitatem essentialiter ipsi competentem; Pro Throno, habet suam gloriosam immutabilitatem; Pro duobus Throni sui fulcris, iustitiam & misericordiam; Pro ministris habet Angelicam naturam; Pro scabello pedum, possidet cælum & terram. Denique, maiestatem eius tremendam efficiunt infinitæ perfectiones; quæ quidem eum adornant, tamquam torques aurea, radiantibus gemmis intertexta, regium circumdant paludamentum, & oculos contemplantium in stuporem rapiunt. Est enim in ipso incomprehensibilis bonitas & clementia; veritas & sapientia; severitas & iustitia; sanctitas & providentia; magnitudo & fortitudo; decus & cellitudo; splendor & gloria.

Secundum humanitatem, habet in vestimento & in femore suo scriptum: *Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Vestis & femur in Christo significat eius humanitatem quam induit, quamque de femore Abraham, & aliorum Patriarcharum assumpsit. Hoc femur hancque vellem aspersit sanguine; sicque non solum virtute incarnationis & dono Patris, sed etiam merito suæ passionis, hunc titulum sibi specialiter vindicavit: *Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Qui in capite divinitatis gestat nomen quod nemo novit, nisi ipse: in femore humanitatis gestat nomen hoc omnibus notum & conspicuum, *Rex Regum.* Neque alteri præterquam ipsi hoc verè & plene competit, licet Reges Persarum sibi illud voluerint assumere, & arrogare. *Vanissime ergo scripsit Sapor, Persarum Rex, & Constantinus Imperator. hac inscriptione: Rex Regum Sapor, parricidius, frater Solis ac Lunæ, Constantio frater meo, S. P. D. Tellis est Iulius Capitolinus cap. 2. 4. Non minus vanè, stultè sed magis, Cæsar Imperatoriam dignitatem consideraret, persuasit sibi, quòd sicut in aliis gregibus, magistris opilioes, bubulci, caprarii, non sunt oves; boves capræ, sic Imperator & Rex hominibus præfectus, non homo, sed Deus esse debeat. Vt regem maiestatem sibi compararet, Deorum assumpsit insignia; Mercurii caduceum, salaria, & chlamidem; Apollinis radiatam coronam, arcum, sagittas; Martis thoracem, galeam, clypeum. Sic heri a-vebat. *Rex tremenda maiestatis; Sed effectus est, rex ridenda vanitatis.**

Regia Christi maiestas secundum divinitatem.

Apost. 19.

Regia Christi maiestas secundum humanitatem.

Arist. in Polit.

Contra Filius Dei, qui Deus noster erat ante saecula, considerans quod Rex debet esse de genere illorum quibus principatur, ut sic mutus amor fovet inter Regem & subditos: congruum iudicavit nostri generis assumere naturam, & adimplere illud. *Non poterit alterius generis hominem Regem facere, qui non est frater tuus.* Sic ergo Deus Rex noster ante saecula, dignatus est specialiori ratione fieri Rex noster, veniens in hoc saeculum, operando salutem nostram in medio terrae. Et quamvis vilis sit humiliari usque ad mortem, mortem autem crucis ignominiosissimam: tamen voluit eum Pater exalcare hoc Elogio & Titulo speciali, *Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Exinde etiam effecit, ut tamquam Rex tremendae majestatis potestatem iudicii exerceret super Reges omnes & Potentes: ita ut sub illo curvarentur quae portant Orbem, atque contemnerentur coram ipso Columnae caeli, & Cardines terrae, Gigantes quiescentes bellum.

Iob. 9.

Psalm. 71.

Hae omnia significantur ubi sic orat Propheta & Rex, futurorum praescius, & in typo veritatis iam conscius: *Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam filio Regis: iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio, &c.* Non loquitur hic de prosperitate regni sui sub se, aut sub filio suo Salomone, qui Rex & Filius Regi dici posset. Etenim Psalmi contextum expendenti multa occurrerit, quae non possunt convenire Salomoni, non habuit ipse dominium a mari usque ad mare, nec usque ad terminos orbis terrae: neque diebus ejus potuit dici oriundam pacem, donec auferretur Luna. Igitur de Christo Rege est mentio. Hic Rex est in veritate, & Filius aeterni Regis, cui iustitia commissa est iudiciumque, ut Ecclesiam suam regat, populum scilicet Dei, & protegat contra Calumniamorem Diabolum, eumque iudicet & liberet de manu iniusti Possessoris. Hic Rex est, qui adducet Reges terrae cum populo gentili, suae cum subiectis obedientiae & lenituri cum Principibus suis; quia Regem suum agnoscetes Christum, se incurvabunt cernui, osculantes terram in qua steterunt pedes ejus, linteasque pulverem quem calcavit; & id quidem ex humilitate & devotione. Denique, hic Rex est tremendae majestatis, quem in postremo throno sedere facit, ut in iustitia sua & veritate cum omni potestate iudices populos omnes, & optimates: ut benedictum fiat nomen majestatis ejus in aeternum, & non solum terra repletur majestate ejus, sed & caelum, & omnia. Quia tunc perfectissimè regnabit, dum omnia sub pedibus ejus fuerint subiecta, destructis inimicis, & ipse erit omnia in omnibus.

I. Cor. 15.

Isai. 6. Rex tremende.

Quod si Regem hunc tremendae majestatis agnoscere cupis etiam ex antiquo, contemplant quod refert Isaias. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum. Et ea quae sub tremende, ipse erant, replebant templum. Seraphim stabant*

super illud: sex ale uni, & sex ale alteri; duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus velabant. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth; plena est omnis terra gloria ejus. Quem locum multi ex Sanctis Patribus de Filio Dei, etiam ut homine, interpretantur. Ex illis, qui manent in omnibus Dei apparitionibus in veteri Testamento, apparuisse Filium; idque ad hoc ut in incarnationis futurae specimen daret Patriarchis, &c. Vidit ergo hunc Isaias, ut iudicem in solio majestatis tremendum, vindicemque populi increduli,

Audiamus hac de re B. Patrum Damiani sermonem, de Sancto Michaeli, ubi sic ait: *Vidi Isaias Dominum sedentem super solium excelsum. Filium Dei triginta tribus annis servus fuit, non Dominus: minister, non magister; vilis, non gloriosus: sed ubi resurrexisset, & in triumphali sede receptus esset, tota mundi latitudine Crucifixus suae fixit dominationis insigne. Tunc nominibus majestatis visus ille circumfunditur, Rex Regum, & Dominus Dominantium, multa luce presulgetur. Vidi ergo eum filium Amos; non humilem, sed sublimem; non judicatum, sed iudicem: non opprobrium hominum, sed gloriam Angelorum. Hae P. Damiani. Qui postmodum explicat; quare Isaias viderit eum sedentem. Distinguit enim ex sacris litteris triplicem in sessionem; unam in qualitate Creatoris; quando post mundi creationem quiescit ab omni opere; alteram in qualitate Redemptoris, quae post ascensionem sedet ad dexteram Dei; tertiam in qualitate Glorificatoris, quando post resurrectionem sedebit in sede majestatis suae. Propter haec ergo triplicem sessionem merito sedens representatur apud Isaiam, & quidem in solio majestatis.*

Quod si dicas ulterius. *Sales labor quietem praedare. Ratio sessionem; quam donam ergo laboravi illa majestas, quae nec afficitur passione, nec distinguitur labore?* Respondet B. Petrus Damiani, Deum quodammodo laborare in peccatis nostris, dum ea punire cogitur. Sic extensa sua dextera percussit hostem suum Satanam in caelo tumultuantem, irreparabile dissidium fabricantem, conventum Angelicum proficindentem, agmina caelestia stellantia trahentem in mortem; & tunc apparuit Rex tremendae majestatis. Erat tunc, quam merito eum deturbavit in abyssum, quoque usurpare volebat thronum & solium: *Sedebis, inquit, in monte testamenti.* Omnis creatura Regiae assistit majestati, tu solus transfuga spiritus, patris inimice, principium dissensionis, sedere praesumus; Seraphim stabant, non sedebant; Millia millium ministrabant, & assistebant. Moyses ut videat Dominum stat in petra; Elias stat in conspectu Domini. Tu vero indignari assistere, vel ministrare, visque in solio sedere: Iure igitur expeperis brachium majestatis ejus divinae, cui te voluisti aequare, Rursus

Dum hominem ex tremenda majestatis, dum hominem exturbat e paradiso voluptatis ob peccatum ; de quo sic B. Petrus Damiani. Nondum erat adversus furor Domini, sed adhuc eum manus extenta. & hanc singulari sermone S. Michaelis, sentit que reliquias fulminei furoris miser homo ; & unius persone delictum proscriptis universis.

Dum variis de peccatis sumptis vindictas & c. Apparuit quoque majestas ejus tremenda, in variis horrendis punitionibus ; quibus vindictam sumptis de peccatis, in diluvio in Sodomis, & de plebe sua in deserto, de Ægyptiis quoque in mari rubro, & aliis.

Exod. 3. Denique majestas ejus tremenda conspicua fuit, dum alloquitur Moysen in rubo : aut dum citat legem in vertice fumante : aut dum transit, ipso abscondito in foramine petrae. Dum apparet Ezechiel in curru cherubico & scintillante. Ezech. c. 1. Dum accedit ad Eliam, in commotione, in igne in spiritu petras coereat ; ac tandem in sibilo tenuis auræ. Cooperuit enim Elias faciem suam, ut eam absconderet à facie majestatis ejus, sciens se in eum non posse aspiciere sine timore & tremore.

PARS II. Quomodo salvandos dicatur salvare gratis, ad salvationem hominum ex parte Dei multam concurrit.

1. Prædestinatio.

1. Prædestinatio (quæ est radix & fundamentum totius nostræ salutis, ex qua omnia alia beneficia divinæ erga nos gratiæ & providentiæ promanant) omnino fit gratis. Quia quod quis prædestinetur, nullum ejus præcessit meritum ; sed Deus ex solo suo beneplacito destinat hominem ad beatitudinem, tamquam ad finem suum supernaturallem : & ideo providet ei merita, tamquam media efficacia ad hunc finem ; sicque electio est mera gratia Dei. Quod attendens Apostolus ; sæpe dicit electionem hanc esse secundum propositum gratiæ Dei. Per illud propositum, intelligit gratuitum & liberale decretum Dei, sive ejus de hac re beneplacitum purum.

2. Tim. c. 1. Rom. 8. v. 28. & alibi. Videntur Ethnici hoc adumbrare voluisse, dum fixerunt ab unoquoque Deorum electionem

arborem, cujus singularem curam gererent, quæque esset eis dicata. Iupiter quercum elegit, Apollo laurum, Neptunus pinum, Venus myrtum, Iuno juniperum. At Minerva hanc electionem demirata, interrogavit Iovem, cur infrugiferas arbores Dii sibi elegerint ? Responsum accepit, id factum esse, ut arbores intelligerent non ob eorum merita, sed ex mera Deorum gratia se electas fuisse, ut forent velut Deorum insignia. Sic homines electi sunt infrugiferi ex se, immò ex massa damnationis ; non ergo ex meritis suis, sed ex mere beneplacito Dei ; quod quidem benevoli cordis ejus placitum potuit eos frugiferos reddere.

Itaque hanc prædestinationem salvandorum considerantes rectè dicimus Deo : qui salvandos salvas gratis. Ut enim ait Apostolus : Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis. Quod etiam attendens S. Augustinus & explicans illud : In manibus tuis fortes meæ, sic Deum cum gratiarum actione alloquitur : Non video ullum meritum, quod de universa impietate generi humani me parissimum elegeris ad salutem ; ad Tunicam Domini forte perveni.

Secundo, Redemptio illa omnino gratuita fuit, per quam salus nobis acquisita est. Empti enim & redempti sumus pretio infiniti valoris, quod nemo potuit promereri : gratis ergo à Christo debuit exhiberi. Ideo dicit Sanctus Petrus : Scientes quod non corruptibilibus, auro, vel argento redempti estis ; de vana vestra conversatione paterna traditionis ; sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Christi. Atque adeo eximium ex hoc pretium, ut non solum possimus illud adæquare ; sed ne quidem possimus pro illo sufficienter gratias reddere. Hoc solum à nobis requirit Deus, ut sic nos geramus, ne illo indigni videamur. Quod exprimit Sanctus Ambrosius lib. 3. de Virginibus circa finem, ubi sic differit. Bonus servus pretium solet præparare Domino ; quod pro se solum est. Dominus tuus sanguinem solvit, sanguinem debes ; ille pro te solvit, tu pro te redde. Eramus oppignorati malo creditori, peccatis. Contraximus chyrographum culpæ, poenam sanguinis debeamus. Venit Iesus suum pro nobis sanguinem obrulit. Sed non potes sanguinem reddere ; Bonus quidem servus debet suum pretium reparare Domino. Sed si non potest, vel hoc faciat, ne pretio videatur indignus. Ergo & tu te dignum gere tali pretio, ne veniat qui te redemit, & sit te in peccato invenire, dicat : Quæ utilitas in sanguine meo ? Hæc ille.

Hæc porro redemptio, & pretium ejus, applicatur nobis primò in Baptismate ; & quidem gratis, nullis præcedentibus meritis, immò nec dispositione ulla prævia in parvulis, in quibus illud luculentè verificatur. Gratia venundati estis, & si non argento redimini. Gratis placet à primo suo parente Adamo ob pomi dulcedinem venundati

Rom. 9.

psal. 30.

2. Redemptio.

1. Pet. 1.

S. Ambr. l. 3. de Vir.

Isai. 52.

ecclen.

cententur, quia in ipso peccarunt tamquam capite: & ecce nescientes bonum vel malum, certeplectuntur condemnatione. Sed ne nimis videatur hoc durum, gratis redimuntur à Christo novo Adamo, novo parente; cuius voluntate liberantur in lavacri nova regeneratione, ita ut si regenerati mox ex hac vita demigrent, perpetuè nanciscantur consortium gloriæ. Ergo & hic Christo merito repetimus illud: *Qui salvandos salvas gratis.*

3. *Vocatio ad fidem, vel penitentiam, &c.*

Tertio, vocatio ad fidem, vel penitentiam, ac deinde subsequens justificatio adultis fit gratis, quia nullis præcedentibus meritis eorum, ut etiam dixit *Concil. Tridentin. sessio. 6.* Nam quantum ad vocationem, quæ in adultis exordium est justificationis, illa sæpe fit etiam homine nihil minus cogitante, nec se ullo modo ad justitiam disponente. Patet in *S. Paulo* furente, cædisque ac minarum in Christum & Christianos spirante; in *S. Mattheo* sedente in telonio, quasi iniquitatis loco, nihil nisi lucra & involucri professionis suæ cogitante; in *Maria Ægyptiaca* Ierosolymam pergerat pessima intentione; in *Thaida & Pelagia* meretrice; immò in *Samaritana* ad puteum accedente. Quantum ad consummationem justificationis, sive ad gratiæ infusionem, licet aliquam Deus requirat dispositionem, illa tamen non est ex condigno meritoria gratiæ: ita ut dicamus cum *Apostolo*: *Si ex operibus justificatur homo, ergo gratia non est gratia, sed debitum.* Cùm igitur in toto opere justificationis adeo multiplex gratia reperitur, multiplicibus etiam nominibus distincta à Theologis, merito dicitur justificatio fieri gratis. Id eo enim dicunt requiri gratiam excitantem seu prævenientem gratiam adjuvantem & concomitantem, gratiam sanctificantem. Ac postmodum gratiam subsequentem, ut quis in iustitia perseveret, quæ includit varia auxilia, quibus Deus hominem gratis dirigit, protegit, perseverare facit in gratia. Sic totum negotium salutis hominis eo ulque gratis à Deo procuratur; hoc est, variis multiplicibus gratiæ auxiliis, iisque continuis, perficitur, ut merito eam ob causam hic canamus: *qui salvandos salvas gratis.*

Rom. 11.

4. *Hominis glorificatio*

Postremò restat hominis glorificatio & coronatio: quæ est salus consummata. Hæc quidem gloria præviis operibus redditur, ita ut merces eorum dici possit post promissionem à Deo factam. Tamen promissio illa est gratuita, & ipsum hominis meritum in gratia fundatur, & in gratiæ dono suum habet principium, sine quo nullum esset meritum. Quapropter *Apostolus* cum dixisset *Roman. 6.* Stipendium peccati mors, adiunxit, *Gratia Dei, vita æterna*; hoc est, Gratuitum Dei donum est, vita æterna; sive ut *Tertullianus* legit: *Donativum Dei, vita æterna.* Est autem donativum, donum illud quod ab Imperatore militi donatur, Propterea ait etiam

Tertul. de resurr. carnis. c. 47. Pf. 103.

Psaltes: Qui coronat te in misericordia & misericordionibus; quia multiplex Dei misericordia intervenit ad coronam assequendam, & ut loquitur Concilium Trident. ff. 6. cap. 16. ex S. Augustino, dum Deus coronat nostra merita, quid aliud coronat, quam dona sua? Itaque etiam considerandum utrum actum salvationis, rectè hic dicitur: Qui salvandos salvas gratis.

Audi Domini promissionem gratiosam & gratuitam, de omnibus procurandis quæ ad electorum salutem spectant, ac de ea complenda gratis: *Audire me domus Iacob, & omne residuum domus Israel, qui portamini ab utero matris, qui gestamini à vulva matris usque ad senectutem & senium, & usque ad canos, ego portabo. Ego feci, ego feram, ego portabo & salvabo.* Quibus verbis posset tenerius gratuitum salutis nostræ desiderium, ac illius gratuitam quoque consummationem ostendere, ex amore quoque misericordia procedentem?

Denique, ideo etiam iusti petunt salvari gratis à Deo, quia in suis non audent plenè meritis confidere; quæ & sibi ignota esse cupiunt, & multisciunt esse permixta imperfectionibus: ita ut & Dei gratiæ hic sit imploranda, ne illas rigorosè requiratur, & severè iudicetur, ut superiori lectione demonstratum est.

Notum est, quid contigerit *S. Bernardo.* Hic cum die quodam gravissimo urgetur morbo, raptus in extasim visus est sibi duci ad tribunal Dei; ubi invenit salutis nostræ adversarium paratum ad accusandum. Cùm verò varia protulisset Satan contra eum, & merita eius elevans concluderet ipsum æterna gloria indignum non fuisse, *S. Bernardus* in meritis suis confidit. *Quid igitur respondit? Hoc solum modò. Confiteor me indignum Calicem æterna gloria, si opera & merita sola insuear. Sed abbas Dominum meum illam possidet duplici titulo. Primo, quia quia Filium æterni Patris est, quo quidem titulo etiam hæres est regni. Secundo, quia eam meritis suis & pretioso sanguine acquisivit. Contentus ergo primo titulo, qui ei etiam sufficit, donavit mihi secundum cuius virtute us ad illud habeo. Hoc responso confusus est Satan, & abcessit. Bernardo ad se reverso. Ita revertitur in vita eius. An non tibi videtur Bernardus hoc rectè intellexisse: Rex tremende maiestatis qui salvandos salvas gratis, salva me fons pietatis.*

DE Christo, ut fonte pietatis & salutis, mentio fit in sacris eloquiis, tam veteris, quam novi testamenti: ideo hic subiungitur hæc ad eam precationem: *Christe salva me fons pietatis.* Nempè perennis fons est, ex quo perpetuò nobis salus fluit; fons qui nullis hominum peccatis exarscit. Quicunque accedere, & salvari se voluerit humiliter ac incurvare, inveniet vitam æternam, & hauriet salutem à Domino, tamquam à pietatis fonte.

Hic est ille fons de quo dicitur. *In illa die erit Zacheus fons patens domus David, & habitantibus Ierusalem.*

MAN

in ablutione peccatoris & menstruatae. Pondera singula verba.

Christus fons patens.

IOAN. 7.

APOC. 21.

Greg. ho. 20. in Ezech.

Christus fons patens domui David. Luc. 1.

Fons patens in ablutionem peccatoris.

tumlibet sanguine cruentas, & omne vestimentum mixtum sanguine, quod alios esset in combustionem; & cibus ignis. Nulla scilicet est macula quam non eluat, licet fœda & inveterata: nullum peccatum quod non deleat, quantumlibet enorme & nefandum. Quapropter Sanctus Gregorius ad hunc fontem pietatis nos invitans; sic ait: Curramus igitur, patet fons; curramus & lavemur in hoc fonte pietatis. Ibi lora est Magdalena famosa peccatrice ibi tergit maculas criminis. In hoc fonte omnibus aperto lavit Petrus quod negarat, dum flevit amarè. In hoc fonte lotus est latro confessionis veritatis. Cur ergo torpentes & frigidum maneamus, qui in hoc fonte pietatis, tam multos se lavisse cognovimus? Querere fontem hunc debemus, etiamsi clausus esset: ecce patet, & negligimus. Ita S. Gregorius, qui non semel hunc fontem vocat Fontem pietatis, & sub isto nomine illum commendat. Cui conformiter hic dicitur: Salva me Fons pietatis.

Fit quoque mentio de Christo, ut fonte pietatis & salutis, ubi dicitur. Ecce Deus Salvator meus, fiducialiter agam & non timebo: quia fortitudo mea, & laus mea Dominus factus est mihi in salutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris. S. Bernardus hunc locum explicans & amplificans serm. 1. de Natali docet, quod sicut in paradiso terrestri fuerunt quatuor fontes totam terram irrigantes, ita etiam in Christo (qui paradisi noster est) quatuor reperiri fontes.

Primus Fons est misericordiae, adeoque & pietatis, qui ad diluendas culpas nostras emittit aquas remissionis. De illo jam diximus, & ad eum invitari omnes peccatores astringimus. Ab hoc fonte pietatis & misericordiae divinae in nos, initiatio est nostrae salutis, per vocationem & justificationem animarum nostrarum antea existentium in peccatis. Ad hunc invitatur Dominus per Prophetam, dum inquit: Manus vestra plene sunt sanguine. Lavamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, qui estote agere per verum. Et venit; & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccini quasi nix dealbabitur. & quasi lana alba erunt, si fuerint rubra quasi vermiculus. Quo quidem loquendi modo non aliud significatur, quam ea licet in modum corcini sanguinea sint & quasi vermiculo rubeo tincta & infecta hoc est enormia & manifesta, tamen aqua huius fontis plane dilui omnem eorum maculam, & animam ab his liberam reddi posse, & emaculatam ac candidam. Significat quoque Domini admonitio ista, in hoc fonte lavandas esse manus ab iniusticia, quasi a sanguine, linguam a maledictione & detractio; aures a pruritu & prava audicione; cor ab impura cogitatione, denique totum hominem, omniaque ejus membra a pessima consuetudine; hoc enim est quiete perversè agere.

Secundus Fons est sapientia, ad posandum servam nostram

ppp

Viti floriger.

In Christo fontes diversi reperuntur. Fons misericordiae.

Isai. 1.

nostram aquis discretionis, inquit Sanct. Bernardus. Quæ est aqua discretionis, nisi aqua sapientiæ & scientiæ salutaris, quæ discernimus bonum à malo, dulce ab amaro, verum à vano, lucidum à tenebroso, celeste à terreno, proficuum à nocuo, clarum à turbido? Quid tibi in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? Scito & vide quia malum est & amarum reliquisse te Dominum Deum tuum. Hoc non intelligunt nisi qui gustant aquam sapientiæ salutaris; quia sub colore boni malum sefert apud eos insinuat sub colore veritatis latentem affectus vanitatis. Sic aquam turbidam bibunt in via Ægypti: & mundationem maris quasi lac sugunt multi; hoc est amari hujus sæculi falsas & falsas voluptates, quasi veras & suaves aditant. Hoc est sapientia carnis, haud pudica, pacifica, suscipibilis, modesta, bonis consentiens, plena fructibus bonis: sed est sapientia terrena, animalis, diabolica, in omne opus pravum impellens. Opus ergo est aquis discretionis, quæ à Sapientia, quæ deorsum est, tamquam à fonte descendunt, suntque simul aquæ directionis & consilii quibus mens per veritatis traminem ad originem sapientiæ certò perducitur, ubi sitim suam expleat perfectissime.

Tertius Fons est gratiæ ad irrigandas plantas bonorum operum aquis devotionis, inquit Sanctus Bernardus. Has devotionis aquas ex fonte gratiæ & pietatis qui ad se optat defluere copiosè, magno opere debet eas sitire, magnum debet earum desiderium in se excitare. Si consideremus modum quem Deus in collatione, donorum suorum servare consuevit, licet sit Fons jugiter saturiens, tamen requirit magnam sitim aquarum suarum, sive magnum desiderium donorum suorum. Ideo invitat solùm eos qui sitiunt: Si quis sitit, veniat ad me. Item, Omnes sitientes venite ad aquas, Et. Sitienti dabo de fonte vita gratis. Qui igitur has devotionis aquas magna expectit aviditate, illas consequitur. Qui sicut David potest dicere. Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua; ille irrigabitur hoc fonte. Terra siccitatis tempore se varias in partes fundens & quasi os aperiens, dicitur sitire & clamare; sic & is qui desiderat affectuosè. Dilata os tuum, & implebo illud, ait Dominus. Non os corporis, sed mentis, quod non est aliud, quam desiderium cordis inquit S. Augustinus. Illud aperiendum est, ut impleamus vita, qua vivimus spiritualiter. Os corporis non impletur vita, quia cibos mortuos ingerimus, & si quid vivens comedere oportet, prius occidim⁹. Os cordis impletur vita manente de fonte vita, de fonte gratiæ, & pietatis.

Quartus Fons est charitatis, ad comedendum & de- coquendum nostras affectiones, aquis zeli & sanctæ emulationis, inquit S. Bernardus. Qui hoc de fonte haurit plenus est zelo gloriæ Dei, zeloque non solùm salutis suæ, sed & salutis proximi. Hæc aquæ

ferventes sunt & ebullientes, ideo cor fursum elevant, & ad magna impellunt.

Denique, quintum subijcit fontem S. Bernar. Fons vite, quem post hoc seculum Deus repromittit, quem sitiebat Prophetas, quando dicebat: Siti vit anima mea ad Deum Fontem vivum. Et rursum: quemadmodum desiderat cervus ad fontem aquarum, ita anima mea ad te Deus. In quem locum sic August. Eia, Fratres, simul in hac sit exardefacimus, simul sicut cervus curramus, & desideremus. Non sit tarditas in currendo; impigre curramus, impigre fontem desideremus; impigre velocitatis inveniemus in cervo. Sed deponendum est venenum malitiæ; si concupisquis fontem vitæ, ut movent idem. Tandem concludo cum S. Bernardo, & dico: Fortasse propter hos fontes, quatuor in locis vultus Bernar. ratus est Christus, adhuc vivens in cruce? propter deus, quintum cum jam tradidisset spiritum, perforatus est in latere. Vivebat adhuc, quando sederunt ei pedes & manus, ut nobis adhuc viventibus quatuor fontes ex se ipso proferret. Quintum percelli vultus cum exprasset, ut quintum in se nobis fontem possit obire aperire.

T ergo, ô Christe, Fons multiplex multiplicis pietatis & gratiæ, qui salvandos salvos grati; nobis licet indigni & ingratis, aperis hos omnes fontes tuos, ut aquas necessarias deponamus. Aperi nobis fontem misericordiæ, ex quo habeamus aquam ablutiois & remissionis. Aperi fontem sapientiæ, ex quo defumamus consilia omnia salutis. Aperi fontem gratiæ, qui irrigentur animæ nostræ, ut pereant in tempore siccitatis, sed fructificent per aquas devotionis. Aperi fontem charitatis, ex quo hauriamus zelum ferventis amoris. Denique, post hanc mortalem vitam, aperi nobis fontem æternæ vitæ, & perennis salutis, ex quo promanat flumen, veræ lætitiæ, torrens in deficientis voluptatis.

*Recordare Iesupie.
Quod sum causa tua via,
Ne me perdas illa die.*

*LECT.
trijet.*

Vas sibi divinitus commendatas & prædicatas novit Ecclesia, inquit Sanctus Augustinus tract. 124. in Ioannem, *Vna est in se, filia Dei de, altera in specie: una in tempore peregrinationis; vitæ & altera in æternitate mansionis: una in labore, altera in requie: una in via, altera in patria: una cum proximo hoste pugnat; altera sine hoste regnat: una flagellatur, altera sine flagello; una cum proximo malo, altera caret omni malo, & coheret summo bono. Ergo prima misera est, altera felix & beata. Ad hanc homo, in Paradiso positus, conditus erat; & ad eam sine difficultate pergitisset, & sine morte, nisi peccasset. Vnde illud S. Gregorii: Ad hoc homo positus erat in paradiso, ut si ad conditoris sui obedientiam vinculis charitatis selem adstringeret, ad caelestem Angelorum patriam quantum*

MAN

doque sine carnis morte transferet. Immortalitatem homo tunc habuisset ex speciali Dei dono; & ex ligi vite beneficio, quod vim ei contra senium contulisset. Polius erat in loco voluptatis, tanquam proprio sibi & commodissimo ad tempus domicilio; ubi nihil miseræ, nihil indigentæ, nihil molestiæ perculisset, coronatus gloria & honore, constitutusque super opera sui Conditoris: & ob insignem divinæ similitudinis, fors ei erat & societas cum Angelis, donec ad consummationem eorum gloriam transiret, quando Deo placuisset.

Psal. 48.

Verum, cum in honore esset non intellexit sed tristi & lacrymosa mutatione, Paradisi incola, terræ Dominus, Cæli civis, domesticus Dei, supernorum spirituum coheres, repentina conversione invenit se miserum & ærumnosum, & animo & corpore afflictum, non sine rubore & pudore. Vnde & tremulus confugit ad arbores, ad folia perizomata, ut lateret, & sese verecundè contegeret. O miser Adam, ubi es? In quem te miseræ abyssum præcipitem dedisti tota cum progene tua? Quam sævo te acerboque vulnere contecisti? Quam irreparabili clade & ruina cecidisti? Quomodo obscuratum est aurum sapientie & gratiæ, quo effulgebas? Quomodo mutatus color optimus, quo eras circumamictus? Qui nutritus in cruceis, quomodo amplexatus es stercorea? Qui eras filius inclitus, amictus auro primo, quomodo humiliatus es, & reputatus in vasa testea?

Ihren. 4.

Certe, post peccatum tantis afflictus est homo ærumnis, ut cum sua progene exul factus sit à Cælo & Paradiso, viator & peregrinus, colonusque miserabilis, condemnatus ad vomerem & raurum, ad spinas & tribulos, ad labores & sudores continuos, ut vel solo pane vescatur corpus in terra. Ex parte verò animi, loquor ei continuus adhæsit primævo ex vulnere; ita ut jacere languidos videatur, ad bonum ineptus, tepidus, & torpidus; ad malum curvus, in sua se sanie versans, nec per se surgere valens, aut procedere: sic trahitur natura vitata, per errores, doloresque varios ad illud extremum eum desertoribus Angelis, vitiatoribus, & confortibus suis, sine sine supplicium, nisi divina succurrat manus. Sic præcipitur de malis in mala, rotius humani generis massa, adjuncta parti eorum qui peccarunt Angelorum, luitura impiæ desertionis pœnas; nisi is gratia sua optuletur, qui de malis bonanovit elicere, ut loquitur S. August. in Enchiridii sub lib. c. 15, & sequentibus.

Aug. Enchiridii. c. 25. 26. 27.

Hos exilii & peregrinationis nostræ dolores, errores, calamitates, agnoscunt omnes qui oculos aperire volunt: oculis carent, qui non agnoscunt: hospitium pro domo, viam pro patria diligunt. Rectè Sanctus Augustinus de Consol. mortuorum serm. 1. Peregrinatio est omne quod vivimus. Nam sicut peregrini in seculo sedes

habemus incertas, laboramus, desudamus, vias ambulantes difficiles, periculis plenas: undique insidia à corporalibus, à spiritualibus inimicis, ubique errorum calliduli sunt præparati. Profectò non solum à patria absentes sumus; sed etiam ut peregrini, fatigationem, æstum, frigus, famem, sitim, paci necesse est; inquietudinem & tribulationem. Quapropter dicebat David, quantumlibet regis frui possit deliciis, & fastigio honoris delectari: Advena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes Patres mei: Remitte mihi, ut refrigerer, priusquam abeam, & amplius non ero. Propterea etiam Jacob Pharaoni interroganti: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ? Respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt parvi & mali. Hoc est pauci & miseri; pauci, si ad annos Isaac, aut Abraham, comparentur; mali & miseri, quia ærumnis pleni: Sufficit diei malitia sua, dicit Dominus; id est, sufficit cuilibet diei miseria sua, quia cum quolibet die aliqua exurgit miseria. Nota est tota vita, quæ continuo motu rotatur, & versatur de miseria in miseria, de sollicitudine in sollicitudinem, de dolore in dolorem.

Psal. 38.

Gen. 47.

Matth. 6.

Itaque, Christus, Filius Dei, exilii & peregrinationis nostræ miseratus (laborum quoque & dolorum, quos peccatum induxit) de cælo viam suscepit in hunc mundum, ut nos ab exilio vocaret in patriam, ut in Paradisum reduceret voluptatis, de loco laboris & doloris. Ad hunc quoque finem, nostros ipse dolores in se suscepit, nostræ confors factus peregrinationis & viæ, sicque socius ærumnarum: Se nascens dedit socium. Quapropter natus est in desertorio, tanquam peregrinus: vixitque in alieno hospicio: Vulpes foventes habent, & volucres calinidor; Filius hominis non habet ubi caput reclinet. Mortuus est in Crucis lectulo angusto, sepultus est in alieno sepulchro; quia peregrini & viatoris est, colli sub alieno testeo. Peregrini est, nec domum, nec prædium, nec hortum, nec censum in via acquirere; sed continuo transire, & ad ea quæ in patria possidet, repedare, & anhelare: aliaque omnia tanquam aliena & peregrina respicere & despiciere; dura quoque patienter tolerando, semper sine mora pergere: Omnis qui ad supernam pertinet, peregrinus est mundi; & dum temporali utitur vita, in patria vivit aliena, ubi inter multa illecebrosa & fallacia, Deum nosse & amare, paucorum est, inquit Augustinus in sententis numer. 17. Filius igitur Dei venit in hunc exilii locum, in hunc peregrinationis societatem, ut nos viam doceret, & modum; quo inter hæc illecebrosa & fallacia possemus transire ipso duce.

Admiratur Propheeta hanc Dei dignationem, qua se sic nostræ peregrinationis & viæ reddidit comitem, dum ait: Expectatio Israel, Salvator eius in tempore tribulationis: quare quasi colonus sumurus

es in terra, & quasi viator declinans ad manendum? Quare futurum es quasi vir vagus, ut fortis qui non potes salvare? Quasi dicat: Cum posses aliter hominem redimere & salvare, com posses tua potentia de manu hostis, de pressura angustiae & tribulationis, de peccati tyrannide erucere populum tuum, quomodo voluisti te sic humiliare, ut in terram venires quali peregrinus, paucio tempore permansurus, usurus hospitio, & quasi vis vagus & robustus peragraturus Iudaeam praedicando, moxque cusu peracto à terra in caelum reversurus? Certe non nisi propter nos, & ex amore nostri facta sunt haec omnia: hic amor adeo purus fuit, ut nostro haec pergerit commodo, cum omni suo incommodo, quia nihil sibi quaerivit, sed nobis omnia, omnem viam suam pro nostra ordinans salute & gloria. Audi S. Bernardum serm. 2. de exa Domini. *Vi inuisibilia videretur à nobis, ut immortalis moreretur pro nobis. Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Habita vii hoc verbum in nobis obambrauit in carne: quam pro nobis assumpsit ex nobis. Verbum in carne, sal in nube, mel in cera, lumen in tessa, cereum in lucerna. Sustinuit in assumpta carne incommoda nostra sine peccato carnis, portans in carne peccata nostra; & hoc totum non propter se, sed propter nos ut redderet nos incolumes de infirmis, coheredes de extraneis, liberos de seruis.* Hæc S. Bernardus.

Itaque Filius Dei non solum hanc viam inivit, ut nobissem, esse peregrinus in terris: sed etiam fratrem nostrum esse voluit, ut illius essemus coheredes in Cælis. Frater noster est ex eadem carne & sanguine, *os nostrum & caro nostra.* Cui dum Patris nostri terreni miseras communicamus & labores, paupertatemque & utilitatem ac lachrymas tamquam hæreditatem parentis nostri Adam: ipse donat nobis in compensationem horum omnium, æterni Patris sui hæreditatem, & in bonorum omnium communicationem nos admittit, immensa dona largiens, divinitatis suae participes faciens, quia humanitatis nostrae particeps est effectus.

PARS II.
Quomodo
filius Dei
per hanc
viam ro-
gandus, ut
nos adiu-
vet.
Ioan. 14.
, Tim. 1.

Hæc omnia divinæ in nos benignitatis testimonia repræsentamus, & commemoramus Filio Dei Iesu Christo; ut qui semel miseratus est nostri, æternum misereatur. Rogamusque supplices, ut via quam pro nobis inivit, per incarnationis mysterium ad nos veniendo, non sit inutilis nobis & inefficax, sed ad salutis terminum efficaciter nos perducatur. Ipse enim est *Via, & Veritas, & Vita;* & ad hunc effectum primario venit, ut notas nobis faceret vias vite: Fidelis sermo, & omni acceptione dignum, quia Iesus Christus venit peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Sic dicebat Apostolus de se: sic & nos docebat dicere de nobis, ut humiliter & cum fiducia recurramus ad eum dicentes: *Recordare Iesu pie, quod sumus servus tuae viæ.*

Enim Sanctorum Patrum communior est sententia. Filium Dei per incarnationem ad nos non venturum; nisi præcessisset peccatum Adæ, & in ipso peccatum filiorum eius in omnes derivandum. Pro illius enim expiatione venit ipse secundus Adam, quia nemo poterat condignum remedium afferre, aut condignum pretium offerre pro illius redemptione. Nemo poterat hunc sanare ægrum, aut potius vivificare mortuum, nisi Filius Dei vivificæ carnis suæ contactu: idcirco in viam se dedit, carnem assumpsit, mortuum tetigit, vivificavit erexit.

Sic in viam se non dedisset Eliazus, ut puerum Sunamiridis emortuum suscitaret; si id perferre potuisset ejus famulus Giezi, aut baculus per eum missus puero superpositus. Accedere ergo debuit ipse. Quid vero fecit? Contrahens se in formam pueri, incubuit super eum, posuit os super os, oculos super oculos, manus super manus, pedes super pedes, & calcata est caro pueri, & oscitavit septies, & revixit. Si Moyses aut alii Prophetae, cum baculo legis potuissent à morte peccati hominem liberare; non fuisset opus, ut ipse viam ad eò laboriosam susciperet, & veniens contraheret per modum pueri in incarnatione, & naturæ nostræ assumptione; per quam non solum se incurvavit super hominem mortuum, sed etiam os, manus pedes, membraque omnia assumpsit, & seipsum spiritum ei hæc ratione inspiravit. De hac re sic loquitur S. Basilius, Seleucus de Elitzo. Cur Eliazus incumbit super puerum? Quia Christi typum gerebat, & puer Sunamiridis gentium populum figurabat. Hic à peccato morti subditus erat. Venit spiritualis Eliazus, & membra omnia, os, oculos, manus, pedes totumque corpus mortuum deprehendit. Osmortuum, quia non ad Dei laudes labia aperiebat, sed ligno dicebat, *Pater meus es. Oculi mortui, quia non ad officium rerum erigebantur sed relicto creatore serviebant creaturis.* Mortui pedes, quia ad adorationem demonum flexibantur. Totum denique corpus putidum & mortuum, tali medico egebat, qui se toti corpori mortuo accommodaret. Sic per hoc os nostrum dicit dicere: *Domine labia mea aperies, & os meum prædicabit laudem tuam.* Oculi nostri ad Deum intenti esse didicerunt, ut de illis diceretur: *Oculi omnium in te sperant Domine.* Manus ad Deum extensæ cum benedicunt, ut dicatur de illis: *In nomine Domini extollite manus vestras in sancta.* Elevatio manuum nostrarum sacrificium vestris in sanctum. Pedes in Ecclesiis consistentes totum Deo referunt. *Strantes erant pedes nostri in aëritis tuis.* Sic omnia membra reddita sunt sancta, & in illis Dei gloria celebratur. Hæc S. Basilius Seleucus. Immo per hoc omnia interiora etiam sunt sanctificata vivificata, ut possit homo dicere: *Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomini sancto eius.*

oim. Hæc ergo fuit causa viæ Christi ad nos per carnem, sicut in typo viæ Elizæ ad domum Sunamitidis, causa fuit vivificatio & salus mortui. Ergo, Recordare Iesu pie, quod sum causa tuæ viæ, & fac ne excidam à salute.

Alius 19-
pus in sole
regrediens
te.
4. Reg. 20.

Similiter viæ retrogradæ Solis, sive retrocessionis eius per decem gradus, causa fuit, sanitas reddenda Regi Ezechiz, in cuius gratiam Sol in horologio Achaz retrocessit. Sic Sol gratiæ per novem choros Angelorum ad decimum usque gradum, hoc est usque ad naturam humanam viam antea inaudita non descendisset, circumvelans se carne veluti nube, nisi in gratiam hominis languentis, hoc est Adæ & filiorum eius, ad sanitatem eis restituentem. Recordare ergo, O Sol iustitiæ, O Iesu pie, quod sum causa huius tuæ viæ, nec sinas me in tenebras abire, sine luce gratiæ tuæ diviniæ.

In Ioseph
Patriarcha
Gen. 37.

Denique, Ioseph cum tunica sua polymita numquam iter in agros suscepisset, huc, illuc, peregrinans quasi errabundus, nisi voluntas eam fuisset Patris sui, ut fratres suos quæret, & Patri sui greges.

Adimplevit igitur obedientiam, & in viam abiit ignorans, in qua tunica sua polymita exutus fuit; eaque in sanguine hædi tincta ad Patrem est remissa. Sic Filius æterni Patris, non fuisset à domo paterna egressus cum humanitatis tunica variis virtutum coloribus decorata: nisi huius viæ causa fuisset illa quam Patri debebat obedientia; qua quærebat fratres suos, & gregem Patris sui. In qua quidem via, dum obedientiam adimplet, tunica sua exiit, & illa proprio sanguine tincta Patri exhibetur, ut pietatis viscera propter eam commoveantur. Recordare ergo Iesu pie, huius amaræ viæ tuæ propter me susceptæ, & tunicæ propter me sanguine tinctæ, dum me quæres, ita ne me perdas illa die. Scio enim te quondam dixisse: Descendi de celo ut faciam voluntatem Patris mei. Hæc est autem voluntas eius qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die. Et rursum adiecit: Hæc est autem voluntas Patris mei qui misit me, ut omnis qui videt filium, & credit in eum, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die. In his ergo verbis condensens, in his promissis oris tui totam spem ponens, iterum dico: Ne me perdas illa die, sed promissi tui recordare, & de illis quos tibi Pater dedit fac me iugiter esse, & resuscitatus me in resurrectionem vitæ, non in resurrectionem iudicii, hoc est, condemnationis æternæ.

Ioh. 6.

Ioh. 8.

Petr. III.

Magnum peccatum est obediendum Deo magis quam hominibus, si contra mandatum Dei fuerit. Recordare ergo, O Iesu pie, quod sum causa huius tuæ viæ, nec sinas me in tenebras abire, sine luce gratiæ tuæ diviniæ.

In hac quoque præcepta qua dicimus: Recordare Iesu Pie, quædam obsecratio sacra continetur, qua per nomen eius, quod non nisi pietatem, misericordiam, salutem sonat, omnia felicissima nobis promittimus, & obsecramus. Non enim est aliud nomen in quo nos oportet salvos fieri, dicentibus: Patre te Angelo in concceptione, Vocabitur nomen eius

IESUM; ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Propterea nos ei longè altiori & urgentiori ratione possumus dicere, quod olim populus Ægypti dicebat Ioseph suo Salvatori, vel potius Servatori: Salus nostra in manu tua, tantum respice nos, & leti serviemus Regi. Nostra enim salus in manu eius est; potest nos perdere, salvare quoque potest. Perditio nostra quidem ex nobis est, & ob demerita & peccata nostra: auxilium verò salutis, & ipsa consummata salus, ab ipso est, & ab eius meritis, si nos deserat, perimus; si adjuvare voluerit, nemo nobis nocere poterit.

Dicere quoque ei possumus, obinditam & ingentiam nomini eius misericordiam & pietatem, illud Propheta: Propter nomen tuum propitiaberis peccato meo, multum est enim. Hoc est, quantumlibet multiplicatum sit peccatum meum, & quantumlibet grande, non despondebo animum, recordatus nominis tui, quod non nisi spem instillat gratiæ & propitiationis; quia etiam probè agnovit nomen tui recordari, ut inclinet ad misericordiam & veniam quorumlibet scelorum auditorum numero & gravitate. Sic enim exaltaris, parcens nobis immeritis; sic exaltatur nomen tuum in remissione peccatorum: nomen, inquam, illud, quo te voluisti nominari nostræ Deum salutis, sive IESUM, Deum totius consolationis & pietatis. Exaltare ergo, & in nomine tuo saluum me fac: Exaltetur Deus salutis meæ, propitiatus peccato meo, multum est enim. Sic confitebor ei toto corde, & glorificabo nomen eius in æternam.

Licet peccatum quod gravius est & auctius, Dei iustitiam & vindictam eò magis provocare videatur, si consideretur ut offensa & iniuria Dei: tamen si peccatum consideretur ut miseria magna hominis, quo maius est & multiplicius; eò magis attrahit Dei misericordiam & miserationem, quia obiectum est magnæ misericordiæ. Misericordia enim ordinem dicit ad miseriā, & quod maiorem tollit miseriā, eò maior misericordia est obiectum. Propterea ergo allegat Propheta quoddam magnum peccatum suum multum suum, ut sic Deum misericordem ad propitiationem inclinet: quia vult peccatum suum considerari, non tam ut offensam, quam ut grandem miseriā, cui soli subvenire potest magna Dei misericordia. Quam & sibi favorabiliorem & promptiorem esse debere insinuat, quia sic nomen suum gloriosum adimplebit, quo se vocat Deum misericordiarum. Nosque similiter Christo Iesu dicimus, ut recorderetur nominis sui, quod suscepit dum viam suam ad nos fecit: quia Nomen suum Insigne quoddam est torius benignitatis; & efficacius est omnibus hominum peccatis.

Quapropter illud pio corde & spiritu contrito in fine viæ invocantibus mirè prodest, ut in illa die iræ & timoris, non desperet, tamquam in die sine vitæ perditionis. Quia hoc nomen, nomen est vitæ mirè pro-

eterno, & Maria matre. Matth. 1. Gen. 47.

psal. 24.

psal. 17.

psal. 85.

Magnum peccatum est obediendum Deo magis quam hominibus, si contra mandatum Dei fuerit.

Recordare ergo, O Iesu pie, quod sum causa huius tuæ viæ, nec sinas me in tenebras abire, sine luce gratiæ tuæ diviniæ.

Nomen Iesu, in voto in fine viæ invocantibus mirè prodest, ut in illa die iræ & timoris, non desperet, tamquam in die sine vitæ perditionis.

Quia hoc nomen, nomen est vitæ mirè pro-

contra horrorem mortis; nomen est lucis contra tenebras desperationis, nomen est pietatis contra terrorem iudicis; nomen est misericordiae contra vindictam irae; nomen est terribile, contra incursum Satanæ. Felix ergo qui tunc poterit dicere in spiritu & compunctione: *Recordare Iesu pie quod sum causa tua viæ: Ne me perdas illa die.* Hoc omnibus Christianis solet inculcari in morte, ut Nomen istud pie rememoret & adoret corde & ore, sicque viam suam & vitam cum illo finiant, qui est Dux viæ, & Auctor novæ vitæ.

Cur Iacob moriens fastidium virgæ adoravit.
Heb. 11.

In figura huius rei Iacob moriens dicitur adorasse fastidium Virgæ, quam Ioseph iuxta ipsum manu tenebat. An à B. Ephrem huius rei inquiris mysterium? Respondebit tibi, illam Virgam figuram fuisse Sanctæ Crucis, & fastidium eius significasse Tabellam, cui inscriptum fuit, IESUS NAZARENUS. Sic moriens Iacob in fide Redemptoris, irruit osculaturus & adoraturus sanctum Nomen eius, cuius aspectu frui non poterat. Sicque & in spiritu visus est illud ipsum velle dicere: *Recordare Iesu pie, quod sum causa tua viæ, ne me perdas illa die.* Nam & postmodum pronuntiavit totus in spe exhilaratus: *Expectabo salutare tuum Domine.* Prævidebat ergo in spiritu Christi Iesu incarnationem & viam, crucem & mortem; per quæ salus sibi & omnibus debebat obvenire.

Gen. 49.

Vnde dicitur adorasse Dominum, non verò Ioseph; adoratio ergo eius ad Christum ferebatur. Et quod ibidem dicitur adorasse, *Conversus ad lectuli caput, id factum esse sacri tradunt Interpretes*, ut sese converteret ad Terram promissam, in qua Salvator ex carne sua oriturus, viam vitæ docere debebat, & tandem per mortem vitam finire, & orbis salutem consummare. Nam & antiquitus ad Terram promissam se convertiebant adorantes, quando extra illam exiiebant, ut patet Daniel 6. v. 20. & 3. Reg. 8. vers. 44.

Gen. 47.

Lira, Ribber, Abul, & alii.

Certe hos qui ad se recurrunt cum pietate, appropinquante morte, quando Satan eos nititur perdere, solet Christus suæ pietatis brachiis suscipere & protegere, recordatus viæ pro ipsis suscipere. Quapropter cum quadam die B. Mechthildis oraret Christum Dominum enixe pro quadam pia persona: ut ei in extremis dignaretur adesse responsum accepit: *qui sapiens est, aurum sibi charum, & cū labore acquisitum, non projicit: Et ego illam pro qua tu rogas animam à me sanctificatam, & spiritu meo in Baptismo vivificatam, in æternum non derelinquā.*

Blossius in monil.

Idem.

Cumque rursus altera quadam vice pro altero similiter oraret: simile iterum accepit responsum: *quis prudens & merces suas, & bona jam ad portum perduca sponte in mare abiceret? Ego igitur, ubi animam eius, quam inter varias tempestates seculi custodivi, ad portum, vitæq; terminum deduxero, & de ea secundum beneplacitum disposuero, etiam cum gloria illam assumam.* Vides ne, quomodo Christus, nolit viam suam inutilem esse, quam suscipit ut animas colligeret, tanquam aurum sibi

charum, mercesque pretiosas: sed quantum in se est eas custodire & ad portum perducere nitatur. Merito ergo illi cum pietate sæpius repetere iuvat, cum in vita, tum in morte: *Recordare Iesu pie, quod sum causa tua viæ, ne me perdas illa die.* Hæc nobis suavissima debet esse oratio, quia & illi gratissima est, & acceptissima.

Quin immò ad Deum, qui Pater est Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, oculos cordis possumus vertere, & ei similiter dicere: *Recordare Pater æterne, quod sum causa illius quam filius tuus suscepit viæ, ne me perdas illa die.* Filius ille tuus attellatur, sic te dilexisset mundum, ut filium tuum unigenitum mitteres, & dares, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Non misisti, ut indicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Idem sum attestatur filius tuus, Præco veritatis, Fidelis sancti sermo, & omni acceptione dignus, miser peccatoribus. Ego miser de mundo sum & miser peccator sum ego tamen in te credo, & in finem usque credere & confidere toto corde opto. Non sit ergo mihi inanis mira illa circa nos pietatis tuæ dignitatio, & inestimabilis dilectio charitatis, qua in hanc viam filium misisti, ut me servum ad te reduceret, Fac ut non peream in tremenda illa die; de qua dixit Propheta: *luxa est dies perditionis, & adesse festinant tempora.* Fac ut non experiam cum Iudicium ultionis, sed Duce[m] salvationis, focium peregrinationis Fratremque meum qui me gratis tecum suæ faciet confortem hereditatis.

Denique, & ad Virginem, pii Iesu piam Matrem, possumus sermonem convertere, & eam obsecrare ac obtestari, ut recordata viæ, quam per eam filius inivit ad nos veniens peccatores, non sinat nos perire illa die, sed cum tempus est, omne nobis auxilium & præsidium impendat. Nec enim ipsa ignorat, se peccatoribus suo modo debere quod Mater Dei effecta sit, ut loquitur Dionysius Carthusianus 13. de laudibus Virg. an. 5. Ipsa ergo propter nos Mater Dei est, quia si homo non peccasset, Matris Dei dignitatem affectura non esset; quandoquidem nec Filius Dei incarnatus fuisset. Sicut autem Mater Dei facta est, sic & nostra Mater est, & Christus frater noster: quæ omnia propter peccatores facta sunt. Vnde S. Anselmus sic hominem peccatis obnoxium alloquitur: *Exulta, O homo, quia quicquid iudicabitur de respectu exsententia fratris, ac Matris tuæ, Sic & Virgine affatur: Cur non iuvabis nos peccatores, quando propter nos in tantam celsitudinem es levata, ut te Dominam habeat, & veneretur omnis creatura? Si propter peccatores facta es Dei Mater, quomodo immunitas peccatorum meorum cogere poterit desperare veniam cum tam ineffabile bonum sis ex te factum, oblationem eorum? His & similibus verbis eam alloquitur S. Anselmus, ut isdem ipsam alloqui nos doceat, sicque recorderet & ipsa, propter peccatores*

Filium

Filium Dei venisse, propter peccatores se in Matrem Filii Dei electam esse.

Viam quoque post quadraginta dies in brachiis Matris à Bethleem in Ierusalem fecit iterum propter nos; ut scilicet ibi se pro nobis offerret in templo, quodam quasi sacrificio maritimo. Ibi quæsit, si quos forè adhuc inveniret iustos, si quos in spiritu Dei expectantes redemptionem plebis Israel. Invenit autem Simeonem & Ananiam, & in brachia eorum se deponi voluit, ad consolationem omnium iustorum, *querentium Dominum, querentium faciem Dei Jacob.* Sed hanc querere non possent, nisi prius eos ipse quævisset, *tamquam Deus salutaris eorum, impertiens eis benedictionem & misericordiam.* Quos ergo cum lacrymis quæsierat in stabulo & fæno, jam ex parte cum gaudio facit laudis suæ præcones in templo: & gloriæ suæ incipiens iter; efficit ut *major sit glorie novissima domus quam prima.*

LECTIO tripartita.

Querens me sedisti lassus, redemisti cruce[m] passus, Tantum dolor non fuit cassus.

PARS I. Declarat variam itinera, quibus nos quæsit Dominus, ab infantia, usque ad ascensionem: hæc est clausula itinerarii Filii Dei, ait S. Bernardus, tot mysteria quæ peregrit, dum exultavit ut gigas ad currendam viam, & à summo calo egressio eius, tot sunt viæ quibus nos quæsit, ut ad Patrem reduceret.

Ber. ser. de Ascens. Ps. 18. Alie viæ sunt infantie Christi 1. Via Cent. 2.

Heb. 2. Primò si de eius infantia & incarnatione loquimur, via magna est, quam propter nos fecit à folio Patris usque ad uterum Virginis. Multos colles, multosque montes celsissimos transiit ut ad nos veniret, & nos inveniret: *Ecce iste venit saliens in montibus transiens colles, dicit Sponsa in Canticis.* Angelorum Ordines omnes transiit, tamquam montes & colles, & ad humanam venit naturam, ut sibi eam conjungeret, & sibi in ea omnes homines confederaret: *Nusquam Angelos apprehendit semen Abrahæ apprehendit, in violabili sibi fœdere conjungendum, & in cælum reducendum.* Silenter verò huic itineri se accinxit, & in utero Virginis venit. Rationem dat B. Zeno ser. 1. de Nativitate, his verbis: *Christus latenter in mundum intra vit, ne sibi sapiens Diabolus videretur; ut quoniam homo in paradiso non cognoverat Diabolum; sic Diabolus in seculo non cognosceret Christum.* Cur autem venerit, mox indicat, dum urget Matrem citò ad montana secum iter facere, ut sanctificationem operetur in anima Ioannis adhuc infantis in utero existentis. Hæc est ergo primaria causa viæ eius, sanctificatio nostra, cuius primitias, illic ubi venit, manifestavit in Ioannis anima, ex pulso ab ea peccato originali, & Dæmonis potestate omni.

Christus cur silenter incarnatus.

2. Via Altera via quam infans in utero propter nos suscepit, fuit à Nazareth in Bethleem. Via sanè laboriosa, cum ob distantiam locorum, quæ aliquot dies peregrinationis requirebat, cum ob hybernalem auram itineri incommoda, itinercantibusque in festam. Interim cælitus præordinata erat ei hæc via, ut nos quæreret in stabulo & præsepio inter animalia, quia per peccatum facti eramus similes iumentis insipientibus. Sic de hac re loquitur S. Bernardus: *Heu tristis & lacrymosa mutatio, ut homo paradisi incolæ, Domesticus Dei, supernorum spirituum coheres, cæli civis, repentina se convertere in venerit, & propter infirmitatem jacentem in stabulo, & propter pecorinam similitudinem indigentem fæno, & propter indomitam feritatem alligatum præsepio. Ideo & panis Angelorum factus est fœnum, postquam in præsepio, nobis jumentis appositum Verbum quippe caro factum est, & juxta Prophetam. Omnia caro fœnum.* Hæc S. Bern.

Bern. ser. 15. in Cat.

Denique paulò post in Agyptum iter arripit, non sine fatigatione & lassitudine. Divina autem ordinatione id fit, quia & ibi luce sua tandem tenebras erat fugaturus & populum istum ab idolorum cultu ad veritatis tramitem reducturus, ut Patrem adorarent in spiritu & veritate, qui diu ex-cæcati Dæmonem adorant in mendacibus simulacris, & detestanda veritate. Hanc ergo rursum viam longam & contragrosam ingressus est propter nos peccatores, ut merito & dicere possimus: *Querens me sedisti lassus.* Notum quoque est iter, quod anno duodecimo ætatis suscepit à Nazareth in Ierusalem, ut in templo sederet, non tam interrogans, quàm docens, sicque ad veram sapientiam legis Doctores traduceret. Sedit ergo & tunc, illos quærens, & in illis omnes errantes, ut eos doctrinæ cælestis faceret participes.

Hæc sunt itinera infantie eius, & viæ admirabiles in salutem nostram ordinatæ. Quas & admiratur Sapiens ipse, dum dicit, post tria sibi difficulta quartum se penitus ignorare: *Viam viri in adolescentia, sive in Virgine intemerata ut Hebræa significat.* Hoc enim planè admirabile, & Angelis antea incognitum, quomodo Christus, licet infans tamen vir sapientia & perfectione, viam sibi fecerit in Virgine, in incarnatione; & ex ea egressus fuerit in nativitate, sine integritatis & virginitatis diminutione. Hæc via investigabilis est, quia nulla per eam transiens reliquit vestigia. Quod si alteram sequamur lectionem, quæ habet: *Viam viri in adolescentia.* Etiam & illa admirabilis est, nec satis agnita, quia ut dicit S. Ambrosius. *Christus est Vir, cuius viæ cognosci in adolescentia & juvenute non possunt. Quis enim animo estimare, aut capere possit, quanta ille opera execuerit, cum moraretur in terris? quæ itinera virtutum duxerit? Hoc solum scimus in omnibus suis viis non quævisse, salutemque nostram, & quidem grandi labore & fatigatione; & propterea ei piè quilibet potest dicere: *Querens me sedisti lassus.**

Secundò, si de eius perfecta loquimur ætate ab anno stegesimo multiplices adorsus est vias in

3. Via

Psal. 23

Agg. 2.

4. Via

5. Via

Prov. 30.

Hæc est lectio mul-

torum ex Heb.

Ambr. l. de Salom. 5.

Alia sunt via per

g. 2.

gratiam nostri. Notissima est ejus ad Iordanem via, ut ibi à Ioanne baptizaretur. Quid Baptismo egebat, qui peccato carebat? Propter nos igitur Baptismum suscepit, ut viam nobis per Baptismum in gratiam & gloriam præpararet. Ibi nos quærebat, postea regenerandos, & in adoptionis filios à patre recensendos per Baptismum à se institutum, per quem Adam veterem sepeliens in aquis, novæ vitæ parturit, & securæ ad salutem viæ accingit. Nota est eius via paulò post in desertum, ubi per varias austeritates quadraginta diebus se affligit pro nobis: Ibi nos quæsit, ibi nos docuit viam penitentiae & humilitatis. Ibi post quadraginta dies ita sedet lassus, sicque & fame confectus, ut advenire necesse fuerit Angelosi ministratos, ad refocillandam lassitudinem & famem. An non ergo id considerantes rursus dixerimus cum veritate: *Quærens me sedisti lassus?*

Quid de continua postmodum ejus itinere loquar? Nonne urbes oppida castella Iudææ jugiter circuevit, quærens oves quæ perierant domus Israel? Nonne sub dio singulas in oratione noctes consumebar: O quoties lassus sedisti, sive in agris, sive in montibus; lassus, inquam, vel itinere, vel orationis, prædicationisque continuatione. Singulas eius fatigationes non describunt Evangelistæ, quia nec possent: sufficit D. Ioannem semel scripsisse, quòd apud puteum Samaritanæ lassus sederet, cum siti & fame. Quam lassitudinem cæteras quodammodo in se complectentem, & mysterio plenam, prosequitur S. Augustinus tract. 25. in Ioann. his verbis. *Iam incipiunt mysteria. Non enim frustra fatigatur Iesus: non enim frustra fatigatur virtus Dei: non enim*

enim frustra fatigatur, quo deserente fatigamur, quo præsent. firmamur. Fatigatur tamen Iesus, & fatigatur ab itinere, & sedet, & iuxta puteum sedet, & hora sexta fatigatus sedet. Omnia ista mysterium inauunt. Postea idem ostendit, quòd non nisi propter nos fatigatus fuerit quærens nos, sic enim subdit: Tibi fatigatus est ab itinere Iesus, invenimus fortem Iesum, invenimus infirmum Iesum. Omnia per ipsam facta sunt, & sine labore facta sunt. Quid ergo illo fortius? Fortitudo Christi te creavit, infirmitas Christi te recreavit. Fortitudo Christi fecit ut quod non erat, esset; infirmitas Christi fecit ut quod erat, periret. Condidit nos fortitudine sua, quæsit nos infirmitate sua. Propterea igitur ei dicimus: Quærens me sedisti lassus, tantus labor non sit cassus. Hæc enim oratio de sumpta est ex verbis S. Ioannis, Christum lassum sedentem apud puteum describentis. Atque idem est, ac si cum S. Ambrosio diceremus: Quære me, Domine, quia ego te requiro. Quære me, inveni me, suscipe me, porta me. Potes invenire quem tu requiris, dignare suscipere quem invenis, impone hæmeris quem susceperis. Non sit tibi pi-

Non prosequor hic verbis proluxis eius fatigationem incredibilem in horto, dum non solum sedet lassus, sed etiam procubuit cruentus, sudore aspersus & sanguine, præ lassitudine, rædio & tristitia. Quæ omnia ei contigerunt, quia ibi quærebat Adam & filios Adæ; quia in horto sumpterat exordium prima perditio eorum; ibi inobedientia ceperat, quam debebat ipse in se expiare. Dum ergo cum sic incurvatum conspiciamus, & in nostri inquisitione defatigatum tanto cum sudore agnosceimus, nonne merito eum tota cordis com passione & compunctione rogamus, ut tantus labor, tantusque sudor non sit cassus?

Similiter nonne nos quærens sæpè dedit pro tribunali totus exhaustus? Nonne per spinas transiit cruentatus, & totus corpore fuit dilaceratus? Hæc omnia in gratiam nostri toleravit, ut ea rememoremus, & non simus ingrati; ut etiam eam repræsentemus, & reddamus corde & mente piis, sicque ejus pietatem possimus experiri.

PRæcipua ejus via fuit via Crucis, qua nostram partem consumavit redemptionem, ideo hic addi: *Quærens me sedisti lassus, tantus labor non sit cassus. Hæc enim oratio de sumpta est ex verbis S. Ioannis, Christum lassum sedentem apud puteum describentis. Atque idem est, ac si cum S. Ambrosio diceremus: Quære me, Domine, quia ego te requiro. Quære me, inveni me, suscipe me, porta me. Potes invenire quem tu requiris, dignare suscipere quem invenis, impone hæmeris quem susceperis. Non sit tibi pi-*

PRæcipua ejus via fuit via Crucis, qua nostram partem consumavit redemptionem, ideo hic addi: *Quærens me sedisti lassus, tantus labor non sit cassus. Hæc enim oratio de sumpta est ex verbis S. Ioannis, Christum lassum sedentem apud puteum describentis. Atque idem est, ac si cum S. Ambrosio diceremus: Quære me, Domine, quia ego te requiro. Quære me, inveni me, suscipe me, porta me. Potes invenire quem tu requiris, dignare suscipere quem invenis, impone hæmeris quem susceperis. Non sit tibi pi-*

Singule fatigationes Christi non sunt scriptæ. Ioan. 4.

Aug. Tract. 13. in Ioan.

MANU

guis ejus passim vocatur, Sanguis redemptionis, Sanguis propitiationis, Sanguis fœderis, Sanguis reconciliationis, Sanguis ablutionis & sanctificationis, Sanguis expiationis, Sanguis pretiosus Agni immaculati.

Denique, tota ejus contra peccatum factam, infernum victoria passioni ejus ac cruci adscribitur, delens quod adversum nos erat chyrographum decreti, tulit de medio, affigens illud cruci, & ex-poliatis principatus & potestates, traduxit confiden-ter, triumphans illos palam in semetipso; sive ut alii legunt, Triumphans illos in ligno. Unde alibi à nobis dictum est, quomodo Crux Christi fuerit non solum altare sacrificii & immolationis ejus; sed etiam curvus triumphus ejus: in quo sedet ipse palam trophæa referens de peccato, quod suo obliteravit cruce; ac de diabolo, quem curru huic alligatum in ima parte trahit victum, ita ut egrediarur ille subjugatus ante pedes ejus ignominiosè, & quidem in æternum. De hujus chyrographi deletionem, ac de trophæo in cruce, frequenter loquuntur Sancti Patres. Sufficiat nunc nobis audire B. Petrum-Damianum, qui quidem de chyrographo sic eloquitur: Primus homo, cum manum ad arborem, diabolo suadente, por-rexit, quasi lignæ tabule chyrographum dedit ita servituti inscriptis, Secundus homo, cum in cruce manus extendit, cautionem illam latere passionis obliterando delevit, per lignum ergo servituti, per lignum ergo liberati sumus, per lignum eicte de Pa-radiso, per lignum revocati, per lignum inimici, per signum in amicitiam Dei & Angelorum reconcilia-ti sumus. Detropheo quoque in cruce peracto, dum ibi hostis noster, perpetuus in perpetuum confixus est, sic idem P. Damianus. Terribilis latro, ejus manus plene sunt sanguine, (id est, Satan) in hac cruce confusus est. Sed Christus aliter, aliter ipse: Christus ad momentum: ille in æternum: Christus de-bellavit aceras potestates, & affixit cruci. Ex altera parte crucifixus est redemptor; ex alio ille prævari-cator, Rex hæc suspenditur in gemino patibulo, secun-dum septuaginta; ita Rex mortui in duplici patibulo suspenditur, quia dum Christum interficit, in ipsa cruce crucifigitur, quam invenit. Hæc B. Damianus, conformiter his que tradidit Origenes hom. in Iosue, Addamus & hic Paræticum carmen, quod de S. Cruce didit, & probans ea quæ hæcenus dicta sūt, P. nica spes hominum Crux, O venerabile signum!

Col. 11. 2.

Christi crux, triumphus ejus.

P. Damianus ser. de Invenit. S. Crucis.

Iosua .8.

Omnibus esto salus, unica spes hominum.
Bajula tu pretii quod mundi debita solvit:
Quo meruit redimi, bajula tu pretii.
Tartara vincta tuis solum esse triumphis:
Lugent vexillis tartara vincta tuis.
Panda & astra p. proprio quos stigmatibus signas:
Dus requiem festis, pandis & astra p. p.
Chyrographum vetiti pepigit quod patio ligni
Dilui, & pomi chyrographum vetiti,
Lux, honor, imperium, laus, gloria, doxa per ævum,
Sic tibi Trine Deus, lux, honor, imperium.
Viti floriger.

Multa alia de redemptione per crucem facta possemus hic subjungere, occasione ejus quod hic Christo canimus: *Redemisti me cruce passus*; sed cum ex alibi à nobis dictis hæc peti possint, superfedemus. Hoc pro conclusioe repetendo dicimus: *Si non fuisset crux, non fuisset vita ligno affixa, & non fluxissent ex latere ejus vivi incorruptionis, ex aqua & sanguine mundam purgantes; non fuisset raptum peccati chyrographum, non assecuti fuisset libertatem, non ligni vita fructum percipissemus, non aperti fuisset Paradisus, non versatili trophæa cessisset via Eden; non latro habitasset Pa-radisum, non mors fuisset conculcata, non hostiati in-feri, non serpens acerbè morte affixus.* Ita loquuntur hæc de re Sancti Patres. Cum ergo hæc omnia per crucem & passionem Domini peracta sint, omnisq; benedictionis Fons in cruce & passione reperitur, meritò in ea confidimus, & Dominum per suam crucem & passionem obsecramus, ut non patiarur nos perire, quandoquidem tanti ei constitit no-stra redemptio, & tanto nos amore profecutus fuerit.

V. Andre-am Creten-sem apud Suri. 14. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Gal. 3.

Hoc considerans Apostolus dicebat. *In fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, & semetipsum tradi-dit pro me.* Quasi dicat: Tota fiducia mea per quam vivo, in Christo Filio Dei collocata est, ejus-que dilectioni innotuit, quam ergo me ostendit, moriens pro me, & redimens me. Nempe, ut ait S. Ambrosius in Psalm. 32. vers. 9. *Christus nostra in omnibus vita est. Ipsi divinitus vita est. Ipsi æ-ternitas vita est, ipsi caro vita est, ipsi umbra vi-ta est.* Vide & Ieremias ait: *In umbra ejus vi veni: umbra altarum, umbra crucis, umbra est passionis. Ipsi mors vita est, ipsi vulnus vita est, ipsi san-guis vita est, ipsi sepulchra vita est, ipsi resurre-ctio vita est, uni versorum. Vis scire quantum ipsius mors vita est? In morte ipsius baptizati sumus, ut in no vitate vita ambulemus. Ipse granum pro nobis, corpore solatus & mortuus est, ut fructum multum afferret in nobis, mors itaque ejus fructus est vite.* Hæc ille S. Ambrosius, conformiter Apollolo di-centi se vivere in fide Filii Dei, ac in ejus dilectio-ne, quam per mortem ostendit, per quam & vitam nobis donavit.

Christus nus moriens pro unversis impendit, ut etiam quasi pro pro- fiti singulis, quasi pro singulis se morti obtu- lisset, ut indicat Apostolus, dum in singulari ait: *mortis sese Qui dilexit me, & seipsum tradidit pro me.* Quapro- obulit, per etiam in singulari canimus: *Quærens me sedi- sti lassus redemisti cruce passus.* Confirmat id ip- sum quod S. Gertrudis refert se edoclam divinitus, quod quilibet attendens imaginem Crucifixi, re- stitmare debeat Iesum Christum cordi suo sic lo- qui: *En vides, quomodo causa tui amoris pependim in cruce nudus, dispectus, & totoque corpore vulnera- tus, ac per singula membra distentus? & adhuc san- to charitatis dulcore cor meum erga te afficitur, ut si saluti tuæ expediret, aliterque æternam felicitatem conse-*

Lib. 7. In sin. c. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

consequi non posses, vellem pro te solo tolerare omnia que pro toto mundo toleravi.

Simile est quod in spiritu à Christo audivit S. Birgitta: Ego sum charitas summa; nam omnia que ab aeterno feci, ex charitate feci, & quecumque facio, aut in futurum faciam, ex mea charitate procedant, procedent que. Dilectio mea erga hominem modo eque grandis est, sicut erat tempore passionis mee, quando per mortem ex nimia charitate liberavi omnes electos. Et si fieri posset ut toties moreretur quot sunt anime in inferno, ego promptissima voluntate & perfectissima charitate corpus meum traderem, eandemque passionem & mortem pro qualibet anima sustinerem, quam sustinui pro omnibus.

PARS III.
Quomodo non debeamus esse ingrati, ut tantus labor non sit castus 154.
ca. 49.

CONqueritur Dominus, quod huic tanto amori, tantoque labori, multæ sint ingratiæ anime, quibus ille inutilis redditur, & castus; quia nec illum recogitant laborem pro se susceptum, nec amori amorem reddunt. Audi eum. In vanam laboravi, sine causa & vasè consumpsi fortitudinem meam: Ergo iudicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo. Quali dicat; Frustra omnes vires meas in salutem hominum impendi, frustra tot laborio sas vias pro illisquirendis ingressus sum, frustra sudavi, frustra sanguinem fudi, frustra crucis & passionis tormentis tora mea fortitudo consumpta est: quandoquidem tanto numero super sunt ingratiæ anime, quibus nihil hæc omnia profunt. Tu tamedo, O Pater æternè: nostri non mea id culpa fieri, utram pauci falveatur, quandoquidem nulli labori pepercerim propter eorum salutem, nihilque intentatum reliquerim.

Pie anime, omnes Christi labores & dolores rememora.

Certè omnes anime quæ hoc unum cordi habent, in hocque collabunt, ut tantus labor non sit castus; ideoque cum amore & compassione id obsecrant. Labores omnes doloresque pro se à Christo susceptos rememorant, quasi vestigia viæ eius laborio sæ & doloro sæ relegentis, ut eis insistant, & cum sequela amorem dependant: sicque de meritis ac redemptione eius partem sibi sufficientem applicant.

S. Bernardus de se sic loquitur sermone 43. in Cant. Ego fratres, ab ineunte mea conversione, pro acervo meritorum, que mihi deesse sciebam, fasciculum mihi colligere, & inter abera mea collocare curavi, collectum ex omnibus anxietatibus, & amaritudinibus Domini mei. Hæc meditari dixi sapientiam, in his iustitiæ mihi perfectionem constitui, in his plenitudinem scientiæ, in his divini salutis, in his copiam meritorum. Hæc continuo medicando, quid aliud censebatur dicere S. Bernardus, quam istud: quarens me sedisti lassus, redemisti crucem passus, tantus labor non sit castus?

Audi & S. Augustinum in Manuali suo capit. 23. Clavi & lancea mihi clamant, quod verè reconciliatus sum Christo: Longinus aperuit mihi Christi lanceam lancea, & ego in terra, & ibi requiesco securum,

Inter brachia Salvatoris mei, & vivere volo, & mori capio. Ibi securus decantabo. Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec delestisti inimicos meos super me. Rufus idem ibid. cap. 22. & 23. sic loquitur: Christus, mortuus est pro nobis. Totus spes mea est in morte Domini mei, morti eius meritum meum, & refugium meum salus, vita, resurrectio. Non sum meriti inops, quamdiu ille miserationum Dominus non defuerit. Quicquid ex me mihi deest, usque pro ex visceribus eius, quoniam misericordia affluunt, nec desunt foramina per que affluant. Id ipsum post S. Aug. profecquitur fuse S. Bernardus serm. 61. in Cant.

Audiendus quoque S. Chrysologus, qui Christum introducit è cruce nos alloquentem, & rogantem peccatores, ut tantus eius labor non sit castus. Expandit manus suas, distendit membra, dilatavit viscera, offert sinum, gremium pandit. Quasi diceret nobis: Videte, videte in me corpus vestrum, membra vestra, viscera ossa vestra, vestrum sanguinem. Crux hæc, non meus, sed mortis est aculeus. Clavi isti non mihi ingunt dolorem, sed vestram mihi ingunt alius charitatem. Vulnera hæc non educunt gemitus meos, sed magis vos meis visceribus introducunt. Extensio corporis mei vos dilatat in gremium, non meam crescit in penam. Sanguis meus non mihi deperit, sed vestrum prorogatur in pretium. Tenete ergo, redite, & velis pro base Patrem quem videtis pro malu bona, pro inivitis amorem; pro vulneribus tantis tantum reddere charitatem. Hæc ille serm. 108.

Mulci ex Sanctis utriusque sexus Christum crucifixum considerantes, magno cordis dolore affecti sunt; ubertim etiam lacrymis fluentibus. Non verò ex eo solum lacrymæ erumpébant, quod Christo patienti compatentur, sed ex eo quoque quod cum ipso Christo lugerent multorum ingratitudinem, qui in peccatis perseverantes, tot labores & cruciatu sibi reddunt inutiles & castos: nec illi compatiuntur qui pro ipsis patitur, sed potius rursus eum crucifigentes sibi in ipsis, offensus habent, & sanguinem testamenti pollutum ducunt. Hæc prævisa ingratitude maxime Christum torquebat tempore passionis, magis quam flagella, clavi, spinae, crux, lancea: Vnde illa ei sanguinem sudorem, liquisse existimatur in horto, æmine adhuc eum torquente, nisi futuri cruciatu s consideratione: qui quidem cruciatu s futurus erat inutilis vanum multis, pro quibus offerrebat redemptionis, pretium sufficienter, sed non erat pro futurum eis sufficienter, ob neglectum, vel despectum.

Dicimus autem efficaciter omnibus illis profuturum eius laborem ac dolorem, laboreque ac dolore acquisitam redemptionem, qui sincero corde illam ponderarint, ruminarint, mentique considerint; atque ita efficacem sibi esse peroptarint, toto animi affectu. In cuiuslibet enim hominis potestate est, quamdiu vivit, efficaciter sibi redemptionis pretium applicare, & crucis fructum percipere, per contritionem cordis, per confessio-

nem oris, per satisfactionem operis, per Sacramenta pietatis, per tot nobis relicta media salutis, à quibus nemo excluditur, nisi qui voluntarie permanserit perverfa mentis. Quapropter etiam in fine vitæ verè poenitentibus, & Christi Crucifixi meritis ac cruci fideliter innotentibus, salus promittitur. Qui tunc desperant, eius sanguini iniuriam faciunt; quia sanguis est misericordiae, non vindictæ, si peccator voluerit se convertere.

Godscalcus: Hohen. Theo. Ord. S. Aug. p. biem. serm. 58.

Ad hanc rem refert quidam Theologus, peccatori cuidam in infirmitate desperanti ob peccatorum multitudinem, Christum Dominum apparuisse, & dixisse: Ego sum Iesus pro te mortuus, & miserationes meae excedant peccata tua, confitere, & miserebor tui. Ille vero tenuit & surdus factus est ad hanc vocem, qui nec amicorum hac de re paulò antea monitionem audire voluerat, afferens se jam damnatum. Tandem elevans Dominus pallium quo tegebatur, ostendit ei vulnera, dicens: Hac pro te sustinui, efficere potes ut tantus labor non sit cassus, quia nolo te damnare, si vivis poenitere. Sed nec acquievit. Tunc Dominus sanguinem de latere suo manantem manu excipiens, in ejus faciem jecit, & dixit: Hoc signum coram omnibus in iudicio portabis, in signum quod misericordiam meam contempseris. Confite me est quod B. Catharinae Senenli quondam dixit Dominus Qui in mortu extremis te desperant de misericordia mea, multo magis me offendunt hoc peccato, quam omnibus aliis que commiserunt, quia misericordiam meam aperte contempnunt, per versè existimantes iniquitatem suam illa maiorem esse, &c.

V. dist. Flor. Past. 10. 2. Tract. 7. lect. 8.

Conclusio.

Psal. 118.

Dicit ergo cum cordis compunctione uniusquisque nostrum fiducialiter, cum in vita, tum in morte: Quærens me sedisti lassus, redemisti crucem passus, tantus labor non sit cassus. Dicit cum Plalte, Tuus sum ego servum me fac. Ne patiaris lesu pie, ut vitæ tue, yalio, flagella, columna, corona, clavis, crux, lancea: totque livores & vulnera reddatur mihi inutilia, quibus non sine sudore & sanguine meam operatus es salutem: In manibus descripti sum, lege Scripturam, & salve me. Ne patiaris quoque, ut divina in baptisinate & confirmatione unctio & chrismatio, Sanguinisque tui in Eucharistia adeo frequens perceptio, aliaque Sacramenta diving misericordiae tuæ, mihi in cassum fuerint exhibita. Sed de copiosa tua redemptione ac satisfactione, de que vulneribus tuis supple quod mihi deest ex me, ut efficaciter mihi prosint merita tua, nec me unquam defraet gratia & misericordia tua.

LECT. 11. tripartita.

Iuste Index ultionis, Donum fac remissionis, Ante diem rationis.

PARS I. Quam se.

Vltionem, vindictamque privaram, in iniuriis

hominum nobis infestorum, prohibuit Dominus, pe homines sibi eam reservans. Unde vicit per os Moyses. Mea sint iniuriæ est ultio, & ego retribuam. Idem repetit, & confirmat per os Apostoli. Non vosmetipsos defendentes ultionis, charissimi; sive ut S. Chrysostomus, & alii ex Gra: Deut. 32. convertunt: Non vosmetipsos ulciscetes: Sed date locum ire, supple divinæ, inquit Chrysof. & S. Aug. in Pl. 78. Quasi dicat: Relinquit Deo vindictam vestræ iniuriæ. Rationem subdit Apostolos: Scriptum est enim. Mihi vindicta: Ego retribuam, dicit Dominus.

Hoc ipsum considerans sapiens mulier Abigail, occurrens Davidi ad ultionem contra Nabal virum suum properanti dicebat: Non eris tibi in singultum, & in serupulum cordis Domino meo, quod ipse te vultus fueris: Quod quidem dicebat Davidi, etiam si ipse ideo ad ultionem sese accingeret, quod iniuria affectus fuisset à Nabal, servis eius dicente contemptim: Quis est David, & quis est filius Isai? Hodie increverunt servi qui fugiunt Dominos suos. Promittit quoque ei ulterius Abigail benedictionem à Domino Deo ultionum, si non ulciscatur se: si surrexerit aliquando homo persequens te, & quærens animam tuam, erit anima Domini mei custodita quasi in fasciculo virventium apud Dominum Deum tuum: porro inimicorum tuorum anima rotabitur quasi in impetu & circulo fundæ. Hoc pro felici omne mox accepit David, & ad cordis mansuetudinem rediens, dixit: Benedictum Dominus Deus Israel, qui misit te hodie in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, que prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & ulciscerer me manu mea. Alioqui vivit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me ne malum facerem tibi, nisi cito venisses in occursum meum, non remansisset. Nabal usque ad lucem matutinam mingans ad parietem. Sed & postea vindictam accepit Nabal à iusto Iudice ultionum, qua post decem dies percussit eum Dominus, & mortuus est. Nempe maligno & lethali morbo à Deo percussus, interit infelicitate: vel, ut dicit Iosephus, sideratus est à Deo, sive noxii sideris asslatu extinctus, nulla morbi causa extrinsecus apparente. Quapropter id ipsum intelligit David dicebat: Benedictum Dominus, qui iudicavit causam opprobrii mei de manu Nabal, & servum suum custodiavit à malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput.

1. Reg. 25.

ibid.

ibid.

Sic agnitum est illud quod per Moysen dicit Dominus: Mea est ultio, & ego retribuam. Luxa est dies perditionis, & adesse festinant tempora. Idem & illud Apostoli. Non vos ulciscetes charissimi, sed date locum ire, divinæ scilicet ut dictum est: Scriptum est enim. Mihi vindicta: Ego retribuam, iuriam indicit Dominus. Ex quibus verbis SS. Patres docent eos iniuriam Deo inferre, qui propria auctoritate sese vindicant; quare à Deo etiam vindictam debent expectare. Audi inter veteres hac de re Tertullianum: Hac ulciscendi libido negotium curat aut glorie, aut malitia: sed gloria ubique vana est, & malitia

Semetipfos vindicantes Deo in-

Scriptum est enim.

Mihi vindicta: Ego retribuam, iuriam indicit Dominus.

Ex quibus verbis SS. Patres docent

eos iniuriam Deo inferre, qui propria auctoritate

sese vindicant; quare à Deo etiam vindictam

debent expectare. Audi inter veteres hac de re

Tertullianum: Hac ulciscendi libido negotium curat

aut glorie, aut malitia: sed gloria ubique vana est, & malitia

malitia Deo odiosa, hoc quidem loco maxime, quia malum duplicat quod semel factum est. Quid enim refert inter provocantem & provocatum, nisi quod ille prior in maleficio deprehenditur, iste posterior? Verque Ies. Domini reus est, qui omnem nequam prohibet & damnat, quique precipit malum malo non rependendum. Pondera hanc rationem, & vultionem. Sed subiicit idem prioris huius rationis confirmationem his verbis; quem honorem litibimus Domino si nobis arbitrium ultionis arrogaverimus? Cur credimus Iudicem illum, si non & ultorem? Qui vindicat se, honorem amici Iudicis, id est Dei, abstulit. Alteram quoque rationem his subiungit verbis: Post vindictam sequitur reatus, ut pari modo plehamur. Nam ut dixit Ecclesiasticus: Qui vindicari vult, a Domino, inveniet vindictam, & peccata illius servans, servabit. Denique & hoc addit: Quid mihi cum ultione, cuius modum regere non possum per impatientiam doloris? Si patientia incubabo, non dolobas, non dolebo, nisi si non desiderabo. Nihil impatientia susceptum, sine impetu transigi novit: quicquid impetu actum est, aut offendit, aut corrumpit, & in preceps abit. Hanc ille exortans ut locum demus vindictae & irae divinae, qui novit probe, quomodo, & quando debeat punire, quod homini passionibus obnoxio non ita notum est, quia per irrationabilem irae motum saepe vindictae excedit modum.

Apes olim à sacrificio reprobatae, nec enim offerrebatur: nec mel earum, nec ceræ lux, sed olei; licet sit mundius oleum, quam cera. Cur apis reprobatur? Quia adeo vindictae est avida, ut sibi mortem etiam consecrat alcerius laesione. Figura ergo erat vindictae cupiditatem, qui à Domino reprobantur, quia & proprio damno a horum appetunt vulnera.

Licet tamen est, per legitimum Magistratum, ac publicam Iudicis potestatem ultionem quaerere. Sic enim & licentia iniquitatis eripitur, & utiliter vincitur: quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua penalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hastis interior roboratur, ut dicit S. Aug. ep. 5. Atque hæc ultio etiam vindicta Dei tenetur est, quia hi Dei vices obeunt, eiusque ministri sunt. Vade Apostolus de Principibus & Iudicibus sic loquitur. Si malum feceris, time; non enim frustra à gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit.

Greg. I. 8. Et hi tamen quandoque turbulentis obnoxii sunt passionibus, ideoque ultionem insigunt non satis iuste quia permittunt iram, tamquam Dominam preire, & ante faciem iustitiae prosternere, cum solum tenentiam tamquam Ancilla à tergo Iudicis subsiqui debeat, & ita seminat in ista insurre vocata venire, ut loquitur S. Gregorius. Et ad id quidem ultio ab eis iostigi tantum debet, ut cobibeantur vitia aliena, sola charitatis intentione, ne homo serviat peccatis: quia irrationabilis patientia vitia seminat, negligentia nutrit, & nõ so-

lum malos, sed & bonos & ad malum quodammodo invitat, ut dicit S. Chrys. in c. 5. Matth.

Modus quoque servandus est in ultione, quem frequenter excedunt Reges, Principes, Iudices, debitasque ordini iustitiae circumstantias praeremittunt. Sceptrum Dei ac Virga eius oculos habet, & vigilans dicitur in Scriptura, Virgam vigilantem ego video, id est, oculatam & perspicacem. Hinc Deum representare volentes Aegyptii, & rectitudinem iustitiae eius, Sceptrum depinxerunt, cui Oculus insculptus erat in superiori parte. Sic Sceptro aut Virga percussere non debet Princeps, aut Iudex, nisi sic Oculis super Sceptrum, aut Virgam: hoc est, nisi videat quomodo feriat, ut in feriendo & ulciscendo modum servet, & iustitiae aequitatem ac rectitudinem omni ex parte. Quod quidem non fieri, deplorat Ecclesiasticus: Verti me ad alia, & vidi calumnias quae sub Sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentis, cum horum auxilio desituros. Et rursum: Si videri calumnias egenarum, & violentia iudicia, & subverti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excelsus excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii, & insuper universa terra Rex imperat servientis. Quali dicat: non mireris, si non oblitescas, subverti iustitiam in regno per inferiores Iudices; id enim in orbe vulgatissimum est, & pridem notum, tum Deo, tum Regibus. Hæc tamen quandoque tolerantur, non tamen desperes de remedio, cum sint altiora tribunalia, ad quae appellare liceat. Quod si nec ab his extorqueri possit iustitia, recursus semper patet ad Regem Regum, cui subiecta servit universa terra, qui sine dubio iustam feret sententiam, sed suo tempore. Ita Interpretes sacri cum S. Hieronymo. Ideo ergo Christus constitutus est super omnes Iudices, tanquam iustus Iudex ultionem, & illi soli hic competit Titulus per excellentiam & antonomasiam; aliis vero Iudicibus non ita competit, quia saepe exerrant à iustitia & aequitate, vel volenter & violenter, vel ob ignorantiam, aut negligentiam, per quam permittunt se circumveniri.

Vade & illa iterum querimonia apud eundem Ecclesiasticum: Vidi sub sole in loco iudicii impietatem, & in loco iustitiae iniquitatem. Et dixi in corde meo: Iustum & impium iudicabit Deus; & tempus omnia res tunc erit, ex aequo scilicet & iusto iudicanda, & remuneranda. Quasi dicat: Prae iudicentur homines quantum possunt, non effugient tamen supermi Iudicis examen iustissimum, nec eius ultionem, si hoc tempore, si hoc futuro.

Ea propter, nonnullos injustam perpeffos ultionem per Iudices huius saeculi, ad iustum Iudicem ultionis eiusque tribunal Iudices suos appellasse legimus: & ira quidem, ut hi tempore ab eis condito, eorum dicto tribunali comparere debeant vel invitati.

Refe-

7. Referunt multi Historici probatæ fidei, Fernandum 4. Castellæ & Legionis Regem, duos nobiles ex Carvajaliorum familia de prodicione suspectos, sed inauditos, præcipiti iudicio de altissima rupe decurbari iussisse. At illi præclusam sibi defensionem, & mortem præsentem cernentes, Christo supremo Iudici causam commendarunt, & ad eius tribunal intra trigesimalium diem Ferdinandum Regem citaverunt. Nec inanis fuit eorum appellatio, quia trigesimo post die mortem obiit, & coram divino iudicio comparere debuit. Hoc factum asserunt, anno 1312. V. Ioann. Mariana, de rebus Hispan. lib. 15. cap. 11.

2. Sic Henricus Episcopus Moguntinus, per calumniam accusatus, & per prævaricationem duorum Cardinalium à Pontifice Eugenio 3. ad causæ cognitionem delegatorum depositus, ad Iustum Iudicem ultionis appellavit, sequenti- que anno mortuus fuit. Eius autem audita morte, ambo illi Cardinales obiere subito: alter digitos proprios arrodens; alter in latrinis. Atii morte. Vide Lipsium lib. 2. exempl. Politic. cap. 11. qui hoc anno 1154. accidisse refert, post Conradum in Chronic. Mogunt. & Thyreum lib. 6. de iudicio participi. Adverte quod ex historicis aliqui hunc fuisse Wormaticensem Episcopum dicunt, & à quodam Arnoldo falso accusatum; qui & ei per dictos Cardinales in Episcopatu suffectus fuit iniquissime.

3. Sic scribit Ioannes Baptista Fulgosius, Equitem Neapolitanum cum reliquis Templariis Confratribus suis ad supplicium raptum, cum Clementem Sextum & Philippum Pulchrum Franciæ Regem, quorum auctoritate necabatur, de fenestra perspicillè exclamasse: *Quæuo inter mortales nullus jam mihi superest; ad quem appellem; ad iustum Iudicem Christum appello, ut ante eius Tribunal, intra annum & diem vos sistatis, ubi causam meam exponam.* Intra annum verò uterque mortuus est, Deo rationem redditurus, ita ex Baptista Fulg. sio Cornelius à Lapide in Gen. cap. 9.

Vide Flor. Multa similia recenseri possemus, ad declarandum, quàm merito Christum sic appellemus, *Iustum Iudicem ultionis*; simulque ad ostendendum, quam crebrò contingat iniussè à Iudicibus sententiam pronuncitari, sed de hac re rursus alibi diximus. Vnicum adicio de Baronio tomo 11. anno 1099. & Lipsio, lib. 2. exempl. cap. 11.

4. Abbas Herveldensis cum Burchardo Episcopo Halberstadensi diuturnam traxit litem ob decimas Saxoniæ, quas Herveldensi Monasterio ereptas sibi vendicabat. Abbas sæpe querimoniam jus delata furdis Tribunalibus canebat. Tandem morti vicinus mandavit ei per Fredericum Comitem Palatinum, se paratum causam dicere apud Tribunal Dei, ad hoc quoque ut ipse se pararet. Post mortem Abbatis pauci

intercesserant dies, & ecce cum Episcopus prædictæ rei gratia Synodum indixisset, & equum ad id confederet, repente corruit, divina ictus animadversione. Hic autem reportatus ad cubiculum, vocatis omnibus Presbyteris, per Deum obtestabatur, ut decimas Monasterio redderet, & litem omnem præciderent, alioqui etiam eis infeliciter cessurum. Cumque Magdeburgensis & Hildesheimensis Episcopi eum visitarent, ciulans ferebatur se abripi ad tribunal propter appellationem dicti Abbatis, & rationem exigi de rebus alienis à se invasus; rogabatque obnixè, ut missis Herveldiam nuntiis, veniam sibi deprecarentur. Sic paulò post disruptis visceribus exspiravit. Archiepiscopus quoque eius, quo inextorere hæc fecerat, eodem anno subitanea morte sine confessione & communionem interiit. An non tibi videtur inlammasse hic Episcopus, sed serò fortè nimis: *Iuste Iudex ultionis; donam fac remissionis, ante diem rationis.*

Iudicet ergo ipse Dominus iustò, dum apud Iudices iustitia non reperitur. Quod non solum ex his historiis, sed etiam ex factis facile est probare licetis. Ideo namque dicebat David, *Iudicem ultionis, sed minus inter me & te, & ulciscatur me Dominus ex præveniente.* Quod autem iudicium, quæve ultio secuta fuerit, in favorem ionocui Davidis, constat ex morte infelici Saulis in montibus Gelboem. Ideo etiam Zacharias cum à plebe furenter impiè occideretur, emergente ad labia extremo spiritu, extremum hoc pronuntiavit: *Videat Dominus & requirat.* Divinum appellavit iudicium, & iustum Iudicem ultionis. Nec frustratè. Nam mox surrexit Haseel Rex Syriæ cum exercitu, & quasi flagellum Dei, ultus est scelus populi, & Regis Ioas, magnam multitudinem Iudæorum paucis copiis prosternendo, & concidendo, thesaurosque tum templi, tum palatii regii diripiendo. Postmodum etiam ibidem subditur de Rege Ioas: *Surrexerunt contra eum servi sui in ultionem sanguinis Zachariæ filii quondam sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo.* Ecce quomodò omnia disponit iuste iustus Iudex ultionum, qui in opem vocatus, Regem ad divinum rapuit tribunal cum suis subditis, ut rationem redderent de impiè gestis. Quocirca de ipso canit David: *Deus ultionum liberè egit.* Quasi dicat: Deus auctor ultionis, ad quem spectat sese ulcisci de impiis, liberè & propiaco suo, quando & quomodò volunt, semper ultus est, quantumvis multi, quantumvis nobiles & parentes forent. Ergo etiam nunc altiore te ostende Domine omnibus superbis, omnibus tyrannis. Ideo etiam alibi idem Rex & Propheta cecinit: *Deus stetit in Synagoga Deo. Vide totum in medio autem Deos dijudicat.* Pet. Deos, l. 1. psal. 81, dicēs intelligit.

Or ibi In-
terpretes.

Præveniendus est hic Iudex iustus ultionis, ut ab eo donum remissionis obtineamus sincera submissione & humilitate, ante diem rationis. Etenim illi proprium est misereri & parcere, non ita ulcisci & vindicare. Sicut proprium est apes mellificare, aculeum verò non nisi læsa exferit, & quasi coacte: sic & mel dulcedinis & misericordiae Deo, Christoque proprium est: vindictam non exferit aculeatam, nisi peccatis nostris coactus. Hoc ipsum est quod indicatur apud Prophetam, dum sic introducit loquens: *Heu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Vbi interiectio illa dolentis & quasi gementis, præmissa vindictæ, significat, Deum se longè secus habere in ultione, quam homines; quandoquidem contra voluntatem lugens & dolens ad vindictam cogatur descendere, quia benignissimus ex natura est: ita ut etiam condolere videatur his quos punit, & puniendo aliquid agere à se quodammodo alienum. Ad huius rei confirmationem facit, quod dicitur: *Dominus irascetur, ut faciat opus suum, alienum opus eius: ut operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo.* Contra iustitiam quædam hic videtur, dum opus Dei dicitur irasci, & tamen opus alienum; opus suum, & opus peregrinum; sed ænigma est, quod modo jam dicto explicatur à S. Hieronymo, quod scilicet officium Dei sit tamquam iudicis & Vindicis, irasci & punire; sed tamen quodammodo etiam alienum ab eo, & peregrinum censetur, quia proprium eius est misereri, malletque implere officium Patris, quam iudicis, si ita peccator vellet. Cui conforme est quod dicit Sanctus Bernardus: *Ideo misereri proprium est illi, quia ex se sumit materiam, & velut quoddam seminarium miserendi; quod autem iudicat & condemnat, nos eum quodammodo cogimus; ut longè aliter de corde ipsius miseratio, quam animadversio procedere videatur. Numquid voluntatis mea est mors impij, dicit Dominus?*

Isai. 4.

Deum ad
vindictam
cogitur.

Isai. 28.

Bern. serm.
de Advent.

Operat igitur ut ante ultionem redeat peccator ad cor, & pacem poscat, gratiamque ac donum remissionis: ideo tardat inferre vindictam; quasi lanceos pedes habens, dum ad eam procedit. Patet id in punitione Adæ, in immisione diluvij, in ultione inferenda Sodomæ, ad quæ omnia lento certè & tardo gradu processit, magis optans conversionem, quam ultionem. Nam & cæcus dolore cordis intrinsecus dixisse refertur: *Delebo hominem quem formavi?* Sic & irritatus peccatus plebis suæ, quasi vineæ instructuosa dicebat: *An gradiar super eam? succendam eam? An potius tenebit foris iudicem meam? Faciet pacem mihi, pacem faciet mihi.* Quibus verbis ostendere vult, se omnino alienum ab ultione, remissionisque donum præferentem, si id exposcatis qui offendit. Similiter dicebat: *Quomodo dabo te Ephraim? Quomodo dabo te sicut Adama & Seboim?* Quali dicat: *Quomodo tecum me geram, quæ meritis abluta, si*

Gen. 6.

Isai. 7.

Isai. 6.

cut Sodomæ & Gomorrhæ, aliæque finitimæ civitates Adama & Seboim? Subiicit nihilominus: *Conversum est cor meum, conturbata est plebs mea.* Humano more loquitur, quasi diceret: *Dolore quodam affici videor, dum te profigare cogito, & quasi poenitentem me huiusce cogitationis.* Vnde, quia Deus sum ex natura ad misericordiam pronus, & non sicut homo, qui passione facillè vincitur, ut ad vindictam profilia, non ita te acerè plestem, ne ab ira superari videar, sed si volueris, misericordiam impendam, & austeritatem iudicis mitigabo pietate Patris.

Ad hanc pietatem conspicuum omnibus reddendam in medio Ecclesiæ posuit donum remissionis, ad quod quilibet post offensam potest manum extendere in spiritu humilitatis. Ideo namque voluit inter fidei nostræ articulos palam nos profiteri, *Credo remissionem peccatorum.* Et quidem remissionis hoc donum imperitur, etiam post quamlibet recidivationem, licet septuagies septies offensus fuerit; nec enim abbreviata est eius benigna manus. Et cuiuslibet enormitatis sic offensa, eam libere & plenè dimittere paratus est, si homo ad id se disponat ante diem rationis. Exemplum præbere huius rei nobis potest Evangelicus ille servus qui debebat decem millia talenta; cui quidem remissionem donum factum est illicò, ubi gratiam cernuus postulavit. Et integra erat, efficaxque illa gratia, nisi postmodum sua in Dominum ingratitude, & in consensum crudelitatis, novo se obtrinxisset scelere, novoque se prægravasset ære: quapropter obdurata mente perstans, die rationis adventante traditus est torribus, & carceris perennantibus ærumnis. O culpa sua infelicem.

Dies porro rationis, dies est mortis, & dies iudicij particularis. Dies quoque rationis, iudicij dies est universalis, in quo palam evulgantur quæ in particulari iudicio peracta sunt, & ulterius cum anima poenitentis corpus addicitur: Verè dies rationis, in quo reddenda ratio multiplex.

Primo, de anima, & omnibus eius potentis, intellectus, voluntate, memoria, deque talentis spiritus, & donis eius, sive naturæ, sive gratiæ, de scientiis, de ingenio, &c.

Secundò, de corpore, ac omnibus eius membris, an servierint peccato, an verò iustitiæ in sanctificationem. Reddenda ratio de oculis, de auribus, de manibus, de pedibus, de corde; quomodo & eam reddit Iob cap. 31.

Tertiò, de donis fortunæ, opibus, honoribus, prosperitate, an hæc impensa sint secundum voluntatem eius qui ea largitus est.

Quartò, de toto temporæ vitæ, de pueritia, adolescentia, juventute, virilitate, senectâ; idque non solum confusè & generatim, sed etiam distinctè & speciatim, de annis, mensibus, hebdomadis, diebus, horis, momentis,

quintò

Resp. 3. Quis, reddenda ratio Sacramentorum, & fidei præcepta; hoc est, baptismi, confessionum, communionum, concionum, & monitionum omnium ac inspirationum, adinventorumque in via salutis neglectorum. Quare dicere solebat B. Aegidius Sancti Francisci socius: *Gratia, quam homo accepit, & illius quam non accepit, rationem reddet. Quam accepit, quomodo usus fuerit. Quam non accepit, quia se ad illam recipiendam non disposuerit, erit enim Deus paratissimus concedere.* Huc spectat parabola de Divite tradente bona sua servis suis; ubi condemnatur qui alienatulentum fodit in terram. Ad idem refert, quod B. Aegidius quondam respondit cuidam Fratri. Interrogabat ille, quid faceret? Respondit Aegidius, *Male facio. At ille: Quid male facis, tñm sis Minorita? Cui Aegidius: Vter paratior est, Deus ad dandam gratiam, an homo ad percipiendam eam? Respondet alter, Deus ad dandam. Infert Aegidius: Recte ergo facimus, imo malefacimus, qui eius gratiam non semper recipimus. Sic recte respondit me malefacere, divinam gratiam non recipiendo, vel illi non cooperando.*

Respons. 5. Sexto, reddenda ratio etiam de peccatis alienis, eorum scilicet qui nostræ curæ commissi fuerunt. Reddenda quoque ratio de peccatis nonnullis; quæ vili penduntur ab hominibus. Vnde dicit Rex & Propheta, quod in die illo rationis, *inquitus calcanei circumdabit, & angit.* Intellegitur autem per iniquitatem calcanei, vel iniquitas extremæ partis vitæ nostræ, quia calcaneus extrema pars hominis est: vel iniquitas quam ad calcaneum projecimus, quasi parvascentes eam, & oblivioni facile tradentes tamquam levem, ut a libi fulus explicuimus. De his ergo omnibus peccatis, sive levioribus, sive gravioribus, sive propriis, sive alienis, sive per commissionem, sive per omissionem nobis imputandis, examinanda est conscientia, dum tempus est: & de illis omnibus donum remissionis perfectæ toto animi conatu postulandum est, ante diem rationis: ne vespera illa infelix mox adveniat, & nos obruat, in qua frustra precabimur inducias vel usque manet.

Psal. 48. *Uge dicatur iniquitas calcanei.*

Exempl. 1. Exemplum habemus hujus rei ex Thoma Cantipratano, Theologo Ordinis Sancti Dominici Suffraganeo Cameracensi. Refert enim ipse lib. 1. Apum, cap. 3. rem satis miram sui ævi, hunc ferè in modum. *Quidam in Germania patribus ex sanguine Principum sed vitæ & moribus degener, Episcopatum, male functus, accepit. Nam rapinis & luxuriis verecundè primò, postmodum & inverecundè operam dedit. Castigavit autem eum Dominus flagello multiplici, modò morbis, modò aliis calamitatibus, invitans eum ad meliora. Sed frustra; his enim potiùs abusus est in superbiam, ideoque datus est in reprobam mentem, & reprobam mortem. Ea ipsa mortis hora Conradus, Deo dignus Hildemensis Episcopus ad marutinas incempetæ noctis*

silencio surrexerat, illisque perfolutis sededit ad studium, sequenti die facturus sermonem ad populum. Nec mora, videre sibi visus est Episcopum quemdam velata facie, sed infusus insignitum, ad tribunal Iudicis rapti. Mox adfuerunt truces facillites, accusantque Episcopum, rapinæ, caedis, luxuriæ. Tunc Iudex assessoribus suis: *Acusata discutite, librate iudicium, ferite sententiam.* Nec mora, parent Iudici, sententiamque communi assensu ferunt: quæ à Iudice approbata, facillites condemnatum exuente ornamentis facris, mitra, annulo, casula, dalmatica; quæ ad Iudicis pedes deponunt, nudumque cum clamore rapiunt ejuantem, & à facie Iudicis trahunt in tartara, nihil secum præter peccata portantem, Assessorum autem Iudicis de suo loco confurgentes, & abeuntes, illud unum voce canora subiungunt: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Hæc fuit clausula illius iudicii. His in spiritu visis, dictus Hildemensis Episcopus reversus in se, cogitare cepit, quis fuerit miserabilis ille Episcopus: & ecce quidam ad ostium pulsans intromissus est, clamans cum lacrymis, talem Episcopum in proximam villam venisse vespere, & sub eadem noctis hora repentina morte subactum. Quo audico S. Præsul condoluit; & licet inaniter quoad subsidium, propter tamen lacrymas amare fudit: & secum sæpe illud reperebat, noctes & dies toto animo à nobis cogitandū: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.*

Non ablimile refert Hæstor Boetius de quodam Ioanne Cameron, viro potente: qui cum Principem Scotorum, regnique Gubernatores, ad innocentium quorundam necem, & ad varias exactiones iniustas impulisset, sine tandem sortitus est infelicem. Nocte enim Nativitatis Domini cum in arce sua quiesceret, vox horrida è Cælo sonuit: *Cameron, Cameron, veni ad tribunal Dei, & redde rationem.* Ipse expectatus inhorrescit, evocat famulos, lumina deposcit. His adventantibus animum recipit, & in manus librum sumit, ut noctis tædium fallat, remittitque famulos. At paulò post vox eadem auditur, etiam à famulis terrore omninò percussis. Interjecto rursus aliquo spatio, vox eadem resonat terribilior longè quàm antea: Sic post tertio repetitam hanc vocem: *Cameron, veni ad tribunal Dei, & redde rationem;* divina eum ultione rucere, mox ipse exerta in immensum lingua animam sceleratam ad divinum tribunal emisit. Igitur & ipse illud nobis nocte dieque ruminandum reliquit: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Item & illud: *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.*

O iuste Iudex ultionis, ago scimus nos scipius promeruisse peccatis nostris ultionem iustitiae; tu tamen miserere infirmi tui plasmatis & dca

Cah. 6.

Aliud Hæstor Boet. in hist. Scotorum. l. 18.

Heb. 10.

Conclusio.

& donum nobis impertire remissionis, quia supplicat ad te tendimus, manus ante diem rationis, cui scimus nos impares esse. Adesto quoque nobis gratia tuae auxiliis efficacibus, ut operemur bonum ad omnes, dum tempus habemus; ne tempus nostrum, infortunatose nobis ultra pertranseat, ita ut de eo rationem tibi reddere non valeamus: effice, ut feliciter per tempus istud volubile ad aeternitatem percingamus.

res caeli. Haec omnia damna ex eo proveniunt, quod homo peccans deserat Deum suum, nec amplius cum reperire valeat ut Patrem, quamdiu in peccato persistit; sed solum experiri ut severum Iudicem. Ad cor igitur rediens, & haec agnoscentes merito dicit: *Ingemisco tamquam reus.* Quidoi se infelix ingemiscendo plangat, quem plangunt caeli, quem plangunt Angeli, quem plangunt Sancti, quem plangunt Prophetarum & Christi lacrymae, quem plangunt vulnera Redemptoris, quem, si capaces fletus forent, insensibiles creaturae plangerent? Quocirca in persona peccatoris dicebat conformiter nostro proposito S. Bernardus sermone 6, in Cantica, *Cogito Patrem, cogito Dominum.* Ad omnia reus, plango per singula. *Qua fronte attollo jam oculos ad vultum Patris tam boni, tam mali filii? Pudet indigna gessisse generum meo. Pudet tanto Patri vixisse de generem. Exitum aquarum deducite ex illi me; perperat confuso faciem meam, deficiat in dolore anima mea, & anni mei in gemitibus.* Annon tibi videtur his verbis idem dicere Bern. quod hic canimus: *Ingemisco tamquam reus, culpa rubet vultus meus? Felix, qui haec ruminat & ponderat aqua cordis lance, & os suum aperiens per orationem, spiritum contritionis conatur attrahere; spiritum, inquam, illum de quo Apostolus dicit, quod postulat pro nobis; sive postulare nos facit, gemitibus inenarrabilibus.* Hic est Spiritus, qui quandoque cum generat aquas lacrymarum, aquas utique efficaces & vivas poenitentiae, quae novam generant vitam, suavitatem reddunt conscientiae perturbatae, febriem extinguunt, & alterationem cupiditatis viciose, reddunt perdita bona, nova superaddunt dona, vimque Domino faciunt, & misericordiam eliciunt. Qua de re sic loquitur S. Ambrosius sermone 43, *Vim facit, Petrus, non compellendo, sed fletendo: non prope, tenens in vocando injuriis, sed lacrymis exorandis non elevando nos per superbiam, sed per humanitatem nos decedendo. O beata violentia, quae non indignatione percutitur a Deo, sed misericordia condonatur. Beata violentia, quae elicit bonitatem a vim patiente, & a silentem tribuit inferenti.* Sic Magdalenae, sic Petrus, sic Chanaan, sic Augustinus, vim Domine intulerunt per lacrymas a viva fide producentes; sicque salutem rapuerunt, & gratiam obtinuerunt post peccata. Fuerunt ipsi quasi columbae gementes, & residentes juxta lacrymarum fluentem, ut sese abluerent, & deinde ad sublimiora volatum inirent. Vnusquisque ergo eorum poterat dicere: *Ingemisco tamquam reus, culpa rubet vultus meus.* O felices gemitus & lacrymae poenitentis, quarum vel una gutta ex vera cordis compunctione expressa, peccatum obliterat, ignem inferni extinguit, animam abluit, gratiam restituit, Angelos laetificat, caelum penetrat, Iudici manus ligat. Hac de re sic conformiter S. Ambrosius

LECT. 12. trimumbris.

Ingemisco tamquam reus. Culpa rubet vultus meus. Supplicanti parce Deus.

PARS I.

Ad remissionem peccati requiritur dolor.

Nonnullae hic indicantur dispositiones requiritae in peccatore, ut donum remissionis impetret praeter eas, quae in Candelabr. Tractatu 5. per varias lectiones datae sunt. Prima est dolor de peccato, sive contritio quae significatur dum dicitur: *Ingemisco tamquam reus.* Nam contritio significari solet in Scriptura per gemitum. Sic Rex & Propheta contritionis suae iudicium dare volans, dicit: *Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus.* Et rursum: *Laboravi in gemitu meo, laborabo per singulas noctes lectum meum, &c.* Propterea etiam animae poenitentes comparantur sacris in litteris Columbae, quae pro cantu nonnulli gemitum suum habet, cum aliae aves suaviter canant. Hinc illud Regis Ezechiae: *Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae.*

Psal. 37.

Psal. 6.

Isa. 38.

Diversa peccati damna:

1.

Multas autem habet peccator occasiones ingemiscendi, quia multa & gravia sunt damna peccati. Primo, quia pretiosum gratiae donum Sanguine Filii Dei acquisitum, sine quo nemo potest placere Deo, peccatum expellit; simulque charitatis donum, sine quo nec potest amare Deum, nec amari ab illo. Quae sane per magna est miseria, dicente S. Augustino: *Quid est quod amari te jubeas a me, minis quae mihi ingentes miseriae, si non amem? Parvae est ipsa miseria, non amare te. Cum gratia quoque & charitate dona Spiritus S. deperduntur, quae sunt pretiosa monilia, quibus anima quasi Sponsa ornatur, ut digna fiat Dei & Angelorum amore.*

Aug. 1. r. Confess.

2. Tollit ejus ad colum.

Secundo, per peccatum perditur jus ad regnum, & haereditatem aeternam, quod ex adoptione habet homo; simulque extinguitur meritum bonorum operum, quod habent Filii Dei in gratia existentes; perditur quoque pax & tranquillitas conscientiae, succedente angustia, & verme corrodente.

3. Per peccatum con-

Tertio, per peccatum homo se constituit reum coram Deo, ideoque obnoxium aeternae damnationi, haerendumque inferni, cum antea foret ha-

Ambrosio loquitur B. Laurent. Iustinianus cap. 9. Ligni vitæ. O lacryma humilis, tua est potentia, tuum regnum. Tribunal iudicis non vereris, non est qui te ad Deum accedere vetet; si sola inires, vacua non redibit. Vincit invicibilem, ligas Omnipotentem, inclinas Filium Virginis, calum aperis, fugas diabolum.

Ad peccati remissionem non requiruntur lacrymae, aut gemitus exterior, sed interior. Quia gemitus cordis, quem ille respicit, qui cordis scrutator est. Ille porro gemitus cordis, non aliud est, quam peccati delectatio ex sincero affectu, quæ coniunctam se cum habet quamdam cordis amaritudinem ob divinam offensam. Ad quam exhortabatur populum suum Dominus per Prophetam: Scito, & vide, quia malum & amarum est, reliquiste te Dominum Deum tuum, & non esse timorem eius apud te. Et rursus: Statue tibi speculam; pone tibi amaritudines; dirige cor tuum in viam rectam. Qui ascendere vult in montes superiorem partem, invenit ibi speculam; ex qua discipere possit, quam dignum sit amara recogitatione peccatum tot ingenere malis, siquæ stimulum pungentem cor sentit, quo urgebitur in viam rectam illud dirigere, & occasiones deserere, quæ eum hæntenus seduxerunt. Defectu porro huius considerationis, & sincero gemitu amari cordis, multi non obtinent peccatorum remissionem, licet exterior signa quedam penitentiae videantur edere. Hæc enim signa ex anida potius consuetudine prodeunt, etiam ipso corde arido remanente, nec peccati malitiam ponderante. Quid juvat genua flectere, peccati percutere, culpam verbis agnoscere: si genua cordis non flectuntur, accaniam intus commoveat, nec spiritus compunctionis ipsum cor afficit, sed tota penitudo quasi exterioribus labiis consistit, nec de imo contribulati cordis exurgit? Certè talis non potest sincere dicere: Ingemisco tamquam reus, culpa rubet vultus meus.

Diximus autem cordis amaritudinem & dolorem debere oriri ob divinam offensam, ut sit efficax apud Deum. Quia si frequenter ob motiva alla humana potest quis delere & delectari peccatum, sed inefficaciter. Multi dolent de peccato ob infamiam ex illo contractam, ob dispendium rei temporalis inde enatum, ob calamitatem & poenam cui redduntur obnoxii per peccatum, Dei autem offensam non ponderant, nec nisi secundario aut perfunctorie eam considerant, & ideo peccati remissionem non obtinent.

Sic Rex Antiochus videbatur in infirmitate penitere, quia & lugebat amare, promittens restituere quæ templo rapuerat. Penitentia tamen eius non procedebat ex sinceritate animi ob offensam Dei, sed erat exorta, & dolor eius erat ob famitatis amissionem & vitæ periculum. Sic dami dicuntur penitentiam agentes, vultu storer.

Sola externa penitentia signa remissionem non obtinent. 1. Mach. 9. Sap. 9. 2. Mach. 9.

pre angustia spiritus gementes; quam penitentiam extorquet poena, non Dei offensam, ideoque inutilis est. Propterea de eo dicitur: Orabat selestus Dominum à quo non erat misericordiam confecturus.

Sed Saul corripiente eum Samuele, quod mandatum Dei prætermisisset, parcendo Regi Amalec, & gregibus ovium, agnoscat peccatum, & dicit: Peccavi Domino. Neque tamen propterea remittitur ei; quia Saul non tam consideravit Dei offensam, quam honoris amissionem, dicit enim Samueli: Peccavi. Veruntamen honora me coram senioribus. Eandem vocem protulit David post peccatum corripiente eum Gad Propheta, & mox dicitur ei: Transiit Dominus peccatum tuum. E contra cum Samuel oraret pro Saule, dicit ei Dominus: Usquequo tu liges Saul cum ego proiecerim eum?

Sic & Esau qui propter escam vendiderat jus primogenituræ suæ, postea dolet cupiens Patris hæreditate benedictionem. Sed de eo dicit Apostolus: Non invenit penitentiam locum, quamvis cum lacrymis inquisisset eam. Non invenit apud Patrem suum Isaac locum penitentiae, hoc est: Non potuit efficere, ut eum penitenter daret benedictionis iacob, eamque retractaret, licet Esau id cum lacrymis deprecaretur. Fortè etiam apud Patrem æternum non invenit locum penitentiae, quia lacrymosa ejus penitentia non erat ob peccatum commissum, & Deum offensum, gratiamque ejus deperditam, sed propter benedictionem temporalem, & primogenituram amissam. Undè plerique sacri Interpretes. Esau fuisse reprobum autumant. Huic multi non ab similes sunt, qui ob temporalia damna amaro flect corde, damna verò animæ sicis prætereunt oculis. Hi certe sincero corde non possunt Deo dicere: Ingemisco tamquam reus, culpa rubet vultus meus.

Altera dispositio requisita in peccatore ad impetrandum remissionis donum, est erubescencia peccati, quæ in his verbis indicatur: Culpa rubet vultus meus. Hæc enim erubescencia solet esse conjuncta cum sincera contritione, & cum vera confessione: illiusque exemplum nobis exhibuerunt qui in Scripturis sacris ad imitationem penitentiae proponuntur.

Sic Publicanus præ confusione & erubescencia peccati sui ne oculos ad Cælum elevare audeat; sed in terram illos dejicit, vel in pedus suum quod percurrit & redarguit. Propius quoque accedere veretur præ rubore, sed stat à longè, indignitatem agnoscens suam. Undè illum cum Phariseo comparans B. Zeno Episc. Veron. in Psal. 129. sic ait: Phariseus insulè manus tendit, in cælum, oculos impudenter extollit, insonat lingua se laudat. Publicanus timore totus humilis; pedibus crebro percussus, quodammodo cor sua manu verè cæcæ castigat. Verecundia ergo faciebat, ut nec oculos, nec

UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK PADERBORN

nec manus in Cælum levaret, quod tamen satis solitum orantibus eo tempore erat. Sciebat enim illas injustitia, aliisque vitiis contaminatas; ideo eas malebat dimittere, & velut abscondere, vel ad pectus percutiendum reservare: Annon tibi videtur hic Publicanus dicere idipsum quod proponimus: *Ingemisco tamquam reus, culpa rubet vultus meus.*

*Alimus pro-
dignus.*

Luc. 15.

Sic & Prodigus, dum in se reversus, ad Patrem etiam suum reverti resolvit: prioris vitæ pertractus & poenitens, quando id agit cum rubore? *Disceam, inquit, Patri meo: Peccavi in Cælum, & coram te, non sum dignus vocari filius tuus.* Erubescibat & ipse oculos in cælum levare, cælum & astra rimens, tamquam testes & vindices peccati sui. Erubescibat & ad Patrem levare, aut filium eius ultra dicere, quem tam foeda & degeneri conversatione offenderat. Erubescibat præ spurcitiâ & confusione vestis suæ porcarie, quam induere fuerat necesse, abjecta stola & veste domus patris, annuloque gloriæ. Annon & ipse tibi videtur hoc inclamare: *Ingemisco tamquam reus, culpa rubet vultus meus.*

*Maria
Magdalena*

Sic & Magdalena, quanto perfunditur rubore coram Domino, propter peccati sui confusionem? Quare enim retrò fecus pedes Domini sedet, & ante faciem venire non audent, nisi quia erubescit coram illa facie quam offendit? Unde & de ipsa dixit S. Gregorius: *Quia valde erubescit intus in semetipsa, nihil putavit esse quod verecundaretur foris.* Confusionem ergo coram convivis non curavit, nec ob eam impedita fuit quominus accederet ad convivii locum. Erubescit interior de peccato ad querendum remedium eum stimularat, & persuadebat saltem retrò fecus pedes lachrymas fundere. Sic & Thais meretrix conversa, & cella inclusa, casto fuit rubore perfusa ob præcedens flagitium, ut nunquam vel Nomen Domini invocare fuerit ausa. Hoc enim solummodò in oratione omni sua pronuntiavit, faciem prosternendo in terram: *Qui plasmasti me, miserere mei.* Sed nec Magdalena quicquam locuta fuisse legitur præ pudore. Oculi interim loquebantur per lacrymas, manus per unctionem, capilli per tertionem. Vtraque certe poterat dicere: *Ingemisco tamquam reus, culpa rubet vultus meus.*

*Thais me-
retrix.*

*Manasses
Rex in sua
oratione.*

Quod si etiam ex antiqui testamenti paginis hujus ruboris & confusionis desideras exempla, attende orationem Regis Manasse poenitentis: *Peccavi super numerum arena maris, & non sum dignus videre altitudinem cæli præ multitudine iniquitatis meæ, &c.* Audi & Esdras Deus meus confundor & erubescio levare oculos meos ad te, quia iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum & delicta nostra creverunt usque ad Cælum. Audi Daniellem, *Peccavimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus: Tibi Domine Iustitia, nobis autem confusio succipi.* Quali dicat: *Tu iustus es, &*

*Esdras 2.
Esdr. 9.*

Dan. 9.

justissimè nos ob peccata punis; nos autem pudore suffundimur, totaque facie erubescimus, dum peccata nostra inuicemur, & flagella quibus premimur.

Porro fructuosus est ille pudor, quandoquidem novam partem conciliat peccatori. Vide de illo sic loquitur Sanctus Ambrosius lib. 2. de poenitent. cap. 1. *Pudor est, inquit ipse, ut unusquisque criminis sui prodatur: sed pudor ille agrum conscientis arat, spinas tollit, perpernas fenes amputat, fructus adoleat, quos mortuus in te credebatur.* Quia scilicet opera meritoria per peccatum mortificata vivificant pudorata confessio. Et sicut erubescit in Reo facilius mitigat iram Iudicis: sic & Dei severitatem lenire nata est verecundia poenitentis. Estque ipsa pars quædam satisfactiois, ad culpæ & poenæ diminutionem conducens: quia non parum laborat mens illa, quæ erubescitiam paritur ob peccata.

Sicut igitur mulier adultera quæ in gratiam viri avet recipi, accedit tota pudore perfusa, prosternitque se, & reatum agnoscit: ita anima peccatrix quæ Christum Sponsum suum deseruit, & Satanæ sese prostituit, merito cum rubore accedit, si gratiam iterum vult inire. Ideo dicit Dominus, *Uulgò dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recessit ab eo duxerit virum adulterum; numquid revertetur ad eum ultra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata et cum amatoribus multis; ræmone revertere, & ego suscipiam te.* Postmodum conqueritur, quòd ei delit verecundia, quæ stimulum & calcem injicere ipsi debuisset ut revertetur: *Fons meretricis facta est tibi, nolisti erubescere.* Nempe ubi abest verecundia, omne genus peccati facilem habet introitum, & poenitentia non habet locum. Unde sic hac de re loquitur Sanctus Gregorius in Psalm. 1. poenitent. *Illud verum est aperta desperationis indicium, si verecundia non sequitur peccatum.* Infelix igitur anima quæ dum nescit peccati confusionem, nescit confessionem; sed fronte meretricia avertitur à Sponso cælesti, nec ad eum etiam invitata revertitur. Infelix & cæca, quæ novit erubescere ob fordidam vestem, non novit erubescere ob fordidam mentem. O quam felix peccator, si tandem ad cor & mentem redeat, & luce veritatis prævia, dicere possit illud. *Postquam ostendisti mihi percussissem meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentie meæ. Vicinam tandem eum S. Augustino lib. 20. confess. possit dicere. *Gemitus meus testis est displicere me tibi, ut erubescam de me, & abiciam me, & eligam te. Tibi manifestus sum, quicunque sum: sed quia tu veritatem dilexisti, & qui facis eam, venit ad lucem; volo eam facere in corde meo coram te in confessione, in stylo autem meo coram multis testibus.**

Tertia

PARS III.
Ad remissionem peccati, humiliter ad pedes sacerdotis, accusatio requiritur. Eccl. 4.

Tertia conditio requisita in peccatore ad Donum remissionis, est sincera & humilis accusatio & confessio omnium peccatorum. Hec conditio insinuat his verbis: *Supplicanti parce Deus.* Nonnulli dolent & ingemunt de peccatis, roborem quoque concipiunt de illis; sed eo usque ille rubor & pudor procedit, ut illa manifestare vereantur coram illo qui Dei locum tenet, quapropter nec Donum remissionis adipiscuntur. Hos admonet Sapiens dum ait. *Ne confundaris pro anima tua dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam.* Confusio impediens sinceram & integram peccati confessionem, reum novo involvit peccato, novoque reatu. Confusio ex peccati confessione orta adducit gratiam & gloriam: quia eruit hominem à confusione æterna, peccataque præterita regit, & à futuris protegit. Confundaris ergo, id est, erubescencia afficiaris ob peccata tua. Non tamen eo usque confundaris, ut ea aperire verearis illi qui locum tenet Dei; alioqui tibi supplicanti non parci Deus. Quod non erubuit coram Deo & Christo Iudice, coramque Angelo tutelari & Satana accusatore, quod etiam toti orbis tandem debet manifestum esse, ne verearis aperire coram illo qui vice Iudicis ante iudicii diem debet iudicare: non ad vindictam sed ad gratiam & gloriam; tunc cum firma fiducia poteris dicere: *Supplicanti parce Deus.* Quid tibi videtur potius eligendum, an exiguum modò sustinere confusioem, an in opprobrium incidere sempiternum? Atrende illud *Revelabo pudenda in faciem tuam, & ostendam genibus ignominiam tuam.* Quid imprudentius, quam vermem intus corrodentem continuò alere, qui numquam sine animo quietum, cum possis eum os aperiendo salubriter expuere, & tranquillum, securumque reddere.

Certe, symbolum est electæ, animæ sincerè peccatum agnoscere, & contra se testimonium, sententiamque dicere. Sic docet Propheta, dum dicit: *Dixi confitebor adversum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Ille coram Domino confitetur adversum se iniustitiam & impietatem, qui facit coram Sacerdote in Tribunali Dei liberam confessionem. Hic est modus veniam impetrandi; quia ad compassionem movet medicum, qui humiliter vulnera ostentat: cum reus ibi se agnoscat, Deus ignoscit. Quicumque ergo ad hoc tribunal accedit, esto reus, testis, accusator: tibi pro te & contra te creditur. Aperi sincerè supplicans totum statum causæ tuæ, nec inanis poteris recedere. Alioqui sacrilegium grave committis, si non integrè confitearis, aut si tibi mentiaris. Non ab simile erit peccatum tuum peccato Ananiam & Saphiræ, de quibus in actis Apostolorum, qui supplices se prosternebant ad pedes Pe-

tri, sed non cum integraveritate. Quapropter eos dixit Petrus *mentiri Spiritui Sancto*, non homini, dum partem pretii agri dividendi defraudant & celant interrogati; ideoque illic divina vindicta fuisse percussit. Sic qui peccatum celant, licet videantur supplices, Spiritus S. mentiuntur, non homini. Nec enim minorem à Spiritu S. potestatem habet Sacerdos poenitentem interrogandi & iudicandi, quam Petrus Ananiam & Saphiram: ideoque qui illi mentitur, non minori pena mereatur involvi.

Hanc porro confusioem à peccati confessione retardantem ex dæmonis fallacia provenire, indubium est. Ipse enim omnia invertit que à Deo rectè instituta sunt, quia, teste Sancto Chrysostomo homil. 3, de poenitent. *Pudorem & verecundiam Deus dedit peccato, confessioni fiduciam: invertit rem Diabolum; & peccato fiduciam præbet, confessioni pudorem.* Nempe quando tentat nos, pingit peccatum ut delectabile; proponitque facilitatem veniæ: ac quando adest tempus confitendi, aperit eius turpitudinem, excitat pudorem, variam proponit difficultatem, ut peccator obmutescat. Propterea quidam ex antiquis Patribus (ut refert Ioann. Cassianus) quodam die vidit Satanam circa confessionalia obambulantem. Interrogatus quid ibi faceret, respondisse fertur. *Reddo quod abstuli.* Rursum interrogatus quid illud foret, respondit: *Abstuli verecundiam dum peccaveris, ut liberius id agerent: reddo nunc eam, ut à confessione deterreantur.* Sed cum nonnullis cautè hic agit Diabolus; permittit enim ut multa aperiant peccata, unica solum procurat in corde refervari, persuadens sufficere Deo illud confiteri, vel obscure involvere & palliare aliqua confessione implicita. Hæc fallacia est periculosissima, qua multi decipiuntur, & pereunt. Sufficit nimirum Satanæ, quòd prædam teneat, vel uno laqueo. Hoc ipso exemplo id declarat S. Dorothæus, sic loquens: *Parum curant aucupes, si aquila; caput, alas, pedes habet liberos, modò ungue fortiter teneatur; tunc enim tenentis subest arbitrio.* Ita dæmon uno vinculo peccatoris animam irretiens quacumque ex parte, suæ eam subijcit servituti, & æternæ perditioni, nisi Deus specialiter succurrat.

Audi hæc de re exemplum ex libr. de Viris illustribus Ordinis Cisterciensis. Erat in territorio Lemoviensis matrona valde religiosa, jejuniis, elemosinis, orationi dedita. Sed crimen in adolescentia commiserat, numquam confiteri ausa. Quoties verò confitebatur, illud palliando dicebat: *de omnibus que nunc protuli & non prorsus, culpabilem me fateor coram Deo, &c.* Interim ex imo cordis ducebat lacrymas & suspiria. Hoc cum sapius advertere confessarius, suspicatus est aliquid pestiferum latere, conatusque est prudenter elicere. Cum verò nihil proficeret, movit eam ut vicini Cœnobii Gelacensis adiret Priorem, virum sanctum,

Confusio, peccati confessionem retardans à demone est.

Satan circa confessionalia obambulare visum.

sanctum, eique totum statum conscientiae suae exponeret. Annuente ipsa, convenit Priorem Confessarius, praemoneas cum sui serupuli ex hac clausula generalis concepti, ob lacrymas suspirantis mulieris. Sed nec ille aliud potuit elicere à muliere, quam ordinarius eius confessarius. Non ita multo post tempore moritur matrona ista, siue ulteriori confessione. Cum verò expectaretur eius filia de longinquiori itinere, sepultura aliquantum dilata est. Ipse adventante, & lacrymis omnia complecte, subito defuncta revixit Omnipotentis Dei virtute, quasi de somno evigilans, & advocari supplicans Sacerdotem. Multis ad miraculum confluentibus, rei gestae ordinem sic enarrat. *Gravi peccato obnoxia, non sui causa confiteri, singulis tamen diebus coram altari vel imagine B. Virginis Mariae penitens, cum lacrymis rogabam, ut me propter illud damnari non sineret. Statim autem à morte maligni me in vasaere peccatum illud exprobrantes, Ego recordata Virginis, in quam spem jeceram cum tot lacrymis, eam in vocavi: Moxque adfuit misericordia Mater, apud Filium intercedens, ut quoniam sine confessione mihi salus esse non poterat, corpori restitueret, intuitu bonorum operum quibus debita fueram, & penitentia quam coram eius imagine adeo frequenter cum lacrymis elucueram. His dictis omnes abscedere jubens, confessionem peregit, & illico in seertrum se reclinans cum signaculo crucis, rursus spiritum reddidit.*

Saepe igitur mulier ista potuerat dicere: *In gemisco tamquam rem, culpa rubet vultus meus, supplicanti parce Deus.* Sed nec efficax erat gemitus, nec rubor, nec supplicatio, nisi agnosceret, vere ream suum peccatum coram tribunali à se constituto. Quod si precibus Matris suae suspendere voluit in morte sententiam; id potuit specialissima, rarissimaque gratia. Interim, ut ostenderet necessarium esse sinceram & apertam confessionem, coram illo tribunali supplicare, eam reddidit corpori.

Suggestio- nes memo- ris circa confessionem.

Non ergo permittant se decipi penitentes à demone eis hanc tentationem ingerente: *Quid cogitabit Confessarius de te. I quam opinionem concipiet? Intraebit te ob peccata, & quoties eum videris, toties tibi confusio erit.* Haec nebula est, qua mentem eorum erroneam involvit, ut detineat in peccatis. Hanc excutient, si confessarium considerent, ut locum Dei gerentem, divino sigillo ita obstrictum, ut nec morte imminente de his quippiam valeat aperire. Trepidaverunt ergo, ubi timor non est. Quid enim timent homini cui tanto sigillo es obsignatus suam fragilitatem aperire, qui & humana est conscientia pronitatis in malum, similibusque irretiri potest? *Cast. 6.* Atque ipse non ignorat se in spiritu lenitatis penitentem debere recipere, & instruere in ne ipse sentiat. Quid est quod ob sanitatem non veremus in partibus pudibundis medelam à medico corpo-

ris, turpia autem conscientiae timemus spirituum medico aperire? Tantum verò abest ut is contemnat penitentiam, quin potius moveatur ad compassionem, sicut & medicus vulnus profundum, explorans. Novit neminem contemnendum cui Dei possit gratia subvenire; novit etiam Sanctos cecidisse, novit hominem in carne agentem Angelum non esse. Novit denique illud Sancti Augustini: *Non est peccatum quod facit homo, quod non possit facere alter homo, nisi juxerit ab eo à quo factus est homo.* Sic alius compatiens, sibi timens, illud Apostolice memorat: *qui stat, videat ne cadat.* Interim his quos jam cecidisse ex eorum ore audit, zelum impendere conatur, ut resurgant; diligique in Christo eos quos videt ad Christum corde aperto & sincero recurrere per integram confessionem, adeo abest ut contemnat.

Concludendo, & hoc adjiciamus, tantam esse ex vi divinae ordinationis obligationem huic se tribunali sistendi, & accusatione praevia supplicandi pro venia, remque se agnosendi, ut nec Imperatores aut Reges, nec Episcopi, aut Pontifices eximantur ab hac lege. Vnusquisque ergo eorum, qualibet fulgeat dignitate, ad Sacerdotis pedes supplicet, Donum remissionis postulare debet cum gemitu, humilitate, rubore, & illud ipsum ibi dicere: *In gemisco tamquam rem, supplicanti parce Deus.* Nulla hic acceptio personarum flexis omnes genibus confitentur, & penitentiam, siue satisfactioem excipiunt. Licet accedat Princeps diademate coronatus, licet Rex sceptro ornatus, licet Episcopus infulis redimitus, licet Pontifex duplicem gerens celsio fastigio coronam, haec omnia debent pedibus Sacerdotis subternere, & reum se ac supplicem exhibere; sicque humilitate sinceram suum peccatum expiare. Si hoc divini juris non foret, sed solum legis humanae, nonne Pontifices, se cum & cum supremis Regibus quandoque possent dispensare? Sed Rex Regum, & Summus Sacerdotum, hoc est, onus tamquam suprenus iudex voluit imponere, & neminem cuiuslibet ordinis aut sexus eximere.

Inspira igitur cordibus nostris veritatem, quae nos agnoscamus reos, & Deus misericordiae & veritatis! Inspira contritionem, qua sincere ingemiscamus. Inspira verecundiam, qua ob peccatum crubescat vultus & animus. Inspira humilitatem, qua coram Tribunali tuo supplices nos prosternamus, & cor aperiamus, sine excusationibus, aut palliationibus delicti nostri, sine adaequatione aut perizomatibus. Sic effice, ut non erubescamus coram postremo tuo Tribunali, sed hinc misericordiam tuam consequamur, & perfectam adipiscamur remissionem, & veniam.

Lect. 13. tripartita. Qui Mariam absoluit, Et latronem exaudivit, Mihi quoque spem dedit.

PARS I. Peccati veram penitentiam, habere ad iunctam spem veniæ. Dolor & gemitus ob peccatum, debet coniungi cum spe veniæ; alioquin inutilis est, nec veræ penitentiam fortiter. Defectu huius spei, Cain & Iudas ingemiscerent, & penitentiam speciem præ ferentes, nihil profecerunt, sed miserè perierunt. Spes porro illa peccatoris penitentiam fundator in misericordia Dei, & meritis Iesu Christi, quæ longè efficaciora sunt in bonum, quam peccata nostra in malum. Vnde omnis qui animum despondet, bonitati Dei ininitæ, & efficacæ Sanguinis Christi iniurius est. Peccator si vires solum suas attendat, meritò difficillimam & quasi impossibilem iudicat conversionem suam, maxime si longa consuetudine in peccatis obfirmatus est. Hinc illud. Ossa eius implebantur vitis adolescentiæ eius, & cum eo in pulvere dormient. Et rursus illud: Si potest Æthiops mutare pellem suam, & pardus varietates suas, & poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Quibus sententia difficultas præve consuetudinis abscindendæ significatur. Ac si in divinam bonitatem, gratiam, potentiam oculos figat, sciet non esse difficilem.

Psal. 99. Mirabiles sunt elationes maris: sic mirabilis est elatio & tumor cordis humani, mirabiles eius passiones, quibus ebullit, & adversus Deum peccati spumam sese elevat, illique est rebelle magis quam ipsum mare, hinc illud: Erubescet Sidon, ait mare. Quasi dicat mare peccatori, & amaro cordi. Erubescere deberes, quia obedi Creatori, tu non. Si mihi dicit: Obmutescere, quiesce, sic dicit: Hic confringes tumores fluctus tuos, obtempero. Sed quiesce tibi dicit. Quiesce tandem O homo, & compesce fluctus luxuriæ. Quiesce, & obmutescere, O homo iracunde & vindicative. Confringe fluctus furoris tui, O homo maledice, & detractor impie. Sile, O homo superbe & periure, tandemque ad tranquillitatem regredere. Tu verò tamquam effrenis, & sine veltibus & ostiis, procurrere non cessas quasi extenso collo contra Deum, & elevare te per cordis amari & exundantis rebellionem contra eum. Erubescet ergo Sidon, ait mare. Hoc equidem verum est, mirabiles esse elationes & passiones cordis humani; ita ut vix quandoque videatur posse sibi imperare, aut temperare, cum exurgunt fluctus luxuriæ, iracundiæ, vindictæ, superbiæ.

Psal. 99. Sed mirabilis est in altis Dominus, qui ubi vult, speciali sua gratia & potentia, fluctus omnes istos potest illico compescere, & cor tumidum superbiæ, exundans luxuria, tumultuosum rebelli perveracitæ, tranquillum reddere. Ideo nemo debet spem abjicere, si huic gratiæ cooperari voluerit ingenua sibi libertate, Qui olim per Elizam

virtute sua aquas amaras dulces effecit immisso sale. Qui serpentem in virgam convertit, suæque gloriæ instrumentum effecit. Qui petram in stagna aquarum transmutavit. Qui cæcum luto illuminavit, ille idem potest homines ob peccati amaritudinem intolerabiles, serpentinis & venenatos, exæccatos & perduros, convertere, illuminare, transmutare, filios Abrahæ efficere, & instrumenta gloriæ suæ; ita ut nemo debeat desperare, qui eius agnoscere vult gratiam & potentiam.

Dicebat olim Hieremias, Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. Inunda veram aquam super caput meum, Dixi, Perii. Invocaui nomen tuum, Domine, de lacu novissimo, vocem meam audisti, ne avertas aurem tuam à singultu meo, & clamoribus. Hæc potest esse vox eorum qui diutius in malis hæserunt, sepulti sub habitu vitioso, quasi sub quodam obstinationis saxo, ita ut parum ablit, quin se tradant desperationi: sed tamen ad auxilium Dei & gratiam eius tandem respirantes, divinam implorant misericordiam, quæ nunquam querentibus denegatur. Hi ergo qui desperationis quadam velut procella circumvallantur, imitari possunt Ionam: De ventre inferi clamavit, & exaudivisti vocem meam. Et ego dixi: Abieci sum à conspectu oculorum tuorum: verum amen rursus videbo templum sanctum tuum.

Quamlibet homo obrutus videatur flagitiis, in illo tamen spes debet manere: ita ut doceant Theologi, quòd licet Deus, vel Angelus, damnationem suam alicui prædiceret seu revelaret; non tamen propterea talis desperare deberet. Non quòd Deus, vel Angelus mentiri possit; sed quia hæc audiens iudicare debet, non esse præfinitam & certam sententiam, sed comminationem hæc ad terrorem sperare debet, & utilitatem suam. Hæc enim possumus dicere cum S. Augustino l. 10. homiliarum hom. 50. Quamvis nunquam peccaveris, ad huc in vita es si te sanare nollet, de illa te auferret. Confirmare id possumus exemplis similibus.

Sic Davidi dicebat Nathan: Quia blasphemare fecisti inimicos Domini, filius qui natus est tibi, morte morietur. Nec tamen ideo desperat David, licet pueri sanitatem desperarent Medici, & mortem prædiceret Propheta. Sed ingressus scorsum, jacuit super terram, jejunians & orans pro parvulo. Quæ spe: Audi eum: Si forte donet mihi eam Deus, & vivat infans.

Sic Ionas clamabat: Adhuc 40 dies & Ninive subvertetur. Non propterea desperant Ninivitar, sed jejuniium inducunt, dicentes: Quis scit, si converteratur, & ignoscat Deus.

Itaque docent Theologi cum S. Thoma q. 23. de veritate, a. 2. ad 2. non posse Deum de potentia ordinaria revelare absolute alicui victori suam damnationem: sed si fiat talis revelatio, eam accipiendam esse per modum comminationis, non per modum prædictionis absolute. Sic nos de nullius

Thren. 3.

Ion. 3.

In homine, etiam flagitiosissimo spes manere debet.

2. Reg. 12.

Ion. 3.

Nota.

desperare debemus salute, quamdiu vivit: quia supremo medico nullus animi morbus insanabilis est. Mulier sanguini flua, quae erogat omnia in medicos, sanata est per solam eius fimbriam. Sic anima, in qua maledictum, mendacium, furtum, adulterium, inunda verant, & sanguis sanguinem tetigit, sive peccatum peccato accessit, sanari potest ab illo, qui sanat omnes infirmitates nostras.

Sive ergo consideremus conversionem peccatoris inveterati, & in malo per consuetudinem obfirmati; sive remissionem criminis quamlibet enormis & multiplicati; utraque Deo facilis est, cuius manus abbreviata non est, ut salvare possit, cum homo se ad eum converterit. Quid sunt peccata ad Dei misericordiam; Nubes, quae cito dissolvitur ad Solis praesentiam; Cera, quae liquefit ad ignis efficaciam. Vel, si mavis, audi S. Chrysostrum hom. 2, in Psal. 50. *quid est peccatum ad Dei misericordiam? Tela aranea, quae venio stante nesci quam comparet. Quapropter dicamus cum S. Augustino. Ne dicas; Baptizatus in Christo, vili factus sum nimis, iterans vias meas, & canis horribilis in oculis Dei, conversus ad vomitum: quo ibo à spiritu eius? quo à facie eius fugiam? Quo frater, nisi ad eius misericordiam penitendo, cuius potentiam contempnisti peccando? Nemo enim rectè fugit ab illo nisi ad illum, ab eius severitate ad eius bonitatem. Hæc ille, qui etiam ferm. 58. de tempore, sic alloquitur eos qui peccata peccatis accumulantes, de remissione desperant; & quasi jam damnationi addicti sunt, omni libertate scelus perpetrant: O homo, qui peccatorum multitudinem attendis, cur & omnipotentiam celestis medici non attendis? Cum enim Deus velut misereri, quia bonus est, & possit, quia omnipotens est: ipse contra se divina pietatis januam clausit, qui Deum sibi misereri, aut non velle, aut non posse credit; eumque aut bonum, aut omnipotentem esse diffidit. Sed de hac desperantium cœcitate plura à nobis dicta sunt alibi; pauca hæc ad propositum nostrum delibasse sufficiat; & excerptissime.*

Aug. l. homil. 50. in hom. 50.

V. Hortum Past. tom. 2. tr. 1. loc. 8.

PARS II. Spes venia excitatur exemplo Mariae Magd & latronis. Luc. 15. Chryf. ser. de Prodi.

Spes igitur est quæ reducit peccatorem ad Deum & illi calcar subdit ad cito redeundum. Hæc calcar subdidit prodigo; & reduxit ad paternam domum. In se enim reversus dicebat: Surgam, & ibo ad Patrem meum. Sed qua spe ibis, cum patrimonium tanta infelicitate, tantaque eius iniuria prodegeris? Responder S. Chrysofologus prodigi nomine, ponderans illam ipsius resolutionem: Ibo ad Patrem meum. Idem enim est ac si diceret, inquit ipse: Ibo ea spe, qua Pater est. Ego perdidit quod eras filii, ille quod Pater est non amisit. Sed quis mediator eris, aut pro te intercedet apud Patrem post talem reatum? Respondet rursus. Apud Patrem non est opus ut intercedat extraneum; intus est qui exorat affectus. Vrgentur Patris viscera, iterum per veniam me genitura. Cito revertit reatum in veniam, qui redire capit filium, non perire.

Excitatur porro spes hæc in peccatore multis exemplis, eorum scilicet qui post enormia crimina gratiam & misericordiam sunt indepti, tam in veteris, quam in novi fœderis paginis. Notum est de Davide in gratiam recepto post adulterium & homicidium, quia cum spe clamavit ad eum apud quem est misericordia & propitiatio. Quapropter S. Augustinus ad eius imitationem peccatorem quemlibet incitans, sic ait: *Audi clamantem & simul clama Audi gementem, & congemisce. Audi flentem, & lacrymas iunge. Audi correptum & condelectare.*

Exemplo speranti. am de venia. David Rex & propheta.

Arg. hif. st.

Notum est & de altero Davide latronum Principe ex Sophronio, & aliis antiquis Historicis. Hic in Thebaide innumera perpetravit homicidia. Deitamen quodam compunctus venit ad Monasterium, urgens Abbatem ut recipiatur in numerum Religiosorum. Abbas videns eum iam senescere dixit: *Non potes hic recipi, quia multos labores tolerant Fratres, cum multa abstinentia; tu assuetus non es, nec aptus. Ille vero offerrebat paratum ad omnia. Abbas vero nolens eum recipere, dicebat: Non poteris ferre. Tunc ipse aperiens quis esset, dixit: Scia me Deum videm esse famulum illum Principem latronum, a quo huc venisse, ut deseam peccata mea, si me non suscipis, ad proteritum statum redeo; & iuro, me omnes vos neci daturum assumptis sociis, Monasteriumque everisurum. Tradidit ergo ei Abbas religiosum habitum, & peritque veteranus tyro in spirituali malitia dimicare, & abstinentia, obedientia, humilitate omnes antecellere; ita ut esset alius exemplum virtutis omnis & sanctitatis, licet 70. ibi Monachi agerent. Quadam autem die, dum in cella sederet facta est ad eum vox Angelus: David, David, remisit tibi Deus peccata tua, & eris signa faciens. Respondit ipse: credere ne possum, tantæ peccata, plura quam arena maris, tam brevi tempore Deum mihi remisisset? Cui Angelus: Si sacerdoti Zacharie non credenti, cum promissi filium linguam vixit: sic faciam & tibi, eris ergo amodo non loquens! Ille vero humi stratus suspiras, dixit: Cum essem in seculo nefaria scelera patrans, & humanum sanguinem fundens, loquebar: at modo in servire volo Deo & illi laudes offerre, linguam mihi ligas? Respondit Angelus: Cum passendum tibi eris, loqueris; alias vero penitus tacebis. Ita Sophronius Prat. Spir. cap. 140. Plurima ergo Deus per illum miracula fecit; recitare interim poterat Psalmos, aliud nihil proferre poterat. Et quia in eo spiritus ac fiducie quidam defectus vel infirmitas fuerat, ob multitudinem peccatorum; voluit eum Deus hæc obmutescencia corrigi & confirmari.*

David princeps latronum.

Prat. hif. 143.

Notum denique est ex Apostolo, quomodo spem debeat concipere peccator omnis eius exemplo. Sic enim de se dicit: *Christus Iesus venit peccatores salvos facere, quorum primus ego sum, quia blasphemus fui, persecutor, & contumeliosus, sed superabunda vit gratia, & ideo misericordia sum consecutus, ut in me primo ostenderes Iesum. C. omnem patientiam,*

M. S. Ia. fe. L.

L. ce. m. M. M. li. li.

Apostolus Paulus. 1. Tim. 1.

tiam, ad informationem eorum qui credituri sunt. Quasi dicat: Misereus est mei Deus ut in me quasi maximo peccatore daret exemplar perfectæ suæ clementiæ in quo cernerent homines, ipsum velle omnes peccatores salvari, & faciliè eis peccata condonare. Sic meo exemplo excitat omnes futuris sæculis, ut per poenitentiam audeant sperare veniam. Sicut Medicus cum in una domo multi ægri sunt, & de salute desperant, si unum pessimè afflicto bono sanitate rederit, facit ut omnes alii bono sint animo, & fiduciam concipiant. Audi hac de re S. Augustinum ser. 6. de verb. Apostoli. Si Saulus sanatus est, ego quare despero? Si à tanto medico; tantus tamque desperatus æger sanatus est ego vulneribus meis illas manus non oprabo? ad illas non festinabo? Vt hoc dicerent homines, factus est Saulus ex persecutore Apostolus. Hæc ille qui & poenitentia similitudinem à nobis propositam sic profectur: Medicus volens sibi famulū comparare, querit aliquem desperatum, & sanat; & si pauperem invenit, non querit mercedem, sed commendat artem. Sic Christus medicine suæ potentiam ostendit in Saulo, ut omnes deinceps nossem eum sanare posse omnes infirmitates confugientium ad ipsum.

Denique, quia Evangelium nobis proponit exemplum Magdalene; post septem dæmonia conversæ, & Latronis post homicidia multa in fine poenitentis; id hæc quo instar omnium hic ab Ecclesia in suo cantu lugubri proponuntur: *Qui Mariam absolvisti, & Latronem exaudisti, mihi quoque spem dedisti.*

Maria Magdalena illa à castro Magdalon sic dicta, dicitur, quod Dominus ab ea eiecit septem dæmonia. Hoc litteraliter multi intelligunt; verè septem dæmonis permissam fuisse à Deo agitari, ut impudicitia nuncium remitteret: iis verò à Christo expulsis, poenitentia spiritum animo concepit, & ideo postmodum divinis ejus pedibus advolutam, remissionem, absolutioemque peccatorum impetrasse, dum ei Iudex supremus poenitenti dicit: *Remittuntur peccata tua, vade in pace.* Alii per septem dæmonia, non vera, sed metaphorica intelligunt, id est, ut dicit S. Gregorius cum Theophylacto & Beda, septem vitia, sive vitia universa per septenarium numerum designata. De ipsa ergo illud Domino dicere possumus: *Tu confirmasti in virtute tua mare, contribulasti capita draconum in aquis.* Præcedit autem: *Tu Rex noster ante sæcula, operatus es salutem in medio terræ.* Christus Rex noster ante sæcula, venit ad nos circa medium sæculorum, ut operaretur salutem ab æterno prædestinatam. Idque peregit in Ierusalem, quæ sita dicitur in medio terræ; nam hanc suo purpuravit sanguine, & mirabiles in ea conversiones operatus est. Inter hæc effulget conversio Mariæ peccatricis, quæ certè peccata amara erat & lubrica, in abyssum defluens; instar aquæ in amarum mare perditionis proruens. Sed sitit ejus cur-

sum Dominus, gratiæ suæ vi & efficaciam; & eam sic sibi confirmavit, ut ultra non peccaret. Quinimò effecit, ut capita feruissimi draconis eam divexantis, hoc est vitia septem capita, in aquis lacrymarum contereret, siquæ libera feret, & plenissimam remissionem criminum omnium reperiret.

Hæc igitur est de qua hic canitur: *Qui Mariam absolvisti, mihi quoque spem dedisti.* Illa enim quæ antea Maria ab amaritudine dici poterat, nunc Maria dici potest, quasi Maris stella. Quia elevata est inter sidera super hoc mare magnum, ut præclarè ceat omnibus in eo fluctuantibus & peccatoribus omnibus exemplar sit poenitentia & conversio. Simulque elevata est, ut spem donet illis impetranda remissionis; ut nulli desperent, sed cum illa utrumque pedem Domini amplectantur, misericordiam scilicet & justitiam; misericordiam ne desperent, justitiam ne tepide poenitentiam agant. Quia, ut ait P. Domiani, & S. Bernardus. *Pedes Domini misericordia & judicium sunt, quorum alterum sine altero osculari, vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda.* Itaque hoc speculum intueantur, & dicant: *Qui Mariam absolvisti, mihi quoque spem dedisti.* Speculum vocatur rectè Maria: quia speculum habet aliquid à tergo intrum & opacum, cui crystallus splendidissima imponitur: Maria habet aliquid opacum retrò, hoc est, crimina præterita; sed crystallus est pellucida ejus poenitentia, in qua omnes se intueri valent, & novos suos corrigere. Sed plura alibi de Magdalenæ.

Quantum ad Latronem, de quo subditur: *Et Latro. Luc. Latronem exaudisti.* Exauditus est ille in cruce pro 23. s. p. in peccati plena remissione, & Paradisi adeptione, cent. Fere his solis verbis orans: *Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Nonnullique existimant, vel umbram Christi in cruce pendentis, vel sanguinem ejus hinc inde exsurgentem cum attigisse; hincque contactum fuisse ei salutiferum ad peccatorum omnium remissionem. Sed dicimus, sufficere cordis perfectam contritionem & conversionem, ut à Redemptore illic remissionem scelerum omnium indispiceretur: quam quidem contritionem his verbis potuit exprimere: *Dane, memento mei dum veneris in regnum tuum.* Et sanè egregia fuit confessio ab eo expressa de Christo, tamquam summo Rege & Deo, dum ab omnibus reprobat, maledicetur, blasphematur, omnique opprobrio & tormento afficitur. Clavis manus ejus, pedesque in cruce ligaverant, nihil in eo liberum, nisi cor & lingua: Deo totum obtulit quod liberum in se invenit, ut corde crederet ad justitiam, ore confiteretur ad salutem. Eximia sanè fides, spesque in eo rutilat, qui dum omnes diffidentes & increduli inclamant, *Seipsum salvare non potest*; ipse ab eo gratiam exposcit & gloriam. Nec defuit humilis sui cum verâ compunctione accusatio. Peccatum enim agnoscit ac publi-

Maria Magd. speculum & exemplar poenitentia.
Bern. ser. de Magdalenâ. P. Dalmian. ib.

Luc. 7. Sep. sem dæmonia Maria Magd. qualiter intellegendâ.

ca confiteretur : Nos digna factu recipimus ; Christumque magno amore & fervore defendit : *Hic autem quid mali fecit ?* Dicamus ergo , quod hic Latro cum Magdalena sit poenitentiae regula, confessionis forma , indulgentiae praeco , spei exemplum, qui dum ingemit, statim quod querit, invenit. Ideoque merito canimus : *Qui Mariam absolviisti, & latronem exaudisti, mihi quoque spem dedisti.*

Exemplum Veriusque exemplo hanc spem concepit puella illa de qua Cardinalis Vitriaco, & ex eo Julius Mazarinus in Pl. 50. p. 1. improbo parentis fausu, incestu se cum illo polluerat. Agalma Mater, non ignara huius rei , acerbissimis verbis filiam coarguit. Illa non ferens peccatum suum proparatum, veneno Matri vitam eripit. Pater sinistram huic casum adverteas : acerrime eam objurgat. Infelix puella id non patiens , Patrem etiam interire animam induxit , quod abrepta occasione remotis arbitris fecit. Tot verò designatis flagitiis fugit , praecipua parte suppellectilis ablata : & daemones praeda effecta libidinibus sese prostituit. Contigit autem eam concionis interesse , in qua mirè Dei misericordia exaggerabatur , exemploque Magdalene & Latronis asserabatur nemini peccatori spem esse abjiciendam. Peracta concione conveniens Concionatorem , interrogat : Num vera sint jam dicta de Dei misericordia ? Ille eadem pluribus sententiis confirmat. Obscrat ergo ab eo audiri confessionem suam : Vbi audivit, petit spatium cogitandi quam imponeret poenitentiam. Cui illa : *Quid est hoc ? Dei misericordiam mox ista extollebas, & nunc videris mihi desperare de salute mea. At ille : Non ita est, O filia ! Hoc tantum in poenitentiam injungo , ut cras rursus concionis interessas cum compunctione.* Illa verò tanti doloris aculeis afflicta ob memoriam peccatorum coepit, ut templo egredi nequiverit, sed ibi animam efflavit. Quod ubi Concionatori nuntiatum est, ipse eam Religiosis Caenobii commendavit. Sed his orantibus, audita est vox è caelo : *Non opus est ut pro ea oratis, ipsa potius pro vobis orabit.*

PARS III.
Spes in peccatore debet esse usque ad extremum vita.

HAEC spes ad extremum usque spiritum debet in peccatore permanere. Quia, teste S. Cypriano, etiam emergente ad labia extremo spiritus locus est poenitentiae, adeoque & veniae. Poenitentia nulla vera est, si vera Nec quantitas criminis, nec brevitatis sit contritio, excludit à venia, ait ipse. Idem docent & alii SS. Patres, inter quos S. Leo sic loquitur : *Misericordia Dei nec mensuras possamus ponere nec tempora definire , apud quem nullas patitur veniae moras conversio, dicente spiritus Dei per Prophetam: cum conversus ingemueris, salvus eris.*

In sanctam civitatem Ierusalem pertingitur, non solum, ab Oriente & Meridie, sed etiam ab Aquilone & Occidente per tres portas. Hoc est, in congregationem iustorum , ubi pax & iustitia &

gaudium in Spiritu S. est, pertingunt peccatores, non solum si convertantur in juventute aut virili aetate; sed etiam si convertantur proximam Occidentem suam, hoc est morti. Debent autem per tres portas ingredi, Contritionis, Confessionis, Satisfactionis. Spes eis baculus est, cui innixi accedere debent, tremuli, imen, non tam ob defectum virtutum, quam ob timorem divinarum judiciorum. Et sicut collo incurvati sunt ob senium, sic magis & corde fiat ob peccatum. Erigere illos poterit, qui potest juventutem renovare , hoc est gratiam vividam & laetificancem quolibet momento peccatori inveterato refundere.

Dicant ergo ipsi qui etiam in extremis sunt positi: *Qui latronem exaudisti, mihi quoque spem dedisti.* Nullas habet metas, nulloque clauditur fine divina Clementia. Sit qui invocet, erit qui exaudiat. Sit qui poeniteat, non deerit qui indulgeat. Non huic poenitenti multorum annorum seipsum imponunt, non sacco afficitur: simul & conficitur, & justificatur, & glorificatur. Vide horam, & nota personam. In tali peccatore, multa, antiquaque peccata, illic aboler gratia; nec processu moraque temporis indiget , ut timeat elidique culpae rubiginem. Sed statim Spiritu S. illabente, siccatur tabes foeda , nec ullum superest foeditatis vestigium vulnere , quod misericordiae abluat lavacrum. Imò nec ad loca purgatoria, aut piculares flammam ad tempus destinatur. Vna Crucis pena omnia delet crimina; nec tam pena , quam gratia.

Sic etiam nonnulli diluvio obruti in extremo vitae poenituerunt , & salutem assecuti sunt, ut tenet communior opinio post S. Hieronymum, in e. Naum. & Rupertum in Gen. cap. 6. Favet S. Petrus qui dicit Christum ad infernum descendisse, ut predicaret his qui increduli fuerat in diebus Noe; quod plerique interpretantur de his qui in extrema illa diluvii plaga suam incredulitatem agnoscences, illius poenituerunt , & ad Deum conversi sunt. Quibus Christus memoravit specialiter beneficium à se eis praestitum , quod aeternis eos flammis non puniverit , licet diluvii poena involuti fuerint; sed poenitentiam inspiravit. Idem docet S. Hieron. suprà de quibusdam Aegyptiis, in maritubo submersis , scilicet convertos, in sine fuisse , & salvatos anima , licet corpore perierint. Denique idem significat de quibusdam Sodomitae igne obrutis. Sed de illis communior sententia est , omnes in impietate esse mortuos, quia versabantur in flagranti crimine , quo ipsa nocte in justum Loth insurrexerant , & Angelos constuprare voluerant, domum Loth circumvallantes à puero usque ad senem, omnis populus simul. Mulieres quoque impiae erant & Sodomitae , vel actu, vel affectu & consensu. Unde nec decem iusti reperti sunt in quinque civitatibus. Ezechiel quoque dicit: *Hoc est iniquitas Sodome, superbia, luxuria, & abundantia, & orium ipsius, ac filiarum*

Epist. sua. ram eius. Hec omnia viros & mulieres in fœdas libidines præcipitabat. Quocirca Iudas Apostolus ait: Sicut Sodoma & Gomorra, & finitima civitates exornatae & abentes post carnem alteram facta sunt exemplam, ignis æterni penam sustinentes. Certè subita eos flamma corripuisse & oblitescibile videtur, sine sensu, aut spacio poenitentia. In diluvio autem, quia sensum & lenè increvit, videtur locus poenitentia nonnullis datus.

Sub vana spe miseri. Interim concludendo dicimus, neminem sub spe misericordie divinæ de die in diem differre debere poenitentiam. Clamat enim Sapiens: Ne dicas miseria Domini magna est: multi adin peccatorum meorum miserabitur. Misericordia & ira ab illo citò proxima sunt, & in peccatores respicit ira illius. Conqueritur quoque Dominus: Super dorsum meum fabricaverunt peccatores, & prolongaverunt iniquitatem suam. Quasi diceret: Sub spe misericordie meæ adicerunt peccata peccatis, quasi fabricantes super humeros meos, & dicentes, misericordiam meam facis formem ad sustinendum peccata eorum, si que pravam vitam suam prolongarunt. Sed attendant hi quod sequitur: Dominus iustus concidet cervicem peccatorum. In medijs eos peccatis conteret, & flammis devorabit æternis, ut ostendat hanc non esse spem, sed præsumptionem fallacem, & sibi iniuriosam. Quare onus oneri adijciunt, quod portare non possunt, cum de illo demere deberent, us ostensum quondam fuit B. Arsenio: Quare peccata peccatis accumulans, debita debitis, cum ea dissolvere necesse foret, nisi ut tandem onere prægravati & ære, in infernum ruant debito æterno obnoxii.]

Salus Latronis non fuit sine difficultate. Porro, ne abutantur ad noxiam libertatem hoc exemplo Latronis, advertere debent non fuisse sine difficultate eius salutem. Ut enim indicaret Dominus difficultatem, speciem quandam juramenti præmittit, dum dicit, Amen dico tibi. Quasi dicat: Rem difficilem sum diciturus, eam tamen confirmo clausula iurandi. Vt etiam advertant illud pronomen. Tibi. Quasi diceret: Singulare hoc beneficium, quod non omnibus erit pervium, Tibi singulariter est concessum. Denique ponderet illud, Hodie. Hoc est idem ac si diceret: Tibi hoc conceditur in die Passionis meæ, quando opus redemptionis consummatur. Tibi id conceditur hodie, quando fontes divinæ Clementiæ aperuntur, quando thesauri totius misericordie effunduntur: convenit enim hoc ipso die passionis efficaciam & redemptionis gratiam propalari. Denique hoc tibi conceditur hodie, quia iubilæi universalis dies est, quo omnes debitis obnoxii liberantur. In hoc quoque die Paradisum ingrediæris, quia dies est quo flammæ gladius cruore meo extinctus est, & amicus: Regnum possidebis cælorum, quia dies est quo à me expugnatum est armis triumphalibus passionis. Throni confors eris, quia tu crucis confors fuisti, à qua thronus & regnum meum inchoavit.

Vitis floriger.

Certè dicere debemus, quod Digitus Dei hic specialiter fuerit operatus, & quod mutatio ista, mutatio fuerit dextere excessi. Rari sunt qui in fine perfectè poenitent, quia serè solent mori homines uti vixerunt. Et merito dixit S. Augustinus: Hac animadversione percussit peccator ut moriens oblitescatur sui, qui vivens oblitus est Dei. Conteritur frequentius tales repentina Dei ira conteri sine conversione & remissione Dei ira conteri verificetur illud Isaia: Erit velut interruptio cadens in muro excessu, quia subito dum non speratur, venit conteritio eius, sicut conteritur lagena figuli, & non invenietur de fragmentis restia, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea. Perferverans in peccato sub perverfa spe misericordie, ita subito quandoque conteritur morte improvisa, ut nec sit ei tempus, quo compunctionis scintillam possit ostendere, aut de puteo divinæ gratiæ vel guttam haurire. Ideo attendendum est omnibus illud: Ne tarda veni converti ad Dominum, ne differas de die in diem, subito enim venit vindicta eius, & disperdet te. Hoc alibi variis exemplis declaravimus, quæ non est necesse hic repetere. V. Candelab. tr. 3. lect. 5. Hort. Past. tom. 2. tract. 1. lect. 9.

Rari in fine poenitent. Aug. ser. 3. de inno-centibus. Isa. 30.

Ecc. 3.

Concludo igitur & dico: Domine Jesu Christe respicere nos digneris oculis misericordie, quibus respexisti Magdalenam in convivio, Petrum in atrio, Latronem pendentem in patibulo. Largire, quæ sumus nobis solidam spem & poenitentiam, ut cum Magdala verè fleamus, cum Petro sincero amore te diligamus, cum Latrone in sæcula sæculorum te videamus, & misericordias tuas cum his omnibus in æternum decantare valeamus.

Preces meae non sunt dignae, Sed tu bonus fac benigne, Ne perenni cremer igne.

UT intelligatur, quomodo preces nostræ congruæ esse valeant ad obtinendum quod petunt, notandum est ex sententia Theologorum, duplex est meritum: unum vocat de condigno, quia esse alterum de congruo. Meritum de condigno est, cui ex proportione quadam & condignitate operis, simul cum Dei promissione, præmium debetur & remuneratio. Meritum de congruo, est opus quod ex quadam decentia & congruitate acceptatur à Deo, & remuneratur. Prior remuneratio quasi ex debito est, tum ob condignitatem operis, tum propter obligationem promissionis. Posterior ex decentia est, tum ob congruitatem operis, tum ob benignitatem acceptantis. Itaque queritur an orationes & preces nostræ dignæ sint & meritoria de condigno, an verò solum de congruo, an de congruo.

Preces nostrae an sint meritoriae de condigno, an de congruo.

¶¶¶

Dicam.

Resp. 1.

dicendum primò, orationes & preces iustorum, sive eorum qui in Dei gratia existunt, meritorias esse de condigno, tum augmenti gratiæ, tum etiam vitæ æternæ. Ratio est, tum quia habeat proportionem ac condignitatem ex parte operis, tum quia habent promissionem ex parte Dei acceptantis. Omnibus enim bonis operibus iustorum gratiam Deus promittit & gloriam, tamquam remunerationem & coronam. Et hæc vocatur *Corona iustitia*: hoc est, quam iuste merentur, & quæ per justam Iudicis sententiam eis reddenda est, si in iustitia usque in finem perseveraverint. Nam *Coronam vitæ repræsentat Deus diligentiibus se*, Orationes autem iustorum, adus sunt non solum fidei & Religionis erga Deum, sed etiam charitatis & dilectionis erga eum: ergo eis debetur gratia & corona; gratiæ augmentum in hac vita, coronam vitæ in altera. Sicut igitur aliis operibus virtutum, tamquam pretio condigno, emittitur regnum cælorum, Martyrio, penitentia, elemosina, & in pauperes misericordia, ita quoque orationibus & precibus, quibus pietatem & Religionem erga Deum proficemur, & illi nos consecramus.

Diversimode regnum cælorum emittitur

Matth. 10.

Joan. 15.

Voluit Deus regnum suum emitti à quibusdam sanguine ut lucefecit in Martyribus. Voluit ab aliis emitti penitentia longa & austeritate, ut constat Anachoretis, & variis Religiosis. Voluit à divitibus emitti elemosina & largitione: *qui dederit in nomine meo calicem aque frigide, non carebit mercede*, inquit ipse. Voluit tandem ab omnibus emitti, saltem oratione & petitione. Hæc est enim ejus promissio omnes concernens: *si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* Petite ut gaudium vestrum sit plenum. Quod est gaudium plenum, inquit S. Augustinus cum Beda & Ruperto, nisi regni cælestis gaudium? Gaudium huius mundi vacuum est & inane, ideoque nec petendum est, nec illud quoque promittitur. Gaudium futuræ vitæ plenum est, quia gaudium est consummatum, nihil felicitatis habens aut amaritudinis, nihil luctus aut meroris; ad illud vota nostra vult contendere. Quod si filii permaneamus, illud promittit vel petentibus dare tandem in patria. Super addit autem & gaudium semiplenum in via, quod consistit in pace & gaudio bonæ conscientiæ, per Spiritus Sancti dona, & per augmentum gratiæ; quod etiam orantibus datur, dum interim eis gloria reservatur.

Instantia.

Dices: Si iustis orantibus gratia augetur, & gloria reservatur, id non est ex debito, sive ob meritum illis condigno: sed sicut est merè gratuita promissio illis, ita & gratuita omnino donatio & remuneratio ex parte Dei: quia ex parte orantis & orationis non reperitur condignitas ad tantum præmium, ut censetur ex debito illud reddere Deus. Resp. condignitatem orationis iustorum considerandam esse primò ex parte status gratiæ & filiationis divinæ, à qua fortuitur sub-

Resp.

limem dignitatem preces nostræ, & proportionem ad gloriam cælestem promissam, quatenus scilicet sunt orationes & preces hominis elevati ad statum Deificum, ut docent Theologum S. Thoma Aquinac. Proveniunt enim à Spiritu s. g. 140. Sancto per gratiam inhabitante, ab illiusque motione & directione deificatur. Quapropter Spiritus Sanctus dicitur postulare in iustis gentibus Rom. 1. inenarrabilibus. Quid non ergo impetret de condigno ille Spiritus in nobis orans, vel nos per ipsum orantes.

Ulterius, consideranda est oratio iustorum, tamquam inaccessis meritis Christi, & ab illis valorem habens, quia virtute eius influente, à meritis eius vivis procedit; & sic censetur tamquam ab ipso procedens, sicque condignitatem habet ad gloriam. Quid non enim mereat de condigno Christus, sive in se, sive in nobis orans, vel nos in ipso, & per ipsum; Audi S. Augustinum præfat. in Psal. 8. *Orat pro nobis, orat in nobis, & oratur à nobis. Per sacerdos nos, orat pro nobis. Orat in nobis, ut caput nostrum. Oratur à nobis, ut Deus. Oratur à dilectum, per illum, in illo; & dicimus cum illo, & dicit nobiscum.* Propterea etiam Ecclesia docet nos omnem nostram orationem concludere, *per Dominum nostrum Iesum Christum.* Sic ergo assumimus eius merita, tamquam nostra, ut cooperiamus iudicium nostram, & induamur dignitatem eius quam Patri repræsentamus, simul cum pacto quod cum ipso; ac nobiscum, nos per ipsum exaudiendi, ac tandem gloriæ coronam retribuendi, eius meritis & sanguine nobis empram, pretio certè pleno & condigno.

Quod igitur hic canitur: *Preces meæ non sunt preces dignæ*; vel intelligendum est in persona peccatoris dici, qui cum toris Deum ingratus offenderit, & infernum promeruerit, ignemque æternum, non mereatur à Deo audiri, nisi interveniente summa eius bonitate & benignitate, ut statim dicemus latius. Vel intelligi potest de orationibus & precibus nostris, quatenus à nobis sunt, quia multis frequenter scateat in imperfectionibus, & multis commiscetur distractionibus; aride sunt & languentes, frigida & steriles, aut super terram repentes, & quandoque etiam impura, & aspersa fumo propriamoris, aut vanitatis. Ideo & suas preces iusti quoque ex humilitate dicunt non esse dignas, quæ in conspectu Dei appareant, tot imperfectionibus mixtæ: maximè cum & ipsi sibi timeant, neficientes an amore, an odio sint digni; an opera ipsorum Deo placita sint, & orationes. Propterea dicebat Iob humilians se cum omni iusticia sua, *Cum invocarem exaudiverit me, Iob. 35. non credo quod audiverit vocem meam.* Hoc est; quamvis me deprecantem audiat, non tamen oratio in precibus meis multum tribuo, nec me nisi ex di-
stans præ-
vina eius misericordia auditum puro, Alioqui o-
filla m-
ratio iustorum, quatenus est à Spiritu Sancti moti-
suis m-
tione & directione, debitis vestita circumstantiis, digna-
mul.

multimodis digna censerit debet. Audi particulari-
ter.

1. Nonne digna est, quæ penetrat cælos, & in conspectu Dei se sistit, nec revertitur vacuum? *Oratio humilissimi se penetrabit nubes, & non discedet, donec Altissimi aspiciat. Eccli. 35.*
 2. Nonne digna est, tamquam Regina ingredi coram Rege, neminem satellitum aditum prohibente? Digna plane, quæ admittitur ad osculum *Virgæ aureæ*, & quæ subleuatur ad thronum, brachii regii subsidio. Digna quoque imperare, non solum dimidium regni, sed illius plenum omnino confortium. *Esther. 5. & 7.*
 3. Nonne digna est, quasi *Virgula sumi ex aromatis myrrhe & thuris*, ascendere in odorem suauitatis coram Domino? *Dirigatur oratio meascitur in censum in conspectu tuo. Pl. 140. Si. Apoc. 5. Phiale plene odoramentorum sunt orationes Sanctorum.*
 4. Nonne digna est, quandoquidem sit *Clavis aurea cæli*, quæ omnes regii thesauri aperitur, & in indigos profunduntur copiosissime? Hinc dixit S. Augustinus: *Oratio iusti clavis est cæli, ascendit precatio, & descendit Dei miseratio.*
 5. Nonne digna est, cum sit *Aque dulcis exiens de Paradiso*, ut riget hortum plantationum Domini rore sapientiæ & gratiæ? Figura fuit in Elia, oratione sua imbres de cælo deducente copiosissime.
 6. Nonne digna est, quæ imperat Cælo & Soli, faciens totam machinam orbium cælestium stare? *Ios. 10. vel etiam ipsum Solem retrocedere?*
 7. Nonne digna est, quæ imperat mari & ventis, ut hominibus unda sit lamulatrix, instar solidi elementi? *Domine iube me ad te venire super aquas.* Aut ut instar muri stet ad dextris & sinistris, quod fecit oratio Moysi? *Exod. 14.*
- Exemplum* Sic S. Winalocus Abbas, cum vitam piam duceret in quadam insula cum undecim discipulis, locusque non foret congruus, tum ob tempestates, tum ob sterilitatem, oravit Deum, ut aptiorem ostenderet; cumque exaudiret Dominus, locum indicavit ultra mare. Sed cum nauis deesset, magna fide rursus oravit. Deinde ad Fratres ait: *Confortamini in fide, sicut me uideritis facere, facite. Singuli sequentis fratris manum apprehendite, & vestigis inuestite.* Tunc invocans nomen Domini, pastorali virga mare percussit, & renovante Deo antiquum maris rubri miraculum, illud se peruium dedit ingredientibus. Sic confertis manibus, ipso in fonte gradiente, per siccum transiit, aquis hinc inde pro muro stantibus; cantabantque Hymnum trium puerorum. Ita apud Surium 3. Maii.
8. Nonne digna est, oratio iusti, quæ imperat igni? Patet in Elia ignem de cælo deducente, sive pro ultione super quinquaginta milites; sive pro sacrificii immolatione. Elucescit & idipsum in igne Babylonii camini, cui trium puerorum oratio imperat, & vim eripit.

9. Nonne digna est, quæ imperat feris? Patet in Daniele concludente per orationem ora *Dan. 6.* & in Elizeo urfos è sylvis euocante, ad 14. puerorum sibi improbè illudentium preemptionem.

10. Nonne digna est, quæ caput detrucat Holofernis, & liberat pios ab obsidione & captiuitate, confusionemque facit in domo Nabuchodonozoris; hoc est, Dæmonum Principis? Hæc fecit oratio Iudith; in tyro eorum quæ oratio præstat contra hostes spirituales & tartareos.

Denique, tanta est dignitas orationis iustorum, ut non solum illis proliat, sed etiam aliis mereatur imperare quod petit; quòd si non per meritum de condigno, saltem de congruo. Sic ad Iob mittuntur amici, ut illis promeretur remissionem peccati. Sic Noe in diluuium promeretur sua oratione promissum Dei de non ultrà immittendo cataclysmo. Sic Daniel promeretur libertatem à captiuitate Babylonica. Sic Stephanus orans meretur conversionem Pauli, & quem habuit in terra persecutorem, foretur in cælo confortem. Sic & Monica meretur Augustini conversionem. Sic denique S. Catharina Senensis sua oratione & precibus effecit, ut duo lacrones blasphemæ & obstinati resipiscerent, cum ad supplicium ducerentur; viditque animas eorum à flammis liberatas cælum miro cum decore & gaudio conscendere. Poterat iraque utique eorum dicere: *Preces meæ non sunt dignæ, sed tu bonus fac benignus, ne perueni oremur igne.* Fecit hoc Dominus bonus & benignus per preces dignas famulæ suæ, ut ostenderet quàm verum sit illud. *Multum ualet deprecatio iusti assidua.*

Dicendum secundo, illorum preces nulla ratione dignas esse, qui in peccatis permanent obstinati, ideoque nullo modo mereri ut exaudi. *Preces perueniunt à Deo.* Ratio est, quia cum hi agant in statu silentiis inimicitia Dei, & de facto illi rebelles permaneant, non sunt digni qui cum alloquantur; nec digni sunt nisi repulsa & vindicta. Quocirca eis dicit Dominus, *Cum extenderit manus vestras, avertam oculos meos à vobis: & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam.* Rationem subiicit: *Manus vestrae plene sunt sanguine.* Hoc est, plene sunt sceleribus & flagitiis. Per sanguinem namque in Scriptura peccatum intelligitur, quod foedum est velut sanguis menstruatæ, & caput, pedes, manus, cor, animamque totam virulente contaminat, id est, intentionem, affectum, opera, & desideria omnia in homine pervertit & polluit, ita ut in illo omnia displiceant & fœdeant coram Deo. Quare ibidem addit, quòd eorum sacrificium, incensum, holocaustum, sibi sit abominatio, quòdque oderit eorum festa & sabbata: quia hæc omnia ex se quidem diuinis oculis grata, fœtore peccati censebantur conspersa, ideoque

reijcienda, Quomodo ergo possint dignae esse preces peccatoris Deo rebellis, & in flagitiis suis permanentis?

Si vis scire quoniam preces dignae sint, & gratia Deo, audi S. Ambrosium serm. de SS. Nazario & Celso sic differentem: Beata anima, cuius votum, cuius incensum, compunctionis, cuius supplicationis holocaustum, nulla infidelitate fumidum, nullo carnalis illecebre fetore pollutum, nulla, scilicet carnalium, nulla odii similitudine maculatum, sed fide igneum, conscientia nitidum, sinceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, usque ad Dei vultum per caelestium nuntiorum deferretur absque qua. Haec ille, alludens ad dictum Isaia locum, ubi preces incensum, holocaustum eorum qui sanguine, sive peccato sunt contaminati, repudiatur. Sic Cain sacrificium non placuit Deo; quia iam peccatum conceperat animo, & si eius manus non erant adhuc sanguine plenae, ab illo cor non erat vacuum nec animus, nec enim erat recti cordis, qui propter eius repudiatur oratio & oblatio. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: Ad Cain autem non respexit; imò ipsum cum munere suo desepxit.

Gen. 4.

Psalm. 5.

Prov. 28.

Oratio im-

pro, quare

excetabilis

Resp. 1.

Resp. 2.

Chryf. in

Mais. hom.

1. in opere

imperf.

Hoc certe crebri repetunt sacrae paginae, peccatum inanes esse & Deo ingratas orationes, ut homines a peccatis deterreat. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus, dicebat Psalmista; hoc est, si dilexi in corde meo iniquitatem, & in ea peristere volo, non exaudiet me, imò potius avertet faciem à me. Sic & Sapiens. Qui avertit aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Certe cum lex sit divinae interpret voluntatis, qui eam non audit, id est, qui ei non obedit, vicissim meretur ab eo non audiri, cum ipsum orat. Si enim ipse non vult Deum audire loquentem per legem; quare Deum eum audire loquentem per orationem? Imò plus dicit Sapiens, cum dicit quod eius oratio erit execrabilis. Quare execrabilis erit execrabilis? Quia sicut unguentum ex se pretiosum, si in stercore & cloaca degat, retro odorificatur, sic & oratio ex se odorifera & Deo grata, si ex corde peccatis putida, & concupiscentia fetores exhalante procedat, male olet coram Deo. Vltimus, si vis scire quare sit execrabilis, attende quod oratio volentis perseverare in peccato, est quaedam quasi Dei illusio, ita ut dixerit S. Chrysostomus: Ille orat, qui iam non peccat; quis Mats. hom. autem rogat, & peccat, non iam rogat, quam deludit 1. in opere imperf. Quare deludit? Quia idem est ac si dice-ret, dum in affectu peccati permanet. Volo Deum colere & invocare, yoloque eum irritare & offendere. Similis illis videtur qui Christum adorabant; sed simul consuebant & colaphisabant. Osculabatur Christum Iudas, simul sed prodebat; sic illi per orationem Christum osculari censentur, sed affectus peccati simul perditio est, vel percussio. Quomodo igitur haec preces dignae censerij, vel exaudiri possint? Audi & aliam similitudinem sententiae ex Isaia antea productae conformem. Si quis filio alicuius interfecit, adhuc eum conasperas manus habens, extendat ipsas Patri irato petens in amicitiam recipi; nonne sanguis filii in manu eius magis ad iram incitabit? Si ergo talis eius petitionem non exaudietur: quo pacto Deus eorum orationes suscipiet; & in ipsum iniurii sunt legis eius praevicatoros, & in filium ipsius crudeles, vulnera & sanguinem renovantes?

Denique audiamus S. Gregorium, Moral. 10. cap. 17. haec de re differentem, & scripturas ante propolitas repetentem super illud. Iob. 11. Tunc elevare poteris faciem tuam ad Deum sine macula. Vbi sic dicit: Interna facies hominis, mens est, qua cognoscimur ab auctore nostro; ut ab illo diligamur: Quam faciem levare, est ad Deum per orationis studium animum attollere. Sed elevatam faciem macula inquinat; si mentem reatus conscientia accular: quia à spei fiducia protinus frangitur, si in terra precibus, eulpe memoria mordeatur. Diffidit namque se posse accipere quod appetit; quare reminiscitur nolle adhuc facere quod divinitus audivit. Hinc per Ioannem dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum, quod quicquid petierimus, accipiemus. Hinc quoque Salomo ait: Qui avertit faciem suam, ne audiat legem, oratio eius execrabilis. Cor quippe nostrum in petitione nos reprehendit, cum resistere se praecipis eius meminit. Et oratio sit execrabilis, cum à censura avertitur legis: quia dignum est ut ab eius beneficiis sit extraneus, cuius iussionibus non vult esse subiectus. Vt ergo ad orationem sine macula facies levetur, ante orationem debet sollicitè conspici, quicquid in oratione potest reprobari. Haec ille ad nostrum propositum.

Impius...
vans oppo-
nit namque
peccati in-
transit
oratio.
Thren. 4.

11111

Dei ridere,
quid sit.

Ier. 18.

Iustos pro
impii o-
rantes,
quandoque
Deus non
audit.

PARS III.
Preces de-
sideranti-
um à pec-
cato exire
esse accep-
tas Deo.

Psal. 68.

Psal. 65.

tiam scelera vobis exprobrabo, cum quadam irrisi-
one & despectu precum vestrarum: *Ridere Dei est,*
afflictioni humane nolle misereri: quare, ego quoque
in interitu vestro ridebo; hoc est, afflictioni vestra
nulla pietate compatiar, inquit Gregorius, 9. Mor-
cap. 20.
Sic & alibi dicit: *Dorsum & non faciem ostendam*
eis in die perditionis eorum. Hoc est, ego par pari
eis referam. Verterunt ad me dorsum, dum eos
admonerem, & verbo interiori inspirationis, &
verbo exteriori exhortationis ad meliora eos exci-
tans, immò quasi rogans & deprecans. Ipsi spre-
verunt me, & noluerunt audire vocantem & precan-
tem, surdos se exhibuerunt: sic & ego humeros eis
vertam, non faciem, cum angustia eis venerit; sur-
dum me surdis exhibebo, nec audiam eos invocan-
tes, sed despiciam.

Quinimò, nec iustos quandoque vult audire
Deus pro talibus peccatoribus precantes, ut ab
angustis præsentibus futurisque poenis eripian-
tur, quia impleta flagitorum mensura decrevit
eos punire & repobare. Hinc Samueji dicit: *Vs-*
quequo tu luges Saul, cum ego projecim eum? Sic
Hieremias: *Tu autem noli orare pro populo isto, nec*
obsecras mihi. Et rursus Ezechiel: *Si steterint in me-*
dio eorum Noë, Daniel, & Iob, non liberabunt. Non
tamen oratio illa iustis est inutilis, quia ad ipsos
precantes revertitur fructus: *Oratio mea in sinu meo*
convertetur.

Reces peccatoris de peccato egredi deside-
rantis, & coram Deo cum compunctione se-
se humiliantis, grata sunt & exaudiuntur ab eo.
Nempe promissit ipse revertentes ad se recipere,
& eorum vota exaudire. Non tamen de condi-
gno merentur hæc preces, gratiam sanctifica-
tem precedentes, sed de congruo: quia conven-
iens & benignitati & misericordie divinæ eas
non repellere, sed exaudire, suntque dispositio-
nes ad gratiam. Propterea in persona peccatoris
dicit Psalmista: *Exaudi me, Domine, quoniam*
benigna est misericordia tua, secundum multitudi-
nem miserationum tuarum respice in me. Quod
idem est cum eo quod hic dicitur: *Preces meæ*
non sunt dignæ, sed tu bonus fac benigne. Sic rursus
gratias agit de hæc misericordia, benignitate, qua
peccatores sese humiliantes & agnoscentes au-
dire dignatur, & audire in orationibus, quæ iugi-
ter eius attrahunt misericordiam: *Benedictus Deus,*
qui non amovit orationem meam & misericordiam
suam à me. Quali dicar: Quando perventit oratio:
non desistit tua miseratio, ideo benedico te. Dum
oratio à corde verè humiliato ascendit sursum, mi-
seratio à corde Deo reconciliat peccatorem, ac è malis,
tam præsentibus, quam futuris eripiat poeniten-
tem. Hæc est enim ejus, ut diximus, promissio in sa-
cens eloquiis sæpius repetita, & peccatoribus infi-
nuata.

Sic Ninivitarum, etiamsi graves peccatores essent,
& suæ subversionis prædictionem à Propheta Iona
accepissent: tamen clamaverunt ad Dominum,
& sincero corde sese humiliantes oraverunt; sicque
per orationem atraxerunt Dei misericordiam.
Quapropter his verbis peccatorem, quemlibet alio-
quitur S. Augustinus lib. quinquaginta homilia-
rum homil. quinquagesima. *Cur de profundis non*
clamas ad eum qui potest audire vocem tuam? De tali
profundo Ninivite clamaverunt; & propitium in-
venerunt, faciliusque est evacuata comminatio Pro-
phete, quam humiliatio poenitentia.

Sic & Rex Manasses, licet peccator abominabi-
lis, orationem fudit, benignitati huic divinæ ac
ejus promissioni lonixus, nec repellitur. Audi eum.
Domine Deus insustentabilis est ira comminationis
tuæ super peccatores: immensa verò & investigabi-
lis misericordia promissionis tuæ, quoniam Tu es Do-
minus altissimus, benignus, longanimis, multum mi-
sericors, & poenitentem super malitias hominum. Tu Oratio Ma-
nasse. *Domine secundum multitudinem bonitatis tuæ pro-*
missisti poenitentiam & remissionem his qui peccaver-
unt tibi. Tu Domine Deus iustorum, non possidisti po-
enitentiam iustis, qui non peccaverunt tibi: sed possi-
disti poenitentiam propter me peccatorem, quia pec-
caavi super numerum arenæ maris, multiplicatae sunt
iniquitates meæ, & non sum dignus intueri altum ad-
nem celi. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut
non possim attollere caput, & non est mihi respiratio,
quia excitasti iracundiam tuam, & malum coram te
feci. Et nunc scitio genus cordis mei, precans à te bo-
nitatem: Peccavi Domine, peccavi. Rogo remitte mi-
hi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum
iniquitatibus meis, neque in eternum iratus reserves
malum mihi, neque damnes me in infima terre loca.
Quia tu es Deus, Deus inquam poenitentiam, & in me
ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum sal-
vabis me secundum magnam misericordiam tuam,
& laudabo te semper omnibus diebus vite meæ, quon-
iam te laudat omnis virtus celorum, & tibi est glo-
ria in secula seculorum. Hæc Manasses.

Dum sic orat magnus ille peccator, quid aliud
toto orationis suæ decursu tibi videret infona-
te, quam illud quod hic canimus: *Preces meæ non*
sunt dignæ, sed tu bonus fac benigne, ne perenni cre-
merigne. Considera singulas orationis ejus par-
tes, & huic orationi omnino correspondere vi-
debis. Sic peccatoris oratio poenitentia & humili-
tati coniuncta, peccatorum matris est fidissima,
naufragorum est tabula, refugium miserorum;
auxilium perditorum, patrocinium reorum: quia
thronum gratiæ & misericordie audacter con-
scendit, eos scetum duceus, ut eis gratiam imploret
& impetret. Hæc Davidem, quasi manu duceus,
Deo reconciliat, Petrum restituit, Paulum illumina-
nat, Publicanum justificat: Mariam de prostibulo
levat in æthera, & jungit Christo, Lâtronem affli-
xum patibulo, adhuc verentem sanguine, inferit
Paradiso.

Exemplum
in Ninivi-
ti.

In Rege
Manasse.

Quomodo Deus peccatores non auditur dicatur

Resp. 5. T. bo. 22. q. 78. art. 2.

Proph. 18.

Multi Deum invocant sed non perfecte corde.

Simile.

Eccli. 30.

Aug. ser. 122. de pomp.

Conclusio. Psal. 87.

Psal. 5.

Sed dices : Apud Evangelistam Ioannem dicitur : *Seminis quia Deus peccatores non audit* : igitur illorum oratio Deo non potest esse accepta. Audi responsum à Thoma : Oratio in impetrando non innititur merito, sed divinæ misericordiæ, quæ etiam ad malos se extendit ; & ideo etiam quandoque peccatorum à Deo oratio exauditur. Vade S. August. tract. 55. in Ioan. dicit, quod illud verbum cæcus locutus est, quasi adhuc inunctus id est, nondum perfecte illuminatus : nam peccatores exaudit Deus. Quod autem dicitur, quod oratio non audientis legem est execrabilis, intelligendum est, quantum est ex merito peccatoris : sed interdum impetrat ex misericordia Dei, vel propter salutem eius qui orat, sicut auditus est Publicanus, vel etiam propter salutem aliorum & gloriam Dei. Hæc S. Thom.

Multi interim inter peccatores inveniuntur Deum orare, ut à peccatis & poenis eruantur, sed non perfecte corde, quia nec suæ cooperantur conversioni, nec manum Dei apprehendere conantur eos erudire cupientem. Cui assimilabimus homines generationis huius cæcutientis, & divina gratia se indignam reddentis ? Similes videntur hominidæ collum usque de fixo in limo, qui videns prætereuntem hominem in clamar : *Miserere mei, & extrahere me de luto, & periculo.* Cum vero alter manum extendit, tantum abest ut hic suam etiam manum extendendo porrigat, quin potius sub luto demergat. Quid ergo ei dicere potest is qui auxiliari desiderat, nisi asperere illud : *Cur petis ut eruaris, cum in tuo periculo persistere velis ?* Quia ergo interitum tuum diligis, posside quod elegisti.

Similiter hi Deum sæpe deprecantur, ut à vitis & poenis eruantur : & tamen vitia sua ita amplectuntur, ut ab eis nullo modo divelli possint ; cumque suam Deus manum porrigit, ipsi suam videntur retrahere. Hoc nimirum est imperium prævæ consuetudinis, cui potius obediunt quam divinæ voluntati & gratiæ. His ergo dicimus cum Sapiente : *Miserere anime tue placens Deo.* Tunc quoque miserabitur tui Deus, sic & tu miserabitur tui, animæque tuæ. Hanc Sapientis sententiam interpretans Sanct. Augustin. sic nos exhortatur : *Monet & rogat Deus, ut à peccatis misereris nos revocemus, audiamus illum dum rogat, ne postea non audiat ipse cum iudicat. Quid respondes ad hæc Deo, o homo ? Deus te rogat ut tui miseraris, & non vis : causam tuam apud te agit, & à te non potest impetrare, quomodo te audies in die iudicii supplicentem ?* Hæc ille.

Concludamus igitur & rursus repetamus : *Preces meæ non sunt dignæ, sed tu bonus fac benigne, ne perenni cremer igne.* Tu es Deus salutis meæ, intrer oratio in conspectu tuo, inclina aurem tuam ad precem meam. Quia repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinqua vit. Anima meæ turbata est valde, sed tu Domine usquequæ ?

Convertere & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam. Quoniam in inferno quis confitebitur tibi ? Et licet preces meæ non sint dignæ, exaudi illas propter te, non propter merita mea ; & da invenire gratiam ante faciem tuam, ne frustra invocatum sit nomen tuum super me, sed fac ut hic & in æternum te valeam laudare. Non enim mortui, qui sunt in inferno, laudabunt te : sed anima que tristis est super magnitudine mali, & incedit curvata & infirma, & oculi deficientes & anima esuriens dat tibi iustitiam & gloriam Domino, agnoscentes quod tu solus possis & velis succurrere.

Inter oves locum prestas, Et ab hædibus me sequere, Statuens in parte dextra.

Pernotum est, in hoc versu alludi ad illud : *Cum venerit filius hominis in Majestate sua, & tunc sedebit super sedem Maiestatis sue, & congregabuntur ante eum omnes gentes ; & separabit eos ab invicem, sicut Pastor segregat oves ab hædibus : & statuet oves quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris.* Pro pleniori autem elucidatione, advertendum est, nomen ovium quandoque in Scriptura generaliter accipi, ita ut etiam malos & reprobos comprehendat, quandoque specialiter significare electos & bonos.

Sic de malis dicitur : *Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam.* Nempe pravi homines, quasi oves non habentes Pastorem, vel eum haud sequentes, ambulat secundum desideria cordis sui ; sequuntur vim suam, sed erroniam, per concupiscentias carnis & sæculi voluptates, sequuntur viam ipsosam avaritiæ, montosam & confragosam superbiæ, lutosam luxuriæ & gula, tenebrosam vindictæ & impatientiæ, tandemque expositi luporum rabiei, & precipitibus variis, ab eis disceptantur, qui circuii querens quem devoret, & in cavernam gehennæ transportantur.

De his quoque dicitur Psalmista : *Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos.* Præc. dicantem ibidem : *Hæc via illorum scandalum ipsi possent in ore suo complacere.* Quali dicitur : *Hæc via quam erronem quisque sequitur, indulgens proprio amori, propriæque passioni, sive hæc ratio vivendi, quam tenent peccatores errabundi, ipsi offendiculum est & causa ruinæ, & tamen sibi in hoc modo agendi complacent, & ore suo gloriantur, quasi bene agerent.* Verum post mortem in inferno quasi oves positi reperiantur, Quali sicut ovis ignoranter ducitur ad mortem, sic isti ignorantes vitam futuram, ad interitum ruunt, ad infernumque ducuntur quasi ad macellum. Imo ipsi sicut oves stolidæ & brutæ, gregatim & magno numero circulant ad locum inferorum, ubi erunt pabulum morti & gehennæ in æternum. Atque in hoc sæculo sicut oves impiantur, intransiunt, & dilatantur lasciviant, ut sint tandem esca demonis & ignis. Audi

Rom. 14.

Iac. 5.

2. Cor. 6.
Epsal. 4.

Epsal. 48.

Quomodo
mors
depascat
reprobos.
Bern. ser. 2.
super dictis
reprobis. A.
verbis A.
post.

Nomen o-
vium fre-
quentius
pro electis
accipitur.
Ivan. 10.
Quomodo
nomen
ovium ele-
ctis conve-
nit.

Resp. 1.

Audi S. Bernardum hac de re differentem, super illis verbis Apostoli: *Non est regnum Dei esca & porus.* Quid adhuc dicitis, vos gulosi & luxuriosi, quorum Deus venter est, quorum omnis usus, aut in ventre, ut sub ventre est, qui in luxuria, ut dicit S. Iacobus, *enarravit corda & corpora vestra.* Audite, audite, quia esca ventris, & venter estis, Deus autem hunc & has destruet. Filii hominum usquequo gravi corde, quia pingui & corpore ut quid diligitis vanitatem, & veritatem negligitis: Pinguedo carnis, saturitas ventris, delicia corporis, aut ante mortem vos deferent, aut vos in morte hec deferetis, cum interieris homo, non sumet omnia. *Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos.* Quam bene sicut oves? Quia detractio velere mundialium divitiarum, dure pressequer de-tonsi & sempiternis nudis deputabuntur incendiis, Mors depascet eos, quia semper morientur ad vitam, & semper vivent ad mortem. Ergo hic caro vermibus anima deputatur ignibus, donec infelici rursus collegio colligati socientur in penis, qui focii fue- runt in vitis. Hæc S. Bernardus pro impiis & super dictis reprobis, amplificans Paltis verbum eleganter & nervose.

Viteius advertunt sacri Interpretes, dum dicitur, *Mors depascet eos*, similitudinem deduci ab animalibus, quæ non radicibus herbas evellunt, sed solum corrodunt, & summitates carpunt, unde iterum herba renascuntur ad pascuum. Sic & in inferno morte depasci reviviscunt, quia nunquam deficiunt, sed ad novam penam semper renascuntur. S. August. legit, *Mors pastor est eis*; quia sicut Christus suis est Vita & Pastor, ita Diabolus est Mors malis & Pastor illis, ut ovibus, quas trahit ad pascua mortis, & de pascuis in pascua, id est, de tormentis in tormenta deducit, quia Christi veri Pastoris contempserunt esse oves.

Frequentius tamen nomen Ovium in sacris paginis pro electis accipitur; quo sensu & hic canimus, *Inter oves locum presta, & ab hædis me sequestra.* Sic de illis dicit Dominus: *Ego cognosco oves meas. Oves meæ vocem meam audiunt. Nemo rapiet eas de manibus meis.* Nempe nomen Ovium apte convenit prædestinatis & electis, ob varias qualitates.

Primo, Ovis animal est obediens, sicutque se dirigi manu, virga, voce, & minimoque signo à Pastore ducitur, reducit, sine contradictione. Significatur hic obedientia animæ à Deo electæ, quæ Pastoris æterni vocem, inspirationem, directionem haud negligit, sed cito illam persequitur, sequitur, obsequitur; idque sine contradictione, immo cum cordis sinceritate & veritate. Ideo dicebat Paltis Deo, respiciens ad populum electum: *qui regis Israel, imende; qui deducit velut ovem Ioseph.* Per Ioseph & Israel electi designantur, quia Ioseph incrementum, Israel interpretatur Deum videntem: hi nempe de virtute in virtutem proficentes & crescentes, ad Dei continuè aspirant visio-nem: hosq; ita suaviter & pastoraliter regit Deus, quasi unam ovem sibi omnimodis subiectam, quæ

à se emptam de pane suo cibatur, & de suo calice potat, in sinuque suo dormire facit, ut olim loquebatur Nathan Davidi. Dormiunt nempe secure in sinu Dei, illos amplectentis, protegentis, consolantis. Audi Aug. Incognitum vulgo dictum, id Pf. 34. v. 16. *Per sinum quandoq; intelligitur secretum divine prædestinationis, in quo prædestinati colliguntur à Deo.* Sic enim & Lazarus erat in sinu Abrahe, id est, in prædestinatione divina absconditus, qui dicitur Abraham, quia multarum gentium pater, imo omnium. Prædestinati quoque empti sunt specialiter pretio magno, & de Pastoris sui poculo bibunt, & de pane edunt, imò de eius substantia & viscibus nutriuntur. Hi ergo sunt Ovis Ioseph, quia etiam multi sunt, instar ovium unice diliguntur & facile diriguantur manu & voce supremi Pastoris sui.

Quapropter hac in se representans ovis obedientiam, dicebat Ieremias: *Ego non sum turbatum, te Pastorem sequens.* Idem est, ac si diceret in persona electorum: *Ego te ut Pastorem semper agnovi, ideoq; per prospera & adversa indivise securus sum absque contradictione; sui vestigiis tuis inherens, voce & manu tua auxiliatrice, nec perturbatus sum, tuam adimplens voluntatem, quacunque occurrente difficultate.* Quod si contingat quandoque ex infirmitate iustos peccare, non debent oves esse, & ovis conditione retinere. Sicut enim illa, ubi adyerit, se Pastoris custodia orbatam, in quiete huc illuc currit plena timoris, herbam vix carpit nisi cursum, balat & ingemiscit ad Pastorem suum: Sic & illi non inherens peccatis, sed mox timorem concipiunt, & conscientia remordente ad Pastorem respirant, nec illius obliviscuntur, aut mandatorum eius. Hinc rursus illud Paltis, tanquam Ovis ad Pastorem suum balantis: *Erravi sicut ovis qua perivi, quare servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.* Quali dicat: Licet mandata tua, ut par erat, perfecte non observaverim, tamen non parvipendo, aut obliviscor: sed ob illorum memoriam, agnosco errorem, inoleo, & te requiro Pastorem.

Secundo, Ovis symbolum est non solum obedientiæ, sed etiam candoris & innocentia, mansuetudinis & patientia, humilitatis & castimonie. Ideo nomen ovium, vel agnorum, apte convenit iustis & electis, qui in puritate cordis & corporis, in humilitate & mititate, in patientia & benignitate, imitantur illum, qui simul & Agnus est eos præcedens sine macula, & Pastor subsequens cum tutela. Quia ut dicit solerter S. Fulgentius, *Harum nunc ovium Pastor est ad custodiam, pro quibus Agnus ad Florentiam ad vitam.* Hæc sunt oves, quæ etiam destinant se, vitamque suam, in perpetuum sacrificium, suntque paratæ pro Pastore sanguinem profundere, sicut & ille pro ipsis antea fudit. Sequuntur enim prompte Pastorem & Agnum quocunque jertis, etiam ad cruce & tormenta, per patientia iter quamlibet spinis oblitum.

Tertio, Ovibus boni comparantur, quia ovis nullum

2. Reg. 12.

Ierem. 27.

An infirmus ex infirmitate peccet oves esse de-

Epsal. 138.

Resp. 2.

Fulg. op.

nullum lædit aut offendit, non morfu ut canes, non dente ut apri, non unguibus ut leones, non veneno ut serpentes. Sic boni nullum offendunt, non moribus aliena rapiendo, non dentibus aliis detrahendo, non unguibus alios persequendo, non veneno exemplum malum dando.

Resp. 4. *Quarto*, Oves dicuntur prædestinati, quia sicut illæ signaculo sui pastoris insigniuntur, ut discernantur, ita illi speciale habent signaculum, quod obliterari aut eradi nunquam potest. De quo Apostolus. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc cognovit Dominus qui sunt eius.* Novit ergo numerum ovium suarum, posuit in eis signum, & nemo eas de manu eius potest eripere. Destinavit eas ab æternitate vocare, ducere, introducere in ovile suum æternum. Solus autem novit eas perfecta notitia per signaculum illud æternitatis: nos vero necdum perfecte internoscere valeamus, quia nunc sunt oves & agni electi, nisi ex signis quibusdam externis, patientiæ, charitatis, humilitatis, mansuetudinis, mortificationis; quæ & quandoque nos fallere possunt, & deficere. Characterem autem infallibilem & indefectibilem, quo eos notavit & oves per electionem æternam, ipse clare & certitudinaliter intuetur, nos non nisi obscure & conjecturaliter. Propterea igitur hic eum obsecramus, ut de illarum nos censere dignetur numero, dum canimus: *Inter oves locum præsta, & ab hædâ me sequere.*

PARS II. *Quid hædi vel hirci significant.* Sicut per oves & agnos significantur electi & dilecti Dei, in sacris literis; ita per hædos & hircos indicantur peccatores impii & reprobi. Quapropter S. Augustinus interpretans factum Gen. 27. Jacob, qui colli nodâ hædinis pellibus contexit Patri se ad benedictionem præsentans, dicit id ob mysterium factum, quia Christi personam præviolum c. 10. sentabat: *Per hædinas pelles peccata per eum vero qui eis se operuit, ille significatus est, qui non sua, sed aliena peccata porta vit, inquit S. Augul.*

Notum quoque est de capro sive hircu emissario, quem Pontifex statuebat coram Domino, ut *funderet super eo preces*, hoc est, ut confiteretur peccata sua & populi sui, Deum rogans, ut illa transferret in hircum; ut ille is onustus, ea secum extra castra efferret in desertum. Per hunc hircum emissarium, Beda & Radulphus tropologicè significant dicunt reprobos & damnandos: quia hi, ut hirci onusti peccatis, dimittuntur in solitudinem & desertum; hoc est, in terram tæbrofam, ubi nullus est ordo, sed summa desolatio. Quod idem est ac si dicas in infernum detruduntur, ut ibi laniantur à feris sive à dæmonibus.

Cur hædi hirci obos hirci. Nonnullæ quoque rationes hic afferri possunt, cur apte per hædos & hircos designentur peccatores & reprobi. *Primo*, quia sicut hædi & hirci sunt infructuosi

si ita & mali infructuosi sunt, bonis operibus carentes. Nulli ab hædis fructus producuntur, multi ab ovibus fructus proficiuntur, tum in lacte, tum in lana. Ideo iusti bonis abundantes operibus, ovium occupationem sortiuntur, alii vero hædorum. Hanc inter cæteras rationes affert S. Chryostomus, & cum eo Euthymius in c. 25. Matth. ubi reprobantur qui carent bonorum operum fructibus.

Secundo, hirci ob gravem factorem peccatorum symbolum gerunt: hi enim etiam grave olent coram Deo, Angelis & hominibus. Dicitur quoque hircus à Phylis, quodam continuo in se febrem alere, hac lente consumitur, & tabescit, unde brevis est vitæ, & ante annos sex confesceat. Sic febrem continuam concupiscentiæ impiorum viscera fovet, quæ animam sensim ad mortem ducit, & eos corpore & animo exabscere facit.

Tertio, Hircus est animal lascivum & petulcum, libidineque suas exhaurit vires: unde symbolum quoque est luxuriosum & inquietorum, vel alios inquietantium. Hinc olim dæmones hirci speciem induerunt, unde & pilosi & hircuti vocantur sacris in literis, quasi hirci: *ibi pilosi saltabant*, dicitur de Babylone.

Audi quod refert Henricus Cuykius S. Theologie Doctor & Episcopus Rurémundanus, in Speculo Concubioariorum. Prope Traictum ad Ripam ante annos 90. Parochus fuit non in eruditus, sed gula & concubinatui addictus. Hic cum aliquando moneretur ut resipisceret, solebat respondere se de salute securum, nec opus habere nisi quinque verbis: *Deus propitius esto mihi peccatori*, sed vanam fuisse spem, exitus probavit. Cum enim quodam die remulentus domum repeteret, Hircum in itinere obvium habuit, vel certe dæmonem hirci imaginem præferentem. Quem cum verbis & атаctu mulceret, irriatus hircus irruit in eum, & inquinarias partes cornibus petens, lethalem ictum infixit, quo vulnere in terram concidit, amisso mentis usu. Ad spectaculum multi accurrerunt; inter cæteros muta quoddam femina quæ nunquam fuerat locuta, sed non sine grandi miraculo primam edens vocem, Pastorem in mortis angustiis his compellat verbis: *Eloquere nunc quinque illa verba, quibus salutem tuam securam dicebas.* Ille vero statim è vivis sublatus est. Hæc Episcopus Rurémundanus, Merico certe à lascivo & petulco animali, sive à Dæmone in forma talis animalis extrinctus est, qui lasciviæ carnis petulantier & scandalose operam dabat.

Quarto, Hircus non solum superbiæ & iracundiæ symbolum est, in eo quod continuo cornutare vult, & quasi duellare; sed etiam est symbolum invidiæ & invidorum, in eo quod in transversum respicit, juxta illud Virgilii: *Transversa sacra, sventibus hircis*, Vade nonnulli ex Grammaticis dicitur.

HANT

v. Calyp
v. Hircus
dicunt, quod inde Hirci nomen accepit, quia hirci vel hirci vocantur oculorum anguli. Nonne ergo tibi recte videntur per hircum invidi designari, quandoquidem oculi invidi in transversum etiam respicit, & nihil inueter per lineam rectam, sed per lineam curvam & passionem obliquam? Attende id, quod de Saule dicitur: *Non poterat respicere Saul Davidem restis oculis.* Oculi eius exterior & interior erat nequam, sicut oculus omnis invidi est; quia eius gesta non poterat nisi inique inueteri & turbide.

Resp. 5.
Quinto possumus adicere, Hircum symbolum gerere detractorum, in eo quod omnia de pascuntur quali virulento deate, ita ut revirescere non sinant: inde enim capræ & capri dicti, à carpendo. Sic florida omnia in aliorum gestis & fama detractoris virulenta lingua carpunt & incidunt, ac quantum in ipsi est, intermori cogunt, vel flaccescere.

Resp. 6.
Denique, Hirci & Hædi in hoc symbolum peccatoris præferunt, quod non recte gradiantur, sed à recto discedant itinere, quodque per præcipitia incedant sine timore. Hoc etenim etiam peccatores facere, per notum est. Hæc omnia complectens B. Iordanus, Ovidio, Prædicat. Generalis, sic ad suos dicebat, Mihi & aliis prædicatoribus sicut Opilioni contingit, qui magis unius hirci custodia affligitur, quam centum ovium. Sic unus insolens magis prædicator gravat, & domum turbat, quam alii centum Fratres, qui oves sunt Pastorem sequentes. Sibilum eius noscunt, nec eum relinquunt, simul vadunt, accubant, edunt, bibunt, capite inclinato herbas legunt, in omnibus fructuosæ. Sed nonnulli, ut hirci curbantur Pastorem & gregem, discurrunt, perstreperunt, in focios capita impingunt, & altè saliant, viam non retinent, aliorum sarcæ laedunt, nec virga Opilionis, nec clamore arcentur, & ad ultimum, brevem caudam, id est, arctam patientiam habent, & ideo quandoque fœda sua ostendunt. O Fratres, fugite tales mores hircinos, & estote oves Dei. Hæc B. Iordanus, Surius 13. Februarii.

Cæterum, nunc adhuc mixti sunt hædi cum ovibus in Ecclesiæ ovili, nec plene eos dignoscere aut distinguere valeamus, ut antea diximus: iisdem utuntur pascuis, iisdemque aquis, & recumbunt in iisdem locis. Quia mali cum bonis, electi cum reprobis, iisdem utuntur templis, iisdem pascuntur sacramentis, & eadem doctrina, iisdem cœmisteriis quiescunt, iisdem funguntur officiis. In agro & arca Ecclesiæ adhuc sunt palææ cum frumentis, zizania cum granis, iolia cum liliis. In arca ista, per Noe arcam designata, convescitur adhuc corvus cum columba, vulpes cum agno, lupus cum vitulo, idem fœnum & idem hordeum comedunt. Tandem vero manifeste determinabit Christus hædos ab agnis, corvos à columbis, zizania floriger.

nia & palæas à frumentis. Et hoc est, quod dicitur: *Separabit eos ab invicem, sicut Pastor separat oves ab hædis.* Et rursus dicitur ab Angelis colligenda zizania in fasciculos, ut tradantur igni ad comburendum. Hæc omnia fiunt in die illo decretorio iudicii divini, quando & arcam per mundabit, & ventilabro suo determinabit palæas à frumento, ut istud recondatur in horreum æternum, illæ vero vento flante divinæ iustitiæ projiciantur cum maledictione in rogam eis præparatum.

Ideo igitur rogare debet unusquisque obnoxie Dominum: *Inter oves locum præsta, & ab hædis me sequestra.* Quamdiu vivimus, nihil de nobis secure promittere possumus nobis, nec certò scire, an simus de numero illo ovium, etiam si quædam signa probabilia dentur quandoque nonnullis. Audi S. Bernardum: *Datur in terra testimonium, quo discernuntur cives Cæli à civibus Babyloniae. Quomodo enim sine testimonio electos deserat Deus? Aut quæ eis possit esse consolatio, inter spem & desolationem sollicitudine anxia fluctuantibus, si nullam omnino electionis suæ testimonium habere mererentur? Novit Dominus qui sunt ejus, & solus ipse novit. Quis enim scit hominum, si amore dignus est aut odiosus? Sed si certitudo nobis negatur, nunquid tanto delectabiliora erunt, si quæ forè huius electionis signa possumus reperire. Hæc S. Bernardus. De his signis alibi à signa electionis distum est. Inter cætera autem, ad nostrum gloriosum propositum, hæc insinuans breviter ovium signum dicitur.*

1. Si quis lubenter audit verbum Dei, tanquam vocem æterni sui Pastoris. *Oves meæ vocem meam loquuntur, et audiunt.*

2. Si quis nihil ita timeat, quam Pastoris huius offensam, & ab illo deseri: ideoque conatur ad eum voluntatem ambulare, illum sequi, illi obsequi, sive in prosperis, sive in adversis, dicens: *Propter nomen tuum deduces me; deduces me de latrocinio quem abscondor tibi, quoniam tu es protector meus.*

3. Si quis fructum ferat expectatum & expectatum ab hoc Pastore, lac & lanam, hoc est, fructum suam bonorum operum, quibus hæc electio firmatur: *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocacionem & electionem faciat.*

4. Si quis continuo respiciet desiderio vehementi ad pascua & ovile æternæ quietis, è spinosis his pascuis, sive ex huius sæculi dumetis, in quibus agere coguntur dispersæ oves, & tumida, ob ferarum incursum: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie. Vbi est Deus tuus?*

De hac re dicebat S. Bernardus: *Triforme est desiderium electorum. 1. Vnanimiter habitare in domo, Hinc illud: Vnanimiter Dominum, hæc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite meæ. Nonne hæc domus ovile est æternæ.*

mea illico surrexerunt. Quia etiam si calamitates insurgentes, secundum opinionem hominum huius seculi sinistra dicantur, & quedam velut lucis occidentis tenebræ sint: sciunt tamen iusti, porius dicendum quod à dextris veniant, & ab oriente luce. Quia omnia diligentibus Deum cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Atque ita omnia iustis à dextris procedunt, & ad dextra illam ducunt, de qua hic dicitur: Ab hædis me sequetura, stans in parte dextra. Ideo dicebat Gillebertus Abbas Sermon. 38. in Cantico. Iure lob ventum calamitatis super se irruentis dextrum vocavit, quia nihil ei quæsit finistrum inferre, quin etiam viro iusto corone comportavit augmentum, quando virtus probata emittit, & quando provocata exerevit. Sive ergo oppressio filiorum, sive iactura bonorum omnium, sive morbus cum intolerabili odore & fetore conjunctus, procellasque insitit calamitatis in lob insurgens, venus fuit dexter, nihil ibi finistrum agnoscit.

re, dum penderet in Cruce nauis à dextris, altera sinistris.

Confutatis maledictis, Flammi acribus additis, Vocata me cum benedictis.

Lect. 16. hincembris

Clarum est, hunc verum ad utramque illam Crespicere sententiam in iudicio proferendam: Venite benedicti patris mei, percipite regnum vobis paratum à constitutione mundi. Discedit à me maledicti in igne æternum, qui paratum est diabolo & angelis eius. Prima concernit electos. Secunda percellit reprobos. Monemur igitur supplices rogare Dominum, ut non permittat nos à se discedere cum maledictis; sed sua dignetur gratia nos vocare cum benedictis.

Primò hic notandum est, quod in sacris litteris iusti & electi antonomastice benedicti patris, nomastrice sive benedicti à Domino, dicantur. benedictio Dei cum sit efficax, beneficentia est & favor eius, qui quandoque respicendit in temporalibus & corporalibus beneficiis, quandoque in spiritualibus & æternis. Quantum ad benedictionem temporalem, hæc in antiquo Testamento adhuc edibus hominibus promittebatur, ubi dicitur: Si præcepta Domini audieris, veniet super te universæ benedictiones istæ: benedictus tu in civitate, & benedictus in agro. benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque lumentorum tuorum, greges armentorum suorum, & caule ovium tuarum. benedicta horrea tua, & reliquie tuæ benedictæ. benedictum eris, ingrediens & egrediens. Quasi dicat: Ingressus tuus in aliquem locum atque egressus felix erit. Deo te dirigente in omnibus, & benediciente viæ tuæ & actibus. Sic Laban dicebat servo Abraham: Ingredere, benedictæ Domini, cur foras? Quod idem est, ac si diceret: Ingredere tu, quem gratia Dei dirigit & comitatur, cuique favor, ut prospera cuncta succedant. Hic nempe Hebræorum mos fuit, ut benedictos Domini vocarent eos, quibus ipsi bona optarent, vel prospere agere cernerent.

Sic Ruth dicitur à Booz: benedicta tu à Domino, Ruth. 3. filia. Et Saul videns Dominum favere Davidi, dicere coactus est: benedictum tu, fili mi David, & 2. Reg. 26. quidem faciens facies, & potens poteris; hoc est, res tibi succedent ex animi sententia feliciter, regnumque & potestatem regiam nancisceris. Sic & Iudith dicitur: benedicta es tu filia à Domino Deo Iudith. 13. excelso. Hæc autem veteris testamenti benedictiones figuram gerebant benedictionis spiritualis à Christo dandæ in novo testamento, & per Apostolos applicandæ.

Propterea S. Augustinus, explicans illud: Et non dixerunt qui præteribant, benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini; notat quod mali quia nihil operantur, benedictionem non accipiunt, nec à Christo, nec ab eius Apostolis, nec à Pro-

etc 2 à Pro-

Rom. 8.

Nota de latere Christi dextro.

Paris ex causis dicitur elekti à dextris constituti.

Prov. 3.

culo præparavit Deus, se in hoc sæculo sincerè diligentiibus!

3. Complectitur gaudium ineffabile, quod ex visione redundat, & fruitione, seu amore Per hoc gaudium sese velut in abyssum divinitatis anima immergit, ita ut intrare dicatur in gaudium Domini, quia adeo copiosum est gaudium illud, ut superetur & superabundet immensè nec tam intret in gaudentes, quam gaudentes in illud se immergant: Torrente voluptatis tue potabis eos, inebriabuntur ab ubertate domus tue. An non & hæc ineffabilis benedictio est?

4. Complectitur laudem æternam Dei, de qua Psaltes: Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Quid mirum, si in sæcula sæculorum laudent te? qui in sæcula sæculorum vident te, & in sæcula sæculorum amant te? Non potest non ex amore laus procedere: si ergo amor est æternus, laus quoque est æterna. Hic est beatus populus, qui fecit iubilationem, quia ambulat in lumine vultus tui, & gloria vultus tui est. Hæc est igitur optatissima benedictio eorum, Deum continud sine intermissione, fatigatione, impedimento benedicere, & dicere: *Sedenti in throno & Agno benedictio, & gloria, & honor & potestas in sæcula sæculorum.* Hoc est eorum negotiosum otium, & otiosum negotium.

Meritò igitur intruit tot benedictionum, hic obsecramus: *Voca mecum benedictis,* arque hæc omnia complectitur illud Domini: *Venite benedicti Patris mei.* Huius vocis invitantis indigni sunt audire suavitate, qui Carnis, Mundi, Dæmonis invitorium, sive vocem invitantem audire soliti sunt, nam etiam suum *Venite* insonant. Qui sunt hi qui eos audiunt, nisi voluptuarii, malitiosi superbi? Quam enim vocem audire & sequi solent voluptati dediti, nisi illam, quæ in eorum persona exprimitur apud Sapientem: *Venite fruamur bonis que sunt, & utamur creatura, tanquam in iuventute celeriter Vino pretioso nos impleamus, & non prætereant nos temporis.* Nullum partum sit quod non prætereant luxuria nostra, ubique relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc est pars nostra. O vocem carnis & carnalium hominum execrabilem! O *Venite* maledictum, quo se muro ad deterrima & deterrima adhortantur: de quibus Isaias dicit, quod in ædibus Babylois se se muro invitant, & saliant pilosi, & ululae respondebant, & Sirenes in delubris voluptatis. His recte designaveris juvenum & juvenularum commixtos choros & choreas, ac canus lascivos, ad lubrica invitantes.

Quam ulterius vocem homines nequitie & malicie dediti edunt, nisi illam quæ exprimitur Proverb. 1. *Veni nobiscum in fidei sanguini, abscondamus tuniculas contra insutem frustra.* Omnem substantiam pretiosam reperimus, implebimus domos nostras spoliis. Sortem mitte nobiscum, marsum unum sit nostrum. Hoc scilicet est, *Venite & Invitorium* hominum iniquorum mundi, quod

inter milites nunc decantari perferentissimus perteret, ac inter alios quosdam impios occultè. Sic & inter detractores ac maledicos illud *Venite* insonat, quod olim contra Hieremiam: *Venite, cogitemus contra eum cogitationes. Venite, percutiamus eum lingua.*

Quam denique vocem ambitiosi & superbi invocantæ dæmone tibi edere videntur, nisi illam quæ in eorum persona exprimi videtur: *Venite, adificemus nobis turrim, cuius cacumen pertingat ad Cælum, & celebremus nomen nostrum.* Ambitiosi enim & superbi sublimia semper cogitantes, cælum & sidera videntur velle attingere cum presumptione, & nullum detrectant laborem, ut nidum suum in sublimi extollant, & nomen suum celebre faciant. Sicque & verbis & exemplis superbiae invocant se muro ad præsumptuosam & perniciosa. Hi ergo omnes à benedictione excluduntur, & ab illa voce: *Venite benedicti Patris mei, possidete regnum vobis paratum à constitutione mundi.* Cum enim sub regno Carnis, Mundi, Dæmonis militarent, non nisi ab eo donativum & mercedem possunt expectare, cuius maledictione involuti reperiuntur, & potestati subditi.

Felices igitur illi, & æternum felices, qui obturant aures suas suggestioni dæmonis, mundi vocibus, carnis illecebris; & ad benedictionem illam adsistant, vocique illius cordis aperiant aures, qui dicit: *Venite benedicti Patris mei.* Felices, inquam illi, quibus dicitur: *Benedicti vos à Domino, qui fecit cælum & terram.* Quod etiam mysticè quidam ex S. Bernardo interpretantes, anima & corpore hos beatos designari dicunt. Si enim propter corpus, quod de terra est, homo terra dicitur; propter animam, quæ de cælo est, rectè cælum nuncupatur, præsertim si cælesti vita restetur naturæ & patriæ suæ dignitatem. Anima enim pia unum Deum colit, quomodo Angeli; Christum super omnia amat, quomodo Angeli; casta est, quomodo Angeli; idque in carne fragili, quod non Angeli; si patitur in cælis sunt, non quæ super terram. Ideo cælum nuncupatur, sicut & propter corpus terra vocatur: dum ergo in corpore & anima benedicitur, ab eo benedicitur qui fecit cælum & terram. Hanc benedictionem continud expectant, & ad illam ingemiscunt, qui terrenis despectis non nisi cælestia spirant & æterna, ideoque inclamant: *Voca me cum benedictis.*

De his erat S. Mechthildis, de qua refertur, quod cum feria quarta post diem Paschæ, inchoaret introitus Missæ per illa ipsa verba: *Venite benedicti Patris mei,* insolito gaudio cor ei subsultavit, ita ut Domino diceret: *O si essem una ex illis benedictis!* *Blasphemia in qui hanc suavissimam vocem sunt audituri? Cui tunc Dominus: Scias certo, O filia, te ex illis esse, & ut nihil dubites, ecce tibi do cor meum in pignus amoris, & in domum refugii, ut semper & maxime in hora mortis, tibi consolationem & requiem venias. Ex eo tempore facta est mira cordis illius cum corde Iesu con-*

Hier. 18.

Gen. 12.

Psal. 113.

Venite maledictum, qui audiunt.

Isai. 13.

Prov. 1.

junctio. Quare in mortis agone nihil aliud repe-
tebat, quam illud, *Jesus bone*. Hoc frequentissime
replicans, illum suo fixum cordi demonstrabat,
cuius nomen inter acerbos mortis dolores adeo
suaviter ruminabat, & pronuntiabat. Vltimus in-
stante hora mortis, Dominus eam divinitus lu-
mine illustrans, hac voce invitavit: *Veni benedicta*
Patri mei, posside regnum tibi paratum à constitu-
tione mundi. Sic movit eam domi in pignus amo-
ris dati, hoc est cordis sui, dum eadem verba in mis-
sa audiverat. In cor igitur *Jesus* animam benedi-
ctam exhalavit.

Duodecim ergo sunt maledictiones, juxta nu-
merum duodecim tribuum, in quibus duodecim eti-
am benedictiones his maledictionibus oppositæ,
præpositæ fuerunt.
Quod si inquiras, quorsum hæc cæremonia? Re-
spondent interpretes hoc ritu fœdus rursus in-
stauratum cum Deo ingressu terræ promissæ, ap-
probante populo Dei benedictiones legem servan-
tibus promissas, & maledictiones datas non obser-
vantibus, quibus etiam benedictionibus & maledi-
ctionibus ad legis observantiam excitabantur.

PARS II.
*Reprobi,
cur male-
dicti dican-
tur, &
quas sen-
tiant ma-
ledictiones.*
Deut. 27.

Celebris fuit cæremonia, qua Moyses præcepit
omnem populum congregari ad montem Ga-
rizim, & ad montem Hebal, qui erant montes sibi
mutuo contigui, ita, ut non nisi vallis esset interme-
dia. Vult igitur, ut sex tribus in Garizim velut à
dextris conflant, & sex in Hebal à sinistris, Sacer-
dotibus in media valle cum Arca consistentibus. Hi
autem primò ad dextram versus montem Garizim
conversi, voce excelsa insonabant benedictiones
seorsim singulas, quibus etiam ad singulas respon-
debant Amen, qui in Garizim & confinis stabant.
Deinde conversi ad montem Hebal ad sinistram,
simili modo pronuntiabant singulas maledictio-
nes: quibus etiam respondebant Amen, illi qui cir-
ca illum montem erant. Et quidem benedictiones
non exprimiuntur disertis verbis, sed solum male-
dictiones, & illæ quidem numero duodecim sunt.
Audi textum. Pronunciabunt Levitæ, dicenque ad
omnes viros Israel excelsa voce?

*Maledicti-
ones. 12.*

1. Maledictus homo, qui facit sculptibile & con-
stabile abominationem Domini, & c. respondebit om-
nis populus, Amen.
2. Maledictus, qui non honorat Patrem suum &
Matrem, & dicit omnis populus, Amen.
3. Maledictus, qui transfert terminos proximi sui,
& dicit omnis populus, Amen.
4. Maledictus, qui errare facit cæcum in itinere
(Non ponet coram cæco offendiculum, Levit.
19.) Et dicit omnis populus Amen, sed simpliciter ma-
le consulere, est offendiculum cæco ponere, ajunt
Hebr.
5. Maledictus, qui pervertit iudicium ad vene-
re pupilli, & viduæ, & respondebit omnis populus, A-
men.
6. 7. 8. 9. Maledictus, qui dormit cum uxore Pa-
tris sui. Cum omni jumento, cum sorore sua, filia pa-
tris vel matris suæ cum socru sua, & dicit omnis po-
pulus, Amen.
10. Maledictus, qui clam percussit proximum
suum, & dicit omnis populus, Amen.
11. Maledictus, qui accipit munera, ut percipiat
animam sanguinis innocentis, & dicit omnis po-
pulus, Amen.
12. Maledictus, qui non permanet in sermone
legis huius, nec opere eos perficit, & dicit omnis po-
pulus, Amen.

Sed propius ad propositum nostrum, anago-
gicè hæc explicans Rupertus l. 2. c. 5. dicit hic li-
gnificari iudicium universale. Nam hi duo colles,
se invicem respicientes, significant duos iudican-
dorum Ordines, Garizim, id est, *divisio*, significat
oves ad dextram divisas ab hærdi Hebal, id est, *va-*
rigo veteris, significat hærdos ad sinistram ad ghe-
na vocandos. Sed nomina & tribus filiorum Israel
erant in Garizim ad benedicendum, & sex in He-
bal ad maledicendum; ita in iudicio profereuntur
sex opera misericordiæ, ob quæ qui à dextris sunt
benedicentur, & sex opera immiseri cordiæ, ob
quæ à sinistris existentes maledicentur. Audient
enim illi, *Venite benedicti*, Audient hi, *ite maledicti*.
Et totus populus, id est, tam reprobi, quam electi
tacite respondebunt, Amen. Ita Rupertus quoque etiam
addit: *Sed de duodecim de quibus Matrus, hic non
omnino tacite sunt: num. 12. maledictiones hic pro-
positæ sunt, & eorundem benedictiones, quasi singula de
singulis sedibus populatæ sunt.*

Itaque quicumque peccato se contaminat, ma-
ledictionem super se attrahit, quæ si poenitentia careat, ma-
le hic non expietur, æterna sit & in expiabilis. Quot dictiones
ergo peccata, tot sunt maledictiones, ut ex dictis super sta-
patet, ubi variis peccatis maledictio pronuntiatur, trahit.
Et quidem hæc maledictio peccati sæpè non so-
lum animam afficit, sed etiam corpus, sive corpora-
lem & temporalem hanc vitam. Hinc in antiqua le-
ge, in symbolum maledictionis quam sibi adsciscit maledictio
adulterium committens assumebat Sacerdos, quos ut olim
amarissimas, in quibus cum execratione maledicta adu-
lteræ congeriebatur, quas mulier jubebatur fameret: quod li-
erat rea peccati, uteris intumesceret, & dissum-
batur, semurque computresceret, & intermorietur
in felicitillimè. Cur omnia ista fiebant? *Et mulier
foret in maledictionem, & in exemplum omni populo, Num. 5.*
ut dicit sacer textus.

Sic & ab initio, dum peccat Cain in fratre, eius
sanguine manus suas polluens, dicit ei Dominus:
Maledictus eris super terram, quæ aperuit os tuum, Gen. 4.
& suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cum
operatus fuisset eam, non dabit tibi fructum suum, va-
gus & profugus eris super terram. Maledicitur Cain
propter peccatum, maledictio terra propter ip-
sum, maledictionis signum continuum circumfert,
vagus & profugus cum tremore corporis, & ani-
mi pavore. Huic non absimilem maledictionem
incurrit quilibet peccator, ob conscientiam pec-
cati

Gen. 4.

cati ipsum continuo obdientem, corrodentem fodicantem, clamantem & inquietantem; ita ut nullo loco tutus consistat. Hinc illud: *si male egeris, statim in foribus peccatum aderit.* Quasi canis, aut cerberus cubant & latrans ad fores tuas, inquit Interpretes ex Hebræo, Hebræum enim verbum habet: *Peccatum tuum in foribus accubabit.* more scilicet canis maligni, qui nec ingredi, nec egredi hominem tranquillè sine; sed impotente latratu & morfu inquietat, ad pedes mordendos accurrit; ante oculos obversatur & adversatur. Licet ergo Deus ad tempus peccatorem sinat impunitum; hæc tamen maledictio conscientiam remordens semper se ingerit, & aggerit; & tamquam irrequiritur malum, conquiescere peccatoris aditum non permittit.

Deut. 28.

Denique maledictiones multas temporales non obervantibus Dei mandata comminatas, legere licet; *quod si nolueris audire vocem Domini Dei tui, venient super te omnes maledictiones istæ; Maledictus eris in civitate, maledictus in agro, maledictum horreum tuum. Maledictus fructus ventris tui & fructus terre tue, armenta bovm tuorum, & greges ovium tuarum. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.* Sed hæc maledictiones adhuc tolerabiles videri possent, si æterna non sequeretur hæc maledictio, omnes alias consummans; *discedit à me maledictio in ignem æternum.*

Plulatus Esau per dicitur bene dictione.

Si Esau ex agro reversus, ubi se advertit Patris benedictionem temporali privatum actu fratris, clamore valido irruit; quanto magis rigidum edent reprobi, cum maledictione & imprecatione Patris hæreditate ejeti, & pœnis æternis additi; Tunc certe serò ululabunt. Serò utique, sicut Esau advertent dignitatem primogenituræ, sive gratiæ divinæ, quam pro esca & re nihili, pro momento voluptatis; pro puncto honoris, pro aura ventosa vanitatis, pro exiguo lucro iniquitatis vendiderunt, privantes se in æternum iure æternæ hæreditatis. Imputare ergo sibi debent, sicut & Esau, si loco benedictionis maledictionem nanciscantur; non enim est defectus aff. Cuius Patris sui, quod ex hæredentur, & benedictione eius careant. Sed est defectus ex parte ipsorum, qui eam dum tempus erat, neglexerunt, & contempserunt; sicut *Esau abii parvipendens quod primogenita vendidisset,* ait facer sexus.

Deut. 30.

Quapropter contestatur crebro Dominus, se non esse causam maledictionis eorum, & exclusionis a regno. Hoc ipsum est quod per Moysen protestatur: *Testes in voco celo & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut tu vivas, & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhaeres. Ipse enim est vita tua, & longitudo dierum tuorum.* Quid luculentius dici potest? Quare, O homo non eligis benedictionem, ut audias illud: *venite benedicti patris mei?* Cur elegis maledictionem, ita ut cogatur dicere tibi cum cæ-

teris: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Et hic certe consideratione dignum reor, quòd cum vocat ad se electos, nuncupat *Benedictos Patris sui;* at cum eicit maledictos non dicit *maledictos Patris sui.* Quid enim aliud hic significatur, quam benedictionem à Deo specialiter provenire, & ex proposito ac beneplacito eius; maledictionem autem, non tam ab ipso, quam ipsi procedere quandoquidem eorum salutem & benedictionem; non verò mortem & maledictionem optarit Pater, & media subministravit? Nempe Deus est causa benedictionis electorum; quia est causa specialis gratiæ, meritum, gloriæ. Non est autem causa maledictionis reproborum, quia non est causa peccatorum; ob quæ supplicii addicuntur æternis. Hoc advertent SS. Patres hic indicatum in ipsis sententiæ in eos prolatae verbis. Sic Origenes: *Benedictionis ministrator est Pater, maledictionis unusquisque sibi est auctor, qui maledictione digna est operatus.* Consonat & Chrysolomus: *Impis dicit, Ite maledicti, non quidem à patre, non enim ipse, sed Matt. 25, opera eius propria maledixerunt.*

Cur cum e- scit bene dicit, re- prohi non etiam ma- ledicti Pa- tris dicantur.

Adde ob eandem causam dici, regnum & benedictionem fuisse paratam hominibus à constitutione mundi, imò ab æterno per prædestinationem; at de maledictione & igne non dicitur paratam fuisse hominibus, sed diabolo & Angelis eis. Quod quidem interpretatur S. Chrysolomus hoc modo: *Ego regnum vobis, ignem autem non vobis, sed diabolo & angelis ejus preparavi, in quem quovis vos sponte injecistis, vobis ipsis hoc reputate.* Ius, & non Et S. Iren. lib. 3. c. 35. hoc plenius explicans, sic ait: *hominibus non homini principaliter paratus ignis æternus, sed peccatori ei qui seduxit hominem, & Angelis qui apostate facti sunt cum eo.* Nempe dæmonibus primò accensus est ille ignis, antequam homo peccasset, quia ante hominem peccaverunt; & nemo in illum missus fuit hominum, nisi diu post Angelos seu dæmones, quia primi hominum longævam ætatem duxerunt, antequam illorum quispiam in ignem tartareum descenderet. Adde, quòd hic ignis non ita hominibus atque dæmonibus paratus fuisse dicitur: quia Angeli peccantes mox in illum præcipitati sunt, sine remedio & pœnitentiâ, hominibus autem datum est remedium & spatium pœnitentiæ, ut illum effugerent. Datus est & postmodum Redemptor, seipsum & salutis Sacramenta impendens, ut ab eo igne homines liberarentur.

Cur ignis diabolo & angelis ejus preparavi, in quem quovis vos sponte injecistis, vobis ipsis hoc reputate.

Nulla itaq; excusatio est perentibus, qui potius superbientem dæmonem ad malum sequi volunt, euntibus quam humilem Redemptorem ad bonum; unde & excusatio hic dicitur, *Confutatis maledictis.* Quamcumque enim excusationem afferre possent, confutantur, & refutantur, quia nimis clara sunt beneficia, & auxilia eis impena ad salutem operandam; & exhortationes innumeræ non defuerunt, ut à sequela dæmonis deterrerentur in peccato, ne & invenirentur confortes in supplicio.

Necne à. Per Deum abest. Nec parte Dæi dicere.

Matt. 25.

Cur elegis maledictionem, ita ut cogatur dicere tibi cum cæ-

scire, quæ sit domus illa pulveris? Nonne anima nostra habitat domum pulveris & cineris, id est, corpus suum & cinere & pulvere compactum? In hac ergo domo agens, confersat se pulvere & cinere interius, per feriam cogitationem domus suæ pulverulentæ brevi dissolvendæ: & ne videat ne suis suis sit ignis ille qui nullum habet cinerem, nullam qui poenitentiam admittit, nec habet finem. Hæc enim sicut ignis noster, ita iste verit in cinerem ea quæ exurit, ut finiatur in cinere.

Thom. a Kempis l. 3. de im. Christi. c. 8. Loquar ad Dominum: cum sim pulvis & cinis, si me amplius reparet vero, ecce iustas contra me, & dicunt testimonium veram iniquitatem mee; ne possim contradicere. Si autem me vivifica veros & ad nihilum redegero, & ab omni propria reputatione defecero, atque sicut sum, pulveris vero: erit mihi propria gratia tua, & vicina corde meo lux tua. Hæc ille; satis explicans quæ interiori dispositione, quove animi sensu pronuntiandum sit illud coram Deo: Oro supplex & acclivis, cor contritum quasi cinis.

Nempe sic peragi debet, quasi pulverizand o se ipsi coram Domino. & in vallem nihilitatis suæ sese demittendo, Tunc autem gratia Dei omnino nobis erit vicina & propitia, quia non potest illud falli: Intra est Dominus his qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit. Illi dicuntur tribulato corde, qui cordis durtitiam conerunt & excutiunt sicut tribula corticem à grano. His Dominus propitius esse dicitur, sive iuxta quia tales mox exaudit; & certe quo magis se humiliat homo, tanto magis appropinquat Deo. Longè autem dicitur esse à peccatoribus, quia & eos despicit, qui se separant ab ipso, & permant in peccato. Quare nec hos audit, quasi longè ab eis factus. Propterea dixit S. Augustinus: Videte miraculum fratres: Alius est de temp. Dem vergite: fugi à te. Humilia te & descendit ad te. Quid ista? Quia humiliat respicit, & alia longè cognoscit. Recte dicit Gregorius, Francisci socius: Si deti attendas dona, potes tate semper demittere caput. Si peccata consideres, habes unde caput inclines. Omnia mala omnes prolapsiones ex eo fuerunt, quod sumus alti nimis cervicem. Surtus in eius vita. Hæc sufficiant de interiori cordis humiliatione, quæ oranti convenit, quia alibi rursus à nobis ea de re tractatum est.

Psal. 33. Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit. Illi dicuntur tribulato corde, qui cordis durtitiam conerunt & excutiunt sicut tribula corticem à grano. His Dominus propitius esse dicitur, sive iuxta quia tales mox exaudit; & certe quo magis se humiliat homo, tanto magis appropinquat Deo. Longè autem dicitur esse à peccatoribus, quia & eos despicit, qui se separant ab ipso, & permant in peccato. Quare nec hos audit, quasi longè ab eis factus. Propterea dixit S. Augustinus: Videte miraculum fratres: Alius est de temp. Dem vergite: fugi à te. Humilia te & descendit ad te. Quid ista? Quia humiliat respicit, & alia longè cognoscit. Recte dicit Gregorius, Francisci socius: Si deti attendas dona, potes tate semper demittere caput. Si peccata consideres, habes unde caput inclines. Omnia mala omnes prolapsiones ex eo fuerunt, quod sumus alti nimis cervicem. Surtus in eius vita. Hæc sufficiant de interiori cordis humiliatione, quæ oranti convenit, quia alibi rursus à nobis ea de re tractatum est.

Serm. 177. de temp. Dem vergite: fugi à te. Humilia te & descendit ad te. Quid ista? Quia humiliat respicit, & alia longè cognoscit. Recte dicit Gregorius, Francisci socius: Si deti attendas dona, potes tate semper demittere caput. Si peccata consideres, habes unde caput inclines. Omnia mala omnes prolapsiones ex eo fuerunt, quod sumus alti nimis cervicem. Surtus in eius vita. Hæc sufficiant de interiori cordis humiliatione, quæ oranti convenit, quia alibi rursus à nobis ea de re tractatum est.

Pars II. Ad orationem etiam militatio cordis: tamen orationi etiam eam conjunctionem requiritur exigi decet, & magno opere proficua est. Illa his verbis hic indicatur: Oro supplex & acclivis. Supplex dicitur proprie qui flexis genibus precatur: nam supplicare non aliud est, quam genu popliteque plicare, à potentiori magnum aliquid petendo. Acclivis verò dicitur, qui flexus est & incurvus, sive jacens vel vergens ad humum, nam acclinare, est Vitis floriger.

ad aliquid descensu quodam flectere. Malè ergo aliqui legerunt, Oro supplex & acclivis, cum sit hæc Acclivis & lectio contraria sensui intento in hoc versu; nam acclivis acclive dicitur, quod est leniter erectum, & pro-differunt. priè de ascensu dicitur, quasi in clivum acuminatum.

Requæ porro quisquis ad Dominum accedit, supplex & acclivis eum precatur. Nam & quoscum-Deo acclive ad Christum accedentes alicuius beneficii potest supplicandi gratia, supplices id fecisse, & ad pedes eius cantium se acclinando postolasse, legimus.

Sic de Principe Synagogæ pro filia sua deprecante, dicitur: Procidit ad pedes eius, & deprecabatur eum multum. Marc. 5.

Sic Leprosus deprecabatur eum genu flexo, & Marc. 1. procidit in faciem suam, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Tectis S. Lucas & Marcus.

Sic alter Leprosus Samarites fatatus, & cecidit in faciem ante pedes eius gratias agens. Luc. 17.

Quod si etiam de mulieribus exempla cupis, de Chananea seu Syrophenissa, cuius filia vexabatur à demonio, dicitur: Intra vii, & procidit ad pedes Christi. Idem dicit de Magdalena pro Lazaro de sancto rogante. Idem quoque asseritur de muliere fluxum sanguinis patiente. Luc. 8.

Omnes igitur isti poterunt dicere: Oro supplex & acclivis, cor contritum quasi cinis. Imo omnes isti docuerunt, quomodo conveniat nos orare, & quali oporteat cordis & corporis dispositione coram Deo nos præsentare. Cum enim ipse sit auctor tam corporis, quam animi, non solum à nobis internum animi cultum exposcit, sed etiam externum corporis. Quocirca ei gratissima est oratio, exterior quæ sit à nobis animus & corpus coram ipso prosternendo, & intum utrumque offrendo eius sanctissimæ voluntati. Ratio est, quia hoc externo cultu interiorum animi cultum & dispositionem vel testamur, vel etiam excitamus in nobis.

Quid enim dum in terra jacemus, aliud quam humilitatem profiteri? Quid aliud censetur dicere, quam illud Prophætæ & Regis: Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum? Quasi diceremus: Anima nostra usque ad pulverem acclivis est, & humiliata cum corpore, quia malorum prementium pondere se ita incurvari significat, ut morti & sepulchro vicinam se agnoscat, nisi eam vivificet secundum benignitatem promissionis tuæ. Hoc ipsum rursus alio Psalmo dixerat: Humiliata est in pulvere anima nostra, conglutinata est in terra venter noster. Exurge, Domine, adiuva nos, & redime nos propter nomen tuum. Quod quidem idem, planè est cum eo quod hic canitur: Oro supplex & acclivis, cor contritum quasi cinis. Non potest se homo magis humilare, quam in terram se prosternendo; si hæc prostratio mentem verè subtereat & humiliet Deo, non repellatur eius oratio.

Uterius, cum manus complicatur, & genua flecti.

Manuum complicatio & genu flexio.

fleximus orantes, quid aliud quam nos reos esse agnoscimus? Nam & flexentes ideo pectus tundimus, ut reatum agnosceremo, illum à corde nostro originem duxisse fateamur: & ut illud cor excitemus quasi à profundo somno, ne ultra obdormiat in suo peccato, sed oret expiari coram Deo. Imo illud percussimus, ut commoveatur, conteratur affligatur, & instar petrae à Moysse percussæ emolliatur, & pro aqua lachrymas doctet, aut saltem sicut filix percussus scintillas eliciat, hoc est, desideria melioris vitæ.

Denique, quasi ad pedes Domini nos in spiritu proicimus, apud quos peccatrices animæ non repellunt, sed misericordiam semper inveniunt. Nam & pedes & genua misericordiae in potentibus esse consecrata dixere antiqui, ideoque supplices manus ad illa tanquam ad aram quandam tendunt qui misericordiam optant. Agnovit id illa Sunamitis, quæ pro filio mortuo Elisæum deprecaos, à pedibus Prophetæ non vult separari, donec ipse petitioni asquefiscat. Sic possumus dicere, Dominus habebat aures in pedibus, sicut de Dyonisio Tyranno dixit Aristippus Philosophus, quia vix quempiam exaudiebat, nisi abjectum suppliciter ad pedes suos. Qui igitur supplex & acclivis orat Deum, facilius impetrat, quasi ad Domini pedes humiliatus, ubi aures sunt, quæ exaudiunt peccatores.

4. Reg. 1.

3. Reg. 18.

Orationis Elia circumstantiæ varie

An non tibi videtur hoc ipsum suo exemplo voluisse Eliam indicare, dum orat in Carmeli vertice pro pluvia & rore? Sic de illo dicitur: *Ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua, & dixit ad puerum: Ascende, & prospice contra mare. Et cum ascendisset, & diceret: Non est quicquam. Rursus ait illi: Revertere septem vicibus. Tot circumstantiæ huius orationis continent mysticam significationem requisita ad orandum dispositionis. Quare enim ascendit in verticem Carmeli ad orandum, nisi ut ab hominibus semotis in solitudinem cordis introiret, & nullo inerterbante attentius Dominum obsecraret? Quare etiam inter genua colloca faciem suam usque ad terram, nisi in signum humilitatis orationis, ut oret supplex & acclivis, corde contrito instar cineris? Denique, quare septies jubet ire & redire famulum suum, septiesque pro pluvia & rore orationem mittit in cælum, nisi quia nos vult docere sidentum & perseverandum in humili oratione? Oret igitur supplex exemplo eius peccator pro rore & pluvia misericordiae divinae, oret acclivis, oret corde contrito instar cineris, oret fidens & perseverans, nec deerit Deus eius votis, Sic S. Amantius Rutenus Episcopus, cum non audiret à suis idolum quoddam prope urbem adorantibus, sededens aliquantulum, in terram facie prostermitur cum lachrymis. Factaque oratione elevans caput rogat famulum, ut ab Oriente inspicat, num aliqua sit nubes? Respondeat, nullam videri. Rursus prostermitur, ac mox ele-*

vans caput à terra, iterum sciscitatur idem. Famulus ait, nil videri. Cum tertio prostratus fuisset, dicit famulus se cernere nubeculam tenuem. Mox ergo ab humo Vir Dei surgit, & statim fulmen cum procella idolum disjecit, & per aëra elevans partes in varia loca disperfit. Vide Surium 4. Novemb.

Sed quid antiqua & externa exemplar requiramus, cum præ oculis habeamus exemplum nostri Redemptoris & Capitis, cuius membra sumus? An non ipse in horto orans in terram prostermitur, & in pulvere faciem suam ponit? An non de ipso verificatur illud Thren. *posuit in pulvere os suum, sicut sit spes. Audi hac de re S. Casarium Arlatensem: Si prostratus in terra oras Medicus, quare non inclinatur agrorum? Addo, sic Caput ita fit supplex & acclive pio suis membris, cur non inclinatur membra pro seipso? Profecto recte monuit S. Maximus Sermon, de Cruce: *Tunc citius nostra exauditur oratio, cum Christum, quem mens loquitur, etiam orando corpus imitatur.**

Thren.

Para III. Humilitate perentium à Deo. Item perseverantiam Ioan. 9.

Omnia quæ à Deo postulamus, suppliciter & humiliter, cordeque contrito petere debemus, maxime tamen donum perseverantiae, quæ est quædam specialis protectio & custodia Dei, qua fit, ut re ipsa usque in finem in gratia permaneamus. Id sæpe & obnixè rogare monemur. Unde quotidie nocti approximantes, & finis memorem (quando nox erit in qua nemo poterit amplius operari) pro hoc dono perseverantiae oramus, tanquam consummata benedictione, dum dicitur in Completorio: *Tube Domine benedice. Nostem quiescam & finem perfectum concedat nobis Dominus omnipotens.* Quid aliud etiam nos docet orare Rex & Propheta, dum dicit: *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis spiritu principali confirma me. Ne proicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me. in conspectu tuo in æternum confirma me.* An non his & similibus verbis donum postulat perseverantiae, quo animus confirmatur, ut à Dei gratia non excidat, & quo sic ex se infirmus homo custoditur ut non deficiat finaliter.

psal. 139. psal. 138.

Hoc ipsum igitur hic monemur rogare dum dicimus: *Oro supplex & acclivis, gere curam mei finis.* Idem enim est, ac si diceremus, quasi summam colligendo, quæ præcedentibus verbis continentur. Agnosco moralitatis meæ arumnas infirmitatem agnosco meam & in malum pronitatem, opera mea qua discussione examinanda sint scio, quo sine vitam meam clausurus sim ignoro, peccata timeo, mortem considero, horam formido, infernum & ignem perennem expavescio. Ad te igitur refugium meum est, Domine, qui omnia hæc nosti quæ æternitatem concernunt meam & ad felicem finem me perducere vales gratiæ tuæ specialia auxilio & confirmatione. Ideo obnixè & perquam finem humiliter obsecro: *Gere curam mei finis.*

Psal.

Donum perseverantia nominis à Deo.

Sane ad Deum recurrere necesse est pro hoc perseverantia finalis dono, quandoquidem illud ab ipso solo dependet, nec meritis nostris acquiri potest de condigno. De hac re sic loquitur Concilium Tridentinum session. 6. *Donum perseverantia non potest aliunde haberi, nisi ab eo qui potest eum qui stat statuere, ut perseveranter stet, & eum qui cadit restitueret.* Qui igitur hoc donum habet, non peccat peccato ad mortem hoc est, peccato impenitentia finalis, & cum ceciderit, Dominus supponit manus suas, ut iterum eum relevet ad gratiam, ita ut non collidatur ad damnationem post casum. Sed quis hoc donum se habere gloriabitur? Nemo sane potest cum certitudine, quamvis iusti omnes conatum omnem suum exercentes, ut gratia cooperentur, fiduciam debeant in Deo collocare, ac in eius auxilio; quia ipse Deus non deserit, nisi Deo ipsi desinat; nec gratia illos deseret, nisi ipsi eam deserant. Propterea dixit S. Bernardus: *Attende, quanta enumeravit Apostolus, cum dixit: Certus sum, quod neque mors, neque Angeli, neque vita, neque virtutes, neque profundum, neque altitudo poterit nos separare à charitate Dei, que est à Christo Iesu. Minime tamen adiecit, nec nos ipsi. Nimirum hec est libertas nostra, ut nulla creatura possit nos avellere aut vim facere. Solum id deserere possumus propria voluntate, abstracti scilicet & illiciti à propria concupiscentia.*

Psal. 36.

Bern serm de duplici Baptismo.

Quis vero de sua voluntate securus est, aut de eius firmitate? Nemo sane, quia ab ea que in sinu suo dormit propria concupiscentia debet timere & cavere; tanquam à Dalila, que potest fortitudinis castraria abradere, & spiritum extinguere indormiscenti: *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.* Nisi animam ipse custodiat, quam inhabitare vult non solum ut donum, sed etiam ut civitatem suam usque in finem, omnis vigilia hominis in eius custodia non est sufficientes. Ipse custodiendo neque dormit neque dormitat, sed semper plene vigil est contra eum qui continuo impugnat; homo autem sibi met ipsi graviter & parum fidus custos, quandoque somno vel dormitationi indulget. De hac re sic loquitur S. Gregorius lib. 8. Moral. cap. 21. explicans illud. *Quid faciam tibi, o custos hominum! Humilitas vestra constitutionis ostenditur, cum Deus hominum custos vocatur. Quia scitis custodia nos minime protegit, ante occulti hostis insidias nostra sollicitudinis oculus dormit. Per nos namque cadimus, sed nostris resurgere viribus non valeamus. Culpa nos voluntatis propria sternit, sed pœna culpa deterius quotidie deprimit. Ad amissam rectitudinem quotidie nitimur, sed peccatorum pondere gravamur. Humiles autem custodit Deus, unde dixit ad Iacob: Ego ero custos tuis quocumque perrexeris. Hac ille.*

Psal. 226.

De voluntatis firmitate nemo securus.

Iob. 7.

Ipsa ergo Dominus custodit introitum nostrum in hanc vitam, ut ad gratiam Baptismi pertingamus, custodit & exitum ex hac vita, ut ad gloriam nobis fiat introitus. Ideo cum humillimè deprecamur, ut custos sic noster quocumque perrexerimus, & specialem gerat curam nostri finis, adeo nobis incerti, totque discriminiibus obnoxii, à quo nihilominus dependet bonum nostrum vel malum æternum. Non enim quarumur in Christianis incertis, sed finis, inquit S. Hieronymus. *Paulus male capis, sed bene finis. Iude laudatur exordia, sed finis prodicione damnatur.* Audi nonnullas similitudines.

Quid prodest vineæ initio ferri flores multos similiter & speciosos, si eos postea pruina decoquat, & cum tempore venerit vindemia, nullus reperitur fructus? Sic nonnullis contingit, quod flores bonorum desideriorum & honorum operum aliquo tempore ferant, sed cum finis venit, & vindemia rantiatur, omnia marida & putida reperiuntur; esse necesse quia nihil ad maturitatem est perducendum deficientem perseverantia finali.

Quid prodest caput aureum, brachia argentea, pectus æreum, tibia ferrea, si pedes lucei sint & fictiles, ac tandem illis deficientibus, tota statua in favillam vertitur, & vento raptatur? Sic sunt illi, qui cum bene inchoarint, tandem male finiunt, & cum spiritu coeperint, carne consummantur, pereuntque, ac velut sterquilium in fine perducuntur.

Quid prodest, si pontem longum & arduum aliud, transiens tui curam gesseris ne citubares aut impingeres, tandemque in fine pontis cespites & corrugas? Similiter quid juvat, quod navis pluribus annis decurrerit feliciter in Oceano, si tandem in fine, portui jam proxima, procellis agitata confringitur & submergitur? Propterea recte monebat S. Macarius hom. 45. *Sicut mercatores, licet ventus & mare tranquillum sit, cum nondum ad portum pervenerint, metuntur ne contrario vento excitato navis periclitetur: Sic Christiani licet prosperum habeant ventum Spiritus sancti, tamen adhuc formidant, ne ventus adversaria potestatis exurgat, qui tempestatem fluctuque commoveat.*

Eam ob causam continuo supplices inquam Deo *Gere curam mei finis.* Nempe sciunt, totam curam ac custodiam quam sibi possunt impendere, non esse sufficientem sine illius speciali auxilio, qui primariò clavum tenet & gubernaculum nostræ navis, ut in finem cum dirigat & in portum exoptatum; quique dominatur potestati maris, & motum suum eius mitigat.

Hoc considerans S. Clara, & jam sentiens sibi certò adesse auxilium huius conductoris, dum fini appropinquaret, dicebat confidenter animæ suæ: *Vade secunda, quia bonum habes conductorem, & saluum conductum itineris ac navigationis. Vade, quoniam qui te creavit, redemit, sanctificavit, & tenore amore custodiens dilexit, adhuc te modò diligit & dirigit, ut secunda exeat.* Cumque interrogaret eam Soror que ipsi ministrabat, cuiusnam loqueretur? Respondit: *Loquor anime meæ benedictæ.* Nec profectò longè distabat gloriosus

mur, ut custos sic noster quocumque perrexerimus, & specialem gerat curam nostri finis, adeo nobis incerti, totque discriminiibus obnoxii, à quo nihilominus dependet bonum nostrum vel malum æternum. Non enim quarumur in Christianis incertis, sed finis, inquit S. Hieronymus. *Paulus male capis, sed bene finis. Iude laudatur exordia, sed finis prodicione damnatur.* Audi nonnullas similitudines.

Quid prodest vineæ initio ferri flores multos similiter & speciosos, si eos postea pruina decoquat, & cum tempore venerit vindemia, nullus reperitur fructus? Sic nonnullis contingit, quod flores bonorum desideriorum & honorum operum aliquo tempore ferant, sed cum finis venit, & vindemia rantiatur, omnia marida & putida reperiuntur; esse necesse quia nihil ad maturitatem est perducendum deficientem perseverantia finali.

Quid prodest caput aureum, brachia argentea, pectus æreum, tibia ferrea, si pedes lucei sint & fictiles, ac tandem illis deficientibus, tota statua in favillam vertitur, & vento raptatur? Sic sunt illi, qui cum bene inchoarint, tandem male finiunt, & cum spiritu coeperint, carne consummantur, pereuntque, ac velut sterquilium in fine perducuntur.

Quid prodest, si pontem longum & arduum aliud, transiens tui curam gesseris ne citubares aut impingeres, tandemque in fine pontis cespites & corrugas? Similiter quid juvat, quod navis pluribus annis decurrerit feliciter in Oceano, si tandem in fine, portui jam proxima, procellis agitata confringitur & submergitur? Propterea recte monebat S. Macarius hom. 45. *Sicut mercatores, licet ventus & mare tranquillum sit, cum nondum ad portum pervenerint, metuntur ne contrario vento excitato navis periclitetur: Sic Christiani licet prosperum habeant ventum Spiritus sancti, tamen adhuc formidant, ne ventus adversaria potestatis exurgat, qui tempestatem fluctuque commoveat.*

Eam ob causam continuo supplices inquam Deo *Gere curam mei finis.* Nempe sciunt, totam curam ac custodiam quam sibi possunt impendere, non esse sufficientem sine illius speciali auxilio, qui primariò clavum tenet & gubernaculum nostræ navis, ut in finem cum dirigat & in portum exoptatum; quique dominatur potestati maris, & motum suum eius mitigat.

Hoc considerans S. Clara, & jam sentiens sibi certò adesse auxilium huius conductoris, dum fini appropinquaret, dicebat confidenter animæ suæ: *Vade secunda, quia bonum habes conductorem, & saluum conductum itineris ac navigationis. Vade, quoniam qui te creavit, redemit, sanctificavit, & tenore amore custodiens dilexit, adhuc te modò diligit & dirigit, ut secunda exeat.* Cumque interrogaret eam Soror que ipsi ministrabat, cuiusnam loqueretur? Respondit: *Loquor anime meæ benedictæ.* Nec profectò longè distabat gloriosus

Psal. 88.

Exempla suam Deo commendantium. S. Clara.

ille Conductor cum suo Salvo conductu, quia cui-
dam ex Sanctimonialibus ibi presentibus dixit:
Vide ne Regem glorie, quem ego video? Ac postmo-
dum adjecit: Benedicisti, Domine, qui me creasti,
redemisti, sanctificasti, dilexisti; & nunc finaliter me
diligis, ac curam geris mei finis. Mille milites sis be-
nedictus. Hoc nimirum saepe à Deo supplex, & ac-
clivis, corde contrito inflat cineris, peccata fuerat.
Gere curam mei finis. Nam tota eius vita non fuit
nisi cinis & pulvis, poenitentia & humilitas, pacien-
tia & oratio continua, cum mortificatione & mor-
tis serâ consideratione, & ad eam præpara-
tione.

S. Matrina. Sic & S. Macrina, soror S. Gregorii Nissenii morri
approximans, commendabat Domino finem suum,
dicens: Tu Domine mortis metum nobis abster-
sisti, & fecisti ut vitæ huius finis nobis foret princi-
pium veræ vitæ. Tu nostra corpora ad tempus for-
mâ tradidisti, suscitanda per extremam tubam. Tu ter-
ram nostram, quam manibus formasti, tanquam
depositum terræ committis, & quod terræ dederas,
rursum repetis, quod mortale erat & deforme, im-
mortalitate & gloria decorans. Tu nos à maledi-
cto & peccato liberaisti, utrumque pro nobis fa-
ctus. Tu capita draconis collisisti, qui per voragi-
nem contumaciæ faucibus hominem corripuerat.
Tu portis tartari confractis, victo illo qui mortis
habebat imperium, nobis ad resurrectionem adiu-
rum patefecisti. Tu ad hostis perniciem & no-
stram securitatem dedisti signum metuendum te,
signum sanctæ crucis. Aeternæ Deus, cui addita
sum ex utero matris, quem totis viribus dilexisti ani-
mus meus, cui & carnem & animum ab adolescentia
usque modo consecravi. Tu mihi adhibe Ange-
lum lucis, qui me ducat ad locum refrigerii, in si-
num SS. Patrum. Tu, qui flammam stregisti gla-
dium, & Paradiso reddidisti hominem, qui tecum
cruci suffusus erat, & ad misericordiam tuam cõsu-
gerat, memento etiam mei in regno tuo, si quidem
& ego crucifixus sum tecum, conficiens timore tuo
carnes meas, à iudiciis tuis metuens. Non me sepa-
ret chaos illud formidandum ab electis. Ne im-
pediat invidus iter meum. Ne reperiantur ante ocu-
los tuos peccata mea, sed ea condona, qui habes po-
tēstatem remittendi in terra, ut in corporis spolia-
tione inveniat sine macula, suscipiaturque anima
in manibus tuis quasi incensum in conspectu tuo.
Hæc dicens ori, oculis, cordi signum crucis appo-
suit. Testis est S. Gregorius Nissenus, in vita eius.
Quid aliud his à sancta Virgine pronunciaris di-
citur, quam illud decanatum: O supplex & ac-
clivus, cor contritum quasi cinis, gere curam mei
finis?

Sur. 19.
Iulii c. 18.

S. Gertu-
dis.

Sic etiam S. Gertudis Virgo rogabat humillime
ac frequentissime, ut Deus curam gereret sui finis,
his aspirationibus sacris: O IESU mi charè, quan-
donam corpus meum revertetur in pulverem, & ani-
ma mea in te refluet suam originem? Eia tu mihi con-
cede, ut miseram hanc vitam in tua gratia ac amici-

ria feliciter finiam. In hora exitus mei benedic ani-
ma mea, & mortem meam in volue vitali mori tua,
que est charissimum sedus, firmissimumque patium
reconciliationis meæ. Dic tunc anima mea. Salus tua
ego sum, ego Creator, Redemptor & amator tuus, per
angustias mortis quæsiisti & acquisivisti; semper me-
cum eris, noli timere. Testis est Ludovicus Blolius
in Margarito spirituali iuxta finem.

Denique, SS. Patres finem suum contrito corde
Domino commendantes, noluerunt mori nisi in
cineres decumbentes. Sic enim dixit S. Martinus
fine vitæ suæ. Non deceat Christianum mori nisi in ci-
neres. Sic S. Borromæus aspergi voluit sacro cinere
cilicium suum fini appropinquans, ac in imaginem
Christi agonizantis visum firmiter figens, illi ago-
nem suum commendabat. Sic F. Franciscus in ter-
ram voluit deponi nudus, & Dominum rogans ut
sui finis curam gereret, & pronuntiavit Psalmum:
Vox mea ad Dominum clamavi. Effundo in conspectu
eius orationem meam, & tribulationem meam ante
ipsum pronuncio.

Sic S. Gothardus Episcopus Hildesimensis, ut si-
nem suum Domino commendaret, non solum co-
rum Psalterium coram se in extremis agente cura-
vit à Clericis suis recitari, sed & postmodum spe-
cialiter officium dici. Cum autem pertigisset ad
versum illum Cantici Benedicite. Per visera mi-
sericordie Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens
ex alto, illuminare bis quoniam tenebris & in umbra
mortis sedent, in agone jam desudans ægre apertis
oculis, subdit: Ad dirigendos pedes nostros in viam
pacis. Cumque Clerus subiecisset, Gloria Patri, cum
Antiphona, Ascendo ad Patrem meum & Patrem
vestrum, anima eius felicissime egressa, in cælos
ascendit, infra Octavam Dominicæ Ascensionis.
An non hi omnes morte appropinquante videntur
tibi illud corde ruminare: Ore supplex & acclivus,
cor contritum quasi cinis, gere curam mei finis. Certe
ipse S. Augustinus, neminem dicebat hæc vita
debere emigrare, quam vis sibi bene conficium, sine
renovatione contritionis & poenitentia. Vnde co-
piosis cum lacrymis Psalmos Poenitentiales sibi in
pariete appensos legebat, curam sui finis Domino
commendans, & illud sibi tunc necessarium du-
cens: Cinerem tanquam panem manducabam, & po-
tium meum cum stercore miscebam.

Quid, quod Christus ipse curam sui finis Patri
commendare videtur, dum in Cruce ait: In manus
tuas commendo spiritum meum? An & ipse timore
corripitur? Profecto magis id dicere voluit pro no-
bis, quam pro se, licet nos docere quid nobis a-
gendum. In manus enim benevolentia & poten-
tia eius vitam nostram & animam salutemque,
quasi sacrum depositum commendare debemus, ut
tanquam depositarius custodiatur, & suo tempore
reddat. Quapropter S. Athanasius dicit, his verbis
Christum Patri commendasse omnes homines in
se vivificatos, quia sunt membra eius, secundum il-
lud Apostoli: Omnes vos unum estis in Christo Iesu. Galat. 3.
Dicar.

Mic. 10. Dicat ergo sacerdo corde quilibet Christianus: Scio, Domine, quod non est hominis via eius: nec viri est ut ambulet, & dirigat gressus suos. Gere ergo curam mei finis, quia fors felicitatis meæ in manibus tuis. Scio cui credidi, quia potens est depositum meum servare: et manibus & cura tua tota dependet salus mea. Atque, in cuius manibus securus illam collocarem, quam in illis quæ cœlum & terram, & omnia considerunt pro me? In cuius manibus melius, quam in illis quæ pro me clavis sunt confixæ & ligatæ, ut vincula peccatorum meorum dissolverent. In cuius manibus certius, quam illis quæ misericordia affluunt, nec desunt foramina, per quæ effluant, in quibus & ego descriptus sum, ut non possit mei oblivisci? Ita igitur curam mei finis gere, ô Domine Iesu, ut cum dixeris: *Ece venio cito; mox possim lætus respondere: Veni Domine Iesu. Veni & deduc me à turbine mundi & mari ejus procelloso, in quo tot perunt, & deduc, inquam, in salutis portum. Veni, & ab hoc sæculo nequam, in quo filii Adæ lachrymis consiliuntur, in regnum & gaudium deduc cœlesti. Veni, & transfer me ab exilio in patriam, à morte in vitam, à cinere in immortalitatem, à tempore volubili in firmam & beatam æternitatem.*

bitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? Quasi dicat: Si dolorem passim occurrantem: vel in capite per vertiginem, vel in renibus per calculum, vel in pectore per contorsionem & convulsionem illiacam, vel in pedibus aut manibus per podagram aut chiram, vel in alio aliquo membro per luxationem aut divulsionem, ad horulam sustinentes, reclamatis rota animi vocisque contentione: Quid erit si ignem ardentissime devorantem, & acerbissimo dolore torquentem pari oporteat; non ad horam, non ad diem, non ad hebdomadam aut mensem; non ad annos centenos aut milenos, sed in sempiternum, & in secula seculorum? O ignem, ô devorationem! ô ardorem! ô habitationem intolerabilem! Ex levi febris estuans, conjice quantæ sunt inferorum flammæ, dicebat sibi B. Franciscus Borgias febricitans.

Nemo ergo negare potest, agnitum fuisse ignem tartareum, impiorum vertici impendentem, ex antiquo quamlibet tempore, Prophetis illi clare annuntiantibus, ut eos à flagitiis deterrent vice & voce Iudicis & Vindicis Dei. Quapropter rursus idem Propheta Isaias pronuntiavit: *Preparata est ab heri Tophet, à Rege preparata, profunda, dilatata. Nutrimenta eius, ignis & ligna multa. Elatus Domini, sicut torrens sulphuris, succedens eam.* Quid est Tophet? id est, gehenna & vallis profunda. Allosio sic ad vallem juxta Ierusalem, ubi suos Iudæi filios cremabant idolo Moloch; & ne euilatu eorum moverentur, pulsabant Tophet, id est tympana, inde dictus locus Tophet: ob similem quoque crudelitatem & incendium, infernus dictus est Tophet, & Gehenna ignis. Dici quoque potest infernus à tympano, Tophet, quia ad illum currunt impii velut ad sonum tympani.

Sed quare dicitur, *Preparata ab heri illud Heri*, omne tempus præteritum significat. Unde significatur, quod ab initio mundi, à lapsu scilicet Angelorum primo die mundi, preparata fuerit gehenna ipsis & impiis omnibus, eorum consortio se per peccatum adiungentibus. Simul etiam significatur, damnatorum tormenta in inferno esse semper recentia, periade ac si ab hesternâ die inchoassent. Denique, & ipsa æternitas eorundem insinuat, quia in æternitate quodcumque sæculum spatium perinde est atque dies hesternæ: ideoque quovis æternitatis momento sic erit acer ille ignis gehennalis, ac si hodie arderet, & heri cœptus esset incendi. Sic stabile est, & immobile eius incendium, sicut stabile est & immobilis æternitas, nec revolutione seculorum immutatur, aut mitigatur.

Propterea etiam adjicitur: *Nutrimenta eius, Anima & ignis & ligna multa.* Hæc ligna, tanquam fomenta corpora ignis, sunt peccata: quæ in damnatis perennantia, damnatorum corpora & animæ vocantur ligna, si in viri inferni. *di ligno hæc sunt, in arido quid fiet? Item: Lignum si ceciderit, sive ad Austram, sive ad Aquilonem, sibi erit.*

LECT. 18. DE POENIS INFERNI.

tripartita.

De igne, prima inferni poena.

Procemium. SACRÆ litteræ solent poenas inferni describere per tenebras horribiles, per fletum & stridorem densum. Per ista compendiose exprimitur omnis poena, quæ in inferno reperitur; sive sit poena illa, quam Theologi vocant *Pœnam domini*, quæ correspondet avertioni à Creatore, quam efficit peccatum; sive sit poena quam vocant *Pœnam sensus*, & correspondet conversioni inordinatæ ad creaturam: inveniturque illa etiam in omni peccato mortali, ut constat passim ex doctrina Theologorum. Hanc doctrinam deducunt ex illo: *Obstupescite cœlis, & porte eius desolamini vehementer. Dua mala fecit populus meus: dereliquerunt me fontem vitæ; foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Dereliquerunt fontem vitæ: ecce avertio à Creatore, foderunt cisternas dissipatas: ecce conversio ad inanes creaturas. His ergo duobus malis correspondent poenæ illæ sacris litteris expressæ, de quibus paulo specialius hic differere intendimus.*

Pars I. PRIMA damnatorum poena per ignem ardentem significatur. Nam ignem improbus punientem in inferno, passim Scriptura, tam veteris, quam novi Testamenti agnoscit. In veteri Testamento sat luculente hæc de re differit Isaias, dum sic alloquitur impiis extremam eis vindictam minitans: *Quia poterit habitare de vobis cum igne devorante: qui ha-*

Isa. 30.

propheta ignem inferni annunciant.

Luc. 23. Eccl. 11.

*Sulphur
nutrimen-
tum ignis
infernalis.*

Denique, & sulphur æternum, idemque semper manens, & semper ardens, nutrimentum dici potest huius ignis. Nec tamen nutrimento eger: quem status Domini, sicut torrens sulphuris, succendit, ut hic dicitur. Nempe ira & potentia divina jugiter illum conservat ignem, ut absque sui imminutione peritet, & absque consumptione animas & corpora comburat.

Denique, hæc gehenna dicitur *Profunda & dilatata*. Profunda quidem, quia iuxta centrum terræ est locus iste incendii. Dilata autem, quia innumeros hominum milliones capit, & qualis semper apertum habet, ut damnatos absorbeat. Nam *Dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino*. Vnde inter infinita bilium numeratur, quæ nunquam dicunt, *Sufficit*.

Isaia. 5.

*Prov. 30.
Dent. 32.*

His conformiter dixerat olim Moyses in Canticulo suo: *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima*. Quali dicit: *Vltio ira & furoris mei in impios parata est, & sese exercet per ignem ad inferni novissima pertingentem*. Etenim hic agi de igne inferni, testis est S. Gregorius lib. 18. Moral. capit. 12. Hunc autem ignem dicit succensum, tum quia in Dei prædeterminatione & præsentia præparatus est, ut reprobos torquat: tum quia iam ab origine mundi cepit succendi, ut iam dictum est. Succensus quoque dicitur in furore Domini, quia firma Dei voluntas plectendi impios illum succendit, ut plectat eos horribili modo, sicut solet furor suggerere. Et hic ignis ardebit usque ad inferni novissima, quia non solum hic in terra, cum iudicaturus est Dominus, impios corripiet & involvet, sed illos etiam in infernum devolvit, ita ut in omnem æternitatem sit acturus in eos acerbissimè. Quare, docent Theologi ignem conflagrationis, quia omnia in cinerem rediget, & mixta vi sua dissolvit, ac in sua primordia ac simplicia principia rediget, postmodum reprobos data sententia involviturum, ut ad inferos eos devolvat, per totam æternitatem cum igne inferni eos torturus. Ergo de hoc igne verum est: *Ignis succensus est in furore meo, & montium fundamenta comburet, ardebitque usque ad inferni novissima*. Hæc ad ignem illum probandum ex veteri Testamento modo sufficiant instituto nostro.

Ignem inferni annuncia vit ipse Christus.
*Matt. 25.
Apoc. 20.*

In novo autem Testamento nimis notum est illud Domini: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius*. Illud quoque: *Qui non est in vultu scriptus in libro vite, missus est in stagnum ignis*. De quo etiam igne sapius fit ibi mentio, sicut & in Epistolis S. Pauli ac S. Petri aliorumque Apostolorum. Fatendum igitur est, ignem verum, corporeumque, damnatos, tam angelos, quam homines torquere. Nec de igne figurato, aut metaphorico hæc accipi possunt: nec de igne spiritali, quem non vult aliud esse Calvinus, quam apprehensionem qua reprobi

apprehendunt jugiter sibi Deum iratum. Allus est enim Ecclesiæ, & fidelium, & Theologorum sensus communis, de proprio igne Scripturas distas intelligens.

Quæres, cur Deus potius igne, quam alio supplicio damnatos torquat? Respondeo primo, si de hominibus agatur, ignem inferni omnino congruum esse ad puniendum in illis ignem concupiscentiæ, quo exarserunt in hac vita. Cum ergo magna pars orbis hoc igne pessifero concupiscentiæ correa in vitia & opera carnis sese precipitet, non mirum, si & alio igne jugiter crucietur in gehenna; ut sit per quæ peccat, per hæc & torqueatur. Quapropter Isaia dicit irridens reprobos cum amaritudine: *Eecce vos omnes accendentes ignem, accendi flammis quas succenditis*. De manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis. Quali dicit: *Ambulate nunc in incendio ignis inextinguibilis, & ludite in eo ac vinculis eius igneis, sicut in igne concupiscentiæ & vinculis eius vobis complacebatis*. Verum de manu mea id factum est vobis, in doloribus dormietis. Lætitia vestra in mærorem conversa est. Decumbetis inter ignes & cruciatu, hi erunt læti vestri & pulvilli, hoc manus mea decernit & exequitur, vobis ignem nunc perpetuo alens. Addo, quod ignis acerrimus sit supplicium, unde & illo uti sunt maxime Tyranni, quasi non inventientes atrocius: si tenus sit & longæ moræ, acerbissime torquet. Vel digitus in flammam cerei immisus hoc satis probat. Habet certe ignis maximam vim agendi & affligendi corpora, & per ea animas corpora informantes. Hinc dixerunt antiqui: *Ignis suppliciorum ultimam est*.

Resp. 2. Si dæmonibus agatur, qui superbi spiritus sunt, rectè igne puniuntur, & detinentur in infimo terræ loco, quia supra Deum, qui ignis consumens est, sese extollere conati sunt, & supra altra exaltare solum suum, Quid sunt altra ignes lucidi? Quid cælum empyreum, nisi cælum ignitum & pellicidum instat ignis? Locus ergo infimus, in quo violenter detinentur, eos memores suæ facit superbiæ cum confusione. Ignis quoque, quo jugiter torquentur, eos memores facit, quod olim fulserint tanquam altra matutina, ignem & lucem divini amoris & sapientiæ præferentia, in cælo illo empyreo, ignito ac splendido. Nunc autem commutationem illam intelligunt confusibilem loci adeo sublimis & splendidi, in igne illo tenebroso & devorante, quasi retro cæcere, perpetuo conclusi.

Quocirca eis exprobratur apud Isaïam sub figura Regis Babylonis: *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris, qui dicebas in corde tuo: In cælum ascendam, super altra exaltabo solum meum, similis ero Altissimo*. Verum tamen ad infernum detraberis in profundum loci. An non hic vides, quomodo ad inferos detracta est superbia sublimis, æternum

eternum ibi plestendo? Item alibi exprobratur: Tu Cherub exieris & protegens & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Perfectus in vis tuis à die conditionis tue, donec in vena est iniquitas in te. Ibidem præcedit: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia & perfectus decore, in deliciis Paradisi Dei fuisti. Statim vero subijcitur: Et foramina tuas, in die qua condita es, præparata sunt. Quod postremum, nonnulli interpretantur de variis foraminibus & cavernis inferni & terræ, per quæ & in quæ ceciderunt Angeli rebelles, æternum puniendi in illis. Existimantque Luciferum cadentem, ex igne elemento adduxisse ignem illum qui loca subterranea & sulphurea flammæ, qui & deinde specialiter à Deo conservatur, ut illum puniat & ejus confortes. Huic interpretationi favere videtur, quod Christus dicit: Videbam Satanam quasi fulgur de celo cadentem. Quasi dicat: Etiam in celo, quando Angeli rebellaverunt, & videbam Satanam eorum caput, quasi fulgur cadentem. Certe cum fulgure cadente ignis cadere solet, & ubi transit, combustibilia corrumpere. Angeli ergo, qui multi numero erant, in varias orbis partes ceciderunt, hinc in Europa, Asia, Africa, immò & in novo orbe to apparent hiatus & cavernæ, ignem emittentes. Hæc esse censetur quasi foramina & ora quædam inferni, jam ab initio sæculi, primo die, dum ceciderunt Angeli, illis præparata in vindictam, simulque hominibus eorum peccata imitantibus. Favere etiam potest, quod in eodem Ezechielis loco subjungitur de diabolo: Producam ignem de medio tui, qui comedat te. Ergo videtur secum attulisse ignem quo comeditur & involvitur. Hoc enim sonat illud: De medio tui. Ita Gabriel in chiro Ecclesie sancte Joannis Laceranensis Romæ quondam Concinator, in libro de novissimis tractat de inferno.

Luc. 10. Quæres secundo, quomodo hic ignis, cum sit corporeus, agat in animas, vel in spiritus corporeos? Respondeo, hæc de re disputare latius Theologos Scholasticos. Nobis sufficiat nunc dicere cum S. Augustino libr. 2. de Civit. cap. 10. cur non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis, etiam spiritus incorporeos posse à corporalis ignis affligi si spiritus hominum, etiam ipsi perfecti in corpore, & nunc poterunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis insalubriter alligari: Ita que ignis iste in spiritus non agit naturaliter, sed supernaturaliter, tanquam instrumentum omnipotentie Dei. Atque sicut naturaliter sentimus in anima dolorem, dum corpus igne cruciatur, cruciatur enim transit à corpore ad animam illi coherentem; ita supernaturaliter vi divina Deus per ignem efficere potest in anima separata talem dolorem & cruciatum, qualis naturaliter in anima corpori conjuncta existet.

Propterea etiam, quia agit ut instrumentum

Dei, non æqualiter in omnes agit, sed secundum peccata & demerita unum quemque torquet. Quæ Non agit de re sic loquitur S. Gregorius: Sicut in domo paritris mansiones multe sunt pro diversitate virtutis, in omnes sic pannatos diverso supplicio gehennæ ignibus subijcitur disparitas criminis. Que videlicet gehenna, quamvis cunctis una sit, non tamen cunctos una eademque qualitate succendit. Nam sicut uno Sole omnes tangimur, nec tamen sub uno eo ordine omnes aestimamus, quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris; sic damnatis & una est gehenna que afficit, & tamen non una omnes qualitate comburit: quia hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Hæc ille.

Quæres tertio, quomodo fieri possit, ut post iudicium tor damnatorum corpora infernus capiat? Respondet S. Bonaventura in 4. distinct. 44. ut, de n. a. 1. quest. 2. Dicit potest quod omnes homines qui nunc sunt, vix caperent mille simam partem terre, si simul essent. Si ergo omnes homines qui fuerunt ab initio usque in finem, vix excedunt homines qui nunc sunt in mille sima proportionem, omnes homines vix occuparent superficiem terre. Atque ita si concavitas maioris est capacitatis, quam sit superficies terre, multo magis poterunt capi in concavitate inferni. Hæc S. Bonaventura, qui id ipsum explicatibilibus. Certe maius & terræ magnitudinem si expendamus, videbimus minimam eius partem incoli, atque in profunditate eius usque ad centrum spatia esse sufficientia, quibus contententur, immò quibus ample habitent damnati variis torquendi suppliciis. Neque tamen loci amplitudo prodest eis ad solatium, sed potius ad supplicium, quia de uno supplicio in aliud velut per varias carastas & equuleos raptantur & gyrantur; sicque quasi recentes cruciatus continuo experiuntur, per varietatem omnis generis poenarum, ita ut modò in altum rapti, modò in abyssum remergi, modò quæquam verlim in orbem volvi videantur, ad majorem horrorem & cruciatum.

Quapropter, nimis arctè loqui videntur non nulli Theologi, qui afferunt locum inferni & spatium eius non excedere mille sexaginta stadia, tam in longum, quam in latum & profundum: quod spatium non foret nisi quinquaginta circiter leucarum, sive ducentorum milliariam Italico. Locus inferni ar. tinet autem milliæ mille passus: stadium autem verò passus centum viginti quinque. Hanc sententiam probant ex illo: Nisse Angelus Apoc. 14. fulem suam acutam in terram, & vindemiarum vindemiam terræ, & misit in lacum vis Dei magnum: & calcatus est latius extra civitatem, & exiit vis sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta. Per lacum itæ Dei infernus intelligitur, in quem reprobi tanquam botri-

Pars III. De capacit. infer. ut, de n. illi torm. torum eius confideratione.

Ribera in Apoc. c. 14. Born. ibi. Locus inferni ar. tus sit an amplius. Apoc. 14.

mitentur, calcandi in æternum à dæmonibus extra civitatem, sive extra cælum & Sanctorum cœtum. Tanta autem erat strages reproborum, ut si locus quem in inferno obtinebunt, torcular foret, sanguis eorum calcatus decurreret per mille sexcenta stadia, ad altitudinem usque fræni equorum, si quis Sanctorum illac vellet equo discurrere. Hi nempe inducuntur tanquam victores equites, qui egrediuntur mentis gressibus ad contemplandam victoriam Christi de impiis, eorumque stragem. Itaque, cum hæc solum quoddam schemate describantur ad significandam cladem & victoriam, cladem quidem impiorum, victoriam autem Christi & Sanctorum; nihil inde certi potest concludi de spatio infernali. Quamvis verum sit divina potentia in tali spatio mille sexcentorum stadiorum posse coarctari omnia damnatorum corpora, quasi in lacum iræ Dei. Nec opus esset hic recurrere ad potentiam Dei absolutam, quia id etiam de potentia ejus ordinata fieri posset, quamvis forent nobis insupputabilia millia damnatorum. Quapropter nonnulli eos considerant in inferno conglobatos velut lateres aut lapides in fornace calcaria, aut velut carbones & ligna in cumulo eodem ardentia. Videri potest Lefsius, de Attributis divinis l. 13. c. 24. hac de re fultus agens.

Vtile est horrorem inferni sepius considerare.

Exempl.

Quicquid sit de inferni capacitate & latitudine, sufficit nobis, quod *Lacus magnus iræ Dei* nominetur: quod quidem consideratione dignum est, ut illius horrorem concipiamus ad salutem, descendamusque in illum viventes, ne descendamus morientes. Sic in illum descendebat vivens ille S. Abbas, de quo vita Patrum lib. 7. c. 44. Cum ipsi duodecim convenissent ad colloquium spirituale, & quisquis interrogaretur, qui frequentius meditaretur tanquam stimulum ad virtutem; auditis undecim alii sublimia proponentibus, dixit: *Vos estis terreni Angeli, & cælestes homines. Ego autem iudicans me his indignum ob peccata mea ad iudicium me inferno, dicoque mihi: Esto cum quibus dignus es; isti post modicum annumeraberi.* Vide ergo ibi pares gemitus, & incessibiles lachrymas, Adspicio stridentes dentibus, & salientes toto corpore, & trementes à capite usque ad pedes. Video & mare ignis bullitis immensabile, & circumfluentes & mugientes, ut pueri aliqui usque ad cælos attingere, fluctus ignis; & in tremendo illo mari innumerabiles homines dejectos, & unâ voce omnes clamantes & ululantes simul, quales nemo super terram ululatus & voces unquam audierat, & sicut arentia omnis virgultus eremare, misericordiâ autem Dei se avertebat ab illis. Et tunc clamor genus hominum, quod audiat loqui, vel cui libet attendere, tantis mundi repositis malis. Et in his teneo mentem meam, luctum meditans, indignum me cælo & terrâ iudicans, reputansque quod scriptum est: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panis die ac nocte.* Hæc ille

psal. 41.

Opponendus est considerationi nostræ hic ignis, ignis enim nos infestat, & ad malum instigat ignis concupiscentiæ & cupiditatis, sicut monet S. Augustinus serm. 181. de temp. c. 18. ubi sic loquitur: *Hæc est ignis in recordare, & ignem illum gehennæ hic qui te nunc servat, exagitant flammis libidinis, & cupiditatis oppone. Ignis hic qui in presenti est vita, absumit curia que recipit: ille vero quos susceperit, semper cruciat, & pœnæ suæ semper integros servat. Exoptere enim & in extinguibilis dicitur, non solum quia ipse non extinguitur, sed etiam quia nec eos quos susceperit, extinguet, aut perimet. Huius autem pœnæ, & ignis illius potentiam nulla vox reponere, nullus poterit sermo explicare: ubi sumus tormentorum ascendit in sæcula sæculorum.*

Reverunt S. Martinianum Eremitam, quâdam tentatione carnalis peccati infestatum, immisit manum in ignem, cumque gravissimè cruciaretur dixisse: *Si non potes sustinere hunc ignem, & eius ardorem, quare tibi vis ignem æternum & eius ardorem intolerabilem peccando preparare & succedere? Sic cessavit tentatio, ignisque concupiscentiæ ignis materialis ardore, ignisque æterni consideratione sopitus fuit.*

Refert quoque venerab. Beda S. Furxam in spiritu rita raptum vidisse in aere quatuorviginti qui totum mundum succendebant. Cumque interrogaret quatuordecim Angelum ductorem suum, quoniam essent illi ignis, responsum accepit. *Vnus est ignis mendacis, quem vidit, homines in sui perniciem excitant, quando minime implent quod in Baptismo promiserunt, abrenunciare scilicet, Sathanæ & omnibus operibus eius. Alter est ignis cupiditatis, cum mundi divitiis avari cœlestium proponunt. Tertius est ignis dissensionis, cum animo; proximorum etiam in supervacuis rebus offendere non formidant. Quartus est ignis impietatis. Cum infirmiores spoliare, & eis fraudem facere pro nihilo ducunt. Ignis verò crepitans in majus, est. Cuius est unus; & appropinquabat Viro Dei Furxam, cimensque hunc ignem minacem, S. Angelo dicebat: Ignis mihi appropinquat. Cui Angelus respondit: *Quod non accendisti, non ardebit in te. Licet enim terribilis & grandis sit ignis iste, tamen secundum meritum operum singulis examinat, quia unusquisque cupiditatis in isto igne ardebit. Sicut enim corpus ardet per licitiam voluptatem, ita & anima per debitam pœniam. Hæc Beda lib. 3. hist. c. 29. Ex hist. ergo patet, unumquemque sibi iniquitate suâ æternum accendere ignem, nullaque alia nutrimenta ignis illius æterni esse nisi peccata nostra: quæ quandoquidem in damnatis semper remanent, & numquam expiantur, ideo semper ignis ille nutritur & perennat. Felices hi qui sibi illum extinguunt, dum tempus est, per penitentiam & luctum. Vna contritio cordis lachrymæ, ignea omnia ista vincula, quibus peccator obnoxius se reddat, dissolvere valet, & æternum ignis extinguere incendium.**

Concludamus hæc omnia dicta de atrocissimo igne

igoc

Exempl.

igae infernali, & eius æternitate, exemplo quod refert Vincentius in spec. Hist. l. 5. cap. 8. ubi sic ait: Circa annos Domini mille nonaginta, in civitate Nannetis, duo Clerici literis affatim instructi, inter se multum amici, pactū inierunt, ut qui prior moreretur, alteri appareret infra triginta dies. Data vicissim fide, non multo post unus eorum obiit. Trigelimo autem die alteri vigilanti vultu exangui & pallido, eumque compellens interrogat: Agnosces me? Agnosco, inquit ipse, & miror quod tam tardè apparueris ille moram excusans, tandem inquit, adveni, & adventus meus, si volueris, tibi erit fructuosus, mihi planè inutilis, nam semper tuis additus sum supplicii. Ego, inquit, alter, te iuvabo orationibus, jeuniis, elemosinis multis. At ille respondit: Sine penitentia sunt iudicia Dei in inferno, dum rotas astra potius, dum pulsas littora pontus, pro criminibus meis puniar. Si totus mundus mihi remedia exquireret, æterna tamen & innumera penarum generas parat. Et, ut aliquam ex meis penis cognoscas: En una. Proterdit manum faculo ulcere stillantem, curvatisque in volam digitis, tres guttas defluentes tabis super eum jecit, quarum duæ tempora, tertia frontem contingentes, cutem quasi ignito jaculo penetrarunt, foramen quicquid effluentes. Illoque ob dolorem inclamare, ait ei defunctus: Hoc erit tibi, quam diu viveris, & penarum mearum documentum, & salus, si volueris, monumentum. Vade muta habitum & animum, esto Monachus Redonis apud S. Melanum. Cum verò ad id non responderet, rursus adiecit defunctus: Si dubites miser converti, lege litteras istas: hæc dicitis, manum protendit tetricis notis inscriptam, in quibus Satanas & omne inferorum satellitium Ecclesiastico cœtui gratias de sarcario emittebant, quod cum ipsi in nullo suis voluptatibus desissent, rãtum numerum animarum sibi subditarij patebant ad infernum descendere prædicationis incuria, quantum non viderint retroacta sæcula. His dictis disparuit, & socius cui apparuerat, vendens omnia & dans pauperibus, S. Melanum adiit, & Monachus ibi factus, optimè conversatus est. Hæc ille.

Nec mireris, quod reprobi mortuali quando ad salutem vivorum appareant: id enim fit iussu & ordinatione Altissimi, qui & demones quandoque coegit salutis electorum esse ministros, licet pissimo affectu ferantur erga omnium salutem. Coegit enim eos veritatem aperire, quam cordi recondegerat. Notum quoque est de Epulone potente ut veritas fratribus suis aperiretur, ne in locum tormentorum cum ipso venirent, aucturi nimirum eius supplicium. Sic & hic potuit contingere.

Vitæ floriger.

De Verme, secunda inferni pena.

Secunda apud inferos pena per Vermem non Pars I. morientium indicatur. De hoc verme frequen- ter fit mentio, tum in veteri quidem notum est illud Isaiæ: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum inferos esse non extinguetur. Cui conformiter dicit Sapiens: Hamilia valde spiritum tuum, quia vindicta carnis impij ignis & vermis. Denique consonat his Iudithæ in suo Cantico canens: Dabit ignem & vermes in sem- carne eorum, ut urantur, & sentiant usque in sem- piternum.

In novo autem Testamento, S. Marcus ter idem repetit quod Isaias: Si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam: Bonum est tibi debile introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem extinguibilem, ubi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Et Ierosolus: Si per tuum scandalizat te, amputa illum: Bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quam duas pedes habentem mitti in gehennam ignis extinguibilis: Vbi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Et iterum: Si oculus tuus scandalizat te, rejice eum: Bonum est tibi, de lacum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis: ubi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. An existimas sine emphasi esse, quod in unica concionis epilogo, tertio voluerit Dominus illud ipsum repetere: Vbi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur? Immo verò attentionem nostram specialiter hac repetitione excitare voluit, ut cum ipso frequenter rememoremus, & repetamus hunc versum nos concernentem pro tota æternitate: Vbi vermes eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Nec enim nimis frequenter illud possumus occinere & seridè repetere, ut cordi valeamus inculcare. Et certè non sine mysterio in hoc versu Isaias suam terminavit prophetiam, ut nobis foret versus ille acer ad virtutem stimulus, & ad peccatum fugiendum, novissimaque consideranda. Ad hoc propheta terminavit librum, ad quod terminabitur seculum, ait Aug.

Aug. l. 20.

de civ. c. 20.

Vermis

nunquam

morietur

remorsus

conscientia.

Sed quæritur, quis sit ille vermis, qui nunquam morietur? Dicendum primo, Vermem illum rectè dici conscientia remorsum, qui instar vermis & serpentis corrodentis tota æternitate impios continuo torquet cum aërore, & tristitia indicibili. Ita interpretantur multi ex SS. Patribus. Audiamus tres ex illis, ut in ore trium testium sit omne verbum, ut que sint tres velut Cantores, nobis post Christum præcentorem subcinentes illud: Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.

In primis hæc est vox S. Ambrosii, lib. 7. in Luc. c. 14. Ut multe excruditate febres nascuntur & vermes, quando quis intemperanter cibum sumit: ita si quis peccata peccatis accumularet, nec decoquat ea per penitentiam, sed misceat peccata peccatis, eruditatem

Testim. S.

Amb.

xxx

contra-

contrahet veterum & recentium delictorum, indeque igne, quasi febre, aduretur proprio, & vermibus consumetur, id est, torquetur. Vermis ergo est, quod irrationabilia peccata mentem sensumque compungunt, & quaedam excedunt viscera conscientiae. Hæc ille. Peccati nempe putredo hunc vermem generat doloris, & quisquis carnalia nutritio corde desideria, hunc nutrit vermem necesse est. De luxuriosa enim anima dictum est: *Dulcedo eius vermis*; quia qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad fœtorē putredinis anhelat, ut ait S. Greg. l. 16. mor. c. ult. & non solum ad fœtorē putredinis carnis, sed maximè ad illam putredinem, quæ generat intolerabilem dolorem mentis.

Job. 24.

Testim. S. Bernardi.

Secundò eadem de re hæc est vox S. Bernardi l. g. de consider. c. 12. *Hic est vermis qui non moritur, Memoria præteritorum: semel iniectus, vel potius in natus per peccatum, hæst firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque passus est, ut igne inconsumptibili, perpetuas vitam. Horreo vermem mordacem & mortem vitæcem. Horreo incidere in manus mortis vi ventis, & vitæ morientis. Hæc est secunda mors que nunquam peroccidit, sed semper occidit. Quis det illi semel mori, ut non moriantur in æternum, qui dicunt mortibus: Cadite super nos, & collibus, & evite nos? Hæc S. Bernardus, qui & postmodum in eiusdem rei confirmationem adjicit: *Durante anima durat & memoria. Sed qualis? Fæda flagitii, horrida facinoribus, vanitate tumida, contemptu bispida & neglecta. Que priora, transferunt & non transferunt. Transferunt à manu, sed non à mente. Quod factum est, factum esse non potest. Præinde est, facere in tempore fuit, fuisse semper æternum manet. Non transibit cum tempore quod tempora transiunt in æternum ergo necesse est cruciet, quod peccatum se egisse in æternum meminertis. Hæc rursus mellifluus Doctor, de felle vermibus illius æterni. Quod quidem fel conscientie præter inchoatur in hac vita, sed subinde sunt inducitur, quia amaritudo ejus moderationem quamdam accipit, & delinimentum; nunc per lectionem, nunc per laborem, nunc per colloquium, nunc per hilaritatem comotationum, nunc per somnum, aut aliam occupationem angores animi anxii fallentem, aut ad tempus eludentem. At vero in altero sæculo qui omnis est, crudelioris & angoris locus, nullæ sunt inducitur, nulla quies, nullus somnus, nullum solatium, nullum intervallum; pernox & perdius est vermis iste, ideo de eo scriptum est: *Vermis eorum non moritur.***

Testimonium Innoc.

III.

Sap. 1.

Tertio conformiter S. Ambrosio & S. Bernardo Innocentius III. l. 3. de contemptu mundi, c. 2. sic pronunciat: *Vermis conscientia tripliciter lacerabit: affliget memoria, sera turbabit penitentia torquetur angustia. Venit enim in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traducens illos ex ad verso s. niq. uitas ipsorum, dicentes: Quid profuit nobis superbia? & castitas divitiarum quid contulit nobis? Transierunt illa omnia tanquam umbra, & sicut naris*

que pertransiit fluctuantem aquam; cuius cum præterierit non est invenire vestigium, sic & nos nati continuo deservimus esse, & in malignitate nostra consumpti sumus. Cum ingenii turbatione recogitare, quæ cum nimia delectatione gesserunt; ut stimulus memorie pungat ad penam, & nos ardeat nequitia stimula vis ad culpam. Hæc Pontifex Innocentius.

O B varias autem rationes cruciabit iste vermis reprobos in inferno.

Primum quidem ob privationem æternæ gloriæ, quia hæc perdidit culpa sua, & quidem in æternam. Summa enim inde oritur pœna, summaque tristitia excedens ipsam igois pœnam sua acerbicare. Vnde hæc pœna à quibusdam Theologis vocatur *Pœna absorptiva*: absorpti enim erunt in explicabili tristitia ob amissionem tanti boni quod tunc oculis mentis specialius obijcietur. Felicitas enim Beatorum eis representabitur ad supplicii incrementum. Et sicut si famelicus mensam carnæ manibus deliciis referat, nec valeat attingere, tantò plus esurit, sic & reprobi deliciis cælestes confiderabunt, & famem patientur ut canes, sumque eis supplicium erit non posse attingere eas, imò nec micam vel guttulam participare in æternum, tantopere licet desideratam & expectatam. Certe S. Chrysostomus, ac alii sacri Doctores, asserunt privationem divinæ visionis & amissionem gloriæ esse summum tormentum, quia cum visio & fructio sit tota merces, privatio visionis & fructiois velut tota pœna dici potest, saltem principalis. Audi S. Chrysostomum ep. 7. ad Theodorum lapsum: *A videri tantis excidisse bonis tantum habet dolorem, tantam afflictionem, tantam angustiam, quantum nullam esse in malis potest aliud flagellum.* Rursus idem: *Multi tunc solum igois acerbicatem, sed hæc pœna longe gravior & acerbior. Ignis est intolerabilis, sed simile mihi ignes proponeres, non tanti æstimo ac privati illa beatitudine gloriæ, ac presentia Christi. Hanc tunc amissionem & privationem tanti boni vermis continuo representans, mirè torquetur, & nihil quod oblectare valeat sine cogitare, sed omnia que cogitationi obijciunt, ad maiorem tormentum obijciunt: sive de Deo sit cogitatio, sive de creaturis, sive de Angelis sive de Beatis, sive de sociis damnationis, sive de amicis cognatis, sive de parentibus & filiis, omnia felle plena erunt, omnia asperget amaritudine & acerbitate vermibus ille venenosus vindictis conscientie.*

Secundò, cruciabit ille vermis specialiter representando sine intermissione peccata, quæ tanti boni amissi fuerit causa, ut novo semper angore lanciet conscientiam & mentem. Erit enim continuo velut oblectans: *Cur luxuria & fornicatione te contaminastis? Cur gula & ebrietati indulistis? Cur alieni per iniustitiam destituitis? Cur odia, inimicitiam vindictam fovistis. Quam facile hæc vitare poteras, & desistere? O vesaniam tuam, & quidem æternam plangendam vesaniam, quod his peccatis nunquam*

munquam finendum accersere tibi voluisti miseriam. Patere igitur, patere & æternum iuc tantam vesniam, omni indignis commiseratione. Hæc & similia obijerit jugiter ultrix conscientia, quasi infernalis Serpens, furia continuo corrodens sine ulla quiete.

Exemplum Audi quod in Prato spirit. c. 166. apud Sophronium refertur. Latio quidam occiso puerulo, poenitentia ductus monasticam vestem assumpsit, & novem annis in maxima poenitentia perseveravit. Verum in somnis, & in Ecclesiæ, & in refectorio, & cum ad sacram Eucharistiam accederet, semper occurbat illi puerulus ille dies: *Quare me occidisti? Quare me occidisti?* Nec una hora quietum illum sinebat. Quapropter resumptis sæcularibus vestibus, cum Abbatis venia exivit, dicens se ire ut pro puerulo crudeliter à se occiso morte plectatur. Cui ergo sic indutus pergeret diospolim, comprehensus est, & sequenti die de collaris. Hæc ibi.

Sitalis, poenitentiam criminis sui ex animo agens nunquam nancisci potuit quietem, semper ei occurrente peccato, & velut voce quadam ei insinuante: *Cur me occidisti?* Quam quietem reperire poterunt imò quem non angorem poenitentia jugiter reprobi, quibus tot peccata continuo se se representabant cum acerbissima & intolerabili eos probatione?

Respon. 3. Specialiter exprobrando neglecta Dei beneficia.

Terrio, cruciabit vermis ipse specialiter representando & exprobrando divina beneficia (quæ reprobi neglexerunt, vel contempserunt) totque occasione æternæ salutis quibus uti poterunt, & gloriam æternam facillimo negotio assequi. Et hæc rursus exprobratio acerbæ erit & angustias pariet inextricabiles; quia in seipso miser exardescat, quod adeo excordes fuerint, & millies sibi oblata gratiam repudiarint. Tunc ergo cogentur, sed frustra, illud lob cum luctu & fletu repetere: *Quis mihi tribuat ut sim juxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna ejus super caput meum. Quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivus olei. Recordantur nimirum beneficiorum gratie divine quibus à peccato poterant se custodire, & tenebras vitare, Deo ipsis & custodiam & lucem offerente: & quia eam neglexerunt, dorsumque & non faciem huic luci venterunt, nunc riuantur. Recordantur pinguedinis & olei divini amoris, divinæque misericordie, quod de Petra mystica, id est, de Christo eis emanabat ad lavandos & perungendos animæ pedes hoc est affectus. Tunc autem petra illa non nisi ad oos centerendos est; tunc cessant rivus olei & pinguedinis; tunc divinæ fons exaruit misericordie. Nec passio, nec mors, nec Sanguis Christi eis prodesse potest amplius, quin potius hæc omnia in clamant vindictam, & ab ipsis rememorata recrudescunt ad poenam. Sic vermis reproborum non moritur sed eorum tristitia & moerore pascitur, eos depascens inconsolabiliter.*

Vere fatius hæc attendisset vitæ hujus mortalis

tempore, & dum vermem conscientie interire poterant, & per poenitentiam ab illo se eximere. *Primum est*, inquit S. Bernardus, *tunc sentiri vermem, cum possit etiam suffocari. Itaque mordeat nunc, ut moriatur, & paulatim desinat mordere. Mordendo rodatur interim putredinem, ut rodendo consumatur, & ipse pariter consumatur, nec faveri incipiat in immortalitatem. Hæc ille.*

Immo vero præveniendus est ille vermis, & sciendum præcludendus, à peccato omni mortifero, ex eundem quo generatur tanquam ex putredine famosa, sese mihi ferlongissimè fecerendo; illumque timeado ante, nati, quam enascatur.

Sic fecere SS. Patres: oculis enim suis crebro hunc reproborum vermem & eius angorem, obijciebant, ut ab illo tuti forent. Quocirca sic legitur de S. Pachomio viro sanctissimo, tempore Constantini Imp. *Si quando non egitaro pulsasse illicita, mox illum repellebas, atque in timore Domini perseverabat affixus, æternarum memor panarum & dolorum sine fine manentium: Ignis scilicet inextinguibilis, & vermis nunquam morientis. Ita affert auctor vitæ ejus cap. 16.*

Sic & Abbas Olympius in prato spirit. c. 147. interrogatus à quodam: *Quomodo sedes in hac spelunca, quomodo toleras aspsus & cynipis, & vermes mordaces?* Nihil aliud respondi dedit: *Ista ideo tolero, ut futurus cruciatus liberer. Ideo cynipis patior, ut immortalem effugiam vermem. Sic & aspsus patior, æternum metuens ignem. Hæc enim temporalia sunt, illa vero finem nullum habent. Ita ille.*

Si frater quidam conquerebatur apud Achillem senem, quod sedens in cella pateretur, accediam, rogabatque causam cur sibi hoc contingeret. Cui senex respondit: *Quia necdum vidisti requiem quam speramus, nec tormenta que timemus. Si diligenter ea aspiceres, & si vermis plena esset cella usque ad collum, tu tamen in ipsa jaceres sine acedia. Ita in vitis Patrum, d. 2. §. 130.*

Concludo itaque & remedium propono, dicoque continuo apud nos sal esse debere, quod putredinem & corruptionem peccati excludamus, & vermem illum immortalem à nobis avertemus. Vermes enim sale impediti & interimi norum est. Vnde & cum Domino Marc. 9. rectè hic pronuncia verro: *Bonum est sal. Bonum est uriq; sal poenitentie sal afflictionis in hoc seculo, sal sapientie & prudentie, sal meditationis de igne extinguibili verme non moriente. Exterminabitur certe hic vermis à nobis per poenitentiam & afflictionem, quæ purgat putredinem corrodendo: excludetur per sinceram considerationem, quæ prudentiam ingenerat & sapientiam providentiamq; de futuris & novissimis. Omnis vitima sale salietur. Omnis scilicet vitima spiritualis & Deo grata hoc sale debet condiri & præservari, ut præscribitur Luc. 2. Quod si nobis de se salit, de illis erimus victimis divinæ justitie, quæ igne tanquam sale salientur, ut in perpetuo supplicio perdurent. Igno enim eis pro sale futurus est,*

qui

qui eos non consumat, sed illa flos conservabit, ju-
 giter cruciandos, sicut fal conservat carnes: illis
 ergo vicissim miseris infelix illud fal adhibebitur
 in inferioribus terra, quia altero sale caruerunt, di-
 cente Domino: *Omnis igne salietur, & omnia vi-*
lissima sale salietur, quod de reprobis & damnatis
 perlique Interpretes explicant. Sed hæc facis de
 verme spiritali, non inter mortuos, hoc est de
 remorsu conscientie.

Marc. 9.

PARS II.
 Veros eti-
 am in in-
 ferno ver-
 mes repe-
 ri docet.

Judic. 16.

Matth. 7.

Isai. 66.

Scendum verò ulterius esse probabile etiam
 fore in inferno proprie dictos vermes, horri-
 biles & afflicti, mordacissimi, & æternos à quibus
 torquentur damnati. Hi erunt vindices accerrimi
 concupiscentie carnis & vitiorum carnalium, imò
 & superbie ac vindictæ, aliorumque criminum:
 Deique potentia hi vermes efformati in igne po-
 terunt perennare; nec igne affligentur, sed repro-
 bos affligent crudeliter ignem & vermes in carnes
 eorum, ut urantur, & sentiant in sempiternum. Id
 videtur discrete asseri illos vermes esse carnis ver-
 mes; & sic esse corporeos, & in æternum perseve-
 raturos ad cruciandum. Quapropter distinguun-
 tur ab illis vermibus, qui mox post hominis mor-
 tem ex ejus carne humida & purida exoriuntur. Hi
 enim, cum carnes de fune ad usque ossa arida de-
 pavent, nihilque ultra restet quo pascantur, emor-
 tuantur sensim, & in terram vertuntur. Illi autem
 vermes immortales sunt, quia & corpora reprobo-
 rum erunt immortalia, & cum illis sepultis in ge-
 heenna hi vermes ad cruciandum perennabunt. Hoc
 certe significat prædicta Judicij sententia multo-
 rum interpretatione Doctorum.

Favet etiam illud: *Vindicta carnis impii ignis &*
vermis. Vbi rursus non animæ tantum sed & car-
 nis esse vindices vermes indicatur; intellige ergo
 carnos vermes & veros, sicut & verus est ignis,
 non verò tantum spirituales, sive metaphoricos,
 per conscientie remorsus. Quare enim ibi ignis
 proprie accipitur, & vermis solum tropicè, ma-
 ximè cum scriptura proprie sit accipienda, ubi ni-
 hil aliud absurdè vetat: Sic de verme proprio acci-
 piendum, quod & de igne proprio accipitur apud
 Marcum: *Vermis eorum non morietur, & ignis non*
extinguetur.

Favet denique huic sententiæ, quod jam antea
 citatum est, ex quo & istud apud Marcum desum-
 ptum agnoscitur. At ergo Isaias: *Egredientur, &*
videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in
me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non
extinguetur, & erunt usque ad satietatem visionis
omni carni. Quoniam fuit illa cadavera virorum
 prævaricantium, nisi corpora damnatorum? Hæc
 licet animata post judicium peractum, adhuc ca-
 daverum dicuntur, quia facta sunt, gravia & olida,
 cadaverum instar: & quia sunt in morte æterna, &
 simul in pœna æterna. Qui sunt autem illi qui
 egredientur, ut ea videant? Hi sunt Beati, qui mente
 & contemplatione, imò cum voluerint, etiam loca-

li egressu egredientur, ut intueantur damnatorum
 supplicia, quæ ipsi ope Dei singulari evaserunt, &
 in quæ tyranos hostesque suos incidisse, & æter-
 num justè volvi videbunt; sicque lavant manus
 in sanguine peccatorum approbando Dei iusti-
 tiam: eius quoque collaudabunt misericordiam,
 quòd à pœnis tantis ipsi præservati fuerant per
 am. An non Lazarus in sinu Abrahæ existens vidit Dazem
 animam divitis Epulonis in inferno. Quod si lo-
 quom
 lum contemplatione eminus vidit, certè nonnulli animam
 Theologi cum S. Thoma in supplemento q. 84. a. 2. Epulonem
 pocent Beatos quandoque cœlo exituros, cum ut in sinu
 dorem agilitatis exerceant, tum ut visum aliarum rube
 creaturarum specie pascant. Sed quid est quod ad-
 riu,
 iicitur: *Et erunt usque ad satietatem visionis omni*
carni? Nempe erunt spectaculum ererum iustis, &
 hoc ipsum eos torquet; quòd tales spectatores
 habeant, qui nihil condolent super ipsorum
 supplicis, quin potius gudeant. De sententiam
 comprobantes, & super eis quasi ad facietatem ex-
 ultantes, à quibus in hoc sæculo insultationes & au-
 gustias, persecutionesque acerbissimas perpelli-
 erant. Unde illud: *Stabant; isti in magna constantia*
adversus eos qui se angustia verunt, &c.

Huic opinioni de veris vermibus in inferno ac-
 cedit S. Augustinus l. 21. de civit. c. 9. ubi ait: *Eligat*
quis que quod placeat, a ut ignem tribuere corpori, imò
vermem autem virum que proprie corpori. Iam e-
nim superius disputavi posse animalia in ignibus
vivere per miraculum. Sic August.

Consentit S. Basilius in Pl. 33. explicans illum
 versum: *Timorem Domini docebo vos; sic enim*
ait: In inferno vermium innumerabilium genus
venenosum ac carni vorum erit, estians quidem; ne
tamen sese satians, intolerabiles morsibus insigens.
 Hæc Basilius.

Subscribit & Innocentius III. l. de contemptu
 mundi. *Erunt in gehenna vermis duplex; interior, vermis in*
qui rodit cor, exterior, qui rodit corpus.

Hæc etiam est multorum Theologorum, tam
 antiquorum, quam recentium sententia in citata
 Scripturæ locis, in principio primæ partis, & alibi: quæ
 quia variis modis Deus in inferno non solum ani-
 mam, sed & corpus decrevit punire per ipsas crea-
 turas homini infestissimas tam in corpore, quam
 in anima, & quæ ipsammet sibi ipsi infestum & con-
 trarium. *Armadis enim varias creaturas contra*
in sensatos, exterius eos torquendo per illam. Arm-
abit & ipsam conscientiam per ipsum vermem in
interius dilaniantem & infestissimum. Omnis autem
ista parietur homo reprobos, quia & ipse Deo fuit
contrarius & infestus. Quapropter ei tunc maximè
conveniet vox illa, scilicet cum querimonia, quæ apud
Iob exprimitur: Custos hominum, quare me posuisti in
contrarium tibi, & factus sum mihi inimicus ipsi gravi
De qua querela agens S. Bernardus ad Eugenium l.
g. de consid. sic ait: Ita est, & Eugenius, non potest esse
Deo contrarium quid, & sibi meti coherere, sed qui con-
gretur à Deo arguetur à semetipso. Experiiri erit in-
veritas.

veritatem vocis illius: Arguam te, & statim con-
tra faciem tuam. Sic reprobis nihil deerit ad confu-
sionem, cum producatur spectaculum omnigenum
sancti peccatorum spectaculum Deo, Angelis, homini-
bus, sibi ipsis. Nonne hoc est peccet no tundi, per: ruo-
que confundi? Duplici contritione conterere eos Do-
minus Deus noster. Hec S. Bernardus.

Hier. 17.

Duplici
contritio-
ne à Deo
impit in
inferno
conterus-
sur.

Effloris
memorabi-
lis.

Quenam est hæc duplex contritio, nisi peri-
grem interiorum & exteriorum, simulque per ver-
mem interiorum & exteriorum, de quibus hæc-
aus?
Confirmari hæc possent multis defunctorum
apparitionibus ex fide dignis historicis. Vnicam re-
memoro nostro congruam proposito. Duo Fratres
Ordinis Prædicatorum iter peragentes in longin-
quam regionem, venerunt in quoddam castrum, ubi
mulier adulterium commiserat & incestum, quem
undecim jam annis clarar in confessione. Videns
autem extraneos hos fratres, quorum unus
Romæ Penitentiarius erat, virque sanctus, resoluit
ei coniteri tanquam ignoto, nec ultra rediuro,
Peracta igitur Missa accessit, ad singulorum autem
peccatorum expressionem, focus ex opposito stans
videbatur ex ore eius exeuntem, & salibus
Eccliesiam egredientem. Tandem cum ad illud
peccatum venisset, præ verecundia siluit: cumque
absolutio ei daretur, omnes illi bufones, cum quo-
dam enormiori, visi sunt in os & pectus mulieris
segredi. Cum iter continuarent Fratres, aperuit
focus Penitentiarii visionem. Ille rem tacitus
considerans, dixit. *claruit aliquid in confessione, re-
grediamur ut adjuvemus eam. At regressi post pau-
cas horas suffocatum reperunt, & inter mortuam
Contristati supra modum, jejunio & oratione ro-
gabant instantissimè Deum, ut dignaretur ostende-
re quid sibi veller visio. Tertia autem die apparuit
mulier equians super draconem, & duo serpentes
erudeles cingebant collum eius, duoque sugebant
ubera: erant quoque duo bufones super oculos, ac
de ore ipsius ignis sulphureus exsistebat. Denique,
duo canes devorabant crudeliter manus eius, &
duæ sagittæ ignitæ immitebantur per aures eius.
In capite autem hæc erant stabant. Isti ad visionem
peteriti sunt. Quibus ipsa: *Nonne timere ego sum
illa maledicta, vobis triduo confessa. Et quia celavi
peccatum meum, hinc pœna æternam sibi addidit. Tunc
Penitentiarius adjuravit per Deum vivum, ut de
duobus responderet. Primò, quid significaret illa
diversitas peccatorum. Secundò, ob quamnam peccata
magis dampnarentur tunc homines. Ad primum
respondit: *Lacerta capitis meum in punitionem
ornatus: bufones oculorum in punitionem aspectuum
impudicorum: sagittæ ignitæ in punitionem cantio-
num immundarum & deprecationum: Serpentes ubi-
um in punitionem immundarum tactuum, crudeli-
tas canum in pœnam operationum immundarum, &
quia amantibus meis dedi quibus poterant ali pau-
peres Christi. At propter hæc omnia equivo super
daquam vilis meos & viscera indicibili dolore***

torquentem. Ad secundum respondi: *Hodie ad in-
fernum descendunt mulieres per quatuor genera
peccatorum: per peccatum luxurie: per peccatum
vanitatis & piffionis: per peccatum sortilegii: &
per erubescientiam confessionis. Cum verò inter-
rogaretur, an posset iuvari Draco cum mirabi-
li cruciatu subito elevans eam, in tartarum de-
portavit. Sic refert Ioan. Junior Ord. Præd. in Scala
celi Guilliel. Pepin Doctor eiusdem Ord. Tract. Super
confiteor Spec. Exempl. verb. Confessio, citatque P.
Franc. Costerum afferentem id in quodam Geldria
castro sibi probè noto contigisse.*

De tertia Pena inferni.

Tertia apud inferos pœna per tenebrarum hor-
rorem exprimitur. Sicut autem diximus de
verme, ibi duplicem reperiri, spirituales & cor-
porales: ita etiam tenebræ ibi duplices sunt,
spirituales scilicet & corporales, interiores & ex-
teriores horrorem & corpori & animo æternum
esse in-
circumdantes.

PARS I.
Probat
ex antiquo
testamento
tenebras
esse in in-
ferno.

De his tenebris Scriptura tam vetus, quam no-
va, crebè etiam mentionem facit. Annon de his
existimandum est loqui Isaias: *Tenebræ & palpitio* Isai. 32.
*factæ sunt super speluncas usque in æternum: Allude-
re videtur Propheta ad Ægyptiacas tenebras, de* Exod. 10.
quibus: *Factæ sunt tenebræ horribiles in terra uni-
versa Ægypti tribus diebus. Et particularius: Vin-
culis tenebrarum & longa noctis compediti, inclusi
sub tellis, fugiivi perpetua prorsus insensientia jacuerunt.*
*Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tene-
broso oblivianis velamento dispersi sunt, parentes
horrendè & cum admiratione nimia perturbati. Ne-
que enim que continebat illos spelunca sine timore
custodiebat, quoniam sonitus descendens perturba-
bat illos, & persona tristes illis apparentes, pavorem
illis præstabant. Et ignis quidem nulla vis, nec sideri
lympide flamma illuminare poterant illam noctem
horrendam. Illæ certè tenebræ figura & imago e-
rant tenebrarum illarum, quas in mente patiuntur
impit in peccatis tenebrosis delinquentes, quasque
in æternum passuri sunt in speluncis tartaris. Pro-
pterea discretè in fine capitis dicit & concludit Sa-
piens: *Solis autem illis superposita erat gravis nox
imago tenebrarum que super ventura illis erat, sive
ut Græca habent: Imago tenebrarum, que super-
ventura illis erant, in morte scilicet & tartaro.*
Ipsi ergo liberi erant: graviore tenebris, externis
scilicet illis & materialibus, ob internas & spiritua-
les mentis, ignorantiam, ignaviam, timorem, &
sceleribus immeritam conscientiam, ex his enim*

Ægyptia-
ca tenebræ
typum in-
fernalium
ferentium

Adverte igitur, quòd illæ tenebræ Ægyptiacæ
vocentur horribiles, tam in Exodo, quam hic apud
Sapientem, idque ob multas causas.

Primò, quia erant densissimæ, & tantæ per nebu-
losam quamdam constipationem aëris, ut essent
palpabiles, & nullo lumine, nec radiis quidem

xxv 3. Solis.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Solis penetrabiles; duraruntque per tres dies & noctes.

Resp. 2.

Secundo, quia fuerunt in uersa terra Aegyptium interim lux serena illuminaret Israelitas, & orbem totum; ita ut ipsi Aegyptii vocentur. Fugitivi divinae providentiae, hoc est destituti & exules à providentia divina, quae solet perpetuo homines illuminare per solem & sidera. Vel ideo dicuntur Fugitivi divinae providentiae, quia tanquam fugitiva mancipia in obscuro carcere relegati à divina providentia, cui subesse detestantur.

Resp. 3.

Tertio, quia non viderunt se toto illo tempore tenebrarum Aegyptii, nec moverunt se loco, vel lecto, quasi essent vinculis & catenâ tenebrarum in ergastulo constructi. Sed jacebant dispersi tenebroso oblivionis velamento, hoc est, separati ab invicem spississimis tenebris quibus quasi velamento operiti, se mutuo oblit, de actum arbitrati, jacebant immoti sine cibo & potu. Non audebant præ pavore loqui, aut fugere, aut comedere, sed in silentio cruciabantur; nec sensibus utebantur, nisi ut hoc ingens malum sentirent.

Resp. 4.

Quarto, quia in his tenebris audiebant horribiles sonitus & videbant per flammâs intermicantes spectra & monstra terrificâ & truculenta. Atque ex conscientiae terribili pavore horrebant omnia, sive soaum avium, sive mugitum bovm, sive strepitum arborum, sive fragorem aquarum, lapidum, montium: in se enim omnia conspirasse & conjurasse existimabant.

An non in his omnibus typus eorum quæ in inferno geruntur? Sed, cheu! non ibi tres noctes aut dies perdurabunt tenebræ, sed nox erit in æterna, pavor horrorique æternus æternæ nocti inquilinos cruciabit & involvet. O nox! O terra, ô longa nox, quam nulla sequitur dies, nulla lux illuminare potest! O nox remotissima à Sole, Luna, Astris lucentibus, à Christo, à Virgine, à beatis & lucidis Angelis & hominibus & quidem æternum! O nox, quam tenebrosus turbo possidet, non computanda in diebus anni, nec numeranda in mensibus, quam occupat caligo, & umbra mortis obscurat, & involvitur amaritudine nunquam finienda! O nox quam nobiscum sæpius reputare deberemus, meditando nocte cum corde nostro de hac nocte. Quia licet caliginosissima sit, & nihil nisi tenebras habeat, potens est tamen suis tenebris serio considerari illuminare tenebras & caliginem nostram, & nos efficere filios lucis de filiis tenebrarum.

Job. 3.

Ierem. 13.

De hac nocte hisque tenebris rursus mentio fit apud Ieremiam, ubi dicitur: Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expellatis lucem, & ponet eam in umbram mortis & in caliginem. Quali dicat: Vos qui toties injuriam Deo interrogastis per peccata vestra, rei effecti violæ Numinis & divinæ Majestatis, per poenitentiam & emendationem vitæ, eius gloriam restituite, eius in

iuriam refarcite. Id vero omnibus faciendum est ante diem mortis & iudicii, quando nemo amplius poterit Deo laudem & gloriam dare per poenitentiam salubrem quia tempus lucis non erit amplius sed tempus tenebrarum; ita ut velut mox tenebrarum, hoc est maximæ & cumulativissimæ tenebræ occurrant his, qui viam salutis inire tunc posse stulte existimabant: sicque fiet, ut de tenebris in tenebras pergant, de tenebris interioribus animi ad tenebras æternas inferni, per tenebras mortis. Fœlix qui hæc considerat, quam diu lux adhuc fulget super caput ad egrediendum de peccato, & ad dandam gloriam Deo: Nonne sunt duodecim horæ diei? Ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant.

1041.11

De his tenebris dicebat S. Augustinus ser. 1. de pluribus Martyribus: O quisquis es flagitiosus, qui soles propter tua malefacta & adulteria non solum tenebras non horrere, sed quærere: qui soles plus gaudere quando lucerna exinguitur: non tales tenebras habebis, ubi gaudes, ubi voluptatibus carnis oblecteris. Non sicut tenebræ. Quomodo ergo erunt? Ibi erit fletus & stridor dentium, Torror sine defectu, tortus sine defectu. Hæc ille.

1041.10

Denique, de his tenebris explicat S. Gregorius illud: Antequam vadam ad terram tenebrarum, terram miserie & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horrore inhabitat. Sic enim ait 1.9 Moral. cap. 45. quæ terra tenebræ nomine, nisi terra tartari claustra signantur: Quæ æterna mortis caligo operis, quia damnatos quosque in perpetuum à vitæ luce disjungit. Interrogat autem ibidem S. Gregorius, quare infernus Terra dicatur? Et alludens ad illud quod Sapiens dixit: generationem & generationem perterere, terram autem in æternum stare, sicque terram stabilitatem quandam significat, respondet his verbis: Recte inferni claustra tenebrosa terra nominantur, quia quos puniendos accipiunt, nequaquam penam transitoriam, vel phantastica imaginatione cruciant, sed ultione solida perpetue damnationi servant. Neque obstat, quod infernus dicatur lacus & stagnum; quia, ut ibidem explicat S. Gregorius: Si terra nominatur, quia susceptos stabiliter tenet; lacus dicitur, quia hos quos semel cepit, semper fluctuantes & reptidos circumfuentibus absorbet. Sed pergit ulterius idem & requirit, cur dicatur Terra miserie & tenebrarum? Huic autem quæstioni his respondet verbis: Miserie ad dolorem pertinet, tenebræ ad cecitatem. Ita ergo quæ à conspectu iudicis expulsos tenet, miserie & tenebrarum Terra dicitur; quia foris eos dolor cruciat, quos diu visos à vero lumine intus cecitas obscurat. Hæc ille.

Quare in inferno nullus ordo esse dicitur Sap. 6. pecc. 10.

Sed querit ulterius: quare ibi nullus ordo esse dicitur? Certe unumquemque damnatum juxta modum criminis retributio sequitur ulcionis; ergo ibi ordo aliquis est. Nec enim frustra scriptum est: Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio. Neque sine causa dicitur in Baby-

Quare in inferno nullus ordo esse dicitur Sap. 6. pecc. 10.

Baby-

Babylonis damnatione : quantum se exaltavit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. In supplicis ergo ordo servatur, quia juxta modum culpa poena distinguitur. Ideo & zizania in fasciculos congregari jubentur, quia pares paribus fociantur, ut quos simili culpa inquinat, par etiam poena confringat. Nullum autem ibi ordinem explicat S. Gregorius: Quia ipse quoque supplicia que ordinata per justitiam veniunt, ordinata proculdubio in corde morientium non sunt. Adde, quod ibi nulla ratio habetur bonorum, divitiarum, scientiar, ætatis, & qualitatum que in hoc sæculo à prenis possunt eximere homines, vel, ut mihi plestantur, in considerationem venire. Omnes ergo ibi in tenebris plestantur secundum demerita, nullo habito respectu ad ordinem honoratum, quem in hoc sæculo tenebant: quoniam honori ibi vertitur in horrorem: ideoque dicitur merito, quod illic sempiternus horror inhabitat.

sunt densissima & profundissima, non solum animi, sed & corporis oculos mire affligentes, ubi terrimus fumus tormentorum ascendit in facula sæculorum. Dices, si ibi ignis continuus est, ergo lux aliqua, quia flamma lucem producere nata est. Respondet S. Gregorius: Natura ignis est, ut se & lucem exhibeat & concremationem, sed transactorum ultrix illa flamma viatorum, concremationem habet, & lucem non habet. Si enim ignis qui reprobos cruciat, lumen haberet, is qui repellitur, nequaquam in tenebras mitti diceretur. Et rursus ait idem S. Gregor. Infernum umbra mortis obscurat & sempiternus horror in habitat: quia eius ignibus traditis, & in supplicis dolorum sentiunt, & in doloris angustia pulsante se semper pavore feriuntur, & quod timent, tolerant, & quod tolerant, rursus sine cessatione perimescant. Hic flamma que succedit, illuminat; illic, ignis qui cruciat, obscurat. Horrendo igitur modo erit tunc reprobis dolor cum formidine flamma cum obscuritate. Idem docet S. Basil. in Psal. 33. & Psal. 28. Chrysof. hom. 5. ad Theod. lapsus S. Prosper. lib. 3. de vita contempl. cap. 12. ubi dicit, reprobos non sentire in illo igne quod illuminat, sed sentire quod obscurat: exundantisque incendiis terribiles crepitus pati, sed barathri fumantis amara caligine oculos obsecari. Certe, cum ille ignis sulphureus dicatur, quasi sulphure igneo æternum nutritus, non potest esse lucidus, sed tenebrosus plane & feridus sit, necesse est.

Greg. l. 9. Mor. t. 46. Sicut ignis infernalis daturus lucem. Greg. c. 48.

PARS II. **Q**uod si ex novo Testamento de tenebris tenebris testimonium exposcas, memineris in sacro Evangelico de his, qui damnationi addicuntur, multoties repeti: Mittite eos in tenebras exteriores. Sic enim dicit Dominus: Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob: Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores. Similiter de carence velle nuptiali dicitur ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. Et rursus de servo inutilli qui ligaverat talentum in sudario, nec lucrum apportabat Domino, post multas minas dicitur: Inutilem servum mittite in tenebras exteriores. Per tenebras autem exteriores phrasim Hebræa solet tenebrosissimus & profundissimus carcer intelligi. Atque ideo hic idem est, ac si diceretur: Mittite eum in tenebrosissimum inferni carcerem. Qui quidem carcer ideo sub nomine Tenebrarum exteriorum rectè designatur, quia qui ad illas mittuntur, à gloria & luce omni excluduntur: Tollatur impius, ne videat gloriam Domini. Indicatur ergo & hic per Tenebras illas Pœna damni, quæ consistit in privatione æternæ divitiarum visionis, quæ & privat consortio Christi, Dei, paræ Virginis, Angelorum, Sanctorumque omnium, ac sic omni luce privat & solario. Hæc est summum suppliciorum, ut antea diximus, quia videre Deum in consortio Beatorum, ipsa beatitudo est: Satiabor, cum apparueris gloria tua. Sic ab eius spectu æternum amandari, summa infelicitas est, & omnis lucis privatio calamitiosissima. Ideo frequenter rogat Propheta: Ne projicias me a facie tua. Et: Ne avertas faciem tuam à me. Eheu, quam inexplicabile tormentum, æternum projici à facie Dei! quam tenebrosum malum, ab ipsa luce æternum exulare!

Admirat tamen S. Thomas in Supplem. q. 97. a. 4. ex speciali Dei ordinatione esse ibi aliquid luminis, quantum scilicet sufficit ad videndum illa quæ in inferno magis torquere possunt. Sic socios criminis videre aliquid poterunt reprobi in pœnis ad sui incrementum eructi: sicut & seiplos interiori quadam luce vident. Sceleraque sua à quibus inruitum avertere peroptarent, quia nihil tam invisum obsecnis flagitiosisque mentibus, quam seipos cogi videre: ita ut ipsa lux turpium sit pœna, quia qui male agit, odit lucem. Sed non latent tenebræ vel seipos, lux in tenebris lucet ad eorum confusioem, nullo modo ad consolationem. Cæterum, horribiles illas tenebras ibi æternum patiuntur, qui hic rebelles luminis noctem scelerum adamarunt, & cæcitatem suam sanare noluerunt, collyrio uingendo oculos suos, ut viderent. Noluerunt enim admittere lucem gratiæ diviniæ, nec monitiones, aut correptiones, aut institutiones, quibus dirigerent pedes suos in viam lucis, de tenebris & umbra mortis, iuste ergo cæcitas mentis eorum his plectitur tenebris sempiternis, quibus obsecati jugiter, nunquam videbunt faciem Patris, in qua visione Angelorum stat felicitas, dicente Domino de Parvulis: Angeli eorum semper vident faciem Patris mei. Poterant, dum tempus erat, aperire oculos suos, & noluerunt. Poterant dicere cum S. August. Va, va tenebris meis, in quibus juchit: Va, va cæcitati illi, in quo nō poterā videre lu-

Thomam in inferno. Vide Bern. l. 5. de consi. Matt. 18. Aug. Soli. loq. c. 23.

venerabilis est (& quæ omnibus voto esse debet) non diuturna, neque annorum numero computata, hoc est, non multæ & provectæ ætatis, sed prudentia & integritate morum orata. Cui sunt sensus hominis, & atrox senectutis, vita immaculata. Magis optandum est, ut sensus sint prudentia canis, quæ capilli, & ut vita sit immaculata, quam longa. Vtriusque tam scilicet capillis quam sensibus moribus, incanuit & consenuit in consideratione caliginosæ huius noctis, & cornuatorum ejus, ille de quo Gotscaleus Holen, Ordin S. Augustini Concionator Serm. 101. parte æstivali. Quidam, inquit, Iudæis officio fungebatur in quodam oppido, sed ebrietati & computationi mire erat deditus. Natus vero erat conjugem valde piam, quæ Deum quotidie precabatur, ut à potatione maritum avocaret, & ad eum reduceret. Et eodem sensu quoque hunc in finem large erogatis, pauperes adhibebat comprecatores. Accidit porro eum, quædam nocte temulentum redire, & per camicerium transire. Casu autem in lapidem impingens, in maledicta contra Deum & Virginem erupit. Mox verò apparuit ei imago cuiusdam mortui, tenebrosa & terribili specie. Ille nihil trepidus interrogat: *Quis es? Respondereturque ei: Quod ego, tu eris. At ipse vino animatus, subiungit: Quis es, veni mecum, ad cenam te invito. Responsum iterum ei est: Vade, max, sequar. Cum domum appulisset, rem fecum plenius conferens, timore quodam percellitur, aperitque uxori quod gestum fuerat, se scilicet quem piam invitasse non admittendum, & ideoque ostia & fenestras omnes diligenter occludi iubet. Paulo post cum mensæ assisteret cogitabundus, venit invitatus pulsans fores: cumque non intromitteretur, iterum & tertio tanto pulsat fragore, ut tota domus concutiret, & sponte fenestria omnia referrent. At ergo intrans: *En adsum, quem in vitæ asti, tecum mihi comedendum est. Fugiat omnes, ipse desinit trepidus & obmutescens. Iterum vero vox invitati ad eum. Tu invita stime, nec fercula apponit. Ego te ad cenam meam invito, fercula mea videbis. Tertia abhinc die venies, & comparabis. Sic disparuit. Subsequente die totus pavidus omnium peccatorum confessione conscientiam perpurgare satagit, expectabatque diem & horam conditam non sine animi horrore, illo die raptus est in locum tenebrosum & horridum, ubi vidit: omnia genera potatorum, & mensam serpentibus, sulphure, picæ, igne refectam. Dixitque ei invitans: *En cena mea, comedite nunc, & bibite de potu civique apposito. Cumque ipse hæreret & horreret, quasi mortuus præ pavore, reductus est in locum suum. Ita vero commutatus est, & corpore, & animo hac visione, ut subito totus carnis, rotusque decrepitis affectus fuerit. Et continuo quod viderat mente gerens, gravissimam cum lachrymis egit poenitentiam, Deo acceptissimam sibi saluberrimam, omnibus pio exemplo proficquam.***

Horror inferni apparitionibus mortuorum explicatur.

1. Similiter refert Innocentius l. 3. de contemptu mundi, c. 7. discipulum quendam apparuisse Magistro suo post mortem. Quem cum Magister intellexisset esse damnatum, quæ sit ab eo, an alique questiones apud inferos vertentur? Qui dicitur respondisse: *Apud inferos quaritur solummodo, quid non sit pena?*
2. Similiter refertur de Philippo quodam Parisiensis Academiæ Cancellario, qui obiit anno 1238. post mortem autem, non ita diu, ad se hic Guilielmo eiusdem Civitatis Episcopo, æterna se morte damnatum testificans, & rationes suæ damnationis ei exponens. Cum autem ei dictæ damnationis causas exposuisset, interrogavit: *Statne & superest adhuc mundus? Miratur Episcopus hanc interrogationem adeo exoticam, & dicit: Admiror sane te quondam litteratissimum virum hoc querere, cum me adhuc viventem cernas, & omnes nos adhuc viventes mori necesse sit, antequam mundus instans iudicio finiatur. Cui ille: Non mireris, quia nec scientia, nec opus, nec ratio sunt apud inferos. Taurus etiam animarum numerus, & tanta multitudo hominum in gehennam dimissa est, ex quo in eam descendit, ut plures in toto orbe terrarum existima verim non esse. Hæc ille. Testis est Thomas Cantip. lib. 1. Apum. cap. 19. & alii.*

Omnia ergo tenebris & caligine, omnia confusione ibi plena, ubi umbra mortis & semper æternus horror inhabitat; nulla ibi lux, nec exterior, nec interior, nisi ad prænam, ut supra dictum est. Sole ibi æternum occidente, nihil remanet nisi nox perpetua & horrenda. Dicuntur quidam vel una nocte, aut altera, in carcere tenebroso detentati, animam consensuisse & incanuisse ob pavorem & merorem. Sic enim referunt Annales Hispaniæ de quodam Didaco Ozorio in carcerem Regis iussu Hispani coniecto; unius scilicet noctis merorem ei induxisse canitiem. Atque utinam noctis illius æternæ horror & pavor sic nostræ insideat considerationi, ut ab illo non tam capilli, quam mores nostri canescant & consenscant: ut scilicet commutatis vanis juvenilibusque desiderijs, ac moribus dissolutis, feriam & veram sapientiam, senilemque induamus maturitatem, & in nobis verificetur illud: *Senectus*

Horror inferni apparitionibus mortuorum explicatur.

- 1.
- 2.

Exempla pauco tempore incarcere consenscentiam.

- 1.

Conclusio

De fletu, quarta inferni pœna.

conclusio
ex S.
Aug.
19 Jul. 49.

Concludamus hæc omnia seria admonitione, quam dat S. Augustinus, explicans illum versum: *Ignis in conspectu eius exardescet.* Sic enim ait: Timeamus metum, & non timebimus. Ignem palea timet, auro quid facit? Est autem in potestate quid facias, ne illud, quod & te nolente venturum est, non correctus experiaris. Si enim possemus facere, fratres, ut dies iudicii non veniret: puto quod nec sic erat male vivendum. Si non veniret ignis iudicii Dei, & sola peccatoribus immineret separatio à facie Dei, in quolibet essent affluentia deliciarum non videntes à quo creati sunt, & separati ab illa dulcedine vultus eius, in qualibet æternitate & impunitate peccati plangere se deberet. Sed quid loquar, aut quibus loquar? Hæc amantibus pœna est, non contemnendis. Qui dulcedinem sapientia & veritatis utunque sentire ceperunt, noventur quod dico, quanta pœna est tantum modo à facie Dei separari. Qui autem illam dulcedinem non gustaverunt, si nondum desiderant Dei faciem, timeant vel ignem. Supplicia terreat, quem præmia non invitant. Vile tibi est, quod Deus pollicetur? Contremisce quod minatur. Veniet dulcedo præsentia: non mutaris, non excitaris non suspiras, non desideras? Amplexaris peccata tua & delicias carnis tuæ? Stipulas ad te congeris: veniet ignis; in conspectu eius exardescet. Non erit ignis iste, sicut focus tuus, quo tamen si manum mittere cogaris, facies quæ quid volueris is qui hoc minatur. Si tibi dicat, Scribe contra caput Patris tui, scribe contra capita filiorum tuorum: si non feceris, manum tuam mitto in focum tuum. Facies, ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tempus membrum tuum, non semper in dolore futurum. Minatur ergo inimicus tam leve malum, & facis malum? Minatur Deus æternum malum, & non facis bonum? Ad malum faciendum nec minæ te compellere debent, à bono faciendum nec minæ te tertere debent. Minis enim Dei, minis æterni ignis prohiberis à malo, invitaris ad bonum. Unde piger, nisi quia non credis? Executiar ergo unusquisque cor suum, & videat quid ibi si des teneat. Si credimus futurum iudicium, fratres, bene vivamus. Tempus misericordiz tunc est tempus iudicii tunc erit. Nemo dicet, revoca me ad priores annos. Pœnitebit & tunc, sed frustra pœnitebit. Modo pœniteat, cum fructus est pœnitendi: modo adhibeatur ad radices arboris cophinus stercoreis, id est, cordis luctus & lachrymarum, ne veniat ventus, & eradicet. Cum enim eradicaverit, iam ignis exspectatur. Modo etiam fracti sunt rami, possunt rursus inferi. Tunc *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur.* Hactenus Augustinus diserte & efficaciter. Quod quidem monitum utinam tenebris à mente depulsis attendamus, ut non simus amantes, & de tenebris in tenebras intricabiles corrueamus.

Luc. 3.

Vitis floriger.

Quarta apud inferos pœna exprimitur per fletum & stridorem dentium. Hoc enim solet in Evangelio repetitum de inferno & pœnis altius sæculi agitur. *Ibi erit fletus, & stridor dentium.* Hoc ut plenius intelligamus, primo nobis agendum est de fletu, deinde de stridore dentium. Quæritur ergo, an verus fletus, sive lachrymæ proprie dictæ, in inferno reperiantur? Respondeo, communiter Theologorum sententiam non admittere proprie dictas lachrymas in damnatis, quia post supremum iudicii diem, nec generatio, nec corruptio ultra erit: quæ tamen foret, si ibi materialium lachrymarum resolutio & fluxus admitteretur. Deinde, si ibi concedas lachrymas continuas (quas nonnulli cum Maldonato concedunt) lachrymis in æternum fluxuris nec maria sufficerent, Oceani innumeri exundarent.

Quod igitur de fletu damnatorum dicitur, intelligit S. Thomas in supplem. q. 97. a. 1. in damnatis fletum dici secundum quandam capitis & oculorum turbationem & commotionem, non autem secundum lachrymarum resolutionem. Alii vero Theologi communiter interpretantur, fletum damnatorum non aliud dici, quam eorum gemitus, ejulatus, & lamentabiles voces: ita ut ea facturi sint quæ fletentes faciunt, quamvis lachrymas nullas fundant. Et hæc est verior sententia, quamvis auctor libri de triplici habitaculo, qui inscribitur S. Augustino, tom. 9. admittat oculorum liquefactionem ex calore. Sic enim scribat cap. 2. *Principalia duo sunt tormenta in inferno: frigus intolerabile, & calor ignis.* Unde legitur in Evangelio *hic erit fletus, & stridor dentium fletus namque & liquefactio oculorum ex calore nascitur.* Ac ignis illic ferventissimus, & intima corporum penetrans, potius videtur desiccaturus & cohibiturus tantillos lachrymarum humores, quam eliciturus. Quod si dicas ex fumo lachrymas has concitari: respondeat quoque hic Theologi plerique, igni tartareo tribui non verum fumum, sed metaphoricum. Quæ propter quod in Apocalypsi dicitur de damnatis *fumus tormentorum eorum ascendit in sæcula sæculorum,* volunt intelligi figurate per metonymiam, ita ut accipiat effectus pro causa, fumus pro igne. Ratio est, quia in inferno nihil est corruptibile vel resolvable in fumum, sed omnia constantia sunt & solida, pura idem numero semperque sibi constantis ignis sulphureus. Attamen S. Bonaventura verum ibi fumum admittit cum nonnullis aliis Theologis, qui dicunt ibi in fumum resolutam materiam sulphuris æterni. Accedere huic sententiæ videtur S. Prosper. lib. 3. de vita contempl. cap. 12. ubi ait: *Barabris fumantis caligine oculos damnatorum obæcari.*

B. Macarius videtur dicere in inferno lachrymas esse quasi igneas, quæ comburant corpora.

yyy Audi

LECT. 21.
bipartita.
PART. I.
Quid sit fletus in inferno
Matr. 8. 11.
22. 23.
Luc. 13.

An fletus & lachrymæ proprie dicte in inferno reperiantur.

Diverse Theologorum sententiæ de fletu damnatorum.

Fumus infernalis, qualis dicitur in Apoc. 14. Videri in Apoc. 14. Solum in 4. dist. 10. q. unic. a. 4. Bonav. in 4. dist. 50. a. 2. qu. 1.

Audi quod de ipso in Vitis Patrum refertur. Miserrant quondam ad eum viri religiosi, incolæ montis Nitriæ, suppliciter rogantes, quatenus ad ipsos venire dignaretur, & verbo exhortationis sacræ eos pacificare & instruere. Tandem eorum instantibus precibus coactus advenit, cumque essent avidissimi ad excipiendum ex ore eius doctrinæ verbum, expectarentque à tanto viro grandia: Macarius prius copiosis lachrymis quam verbis exorsus est, & hoc unicum verbum protulit: *Ploremus, & fratres! & lachrymas oculi nostri producant, antequam hinc eo migremus, ubi lachrymæ comburunt corpora.* Hoc fuit sermone ipsius exordium, hic finis; nihil ultra dicit, nisi lachrymas profundissimas. Adeo vero efficac fuit hæc brevis exhortatio lachrymis coniuncta, ut omnium animos coacufferit; ita ut singuli lachrymis perfusi in terram se profternerent, dicerentque ei supplices: *Pater Macari, Deum ora pro nobis.*

Si igitur lachrymæ in inferno sunt, certè igneæ sunt; nec quicquam profuit, sed potius obfunt; non refrigerant, sed comburunt; non lavant, sed cruciant; non sedant mororem, sed augent. Nec illic verum esse potest illud Poëtæ:

Sedatur lachrymis, egeriturque dolor.

Lachrymæ hic opportuna sunt, & crebro impetrant quæ postulant; illisq; Dominus solatium promittit, dum dicit: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Ibi expectes sunt omnis solatii & mororem ac dolorem adaugent, velut oleum aut butyrum nutrit & adauget flammam. Ergo restè monet B. Macarius stendum hic esse, ut illum extinguamus ignem, & stetum præveniamus æternum.

Matth. 5.

hic stendum, ut stetum præveniamus æternum. Exempla præ fructuosum stentium

Similiter etiam docet S. Bernardus, seipsum ad lachrymas prius movens, ut & alios commoneat & commoveat. Sic enim ait Ser. 16. in Cantico, *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis lachrymarum fontem, ut præveniam stetibus stetum, & stidorem dentium, ut præveniam pedumque dura vincula, & pondus catenarum prementium, stringentium, urentium, nec consumentium?* Hæc S. Bernardus.

Hoc etiam noverat ille, de quo Climacus in Scala spiritali, gradu 4, ubi dicit se in visitatione Moyses fratrem quendam, culinæ servientem reperisse singulari lachrymarum gratia præditum. A quo cum sedulo sciscitatus fuisset, qua ratione tantum donum adeptus esset, post multam importunitatem tandem hoc responsum ab illo Ecce accepit: *Ego nunquam arbitratus sum in culine ministerium servare hominibus, sed Christo & Apostolo eius, & ex ignis, quem perpetuo cerno conspectu, æterni ignis incendia semper animo verso, qua consideratio aberes ex oculis meis solet elicere lachrymas.*

Hæc ille respondit, multis inductus precibus Climaci, Superioris sui. Sciebat ergo ipse lachrymis extinguendum esse ignem illum æternum, quem menteolvebat; ignem quotidie inspectans oculis propolium.

S. Arsenius, cum teneretur amore beatitudinis lugentium & consolationis promissa, nunquam cessavit lugere seipsum. Quocirca gremio tubercæ panus, quo abstergeret fluctes conituo lachrymas, & ob multitudinem earum ei excidebant pilis superciliorum. Hæc cum adverteret quidam celebris Monachus, cui nomen Pastor, dixit: *Beatus es qui hic te luvisti; non erit opus lachrymis que illic erunt.* Theophilus etiam Episcopus Alexandrinæ, cum è vita discederet, recordatus Arsenii, dixit: *Beatus es, Arseni, nunquam cessasti huius diei recordari.* Surius in vita Arsenii.

Cæterum hac potissimum de causa fluebunt reprobis in inferno horribiliter, quia hic dum tempus fuerat, non severunt suaviter: ibi gement incofio. probi labiter, quia hic non ingenuerunt utiliter. Agno. bunt, sciant enim, quam exigua penitentia omnia removere poterant tormenta, tuncque ululabunt & penitentibus penitentia inutili, præ angustia spiritus. Carin. gementes. Deo penitentia inutili, quia penitentia. Tempora hæc quatuor fructus habet, quos ibi non reperit. Penitentia enim hic potest primo purgare peccata: secundo minuere penas peccatis debitas: tertio augere gratiam & merita: quarto gloriam regni acquirere. Ad nihil autem horum ibi prodest penitentia. Non ad purgandum peccata quia propter obstinatam malitiam, emendationi non datur locus. Non ad minuendum penas, quia semper in eodem permanent statu, cum eadem culpa, & sic cum obligatione eadem ad peccatum semper redivivam. Non ad merendum etiam prodest, quia privantur gratia sanctificante, quæ omnis meriti principium & radix est. Denique nec ad gloriam prodest, quia illa gratia & merito dependet; & quia his caret, æternitas est in penis. Quid erit ergo eis proficit fatari culpam, & cum genuit de restari peccata, cum non sit hæc de restatio propter Deum offensum, nec eum voluntate emendandi sit coniuncta? Quæcunque ibi penitentia & peccati de restatio reperitur, non nisi elicitur ob penam quam patiuntur invitæ; & propter obligationem voluntatis (quam mutare non valent in malo confirmati) propolium emendationis non admittit. Si sine penitentia illa penitentia est, novam & recrudescentem jugiter generas angustiam & gemitum.

An non tibi huius rei figura quædam repræsentatur in Adonibescæ captivo? Huius iusto Dei iudicio, talionis penam reddentis, summitates manuum & pedum truncatæ fuerunt itaque adhuc erant ei pedes, sed non ad ambulandum: erant adhuc ei manus, sed non ad operandum. Sane non solo in infructuosa erant ei hæc membra, sed & luvosa, & dolore plena. Quid aliud porro certum in reprobis, iusta divini Numini condemnatione captivis in inferni lugubri carcere? Amputantur certè eis extremitates manuum, pedumque, licet de pedibus, manibusque adhuc quippiam restare videatur. Quænam sunt manus, quibus post peccatum

tum salutem operari valeamus, nisi dolor & detestatio peccati? Qui sunt pedes animæ & voluntatis, nisi ipsiusmet animæ affectus? Relinquuntur ergo reprobus hæc omnia: sed pedes hi, siue affectus, ita sunt deturcati & depravati, ut non possint illis incidere extra hoc ergastulum & carcerem inferni. Dolor quoque, qui eis relinquitur cum detestatione peccati, tanquam manus impotens est, ut non possit salutem meritorie operari. Non ergo deest gemitus & penitentia, sed deest fructus illius & efficacia, ad eripiendum ex lectu & angustia. Ideo ibi iugis erit fletus & stridor dentium. Quia noluerunt flere brevi hoc tempore, ibi flebunt tota æternitate. Quia Christi lachrymas pro ipsis suas noluerunt attendere, (& quidem sanguineas lachrymas quibus poterant peccata abstergere) ideo lachrymas patiuntur igneas, quibus indicibili cruciatu torquebuntur cum ululatu & clamore. Et quia vocem monentium se & à peccatis dehortantium, audire reuerunt, ideo æterno eis compatietur infelicem suam sortem deplorantibus.

Audi ad hanc rem S. Cyrillum Alexandrinum, in orat. de exitu animæ: Ibi fletus nullo silentio intermissus, & plangit per noctes. Væ, væ, illic æternum. Illic heu me, heu me, illic proclamant, & non est qui supplicia ferat: vociferantur, & nemo redimit. Ingemiscunt assidue, nec ullus miseretur. Clamant & profundus, ac nemo scilicet. Exclamant & plangunt, ac nemo compatitur. Hoc vero addendum, adeo horrificas esse eorum vociferationes, & lamentabiles questus & gestus, ut nec simile quid oculus viderit, aut auris audiverit, aut in cor hominis ascenderit. Concipias licet animo omnes ciulatus hominum in tormentis, aut rugitus leonum, aut lacrarus canum, aut ululatus luporum, aut bestiarum quarumlibet clamorosos fremitus, vel quicquid horrorem incutere potest auribus, nihil est comparabile horum ciulatu deperatissimo, quem edent damnati in inferno. Sic & hoc gravissimum erit tormentum ipsismet damnatis, audire tot millionum hominum in carcere illo vastissimo mugitum horrificum in mediis flammis coneternatum. Sic è contra Beatis ecclestis harmonia tot spirituum angelicorum, totque millionum hominum gloriam Dei decantantium, miro erit oblectamento. Propterea namque ab Apostolo dictum est: Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod Deus preparavit diligentibus se. Quod non solum de fructu interiori, sed & de oblectatione exteriori sensum est.

Quam horribiles sint ciulatus damnatorum.

e. Cor. 2.

PARS II. Quid sit stridor dentium in inferno. Variè

Ed queritur ulterius, an in inferno sit verus furor dentium stridor? Respond. communior Theologorum sententia asserere ibi verum dentium stridorem se periri. Ex variis autem causis oriri potest. Primò quidem oriri potest ex frigore, quod est

antiquis Doctoribus plerique in inferno admittunt, propter illud quod scriptum est: Ad nimium stridoris calorem transeat ab aquis nivium, & usque ad infernum in ros peccatum illius. Sic enim ait Venerab. Beda in inferno 1. illum locum: Quasi duas gehennas Iob mihi dicere ex frigore videtur, ignis & frigus, per quas homo impius comburetur. Iob. 2. 7. Forte in ipsa gehenna talis sensuum cruciatu fiet illis, qui in ea torquebuntur, ut nunc quasi ignem ardentem sentiant, nunc nimium algorem incidium; & penali commutatio, nunc frigus, nunc calor fit, ut quasi de loco ad locum transitus estimetur, & forsasse ideo ait Dominus: Ibi erit fletus & stridor dentium, ut hic stridor dentium de rigore frigoris oritur. Sic etiam interpretatur illud ipsum ex Iob S. Hieronymus Matth. 10. Hugo Victorinus lib. 4. de Anima, cap. 13. Innocentius III. lib. de contemptu mundi, cap. 8. ubi & in hunc sensum tradit illud: Dimitte me, ut plangam dolorem meum, autem quam vadam ad terram tenebrosam, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Sic enim in illum locum disserit: Ordo quidem erit in quantitate peccatorum, ut qui gravius peccaverint, gravius puniantur: sed ordo non est in qualitate rerum, quia de aquis nivium tranfibunt ad calorem nimium, ut subitæ contrariorum mutatio graviores inferas cruciatum.

10b. 20.

Itaque, non incommode ex auctoritate multorum Interpretum & Theologorum explicatur supradicta sententia Iob de poena infernali: Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, & usque ad infernum peccatum illius, ut sit sensus: Postquam è vita excesserit impius (& maxime adulter, de quo ibi specialiter Iob agit) in inferno torqueatur igne & frigore, & peccata eius eum usque ad inferos præferant, ubi hic crucietur diversis suppliciiis.

Nonnulli tamen de penis huius vitæ illud interpretantur, quia præcedit de adultero: Maledicta sit pars eius in terra, neque ambulet per viam vinearum. Hoc est, sit maledicta eius hæreditas, & agri, & vineæ, ita ut non habeat vineas per quas ambulet eum læticia, sed omnia quæ possidet, sint infructifera. Deinde sequitur: Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium. Hoc est hyeme nivibus, æstate caloribus, eius possessiones conterantur & exurantur, ac sine fructu reddantur; ab una denique calamitate in alteram præcipitetur. Et usque ad inferos peccatum illius, hoc est, poena peccatorum illius continetur tota vita, usque dum descendat ad inferos, æternum ibi cruciandus gravioribus tormentis.

Iob. 24.

Abulensis.

Matt. 25.

q. 58.

Sor. in 4. d.

10. q. unic.

n. 4. & alii.

Secundo, stridor dentium provenire potest ex dolore indicibili capitis, & ipsorummet dentium, gravissimos enim dentium ibi dolores fore, illud persuadet, quod membra singulos suos specialiter sint passura cruciatus. Quapropter qui hic dolorem dentium ad tempus, vel calculi, vel podagræ, vel renum, sine gravissimo clamore ferre neque-

2. Ex indicibili capitis dolore.

unt; videant quomodo in æternum eum sustinere poterunt. Et quidem sicut febricitantes, aut dolorem alium perpetentes, videntur sibi dolorem mitigare aut frangere dentium concussione; ita damnati suos hos cruciatus putabunt mitigare hoc dentium stridore, aut potius augebunt, quia nihil illis vel relaxamenti, vel solatii concedetur.

3. Ex invidia & malignitate.

Tertio, Stridor dentium, in illis ex invidia & malignitate oriri potest. Vt enim supra diximus, obicitur eorum conspectui & oculis mentis gloria beatorum, cui malignissime invident, & per illius considerationem torquebuntur. dentibus infrendentes. Ibi consummate adimplebitur illud: peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabesceat. Et rursus illud: Observabis peccator iustum, & stridebit dentibus super eum. Qui ergo invidia in proximis hic tabesceat & strident, sciant se reproborum consortio adiungendos, quorum mores nunc imitatur.

psal. 111. psal. 36.

4. Ex furore, impatentia & desperatione.

Quarto, Stridor dentium oritur ex furore, impatentia & desperatione. Cogitatione enim æternitatis suppliciorum quibus torquebuntur, in rabiem adiguntur & stridorem dentium, blasphemantes contra Deum & cælum, ac contra omnes creaturas. Et hæc erit continua eorum febris, horribilium stridorem corpori animoque incutens tota æternitate. Vltimum enim malorum est desperatio, dum cerè certius agnoscens, nec posse ab his millennis, nec post millia millium annorum, nec post annos humana vel angelica mente conceptibiles, sibi fore libertatem, vel supplicii ullam mitigationem. Sic & seipsum dentibus discerpere peroptarent si possent; & Deum ipsum, suppliciorum auctorem, ac peccatorum vindicem, sed mors fugiet ab eis mortem desiderantibus, & Deo nihil nocere valentes blasphemis suis, rabidaque malignitate, novo perpetim se cruciabunt furore & stridore. Propterea igitur ibi iugis fletus & stridor dentium.

Luc. 23.

Audi hæc de re quemdam ex antiquis sic de hac re disserentem. Quid stridor dentium, nisi ita furoris & malignitatis indicium? Siquidem nullum erit tormentorum gravius reprobis, quam malicia cordis, & iniquitas præversissima voluntatis. Nimirum sicut patientia omnes sublevar passionibus, sic impatentia quamlibet levis aggravat. Ibi ergo erit fletus, & stridor dentium ex rancore. Alioqui si aquanimiter ferre, si humiliter flere possent, & dicere: Nos quidem digna factis recipimus; audeo dicere: Ingois ille inextinguibilis tamen exinguetur, nisi ipsa ipsorum indignatione accenderetur. Hæc Galfridus in allegoriis. Vult autem significare rationem esse vim patientiæ, ut si apud inferos reperiri possent, dolorem vel tollerent, vel minuerent, sed ibi nihil nisi impatentia & furor, stridorque dentium ob desperationem.

Hæc igitur omnia de infernalibus pœnis hæcenus propolita ferè cogitata sunt, & in animum demittenda; nec sine fructu erunt. Hoc frequentissimè monent sancti Patres, atque post alios B. Pe-

trus Damiani serm. 6. de S. Nicolao, ubi sic ait: Tonus tremo & horreo ad memoriam regionis illius, & concussa sunt omnia ossa mea. Illic est ignis qui non succenditur, verum qui non moritur, frigus horrendum. Ibi fator intolerabilis obfusca tenebræ, malici percutientes. Illic confusio peccatorum: horribilis factus demonum, inextricabilis multitudine vinculo. Ibi fletus & stridor dentium, planctus & gemitus, & alternantia mala impiis sine pietate discernant. Nihil sic valeat ad excitandas volutatatum radices, quam istorum memoria. Cur per has imaluitantes nundinas, ut vivens descendas in infernum, & fac sarcinam tuam odium peccati. Hæc ipse.

Pro conclusione in memoriam revocemus, id quod sibi contigisse scribit S. Teresa in libro vite sue, quem iussu Confessarii sui edidit. Quodam, inquit, die in oratione inveni me nescio quo in statu; eram enim quasi in inferno constituta. Et statim agnovi, Christum mihi velle demonstrare locum ibi peccatis meis promeritum, & mihi præparatum. Hoc quidem ex quo temporis spatio peractum fuit: sed licet in annos plurimos daret mihi Deus vitam, illius haud unquam oblivisci valebam. Ducta fui per longum subterraneum mecum in locum per obscurum, cuius fundus in oculos plane erat & pestilentissimi odoris, plenusque venenatis animalibus me circumdantibus. In locum inter ita ibi angustum coactata fui & oppressa, ut nullis exprimere valeam verbis quid uno perpassa fuim. Nam licet viginti sex annos decessu sum gravissimos passis fuim dolores, & quidem tanos, ut Medici restarentur agrum nullum posse acerbiores pati, in nervorum distentione, convulsione, aliaque torura intolerabili: autamen dolores illi, comparatione illorum quos tunc passus sum, nonnulli umbra dici possunt. Maxime quia & tunc cogitationi continuo occurrebat, cruciatus illos fore sine intermissione, & sine fine. Et hæc quidem sensibus corporis vivacissimè persentire parum miheret, si conferatur eum agonia & angustia, quam animatus patiebatur, mortore indicibili cum desperatione quam interiori oppressa intolerabiliter. Hæc cerè humanis haud possum exprimere verbis. Nam si dixerò me quandam animæ varias in partes distensionem & divulsionem violentissimam perpassisse, nihil dico, Tormentum & cruciatum acerbissimum perpassi quasi ignem intrus depascentem, cum desperatione adeo animum obnubilante, ut nullius unquam futuri solatii spem valerem concipere. Noluit autem Deus ut plura tunc ex inferni supplicii inueneret. Tanta vero spiritus afflictione me confici voluit, ut mihi videret verè inferni tormenta tolerasse, & animo, & corpore. Hoc autem ideo permisit, ut perspicaci oculo contempleret quibus è malis me citius eriperet misericordia. Quocirca asserere audeo nihil esse audire aut cogitare, aut meditari de his suppliciis in comparatione dicæ afflictionis: ita ut mihi videretur tanta hinc esse differentia, quanta inter picturam & veritatem. Sic

Sic enim ad me rediens obstupui, & nunc adhuc scribens obstupesco (quamvis à sex jam annis hæc contingerint) ut calor mihi naturalis deficiat, quousque reminiscor. Et quidem ubi dolor quispiam vel labor gravissimus subeundus occurrit, mox huius rei memoria subit, & nihil est in consideratione huius rei præterite: solumque dicere exinde, nos sine causa in doloribus aut laboribus conqueri, quia leves sunt. Aggresco itaque magnum Dei hæc in re favorem & gratiam; quod ex eo tempore affecerit, ut timore omni abiecto, animum somerem quamcumque occurrente tribulatione. Eique ingentes continuo gratias refero; quod ex horribilis adeo tormentis, illis que æternis, me eripere dignatus sit. Omnia certe mihi exinde facilia videntur, & unius solum momenti in sua duratione, dum contempler quæ ibi passus sum, & quæ æternum perpetienda erant. Æternum igitur sis benedictus, ô Deus meus! qui toties me ab hoc eximisti carcere probofero, in quem me prava mea voluntate conduceram. Hæc S. Theresæ.

ex illo advolans avicula post cætum annorum millia, arenulam tolleret, & rursus post interiecta centum annorum millia rediret, & arenulam tolleretsicque deinceps nostraque finirent tandem tormenta post exhaustum illum montem avicula nostro, adhuc spes ea nos lætos faceret, & gratiarum actiones læti referremus. Verum, ô desperationem! ô insaniam intolerabilem! hæc spes & consolatio denegata est; nec aliud oculis meis nostræ occurrit. *Ihū: hi in supplicium æternum, & illud: Ite male-* Matt. 25, *dicti in ignem æternum.* Hanc maledictionem, hunc ignem, hoc supplicium, hanc infelicem æternitatem avertamus nobis, avertat & ab illo qui est benedictus in sæcula sæculorum.

*Lachrymosa dies illa,
Quæ refurget ex favilla,
Iudicandus homo reus:
Hæc ergo parce Deus,
Pie Iesu Domine,
Dona eis requiem.*

Libr. 23.

Hoc autem adjiciamus, si tanta sanctitatis mulieri infernus erat præparatus, prout ipsa testatur. Quid nos expectare oportet, qui de die in diem impingimus, & in peccatis securi torpemus? *Si in viridi ligno hæc sunt, in arido quid fiet?* Timeat ergo unusquisque, & sibi quousque re præsentet plantam reproborum, ne in illum incidat. Sic autem eos introducit lamentantes Doctor extaticus Dionysius Carthusiensis in Speculo amatorum mundi. *Væ nobis nunc & in perpetuum! Væ quod nati sumus, nec mori valeamus! Væ quia horribiliter torquemur, nec unquam liberabimur! O numquam finem habiturum mortis supplicium! O hinc sine fine, mors gravius omni morte, semper mori, & mori non posse! O lachrymæ! incessanter fluite, oculi plorate; omnia viscera ululate super infelici ab æterno bono separatione, super infelici ab æterno bono separatione, super infelici ad æternas miserrimas abiegatione! Veniam de tempore inutiliter impetrato vel horula superest, penitentia concessa! Sed quia præclusa est hora salutis, ne gata misericordia, spes ablata, æternus erit plantatus & ululatus, qui non exaudietur. O quam dolemus & affligimur de illo væ æterno! quia quilibet terminus, dummodo finem habet, solatio nobis foret ultra omnia mundi gaudia. Sed, prohi dolor! fluxus decem annorum millibus, centum adjiciuntur, & millia, atque post hæc, myriades & miliones annorum, nihilque de penis immineat erit; sed sicut ab initio incipimus tolerare tormenta, & sic sine fine volvetur tormentorum nostrorum rota. O horribilem æternitatem! Si daretur mons quispiam arenosus terram rotam adæquans, & cælum attingens, &*

Hæc conclusio redit ad caput & principium Conclusio.

Profæ; insinuatque diem illam amarum & terribilem resurrectionis & iudicii universalis meritò præveniendam esse lachrymis nunc, ne nos inveniatur ipsa reos, & æternum infelices efficiat, inutilibus lachrymis tunc conficiendo. Certe lachrymosa est dies illa, in qua lugebit omnis creatura super infelicitate reproborum. Cum autem in præcedentibus verbis satis amplè explicaverimus, quomodo viri sancti & penitentes lachrymis duxerint præveniendam illam diem, & id ipsum exemplo suo docuerint; & cum etiam differerimus de inutilitate lachrymarum in illa die lachrymosa, nihil hic adjicimus, aut repetimus, sed hunc tractatum concludendo, vota ad Christum convertimus, & dicimus.

O pie Iesu Domine! cum aridi sumus & exsiccati, cumque nobis desint lachrymæ pietatis ad præveniendam lachrymosam illam diem iudicii terribilis: Tu supplere digneris ex intima pietate tua, & inexhausta bonitate. Offer pro nobis Patri lachrymas quas in hac convalle sudisti, sive in infantia & præsepio, sive super Lazarum in monumento, sive super civitatem in triumpho tuo, sive in passione & crucis patibulo. Effice, ut nobis non sit lachrymosa dies illa, nec inveniamur Rei in illa. Immo etiam respice animas defunctorum, qui penitus torquentur. Purgatorii & ignis ardore. Per lachrymas tuas & sanguinem hunc extingue ardorem, daque eis refrigerium & requiem: hanc, te donante, nostris piis supplicationibus consequantur, & tecum vivant in sæcula sæculorum.